

ہانی

(ناول)

جسونت سنگھ کنول

اُلٹھا: قمر الزمان

برہان پیر

ہانی

'ہانی، پنڈ دی اوس کڑی دی کہانی ہے جس دے دل وچوں کوئی وی سماجک بندھن جاں روک
اودھے ہانی نوں کڈھ نہیں سکدی۔ انت اوہ اپنی جان نوں جوکھم وچ پا کے اپنے ہانی نوں جا
ملدی ہے۔

پنجاب دے ہرمن پیارے ناول کار جسونت سنگھ کنول دی ایہ پیار کہانی پانٹھک دے من اتے
چرستھائی اثر چھڈ جاندی ہے۔

دل دے ستکارا تے پیار نال
ست تے دھرم نوں!

دھن واد

اوہناں سبھ ہانیاں، ساتھیاں اتے دوستاں دا
جہاں نال ناول لکھن توں پہلاں اتے
پچھوں وچارو ٹاندرے کیئے۔

جسونت سنگھ کنول

ڈھڈی کے فریدکوٹ

وسا کھ دے اخیر لے پکھ وچ گرمی چھالاں مار مارو دھر ہی سی۔ ہاڑی دی ساری فصل
کھلو اڑیاں وچ اکٹھی ہو چکی سی تے ہمت والیاں گاہ وی پالنے سن۔ وٹاں دے ہر یاؤ لے گھاہ
نوں ڈنگراں کھیت ویہلیاں ہندے سار چونڈ لیا سی۔ دور تک کھیتاں وچ سوائے سروں دے
جڑانگیاں دے کچھ نہیں دسداسی۔ ایہ جڑانگے وی سردے پجدے سرداراں دے کھیتاں وچ ہی رہ
گئے سن، جنہاں نوں بالن دی لوڑ نہیں سی۔ تپے تے خشک کھیتاں وچوں ورو لے گھمر پاپا لنگھ رہے
سن۔ ایہناں جڑانگیاں نوں کمین کاہلی کاہلی توڑ توڑ بالن دے بھنڈا بنا رہے سن۔ سکے، بناں
کنڈیاں تے تیل انس رکھن کارن ایہ جڑانگے ودھیا بالن سمجھے جاندے ہن، تاپی مہری لئی اے بالن
زندگی دا نہیں ادی سہارا سی جیہڑا بھٹھی بیٹھ بل کے شریقی کنک، آٹا، روٹی، مٹھی نیند تے فرزندگی دا
سچا ہلارا ہو جانداسی۔

تاپی تے اوس دی جوان ہو رہی اکواک دھی دھنوا لیس دوپہر وچ جڑانگیاں دے بھار
بنار ہیال سن۔ ماں دھی دوہاں نوں نت ہڈ توڑواں کم کرنا پیندا، تد جا کے روٹی دے سرے ہندیال
سن! داتی پین دے دناتوں لے کے ہُن تک اُہ لکڑ دی بانگ نال اٹھدیاں، دھنوا چلھے بالدی
تے اوس دی ماں ادھورانی گھینن مجھ تے اوس دی پچھلیں سال دی کئی نوں پٹھے پاؤندی تے فیر
اوہناں داگو باہر ہنیرے ہنیرے تھپ آؤندی۔ ایسے سمیں وچ دھنوا چاہ بنا کے اپنے باپوکشنے

دے سرہانے رکھ دیندی، جھیراٹے ہڈ سمیٹد اپہلاں افیم والی ڈبی ٹولدا فیر کھلیاں جُوریاں تے اُباسیاں دی بھر مار وچ ماوا موندہ پالیندا۔ چاہ دا گھٹ بھر لین پچھوں اوس نوں اپنا چھوٹا جیہا جہان دن لگ پیندا۔ تھوڑے سمیں پچھوں ہی نشہ آجان تے اوہ اک نویں سورگ وچ آجاندا تے اُس نوں اپنا چھوٹا جیہا جہان دسنوں بند ہو جاندا۔ چلم وچ آگ بھر کے اوہ منجے تے مُڑ پے جاندا تے اپنی ساتھن حتی نال گلاں کرن لگدا۔

اودھروں دوویں ماں دھی چاہ دی گھٹ گھٹ پی، جے رات دی بیہی ہوئی روٹی پچی ہوندی، تہ چاہ نال کھا کے دن چڑن توں پہلاں کھیتاں وچ آجانداں تے سٹے چکے شروع کر دیندیاں۔ دو ڈھائی گھنٹے سورج چڑھ آؤن تک اوہ کھیت کھیت سٹے چنڈیاں۔ دھنروٹی دے آہر لگ جاندی اتے تاپی مچ چھپر چھڈ لیندی۔ کشنا موم وچ آیا گھاہ دی جھولی لے آؤندا نہیں تاں جگنیں باہمن دی ہٹی اُتے جکڑ مار چھڈ دا۔ جگنا شطرنج دا کھلاڑی سی۔ اوس کشن داند لہما ہون کارن فیلا ناں پالیاسی۔ سریرا تے سہاء نال ملدا جلد اک وادھوناں لوک ضرور دیندے ہن تے بہتی وار غریباں تے کمیناں دے اصل ناں ٹٹ کے ادھے ہی رہ جاندا ہن، جویں تاپی نوں کسے پرتاپ کور نہیں آکھیا سی۔ تاپی مچ تے کٹی نوں نہا کے باہر گئی وچ نم دی چھاویں، تھہ دیندی، جے کشنا تھوڑا بہت گھاہ لے آیا ہوندا، تاں جھاڑ کے اوہناں نوں پا دیندی، جس نوں بہتی وار پنچائیت داسا ہن ہی کھا جاندا سی۔

دو جی پھیری لئی اوہ دوویں رسے تے دوسا نگ چک کے بالن لین لئی کھیتاں نوں مڑ نکل تڑدیاں۔ شام نوں دھنروٹی تپاؤندی تے اوس دی ماں سلاں چکن لئی اک ہور چکر مار دی۔ راتیں رل کے رسوئی تیار کر دیاں تے بہتی وار روٹی کھانی ڈبھر ہو جاندی۔ جد کشنا باباں چک چک فیلا بن کے دکھاؤندا اتے شرابی ہو یا تاپی نوں گالھاں دی سوڑ دھر لیندا۔ ایہ گالھاں تاں نت واپرن والی گھننا ہی ہو گئیاں سن۔ ہالے لشکر رتب دا کہ دھول دھپا بند ہو گیا سی۔ اپنے مالک توں بلوں تکرڑی ہندیاں وی تاپی نیں اگوں کدے تھہ نہیں چکلیا سی۔ پرجوان ہور ہی دھنروٹیوں نزدوش

تے کماؤ ماں اُتے اینت دا ظلم اک دن نہ سہار یا گیا۔ اٹکھیلے منڈیاں وانگ باپونوں ونگار یا، باپو جے ماں نوں ہن مار یا، تاں توں کیتا پاویں گا۔ دھی نوں منہ چڑھ کے بولدیاں سن کے فیلا ڈر گیا۔ کیوں کہ سر یوں ماڑا ہون کارن اوہ زبردستی نہیں کر سکد اسی۔ پرتا پی نال دھی وی اوس دے منوں لہے گئی۔ سوائے نشنیاں اتے آپدے جُنڈ یدا ر یاراں دے اوس دی سچی مچی دُنیا اصلوں سکڑ گئی۔

سجے بیوں ریل نے چیک ماری۔ بد ووال پنڈتوں ریلوے سٹیشن تھوڑی دھ نال سی۔ تا پی نیں سر اُتا نہ چک کے سورج ول ویکھیا۔ دوپہرا جوانی دے سیک وچ بل اٹھیا سی۔ دوپہری گڈی سمیں اوہ گھر نوں پرت جایا کر دیاں سن۔ تا پی نیں دھنٹو ول ویکھیا تے دھنٹو نیں تا پی ول، جو یں دوہاں آکھی جان والی گل نوں سمجھ لیا ہووے۔

"راہ والے نکلے توں پانی ناں پی آئیے؟" ٹرن توں پہلاں تا پی نیں تریہہ ، انو بھوکتی۔

"ہاں، تیہ تاں مینوں وی بڑی لگی اے" دھنٹو ہتھلا رُگ ڈھیر اُتے رکھ دتا۔ اوہ ٹاٹلی بیٹھ لگے نکلے ول تڑپیاں، جیہڑا اک اونٹ جان دے سردار نیں پُٹن و جوں راہی پاندھی دے پانی پین لئی لوایا سی۔ تا پی دے ہتھ وچ شو جی دے ترسول وانگ دوسا نگ پھڑی ہوئی سی۔ دوہاں ٹاٹلی دی چھانویں جھٹ کوم مار یا۔ گڈی 'چھک چھک' کر دی لاگوں لنگھ گئی۔ دھنٹو نوں چھینیاں دی نوہ پیار و چیتے آ گئی، جیہڑی پچھلے مہینے گڈی بیٹھ آ کے وڈھی گئی سی۔ پیار و بھاویں دھنٹو دی سہیلی نہیں سی، پر دھنٹو پیار و دے دکھاں درداں توں چنگی طراں جانوں سی۔ پیار و داناں وی کسے چندرے دن رکھیا گیا ہووے گا۔ کیوں کہ اوس نوں حوصلہ تے پیار کسے کھوں وی نہیں ملیا سی۔ ماں چھوٹی ہندی دی مرگئی سی تے پیو نیں گھر وچ وٹ کے اوس دا ویاہ کر دتا۔ پر سہورے آجان تے رب جانیں اوس دا جیا جیا ویری کیوں ہو گیا۔ مالک اوس دا نیں انا سی تے ننان سس نیں رل کے ماں باہری پیار و دا اوہ بُرا حال کیتا کہ دو سال پچھوں ہی وچاری نیں نت

دی کوہ کہانی نالوں گڈی پٹھ آ کے مرنا سکھا لاکر لیا۔ اوس نوں یاد کر کے اوہدا من بھرا آیا۔ اوس نکا گیار دی اپنی ماں ول تکیا۔ فر اوس نوں خیال آیا، میری ماں جیوندی ہے۔ جیہڑی مینوں کسے طراں دی تتی وانہیں لگن دیوے گی۔ تاپنی نہیں موندھو تاتے شانتی نال پانی پیتا۔ اوس نوں ویکھیاں پرتیت ہندا سی، جو یں اوہ چالیاں وچ وی مٹیا رہی جا پدی ہے۔

"دھنوا! آجانی، پی لے، فیر چلے!" تاپنی نہیں نکلے اُتے بیٹھی نہیں ہی پکا ریا۔

دھنوا اُٹھ کے نکلے پٹھ آ گئی۔ پانی پی لین پچھوں اوس دی موندھو اُتے جھٹے مارے اتے چتی دے سردی لڑنال رگڑ کے سارا چہرہ پونجھ سٹیا۔ ماں نوں خیال آیا، اوس دی دھی اگے جنی سولی نہیں۔ سگول شرتی کنک وناں رنگ سمیں نال بھاہ مارا آیا ہے۔

"ماں! کارا آؤندا اے۔" دھنوا نہیں راہ آؤندے اک راہی نوں دوروں پچھانیاں

سبھاوک کبھا۔

"ہیں، ایہٹ پیناں اپنی دوپہروچ کدھروں"۔ تاپنی نہیں متھے تے ہتھ رکھ کے ویکھیا، "خبرے کتھوں لائیاں بچھائیاں کردا آیا اے، ایہ مر کے وی بھوت بنے گا۔" دھنوا دالموٹی ہاسا نکل گیا۔

کارا، جس دا اصل ناں کرتاراسی، کشنے دا پگ وٹ یار بھرا سی۔ بدووال توں، اوس دا پنڈ پمال دو کو میل دور سی۔ پر اُہ چھڑا چھٹانگ ہون کارن اپنے یار کشنے کول آتھن سویر آؤندا جاندا رہندا۔ عمر وچ اوہ اپنے یار نالوں وی تیج ورھے وڈا سی۔ پر اوس تاپنی دادیور بنن دی خاہش تے جدوجہد چھڈی نہیں سی۔ اوہ چاؤندا سی، تاپنی اوس نوں اک وار آدیورا کہہ دیوے، اوہ اپنی ساری جٹگی شان اوس اُتوں نچھاور کر سکدا ہے۔ بھاویں اُس دی جٹگی شان ہے ہی کوئی نہیں سی۔ کیوں کہ اُس دی ماں نوں پمال دا اک جٹ کسے مسیادے میلے توں کھسکا کے لے آیا سی تے کارا اودوں اوس دے کچھڑسی۔ ہُن ایہ کوئی نہیں سی جاندا اک کارا سچی جٹ دا پتر ہے۔ پر اوہ اپنے آپ نوں جٹ ضرور سمجھدا سی۔ چھوٹی عمر وچ اوس نوں، حرادا، جاں گالھ کڈ کے سو بھاوک ہی بولا یا جاندا سی

تے وڈی عمر تک وی پنڈ وچ اوس دا کوئی چچ دا منڈا یارہ نہ بن سکیا۔ جوان ہون تک اوہ ایس حرامی ماحول توں تنگ آ گیا تے بھرتی ہو گیا۔ فوجی وردی وچ وی اوس نوں کسے کسے نہیں بولا یا سی اتے کسے مٹیاری نال اکھڑان دا اوس چیرا نہیں کیتا سی۔ جدوں مالکی دی کول زمین وی ناں ہووے، اجیہی بھیڑی اوستھا وچ ویاہ دا اتاں سُننا وی نہیں لیا جاسکدا۔ من ہی من وچ اکیا ستیا اوہ کئی کئی سال چھٹی وی نہ آؤندا۔ فوجی نوکری دے ہی وچکارا اوس دی ماں اتے اوس نوں اودھال کے لے آؤن والا جٹ تھوڑی بہت اگیت پچھیت نال ایس سنسار توں ہمیشہ لئی تڑگے سن۔ اوہناں دی موت دا اوس نوں بھورا افسوس نہ ہو یا، شائد اوس دے پُرانیں بیمار من نہیں ساہ سکھالا لیا کہ ہوسکدا ہے۔ ایہ حرامی لعنت ہُن اوس دے گلوں لھے جائے۔ پراہیہ لعنت اجیہی لعنت سی۔ جیہڑی اوہناں دی موت پچھوں وی مرنا نہیں چاؤندی سی۔ اوہ فوجی نوکری پوری کر کے پہنشن آ گیا۔ اوس کھیاں شریکاں دیاں لوڑاں پوریاں کیتیاں کھیاں لوکاں دے کم وی آیا، پرناں اوس نوں کوئی جٹ من لئی تیار ہو یا تے ناں ہی دلوں اپنا بھرا بناؤن لئی۔

کھنے دا اوہ دلوں بڑا کرتلیا سی، جس اوس نوں شراب دے پیالے دی سانجھ نال ہی یار بنا لیا سی تے اوہناں شراب دے نشے وچ پگاں وی وٹا لیاں سن۔ فیرکارے نیں دوستی دیاں ایہناں کچیاں تنداں نوں اپنی مل ورتن نال ریشم دی کچی ڈور بنا لیا۔ اج اوہ اپنے اُتے فخر کر سکدا سی کہ اوس کول یار ہے پگ وٹ بھرا ہے تے لالڑی ورگی بھرجائی وی۔

جدکارا تاپی کول ٹاہلی پیٹھ آیا، تدا تاپی نیں جیٹھ سمجھ کے تھوڑا سا وٹ لیا تے پلانیواں کر لیا۔ بس اپنی پٹھی نال ہی کارے دا اندر سواہ ہو گیا۔ سڑیا بلیا تاں اوہ پہلاں ہی رہندا سی۔ اوس کسے طراں دی چوٹ ملن توں پہلاں ہمدردی جتاؤنی ہی ٹھیک سمجھی تے بولیا:

"اک تیری گڑی اے، کیوں دو پہراں، چہ کھپدی ایں، راج کرن والے تھاں ویاہ

دیاں گا۔"

کارے جدسروں پگ لاہی، وچوں گنجاسر نکل آیا، جیہڑا مُوہکے نال بجھا پیا سی۔ اوس

دی داڑھی اک مُٹھ تے دو اُنکَل لمی سی، اوہ وی ٹھوڈی اُتے ہی، جس وچ کالا وال مشکل نال رہ گیا سی۔ ویاہ دی گل سُن کے دھنٹو بالن اکٹھا کرن جا لگی تے تاپنی نیں غصہ من وچ مار کے آکھیا:

"تینوں بھائی جی (جیٹھ) ویاہ واری آکھیا اے، گڑی سامنے ویاہ دی گل ناں کریا کر۔"

"بس توں، 'بھائی جی' کہنوں نہ ہئیں جدوں گڑی چا چا آکھ کے راجی اے تینوں کیہ تراج اے؟"

"تینوں پتا اے تیرا سر کویں گنجا ہو یا اے؟" تاپنی گھنڈ وچوں نھاں جیہا ہس پئی!

"وکیہ سو سکھ دی توں اکواک بھر جائی، جو تیاں مار، بھاویں پھل، آپاں ناں تھوڑو ل کرنی ایں۔ صاحب دا حکم سی۔ اپنے توں وڈے اگے اٹنشین رہو۔" کارا اٹنشین ہون دی تیاری وچ سی۔

"فیر توں پہلوں توں پٹھیاں کاہتوں پاؤنا ایں۔" تاپنی تھوڑی نرم پئے گئی۔

"میری سدھی وی توں سمجھے۔" کارے نیں جان کے لہا ہو کالیا۔ "رب ساریاں دا ہے، پر سالا میرا ہی نہیں۔"

"تینوں اپنی داڑھی تاں نہیں دسدی ہونی؟" تاپنی دا اندر ہس رہیا سی۔

"توں مونہوں فٹ سہی، داڑھی تاں بھابی منھاں سکھتاں چ کالی ہوسکدی ہے۔"

"جے دوسا نگ میں تیرے گل چ فسالئی، ساہ لین نوں وی ترسیں گا۔ جاں تاں مینوں اگوں بلائیں ناں، نہیں سیدی نیت نال گل کریا کر۔" تاپنی نیں گھنڈ وچوں اوس نوں گھوریا۔

"میری مہیت مانے نالوں وی ماڑی اے؟" کارے توں آکھنوں ناں ہی رہیا گیا جدوں کہ اوہ جاندا سی، تاپنی مانے دے ناں نال کھج اٹھدی ہے۔

"کھڑو گرک جانیں آتینوں گولی لگے۔ جہانوں اوتر جاویں۔" تاپنی غصے چ اٹھ کے کھلو گئی تے اوس دوسا نگ چک لئی۔

"جہانوں تاں جویں جانا ایں، اوہ پتہ ای اے، پر سچی پچھیں تاں تیرے گھلے ہی جانا ہے۔ آہ لے جانیں آں۔" کارے نیں پگ چک کے اوسے طراں ہی گنچے سراتے رکھ لئی تے بناں پانی پیتے ہی تر گیا۔

اوسے ہفتے دے دیروا خواجے دی بلی دینی سی۔ دوپہر تک مانا دی آگیا۔ مانا کھنے دی بھوا دا پت بھراسی۔ اوہ چار سال داسی، جد اوس دی ماں مرگئی سی تے اوہ پہلی عمروچ اپنے مامے اتھوا کھنے دے پوکول نانکے ہی پلپیا سی۔ سریردریشٹ پُشٹ ہون کر کے اوسدا فیلے اُتے بچپن توں ہی دبا تریا آرہی سی۔ کھنا اپنے اں ایوگ غلطیاں کارن مانیں کولوں اک دووار ماروی کھا چکا سی۔ مانیں نیں گھروچ ہمیشہ تاپی دی حمایت کروائی سی تے تاپی لئی سہورے گھروچ اوس دا اکواک ہمدرد سی، جس کول اوہ اپنا دکھ سکھ کر سکدی سی۔ ایہ گل کھنے نوں اندرو اندر چھدی سی، کرگجھ نہیں سی سکدا۔ مانا سمجھدا سی، گھرتاپی دی برکت تے قسمت نال ہی چل رہیا ہے۔ میلیاں نظراں مانیں نوں میلے روپ وچ وی دیکھدیاں سن۔ جد مانیں دے مامے دی موت ہوئی سی۔ مانا سارے پروار نالوں بہتارویا سی۔ اوہ سمجھدا سی، مامے نال ہی رشتے داری سی؛ پر اوس سمیں تاپی نیں اوس نوں حوصلہ دتاتے اج تک اوہی حوصلہ رشتے داری والی سانجھ توری آرہی سی۔ کوئی وی دن دیہار مناؤنا ہندا، مانیں نوں اوس دے پنڈ گلاب سُنہیا بھیا جاندا۔ اپنی قبیلداری بھاری ہو جان تے وی اوہ کدے ناں اگدا۔

بکرا بناؤن اتے رنھن تک سارا کم مانیں نیں ہتھیں بھگتایا۔ گھروچ شرابی تے اینی کھنا اک طراں نیں ک کم دے ایوگ سمجھیا جاندا سی؛ بھادیں اوہ باقیاں نالوں دلوں کئی

ایمانداری ورتدا۔ بھوگ وچوں ماس دا پہلا کڑ چھا خواجے دے نمٹ کھوہ وچ پایا گیا، جس اتوں کشتا تے اوس دے وڈے وڈیرے جٹاں سرداراں دے گھر کدے پانی بھریا کر دے سن۔ ہن اوہ کھوہ ورتوں گھنوں ٹٹ پھٹ گیا سی؛ کیوں کہ سارے گھریں ہتھ نکلے لگ چکے سن تے کشتے دی پانی بھرائی بند ہو گئی سی۔ خواجے نوں بھینیاں دین پچھوں بکرا لوکاں وچ ونڈنا شروع کردتا۔ کشتے نیں وی کر منڈل بھریا اتے اپنے یار جگنے براہمن اگے جا رکھیا۔ اجیہے موقعے کارا کدے غیر حاضر ہو یا ہی نہیں سی۔

"کاریا! ویکھ لے ساڈا دھرم بھر شٹ کرن لئی فیلے نیں شواں دی گدی اتے ماس لیا رکھیا اے۔" جگنا دلوں بے حد پرسنن سی تے مصالے دار خشبو سنگھ کے اوس دا مونہ پانی پانی ہو گیا سی۔

"لہو، پنڈت جی، ایہ ماس تھوڑوں ایں۔ ایہ تے ہو یا مہاں پرشاد، شواں دا کھاس کھایا۔" کارے دا مونہ وی چلیاں کر رہیا سی۔

"سالے شو جی دے! کھانا ایں کہ ٹھاڈی تھان گتے چھکن؛ کوں نخرے کر دے آ۔" فیلے نیں اگے ودھ کے کر منڈل نوں ہتھ پالیا۔

"ناں ناں، ایس طراں بھولے ناتھ غصے ہو جان گے، دیوتے نوں بھینیاں چڑھا کے چک لین نال مہاں پاپ لگدا ہے، سر بناش ہندا ہے۔" کبے ہتھ نال جگنے نیں فیلے دی بانہ پھڑ لئی۔ اوس دا سجا ہتھ جنیں اوں وچ الجھیا ہو یا سی۔ فیلا وی اوہناں دا جیرا ہی ویکھدا سی۔

"پنڈتا! ایہ سکا ماس اندر کیوں گلے گا؟" کارے نیں تکھ پٹیں نال شراب دی نوں منگ سامنے لے آندی، جیہڑی پرائی وی سی تے ساریاں دے دل دی وی؛ "صاحب آہندا ہندا سی، میٹ دا شراب نال میل اے۔"

"بھائی کرتا رسیاں، توں ہیں تاں فوجی دمڑا، پر کدے کدے لکھ روپے دی گل کردا ایں، بھولے ناتھ دی خوشی و ہودی گھٹ بناں آپاں نوں نہیں ملتی۔" جگنا بناں پیتیاں ہی لور وچ سر مار رہیا سی۔

" شو جی مہاراج نوں تان گھٹ نال ہی سر جو گا، پر اوہ دے جھوٹے بھگت نیں چھپڑ
بناں نہیں رجناں۔ " فیلے نال کارے داوی ہا سا نکل گیا۔

" بھولے ناتھ نوں بھوگ لوں کہ اوس دے براہمن نوں تہا نیا مار دیو گے تہا ڈی بلی
بڑی سفلی ہووے گی!"

" کرمنڈل مونہ تک بھر کے مہاں پرشاد دا تہا نوں لیا دتا ہے اگے تہا ڈاکم جانیں۔"
فیلا اپنی کہہ کے اپنے آپ نوں بری سمجھن لگ گیا۔

" کاریا! فیلا تان کھسکدا اے؟" پنڈت نیں چستی نال کارے نوں ٹوہنا چاہیا۔
" پنڈتا! ہن کول آنا نہیں، جدوں پنشن آگئی اوہ تہا نوں وی پتہ ای اے، اتھے ہی
مگنی ایں۔"

پنڈت اپنے آپ نوں اڑیا سمجھ کے ہشیاری توں کم لین لگا، جیہا کہ اوہ پہلاں وی کریا
کرداسی۔ اوہ چاریاری وچ بہت گھٹ مار کھاندا سی۔ اجیہے موقعے اوہ کارے جاں فیلے وچوں اک
نوں پاڑ لیا کردا۔

" اوئے کاریا! الو!! دن شُدھتاں ہووے فیلے دے تے پیائی اے آپاں؛ اپنے ورگا
وی کوئی جھڈو ہووگا؟"

" گل تان تیری پنڈتا ٹھیک اے۔" کارا گل دے وہا وچ جگنے دی حمایت کر گیا؛ پر دلوں
اوہ فیلے دی بچت چاہ کے راضی سی۔

" میرے کول بھراؤ تمان نہیں، میری کیوں گھروں لہا پاہ کرواؤندے او۔" فیلا اک
طراں ہتھیار سٹ رہیا سی۔

فیلے دی گل جگنے نیں مونہوں پھڑلئی۔

" اگے تیرے کول موقعے کدوں ہندے اے، جیوندی رہے تیری تاپی ہاڑی ساؤنی
ہدھار موڑن والی۔" براہمن کھری چستی ورت رہیا سی۔ " لے اوئے کاریا! جراجدی دانیں دار

ہووے تے جیہہ نول لگن توں پہلاں لاٹ وانگول چڑھے۔"

کارا چارو پئے جگنے توں لے کے دیسی شراب دی بوتل لین لئی پتر اواج گیا۔ بھادیں جگنا عبی ہٹوانیں اسی، پرنا نواں لکھن وچ گھولی نہیں سی۔ اوس جھٹ ہی فیلے دے ناں ویہہ اُتے لئڈیاں وچ چوکا پالیا۔

"کارا تاں کتے جا کے مر گیا؟"

جگنے دی آواز نہیں فیلے نوں سچیت کردتا۔ جگنے لئی محبوب دے دیر کردین ورگی آوستھا پیدا ہوئی ہوئی سی۔

"اویے مینوں کدے تاں جیوندا کر لیا کرو۔" کارا جھٹ ہی تختے اوبلیوں نکل آیا، "رب نہیں تاں مارن وچ کسر نہیں چھڈی۔" اوہ یاراں دی یاری وچوں سواد اُدھارا لے لے زندگی نوں دھوکھا نہیں تاں لارا ضرور دے رہیا سی۔ اوس ڈھب وچوں بوتل کڈ کے چھلکا کئی۔

"توں پتر جگ جگ جیویں گا۔ جیہدے سراتے بھولے ناتھ دا ہتھ ہووے، اوبدی وا کول کون جھاک سکدا ہے۔" بوتل وکھ کے باہمن نوں اک دم لالی چڑھ گئی۔

پین والا باقی سبھ سامان تیار سی۔ پنڈت نیں گرو وجوں پہل کیتی اتے دھرتی نوں شراب دیاں بونداں نمسکار دیاں آکھیا:

"اوم، جے شنبھو! گڈ دے تنبو۔ جیہڑا پیوے، شوا دا داس۔ جے ناں پیوے، اوس دا نرک واس۔"

".... اوم!....." جگنے نیں گلاس مومنہ نوں لایا تے غٹ غٹ پی کے ختم وی کردتا۔

"سالا پکھنڈ کیہ کردا اے جھوٹا؟" فیلے توں آکھنوں ناں رہیا گیا۔ اوس اپنا ہاڑا پاپا تے جھٹ ہی ڈکار لیا۔

"شواں داناں لیاں پاپ کھنڈیدے اے تے بکٹھاں دے در کھلے اے" جکینیں نیں پگ لہ کے رکھ دتی اتے لے بودے نوں اُنگل اُتے لپیٹن لگ پیا دوجے ہتھ نال اوہ

کرمنڈل وچوں سکھیاں ٹوہ ٹوہ وی چکھ رہیاسی۔

"بڑیاں بکٹھاں بچ جے توں سو وار جاوڑیں، پر ساڈے ورگے جھڈو یار نہیں تینوں
تھیواؤ نہیں۔" فیلیے نہیں باہمن دے بودھے والی تھاں کراری جڑ دتی، اوس اپنی داری لاکے بوتل
کارے اگے کر دیتی۔

"سالیو سونزک گاہ لیبو، میرے ورگ گرووی ٹہانوں نہیں ملنا۔" جگنیں نہیں گلاس اپنی

پک وچ ماریا۔

"توں باہمن گرو آہندا آیں، جدوں اسان نرک، بچ بوتل چھلکائی تیرے بکٹھاں والے
شہد دیاں لکھیاں وانگ کندھاں اتوں دی ٹپ ٹپ ویکھی کویں ڈنگدے اے۔" نشہ کارے دی ناڑ
ناڑ وچ دھس گیا سی۔

"ٹہانوں نرکاں، بچ پین کون دیوے گا؟"

"ہور سرگاں، بچ پین دین گے، جتھے نام ہی چھیدا اے۔" فیلیے نہیں کرمنڈل جگنیں

اگیو چک لیا۔

سورج کدوں دا چھپ چکا سی، گردوارے دے گھڑیاں نال مندر دا سکھ وی بول پیا۔
جگنیں نہیں "شووم، شووم!" تے کارے نہیں "واہے گروست نام!" پکارا ریا۔ مانا فیلیے نوں
لین آ گیا۔ کارے میں کرمنڈل خالی ویکھے کے چھیا:

"بھائی مان سیاں! مہاں پرشاد ہور ہے؟"

"اوہ تاں او دوں ہی ونڈ دتاسی۔" مانا ایہناں دی محفل ختم کرنا چاؤ ہندا سی۔

"میں تاں اک دو سینیکھیاں۔ باقی ایہہ جانن....." کارے توں گل پوری ناں ہوئی

"مینوں ایہناں دا ڈھڈ ہی دیہدا اے کرمنڈل کھان والیاں دا۔" مانیں دی گل تے

ساریاں دا ہاسا نکل گیا۔

"بھائی توں پی کارے نیںں ماہیں نوں بانہو پھڑ کے کھچیا۔"
"نہیں، تہی اُٹھوتے روٹی کھاؤ۔"

"نہیں، بائی! تیرے دل بچ کوئی غصہ اے۔" کارے نوں اپنے اندر داپالا ماردا سی۔
مانا سمجھدا تاں سبھ گھجھی، پر کارے نوں شرابی جان کے چُپ کر گیا۔ فیلے نیںں اوس نوں
ہتھ دا اشارا کر دیاں آکھیا:

"توں چل مانوں ہنیں آؤندے آں۔"

مانا چلیا گیا۔ اوس دے جان پچھوں کارا مانیں دیاں واڈھویاں گلاں فیلے نوں
رڑکاؤن لگ پیا۔ غصہ فیلے دے اندر پہلاں وی سی، اوس دے باہر آؤن لئی کارے نیںں کھرچ
کھرچ کے راہ بنا دتا۔ جدوں اوہ جگنیں کولوں اُٹھ کے اپنیں گھر دے بُو ہے اگے آے، کارے
نیںں شرابی فیلے نوں بانہوں پھڑ کے روک لیا۔ اندر تاپی تے مانا اوہناں دوواں دیاں گلاں کر
رہے سن:

"چنگے چنگے ساک میرے ہتھاں بچ ہیگے، تہی گڑی کھوہ بچ سٹ دیوکتے۔" مانا کہہ
رہیا سی۔

"تیرا بھائی تاں چُپ ہی رہندا اے، ایہہ کارا ہتھیاں گھتیتیاں کرنوں نہیں ہندا۔"
"میں وی بھائی دے مونہہ ول ویکھدا ہاں، ایس کارے نیںں ہڈ میرے کولوں ہی تڑ
اؤنے نیں۔"

"لے بھائی بھراوا میں تاں جاندا ہاں۔" کارے دا اک دم نشہ لھے گیا۔ "میرے
کولوں نہیں ہڈ تڑوائے جاندا۔ پہلوں پتہ ہندا تاں آپاں پگاں کاہنوں وٹاؤنیاں سی۔" پگاں
وٹاؤن والی گل فیلے دے غصے نوں سیکھ لاؤن واسطے ہی اوس رڑکاؤی سی۔

فیلے اندر سلگدی آگ اتے تیل پے گیا۔ اوہ کارے دا ہتھ کھچ کے اندر لے گیا تے
جاندیاں ہی بول پیا:

"ایہ گھرتیرے آوند اے کہ میرے مانوں؟"

"توں اجیہیاں گلاں کرنیں اس میں جاندا ہاں۔" کارے نیں اپنے آپ نوں
 سچیاں دکھاؤن لئی آکھیا۔

"نہیں میں تینوں نہیں جان دیاں گا۔" فیلا اک طراں بھبک پیا۔
 مانا فیلے دی غصیلی آواز جھٹ تار گیا۔ اوس دھیرج توں کم لینا ہی چنگا سمجھیا۔

"میں ایس گھرنوں اپنا گھر نہیں سمجھ سکدا؟"

"نہیں۔" فیلے دے مونہوں سو بھاوک ہی زور دی نکل گیا پر اوہ دلوں ایگل بالکل نہیں
 کہنا چاؤ ہندا سی۔

مانا چنگی طرح جاندا سی، فیلا کدے اوس نوں اجیہی گل نہیں کہہ سکدا، ایس نوں ضرور
 کارے نیں کچھ ناں کچھ سکھایا اے۔ پر مانیں دے سوئے مان نوں بھاری سٹ لگی۔ اوس فروی
 لمی سوچدیاں گل نوں ٹالیا۔

"توں تاں شراییاں والیاں گلاں کردا ایں۔"

دھتو بھوویں سستی نہیں سی، پرتکھیاں تتیاں سُن کے اوہ وی اُٹھ کے بیہ گئی۔ تاپی دے
 دل وچ فیلے دا نہیں شبدھ سانگ وانگ گڈیا گیا۔ اوس وی ہلکے جیہے غصے نال آکھیا:

"روٹی کھانی اس کہ لوکاں نوں تماشا دکھاؤنا ایں؟" اوس روٹی پہلاں ہی پاچھڑی سی
 اتے تھالی فیلے دے منجے اتے لہیا رکھی۔

فیلے نیں تھالی چک لئی اتے کارے دے پھڑ دیاں پھڑ دیاں چلھے وچ بھواماری۔

"میں نہیں روٹی کھانی سورہیئے! "جدوں میرے بھرانوں بھرا نہیں سمجھدے۔"

"میں نہیں تیرا بھرا لگدا؟" ایسکس مانے نوں وی غصہ چڑھ آیا۔

"نہیں توں تاں شریک بندا ایں،" پتہ نہیں اج فیلے نوں کیہو جہیاں چڑھ گیاں سن
 -مانے نال تاپی اتے دھتو وی حیران سن۔

مانے دا غصہ تند و روانگ بھکھ اٹھیا۔ اوس دے جی وچ آئی، دوواں نوں تاؤنی لا کے
ایتھوں تڑ جاواں۔ کارا اپنی چترائی وجوں ایس غصیلے سمیں وچکار بول پیا:
"بھائی! ایہتاں شرابی اے، توں ہی چپ رہ جا۔"
"وکیھ اوئے بائی دیا لگدیا! توں باز آ جاہ۔ توں ایہ دس پہلاں، تیری ساڈے نال رشتے
داری کیا اے؟" مانا کارے نوں سدھا ہو پیا۔
کارے دے جواب دین توں پہلاں فیلا بول پیا:
"اے میرا پگ وٹ بھرا اے۔"
"ٹہنا نوں اج چچ نال بھرا بنا ہی لوں۔" مانے نیں کھونجے پئی دوسا نگ چک لئی۔ کارا
دوسا نگ مانے دے ہتھ وچ دیکھ فٹ باہر نکل گیا۔ تاپی نیں مانے نوں روکن دی واہ لائی، پر مانا رکیا
نہ۔ اوس گلی وچ آ کے دیکھیا، کارا کتے نہیں سی تے گلی ہنیرے نال بھری پئی سی۔ کارے دا پنڈوں
باہر آ کے رون نکل گیا۔ اوہ سوچ رہیا سی، میں جس نوں وی اپنا بناؤن دا اتین کیتا ہے، اوس ہی
میرے مونہ تے تھک دتا ہے۔
گھر وچ فیلے نیں دہائی پائی سی۔
"میرے بھرانوں مار دتا، اوہنوں کڈھ دتا! ہائے اوئے میرا پگ وٹ بھراوا!" فیرا وہ
رون لگ پیا، "میں مر جاواں گا، تہانوں ساریاں نوں اگ لا کے پھوک دیاں گا۔" لوکو! وکیھ لو،
ایہناں اج رات نوں مینوں وڈھ دینا ایں۔"
"کرداں ایس چپ کے نہیں؟" مانے نیں مڑ کے دوسا نگ فیلے دی ہک اتے رکھ دتی۔
فیلا اک دم ڈر گیا تے اوس نوں دندل پے گئی، جویں دوسا نگ دے ذرا جنی دبا دیں نال اوہ پچی
پچی مر جاوے گا۔
جدوں اوہ چپ کر گیا، مانے نیں دوسا نگ پراں وگاہ ماری تے اپنا چادر چک لیا۔
اوس نوں جانے نوں دوواں مانواں دھیاں نیں ول لیا۔

"توں وی کملا ہو گیا ایں۔" تاپی اصلوں گھبرا گئی۔
 "چا چا!" دھتوئیں اک طراں دھاہ ماری۔
 "بس بھئی! ٹھیک اے۔" مانے نیں لما ہوکا لیا اتے بھریاں اکھاں نال کڑی دے سر
 اتے ہتھ پھیریا، "بھائی نیں مینوں کدے ایس طراں نہیں آکھیا سی۔"
 "اوہ نہیں وڈا سمجھ کے آکھ لیا سی، توں جان دے۔" تاپی اوس دے ترے لے کر رہی سی۔
 فیلا منجے اتے پیا، چپ چاپ سبھ کچھ دیکھی جا رہیا سی۔ اوس دے من دی غصیلی اوستھا
 بھار ہولا کر کے سانوی پتھرنوں اُتر رہی سی۔ اوہ محسوس کر رہیا سی، میں چنگا نہیں کیتا۔ پر اوہ مو
 نہوں کچھ ناں بولیا۔ ہن اوہ ایہ ضرور چاؤندا سی، گھٹ توں گھٹ مانا جاوے ناں۔ جے فیلا اٹھ
 کے اوس دی بانہ پھڑلیندا، شاید ماناناں جاندا۔ فیلے توں ہن اٹھیا وی نہیں جاندا سی تے اوہ مونہوں
 اخیر دم تک ناں بول سکیا تے مانا تاپی نوں راہوں پاسے کر کے تڑ گیا۔
 فیلے نوں مڑرون آ گیا۔ تاپی نیں منجے تے ڈگدیاں آکھیا۔ "کھوا جا پیر! توں
 ساڈے نال ایوں ہی کرنی سی۔"

جیوں ہی دھنٹو نیں اپنی سہیلی بیرونوں گھاہ دی پنڈ چکی آؤندیاں ویکھیا، اوس دے داگاں وچ سو ہے گلاب کھڑ پئے۔ اک پل لئی اوہ بھٹھی پئے نوں چھولیاں وچ گجا پھیرنا بھل گئی۔ سو گندھی چھولیاں دے مونہ پاڑ پاڑا اٹھ رہی سی۔ اوس آؤندی بیرون ہول ہتھ اچا کیتا تے مُدسڑ دے دانے آں وچ گجا پھیرنا شروع کردتا۔ بیرون کول آ کے رک گئی دھنٹو نیں دانیں بھٹھی وچوں باہر کڈھیاں آکھیا:

"بیرون بندے! توں مرای جائیں ایہو جی نموری۔"

"مینوں گھاہ وچ آؤن دے، تیری آ کے خبر لینی آں۔" بیرون کدیاں رُکدیاں وی ٹری ہی گئی اتے نالونال ہتھ ہلا کے چھیتی آؤن دی تسلی دیندی گئی۔

بیرون چوہڑیاں دی کڑی سی۔ اے ہی سال کھنڈ دھنٹو توں وڈھی ہووے گی۔ دھنٹو نیں اک دن جی۔ ٹی۔ روڈ دیاں ٹاہلیاں بیٹھ گھاہ اتے بالن دیاں پنڈاں رکھ کے دم لیندیاں آکھیا سی:

"ہائے جے میں مُنڈا ہوندی، تیرے والے، بلھے ضرور لہدا، بھانوس قید کٹنیں ناں پیندی۔" دھنٹو نیں اپنی کہہ کے بیرونوں ملوٹی گھٹ لیا سی۔

بیرون دے کچھاں پاو حسن بارے ایہ کڑی دے من دی، بھٹکنا سی تے مُنڈیاں دے من دا

حال دسدیاں تاں شاندر ب دے وی دند جو جان۔ بھاویں چوہڑیاں دے سارے ویہڑے دے
 مُنڈیاں بیرو دے اگے پچھے ہو کے لئے تے جٹ مُنڈیاں اوس دے رنگ، نقشاں تے جوانی
 بارے اوس نوں سنا سنا گیت گائے، پر کسے گھر و نوں چُنی چھون تاں کیہ اوس دے راہ دی پیڑ مدھن
 داوی جیرا نہیں بیاسی۔ پچھلے سال توں بیرو دامن اپنے ہی رنگ دے اک جٹاں دے مُنڈے
 لانھے، جس دا پورا ناں لا بھ سنگھی، ولین دنوں دن کھچیندا جا رہیاسی، جیہڑا پچھلے سیال وچ ہی
 نا جائز بندوق وچ چھ مہینے دی سزا کٹ کے آیا سی۔ جیل کٹ آؤن پچھوں لانھے وچ وی ویلیاں
 والی بواجگ پئی سی۔ جدوں کدے لا بھاسو بھاوک ہی بیرو ول ویکھدا، اوہ اوس نوں کنناں مٹھا
 مٹھا لگدا، اوہناں دیاں سنگدیاں اکھاں وچ ہولی ہولی دیریں اٹھ کھلوتی تے پکاں پوریاں کھول
 کے اک دو بے دے اندر آؤن لئی انتظار کر دیاں۔ ہُن اوہ ہس وی لیا کردے سن تے کدے
 کدائیں اک ادھی گل وی کر لیندے۔

دھتو نیں جد پنج چار ہی چنگاں کڈیاں سن کہ بیرو گھاہ دی چوانی کھری کر کے آگئی
 اتے دھتو دے سامنے ہو کے بیہ گئی۔

"ہُن بھونک اودوں کیہ آہندی سی۔" بیرو آؤندی ہی ورھ پئی۔

دھتو نیں ہتھ دا اشارہ دتا کہ مائی دی چنگ تر جان دے۔ مائی توں بناں بھٹھی اتے کوئی
 نہیں سی۔ دھتو چھٹ سوار کے پراگامائی دی جھولی پادتا مائی تھوڑی دور ہی گئی سی کہ دھتو توں رہیا
 ناں گیا۔

"نی دھکڑے دے کھوہ دا ہُن تاں کھیڑا چھڈ دے۔"

"تینوں ساڑا اے تاں توں جان لگ جا، میں چھڈ دندی آں۔" بیرو دو بے پاسے موند
 کر کے ہسن لگ پئی۔ دھتو نیں اوس دی دکھی بچ کہنی کھو بھرتی۔

"ہے تینوں حرا نہڑے۔"

"کیوں پسند نہیں؟"

"توں میری چھڈ، جیہڑی اگاں ہی اگاں ودھی جانی ایں، کتے او سے کھوہ بچ ناں چھال
مارنی پو وے۔" دھتوں نوں چوٹ دا اتر کوئی اوہڑیا نہیں سی، تے اوہ چھوٹی ہندی کوئی دانی بنن دا
بیارتھ جتن کر رہی سی۔

"کھوہ بچ چھال، تے میں ماراں گی، کیوں؟" بیرونیں اٹل انکار وچ سر پھیریا
، "میںوں تاں کسے پاپی نہیں دھکاوی دتا، اوس کھوہ دے پانی، کولی ریت بن جانا ایں۔
بیرونوں دھتوں نال گلاں کر دیاں ویکھ گوانڈی منڈا بھناؤن لئی گھروں دا نہیں لے آیا۔
باہرلی ٹیپ ٹاپ توں اوہ منڈا ساؤ دسداسی، پروچارے دادل اوس دیاں اکھاں وچ آیا بیروان
پڑھ ہندی وی پڑھ گئی تے اٹھدیاں بولی:

"کل اکٹھیاں باہرنوں چلاں گیناں۔"

"توں تھوڑا چرتاں ہو رہی ہے؟"

"نہیں بھینیں، حالے جا کے روٹی لیاؤنی ایں۔" بیرونیں اٹل دیاں تک نوں سڑا کا
ماریا تے موندہ پاسے کر کے تھک دتا۔ وچارا منڈا متھے اتے تیوڑی کس کے رہ گیا۔

کے جٹ دے پڑھونجے فیلے اتے کارے نیں کنک دا بول کر لیا۔ فیلا گڑ بڑ توں اگلے دن ہی کارے نوں منالے آیا سی۔ انھا کیہ بھالے دو اکھاں، کارے دی جے اندر لی بھکھ نوں سمجھ لیا جاندا۔ تاں اوہ تھوڑے جنیں آدرنال ہی سنٹشٹ ہو جان والا بندہ سی، جیہڑا اوس نوں یئناں دے باوجود کدے کتوں ملیا نہیں سی۔ دکھ اتے غصے دی اوستھا پچھوں اوس ایہ جھوراوی محسوس کیتا سی۔ کہ فیلے دے گھر ہن کیوں آؤنی جانی ہو سکے گی۔ فیلے دے آکے بانہہ پھرن نال اوس دی مُردنیں اوس پئی اوس سمجھیا سی مینوں پگ وٹ بھرا نہیں، سگوں رب لین آیا ہے۔

آتھن سویر دے گاہ لئی اوہناں جٹاں توں نوں نوں بلد منگے سن۔ گہائی دا توے سہاگے سبھ نوں اکو جیہاز وری۔ اوہناں نوں بلداوہی دیندا، جس دا کم تھوڑا ہندا سی۔ تن دناں دی بھج دوڑ پچھوں اوہناں اڈا کے بول کر ہی لیا۔ ایس گہائی تے اڈائی وچ اوہناں دوواں جٹاں اگلی تاپی نیں کم کیتا سی۔

"تک کھاں کاریا، بھلا دا نہیں کنیں ہونگے تیرے خیال وچ؟" فیلے نیں سارے بول اتے نظراں مار دیاں پچھیا۔

"باراں من ہونگے میری جاچے۔" اوس گردوالے ہتھ جھاڑے۔

"جے پندراں من ہو جاندا، چکنیں دا اُدھار لھے کے پنج من بچ رہندے۔"

اپنی گل سُن کے تاپی نوں ایہو جاپیا، جیویں دوسا نگ اوس دے سروج کے پاٹ گیا ہے۔ "اڑیا، جے دانیں باہمن نیں ہی چُک لے جانیں سن، اسماں ماں دھی نیں کیوں کھپر کھیونیں؟" بھانویں کنک دیاں پنج چھ بوریاں فیلے نیں وی مونہہ متھے لگن والے جٹاں توں واڈھی دے دناں وچ اکٹھیاں کیتیاں سن، پرتاپی تے دھتو دی محنت اگے اوہ کجھ نہیں دے برابر سن۔ تاپی نیں ڈردیاں ڈردیاں کچھ ہی لیا:

"کنک جگنیں نوں چُکا وئی ایں؟"

"کیوں اوہدے پیسے نہیں دینیں؟" فیلے نیں غصیلیاں اکھاں تاپی دے چہرے اُتے گڈ دتیاں۔

بھری پیتی تاپی دے ہنجو اوس دے اندر لے سیک نیں ہی پی لے۔ تاپی نیں گھر دی کسے طراں دی وی لوڑ لئی جگنیں توں کدے اک پائی داوی اُدھار نہیں لیا سی۔ اوس اک ہوکا لے کے اکھاں میٹ لئیاں۔ کارے توں تاپی دی دگھی اوستھا سہاری ناں گئی۔ پر کر اوہ وی کجھ نہیں سکد اسی۔ اوس اپنی تئاں مہنیں اں دی پتالی رُو پے پینشن کدے فیلے توں لُکائی نہیں سی اصل وچ ایس پینشن کارن ہی فیلا اوس نوں چھڈن لئی تیار نہیں سی۔

"توں یا خرچ تھوڑا کر یا کر۔" کارے نیں فیلے نوں سو بھاوک ہی صلاح دیتی۔

"خرچ تاں کوئی کردا ہی نہیں، نشہ چھڈ دے آں تاں جان ٹھدی اے! خرچ جیہڑا

ہوندا اے سارا تیرے ساہمنیں ہی ہندا ہے۔ توں ہی دس، اس وچ واڈھو خرچ کیہڑا ہندا اے۔" فیلے نیں اپنیں ولوں صفائی پیش کیتی، جس نوں کارا کسے طراں وی کٹ ناں سکیا۔

کارے نیں سر ہلا کے حامی بھری اک توں وی ٹھیک آکھدا ایں۔ کارا انیم

بھانویں نہیں کھاندا سی، پر شراب آدوچ اپنی بیٹھک نال آپے نوں گناہگار ضرور سمجھدا سی۔

گھر جا کے تاپی دے رکے ہنجو دھتو نوں ویکھ کے ویرہ ہی ترے تے اوس کنبدیاں

تلیاں نال پونجھ سٹے۔ دھتو ماں دا دکھ ناں سہہ سکی تے اوس نوں بلون کے بولی:

"ماں کیہ گل اے؟"

"تیرا باپوسا رابوبل جگنیں نوں چکاؤن لگا اے۔"

"چچھا، تاہیں جگناں تکلڑی دسیرا چکی جاندا سی۔"

"آہو، مینوں وی راہ ج ملیا اے۔"

"اچھا ماں، توں گھر بیٹھ، میں دیکھدی آں اونترے نوں۔" اپنی کہہ کے دھتھو ماں توں

بانہہ چھڈا کے پیڑ نوں واہودا ہی تڑ پئی۔

اوس دے پنہن تک جگنا ڈھائی مانیں اس دو بوریاں جوکھ چکیا سی۔ ادہ جانداں ہی

بوہل اتے ہو کے بہہ گئی:

"چاچا! اپنا تکلڑی دسیرا گھر نوں لے جا، ایہ سٹاٹا کر کے ساڈے چگے دانیں اے!"

اوس نوں ساہ چڑھیا ہو یا سی۔

جوکھائی بند ہو گئی۔ جگنا حیران سی تے فیلے ول جھانکن لگ پیا، جویں پچھ رہیا ہووے

کو، یوں صلاح ہے۔ فیلا تکلڑی ول وحشی اکھاں نال تک رہیا سی۔

"کیوں سورنیے دے کارے ویکھ لے، آپ نہیں آکھیا تکلڑی نوں سکھا کے توردتا۔"

فیلے نیں پتا نہیں کس نوں سنہودھن کیتا سی۔ جگنیں اتے کارے دوواں وچوں ہی اوس ویلے

حامی بھرن دا کوئی تان نیں رکھدا سی۔ مڑ فیلے نیں روہ نال دھتھو نوں آکھیا:

"کڑیے! پاسے ہو جا؟"

مٹ وانگ چپ رہیا تے کجھ وی ناں بولیا۔

"کڑیے، دانیں تاں بھٹھی دے کھاتے نہیں ملکنیں۔" جگنیں نیں سمجھاؤن تے

جرکاؤن دے دوواں پکھاں دا آسرا لیا، "میں دانیں کیہ کرنیں ہن، میں تاں نانواں لینا ہے؛ لیاؤ

پاؤ میری جھولی۔" اوس اپنیں موڈھے دا پرنا ڈدتا۔

"جاں تاں کڑیئے دانیں تول دے، نہیں میں گھر لکھا دیوں گا۔" فیلے نہیں کڑی اتے بھر پورا رکیتا۔ پراوس وچ اپنی ہمت نہیں سہی کہ بانہوں پھڑکے دھنوں بول توں پاسے کر دیوے۔

"جو مرجی کر دے، پر میں دانیں نہیں دینیں۔" دھنوں نہیں لکھا۔
 جگنا دھنوں بھیریاں متاں دے رہیا، پر کڑی نہیں اوس دی اک ناں سنی۔ ہار کے اوہ خالی تکڑی دسیرا چک کے اٹھ کھلوتا اتے تولیاں دونوں بوریوں چکوا کے گھر لے گیا۔ دھنوں جگنیں نوں پڑو چوں بھجا کے بڑی خش ہوئی۔ تے من ہی من اوس نوں کئی گالھاں وی دے ماریاں۔ اوہ حالے ایہ خشیاں ہی رہی سی کہ اوس دی ماں آگئی۔ فیلے نہیں گھر جا کے تاپی نوں بڑیاں گالھاں دتیاں سن اتے گھر لکھاؤن دی اوہی دھمکی وی دے ماری سی۔
 "دھنوں! توں اپنیں پیوںوں جواب نہیں دینا سی۔" تاپی اداسی نال سچ کے دکھی وی سی۔

"کیوں؟"

"اسیں اگے وی بھٹھی تپا کے ہی گزارا کر دیاں ہاں ہن وی اوکھیاں سکھالیاں کر لہندیاں جے تیرے پیوںوں گھر لکھا دتا۔ جگنیں اونترے دا کیہ وساہا اے، کدوں دعوہ کر کے خالی کروالوے، فیردس رہاں گنیاں کتھے؟ تیرے پیو دا کیہ اے اوہ تاں گڑے گردارے جا ڈگوں گا۔" تاپی نہیں آؤن والیاں ہونیں انوں انجان دھنوں ساہمنیں رکھیا۔

دھنوں ماں دیاں کھریاں کھریاں گلاں نال سوچن لگ پئی کہ جو یں ماں آکھدی اے، شاندیوں وی ہو جاندا ہووے۔ پراوہ جتی خشیاں مڑ ہارن نوں تیار ناں ہوئی۔

"توں دانیں چک کے گھر لے جان والی گل کر؛ فیرو یکھاں گے کیہ ہندا اے۔"

تاپی نہیں لکھا: "پل سوچدیاں آکھیا:"

"دانیں گھر لے چلدے آں اوتھوں پڑدے نال جگنیں نوں جو کھدیاں گے۔"

"میں اک دانہ نہیں جگنیں نوں دینا۔ گل کر میں اوہ سچ من وی چکن نہیں سہی دینیں سی؛

ایویں باپو دا مونہہ مار گیا۔"

اخیر ماں دھی باقی بچد اوبل تھوڑا تھوڑا کر کے تنوں پھیریاں وچ گھر لے گئیاں۔

جیٹھ ہاڑا تئیں اینیں تپے سن کہ لوکاں نوں گرنٹھاں وچ لکھی قیامت دے ساڑ دا چیتا آ گیا۔ بڈھے کساناں دا انومان سی، جنیں جیٹھ ہاڑا تپن گے، اونیں اس ہی بارشاں بہتیاں ہون گئیاں، ساؤنی دی فصل بھر کے لگے گی تے ہاڑی بیج سن دی آس تجھ جاوے گی۔ ہو یا وی بزرگاں دے انوماناں انوسار ہی، ہاڑ دے اخیر لے کچھ دو بارشاں وٹاں توڑ پے گئیاں۔ پہلی بارش نال تاں دھرتی نوں سرت ہی مسیں آئی سی تے اوس سارا پانی پہلے دو گھنٹیاں وچ ہی نکھار لیا۔ دو جے مینہ نال جٹاں کساناں باجرے، موٹھے، مکیاں تے چریاں آدینج دتیاں۔

ساؤن دے ادھ وچ جا کے بارشاں دا اک طراں ہڑھ ہی آ گیا۔ تن دن لگاتار بارش ہندی رہی۔ جے جھٹ دب گئی سی، تد دونیں ہلے نال آئی سی۔ پانی دے ہڑھ اگے ریل دی لائن دیہر رہی اتے کئی تھانواں توں جی۔ ٹی۔ روڈ رٹھ گئی۔ اجیہی لگاتار بارش وچ کچیاں مکاناں والیاں نال کیہ بیتی۔ ایہ اوس وچ وسن والے ہی جانن۔ چوہڑیاں دے ویہڑے دا برا حال سی۔ پانی دھکا دے کے غریباں اتے چڑھ آیا سی۔ بڑی ہمت نال لوکاں ہنھ ماریا تے ہڑھ دے پانی نوں روکیا۔ پر اتلے قہرنوں کوں روکدے، جیہڑا ہر طراں دیاں منتناں لے کے وی نہیں ہس ہٹیا سی۔ مینہ دی ایس قیامت نہیں تقریباً ادھا ویہڑہ ڈھاہ دتا۔ پیر ودا پیو جٹاں نال سیر لیا کرداسی،

اوس وچارے دا کوٹھا وی اپنیں ساتھیاں نال بہہ گیا۔ تیجی شام نوں پہاڑ ولوں بدل دا لڑا اچا ہندا دسیا۔ لوکاں لئی ایہ اک طراں رحمت دا نور پھٹیا سی۔ جد کنیں ان تھوڑیاں تھم گیناں، تد پیر و چاہ واسطے ددھ لین لئی ہٹی ول آئی۔ بوری دی جھنسی حالے وی اوس دے سراتے رکھی ہوئی سی تے اپنیں پیراں دے نو نہ پانی پانی ہوئی دھرتی وچ گڈ گڈ تر رہی سی، متاں تلک کے ڈگ پوے۔ اوس دھنوں اک منجا اتے اوس اتے کجھ سامان رکھی گوڈے گوڈے پانی وچ ہولی ہولی ودھی آؤندی تکیا۔ بھانویں ساریاں اتے مصیبت بھاروسی۔ پر پیر و بے پرواہ عمر کارن اوس سمیں دھنوں نوں ویکھ کے ہاساناں روک سکی تے بولی:

" کیوں، رل گی بھرانواں سنگ۔"

"توں جیہڑی رب نوں ملی ایں، برابری کرنوں کدوں بھدی ایں؛ پر سوادتاں ایں ، جے کپے وی ڈھا کے دکھائیں۔" دھنوں تلکدی تلکدی مسیں پچی، اوس دی کڑتی بھج کے پنڈے نال چنمڑ گئی سی۔

"بھینیں پکیاں والیاں داتاں اپنا رب اے، اوہ سر ہانیں بانہہ دتی ستے نہیں جاگدے۔ ایہ ہونی تاں آپاں غریباں نوں ہی مارن آئی آے۔" جیوں ہی بیرونیں دھنوں کڑتی بھجی تکیا، اوس دی نہیں تیر کاویں ہوگئی۔ "نی ڈھک لے نی ڈھک لے ایناں لکاریاں نوں، کوئی پٹیں گی سر ہوں دارا کھا۔ آند لے، جے کسے نہیں ویکھ لئی ایس طراں تاں لے لے پانی چ ہی ہڑھ جاؤ گا۔"

"توں اپنا بچا کر، ساڈا کیہ اے غریباں دا، ناں چور لگے ناں کتا بھونکے۔"

"آباہا۔ بلے نی وچارے! بیرونیں ہتھ اوس ول ودھا کے سارا کھول دتا۔"

"نی سچ تہاڈا سارا کوٹھا ہی بہہ گیا؟" دھنوں نے گل ٹال لئی چھیا۔

"نی کاہا بھینیں۔ نویں سریوں رب نہیں پاکستانی بناں دتے آں۔"

"اسیں وی ساداں دے اوس ڈیرے چ سامان رکھیا اے۔"

"تیریاں ہی پہنچاں سہی، ہما تڑاں نول وی کوئی ڈیرا دوا دے۔"
 "نی ڈیریاں دا گھاٹا اے تینوں؟" جھٹ ہی کجھ چیتے کردیاں دھنوں نولں آکھیا
 ،"تیرے ماپیاں نہیں جانا، نہیں تھاں تاں اک بہت ودھیا اے۔"

"کیڑی؟"

"لا بھے کے کھوہ والا چھپر۔" اپنی کہہ کے دھنوں رواں روں وگ تری۔
 "ایوں پاسے وٹیاں تاں گزارے نہیں ہونیں۔" بیرونیں ہالے اپنی آکھی ہی سی
 کہ دھنوں دا پیر تلک گیا تے اوہ منجے سمیں ت پانی وچ چو فال ڈگ پئی۔ بیرونیں کاہلی نال جا کے
 اوس نول چکلیاتے آکھیا:

"کیوں؟" اوس دا بھادسی، سٹ تاں بہتی نہیں لگی۔

دھنوں دا سٹ دے باوجود ہاسا نکل نولں ناں رہ سکیا۔ تے بیرونیں چنوتی دیندیا

ں کیہا:

"دل دے کھوٹے بندیاں نولں ایوں رب تھائیں ماردا اے۔"
 "نی میرے سٹ بہتی لگی اے۔" دھنوں نولں کسیں وٹی اتے اوہ اک ہتھ نال پٹھ پلوس

رہی سی۔

"تکڑی ہو، حالے تاں سٹ پئی کوئی نیں۔"

"نی جا پراں تینوں حالے وی بخول ای سجد اے۔"

"کڑیے! توں گلاں فیر کر لوں۔" فیلاحتی پھڑی کچھے کچھے آرہیا سی، "مینتاں فیرا لریا

آؤندا اے۔"

پیر وٹیاں نولں تر گئی تے دھنوں ڈیرے ول نولں ودھ گئی۔

ایس اوکھی گھڑی وچ فیلے دی مدد نولں کارا ڈگدا ڈھیندا آ بھوڑیا سی۔ اوہ ایہناں دی

سکھ سہیلی دا پتہ کرن آیا سی تے آؤندا نولں اوہو بھانا ورتیا پیا سی، جس دا اوس دے من وچ دھڑکو

سی۔ اوہ وی اوہناں نال ڈھوا ڈھوائی وچ لگ گیا! فیلے دے سامان نوں نکائیں لو ا کے، کارے
 نیںں مر جکئیں دی سارئی! جکئیں دی ہٹی ڈھٹھی تاں نہیں سی، پر پانی پے کے ڈھٹھیاں نالوں
 ودھ ہو گئی سی۔ سارے دانیں بھج گئے تے کھنڈ کڑ، سمجھو گارا ہی بن گئے سن۔ بہت تھوڑا سامان سی
 جیہڑا چنگی حالت وچ رہ گیا سی۔

" کیوں پنڈت جی؟ " کارے نیںں سکھ ساد چکھی۔

کرتارسیاں! شوجی مہاراج دی کورپی دانیں پتہ گدا، ہُن کیہ بھجئے۔ " جگنا اپنیں
 نقصان اتے فیلے نالوں کتے ودھ دکھی ہو رہیا سی۔ آہ گھانا کدوں رلوگا۔
 " لون تاں رووے، پتھر کیوں رووے۔ " فیلے نیںں اپنیں ولوں سچی کہہ دتی۔
 " جے فیلیا توں ہتھیں کماویں، تینوں فیر پتہ لگے۔ رن کمالیاؤندی اے، توں کھا ہنڈا
 چھڈ دااں۔ "

" باہنا، باہنا! توں کم کرواؤ نااں، کہ گروڑاں کرنیں ااں ایں۔ " فیلے نوں جکئیں دی
 گل چُھ گئی۔

تن چار دناں پچھوں پنڈاں دی بربادی دیکھن اک سرکاری افسر آیا۔ اوہ پنچائیت نوں
 نال لے کے سارا پنڈ پھریا جس داسارا گھر ڈھے گیا سی سرکار ولوں اوس نوں سورویا سہایتا دتی
 جانی سی۔ فیلے دے سارے گھر وچوں دو کھناں دی رسوئی ڈھنوں رہ گئی سی۔ ایس لئی اوس نوں
 پنجاہ روپے والے پیڑتاں وچ درج کیتا گیا۔

گھر ڈھے گیا سن کے مانا وی پتہ کرن آیا۔ اوس اجیہی پیتا وچ غصہ رکھنا ٹھیک ناں
 سمجھیا۔ گھر ڈھٹھا ویکھ کے اوس نوں بڑا دکھ ہویا۔ اوہ سوچن لگا، ایہناں دا نہیں گا کیہ؟ پونجی ایہناں
 کول پہلاں ہی کوئی نہیں، جے میں آپ قبیل داری داد بایا ناں ہوندا، ایس پیتا وچ ضرور تھوڑی
 بہتی سہایتا کردا۔ مانیں دے آؤن توں پہلاں پنڈ وچ ڈنڈی پٹی گئی سی۔ کہ سرکار مکان بناؤن
 واسطے قرضے دیندی ہے۔ قرضہ چھ ماہی قسطاں نال موڑیا جاوے گا تے پہلے سال کوئی قسط نہیں

دینی پوے گی۔ جکینیں کول لوڑ گو چری پروکھوں سی تے کارے نوں کسے طراں دے قرضے دی لوڑ نہیں سی۔ اوس دی کوٹھڑی اچے تھاں ہون کر کے تکلڑی رہی سی۔ دوواں فیلے نوں سرکار توں قرضہ لے کے پکا گھر بناؤن دی صلاح دتی۔ ڈھے چکا گھر جکینیں کول دوسو روپے وچ گھنیں سی۔ اوس خیال کیتا سی، گھر ہووے گا تاں قرضہ وی مُڑا آوے گا، نہیں تاں سیکھ ساندہو جاوے گی۔ فیلا دور درازی تاں ہے ہی نہیں سی؛ اوس نیں فوراً ملدی سہایتا تے قرضہ لے کے مکان بناؤن دی پکی دھارٹی۔ آپس صلاح و جوں مانیں توں وی چُکھ لیا، بھانویں اوہ ہالے وی مانیں نال سیدھے مونہہ نہیں بولداسی، پر مصیبت وچ پتہ سُر لیلین آئے نوں کوں ناں چکھدا۔ اوس کولوں مونہہ داوگا ضرور ہو گیا سی۔ پردلوں اوہ مانیں توں دور نہیں ہو یا سی۔

"مانوں، سرکار توں قرضہ لے کے گھر پالینے؟" فیلے نیں نیویں نہیں چکی سی۔ مانیں نیں سوچدیاں اُتر دین دی تھاں اوس نوں سوال کیتا:

"قرضہ لے کے پائے گھر وچ نیں ند آجاوے گی؟"

"فیلے نوں اس طراں دے سوال دی آس نہیں سی۔ اوس دا خیال سی کہ مانا قرضے دی ایس رُبی رحمت نوں سو بھاگ سمجھے گا۔"

"بھائی کرنی تاں توں اپنی مرضی اے۔" مانیں نیں سنجیدگی نال اپنی رائے دتی۔ "قرضے دا بھارتاں ہمتاں والیاں دے لک توڑ دیندا ہے۔ توں قسط کوں موڑیں گا؟" فیلا سچی سچیں پے گیا مانیں دی رائے اوس نوں بلون گئی۔

"چنگا بانی، میں جاندا ہاں تہاڈی جویں صلاح ہوئی سُنیں ہا بھیج دیو۔ جے میرے کولوں ناں آئیگا گیا۔ میں کاؤکیاں توں مودن نوں بھیج دیاں گا اوہ گھر پُڈا کے جاوے گا۔" مانیں نیں گھر پواؤن دی نیں ت نال آکھیا۔

"مودن تیری سالی دامنڈا؟" تاپی نیں سو بھاوک چکھیا۔

"ہاں اوہی۔ نکلے لاؤن وچ ہُن میرے نالوں وی ودھ کارنگر ہو گیا اے۔" مانیں

نیں اپنیں شاگرداۓ اک طراں فخر کیتا۔

مانا چاہ پی کے شام دی گڈی چلا گیا۔ اوس دی غیر حاضری تے جگنیں ہوراں دے ہتی
سکھن نال فیلا قرضہ لین لئی فیر تیار ہو گیا۔ اوس وی من بنا لیا کہ اک واری قرضہ لے کے
گھر تاں پاؤ فیر دیکھی جاوے گی۔ آؤندے سالوں وچ خبرے کس راہے دی پر جا ہونی ایں
۔ اوس ایہ وی خیال کیتا سی، خبرے سرکار دیال ہو کے قرضے وچ غریباں نوں چھوٹ ہی کر
دیوے۔ اوس کول کارا تے جگنا دوضامن ہے ای سن۔ اوس پٹواری، نمبردار تے سر پنچ توں تصدیق
کروا کے قرضہ فارم تحصیلے داخل کردتا۔ فارم تاں داخل کردتا، پر اوس دی وائی دھائی کویں وی نہیں
لگدی سی۔ اوہ دوہے چوتھے جاوے تے واپس مُڑا آوے، آخر جگنیں اوس نوں راہ پائیا کہ رشوت
دتنے بناں قرضہ نہیں ملنا۔ فیلے لئی ایہ گل سمجھنی بڑی اوکھی سی کہ قرضہ لین لئی وی رشوت دینی پیندی
ہے۔ جگنیں نیں آپ اک کلرک نال ٹھاہ واہ کیتی اتے رشوت دا ادھ رکھ کے فیلے نوں پنچ سو روپیا
قرضہ لے دتا۔

جس دن مودن بدووال آئیا، اوس دن ہی فیلے دے نوں گھر دی نیہ رکھی جانی سی۔ اوس سبھ توں پہلاں کارے نوں گارے والی گھانی وچ کھی پھڑی تکیا۔ اوہ بدووال پہلی وار آئیا سی تے گلی دے موڑ توں اوس تہی وار گھر چکھیا سی۔ اوس اک ہتھ اُچا کر کے ست سری آ کال بولائی تے دو جے ہتھ اوس اپنی ادھورانی سائیکل سانجھی ہوئی سی، جس نوں اوس اک کھونجے کھڑی کردتی۔ تاپی نوں اوس، بے بے جی، آکھ متھا ٹیکیا۔ تاپی نیں اوس نوں پیار دیندیاں منجھا ڈاہ دتا تے اوس دی سکھ ساند چکھی۔ فیڑ جھٹ ہی اوس مودن لئی چلھے چاہ رکھ دتی۔

دھتھو نوں آئے پراہنیں نوں خاموش تے چور نظر اں نال تاڑ رہی سی۔ ستاراں توٹ پ رہی کوئی مٹیار کسے گھر و منڈے نوں گھر دیاں ساہمنیں اکھاں پاڑ کے تھوڑوں ویکھ سکدی ہے۔ جدوں کہ اوہ کواری تے آؤن والا اوپر امردوی ہووے۔ اوہ ایس سارے سمیں وچکار تاڑ دی رہی سی کہ مودن اوس ول ویکھد اہے کہ نہیں۔ مودن نیں پل کوں اوس نوں ویکھیا ضروری، پردھتھو توں چوری، مڑا اوس اپنا دھیان وٹی رکھیا۔ جد دھتھو نیں چاہ والی گڑوی تے گلاس اوس دے اگے رکھے، اوس اودوں وی نیں ویں نہیں سی چکی۔ ایہ ساؤ نیوں تاپی دیاں نظراں وچ اک امول سچیار بن گئی۔

چاہ پی لین پچھوں مودن نیں اپنی ڈبیاں والی چادر تے تلمل دی قمیض لاہ کے رسوئی

والے باہر لے کئے تنگ دتیاں تے اوہناں اُتے اپنی سنتری پگ لٹکا دتی۔ اوس دی بہنیں وچ چھاتی اتے دو مورنیں اں کڈھیاں ہوئیاں سن۔ جیوں ہی دھتو دی نظر مودن دے گند ویں ڈولیا تے چھاتی دیاں مورنیں اں اُتے پئی، اک پل لئی اوس دیاں دونوں اکھاں میٹیاں گئیاں تے بے معلوم ڈونگھے ساہ وچ اوس اپنا آپ ڈھلیاں چھڈ دتا۔ اوس لنگھے سیال اک سرہانا کڈھیا سی، جس اُتے ایس طراں دیاں ہی مورنیں اں پائیاں سن۔ اوس نوں ایوں جاپیا، جو یں اوہ سرہانیں والیاں مورنیں اں ہی مودن دی بہنیں اُتے جاہمکیاں سن۔

"بابا! ایس گھانی بچ مینوں وڑن دے۔" مودن دی آواز نیں دھتو دا و ساد توڑ دتا۔ اوہ گھانی توں باہر کھلوتا کارے ول ویکھ مسکائی جا رہیا سی۔

"اوئے مہڈیا! " کارے دا ساہ ہفیا ہوئیا سی، فیر وی اوس ہاسی پیدا کرن لئی کہیا، "مینوں فیر باباناں کہہ دئیں کتے۔"

"کیوں بابا؟"

"فیر بابا، بس جڑای پٹ دتی۔"

"کیوں ہُن تینوں چھوڑے مڑ دے اے!" کارگر تارے نیں کارے نوں چوٹ ماری۔ اوہ نیہ اُتے گارمنگ رہیا سی۔

"اسیں تاں اُمیدواراں بچ ہاں، جے کوئی بہوڑے ای ناں، ساڈا کیہ قصور؟" کارے دی ایس گل نال ہا سا سارے دیڑے وچ کھل گیا۔

فیلے نیں نیں ہر کھن سمیں تارے اگے گڑدی تھالی لیا رکھی۔ اوس ساریاں نوروڑی روڑی دنڈ دتا تے اپنا حصہ رکھ کے تھالی موڑ دتی۔

"چاچی! توں چاہ والا پتیا چلھے تے ہی رکھ۔" تارے نیں تاپی نوں تیکھے بل نال ہلوئیں اں تے فیر اوس کم والے بندیاں ول مونہہ بھوایا، "تُسیں بھئی ہُن ڈھلے ناں پوؤ، گارے والیا بھئی جوانا! گارا، گارا۔" اوس کانڈی اٹاں اُتے کھڑکائی۔

"ایوں متنگد ایں، جویں کھانا ہوندا اے۔" کارے توں آکھنوں ناں رہیا گیتے
ہاسے دی پنڈ فیراک وار کھل گئی۔

"بوڑیا تیرے وی ساہل لاؤن والی آ۔" تیرے توں فہواں اترناں سرہیا۔
"مستری جی!" مودن نیں تارے دادھیان اپنی ول کھچیا۔ "تسیں ایہناں دوہاں
نوں اٹاں اُتے لاوؤ، میں گارا بناواں گاوی تے کڑا ہی تہاڈی نیہ اُتے وی آوے گی۔"
"گرگمکھا، گارا تیرے کولوں دتا نہیں جانا، ایہ دو آدمیاں داکم ہے۔" مستری نیں
مودن نوں اک طراں جرکاؤنا چاہیا۔

"گارے دی گل چھڈو مستری جی! اسیں اوس ذات وچوں ہاں، جہناں اگے پانڈووی
پانی بھر جاند اے۔" مودن دی ایس گل نال فیلے نوں وی اکڑیواں آگیا۔
"چھا، ویکھاں گے تلاں، چ تیل کنناں کو ہے۔"

"مستری جی، تہاڈی دیا چاہی دی ہے، کم ولوں وی بندہ کدے ہاریا اے۔"
مودن نیں ایہ گل سو بھاوک ہی آکھی سی، پر چلھے اگے آلو چیر دی دھنوں نیں سمجھیا
، مینوں لاکے کہی ہے۔ اوہ چروکئی مودن دیاں گلاں وچ کن رکھی آ رہی سی۔ اوس اکھاں میہدیاں
اندرنوں ساہ کھچیا، جویں اوس دا اپنا آپ گھٹیا گیا سی۔
"دھنوتڑا کارڑ دا اے!"

جے اوس دی ماں اوس نوں سوچیت ناں کر دی، ہوسکد اسی اوہ زلیخا وانگ اپنا ہتھ ہی
کٹ لیندی۔ اوس چھوہلی نال کر درکھ کے پتیلی وچ کڑ چھی پھیری اتے کوئڈی دامصالہ پتیلے وچ
اُلتا دتا۔ سرڈے گھیواتے مصالے دی سوگندھی نیں مودن دیاں ناساں وچ جلون چھیڑ دتی
۔ اک مسکان نال اوہ گورا سوبا ہو گیا۔ مودن نیں گارے والی کڑا ہی کارگر دے اگے
رکھ دیاں پچھیا:

"مستری جی! دیہاڑی چ کنیں اں کو اٹاں لادیو گے؟"

"اٹاں؟" تارے نیں اک پل کم روک کے کانڈی اٹ اتے ٹھکوری، "جے میں اپنی آئی تے آجاواں، آتھن نوں لال قلعہ اُسا ردیاں۔" اوس نوں اپنی ہمت اتے بڑا گرب سی۔

"جے اپنی آئی تے ناں آویں، فیرتاں فلی نہیں ناں بھندا۔"

کارے نیں ڈھیر وچوں اٹ کھچداں ویانگ کیتا سی۔

"جیہا تیرا لون پانی، تہا سا ڈاکم جانی۔ آپاں تاں سچی جانڈے آں۔" تارے نیں کڑاہی و بہیلی کر کے مودن اگے سٹ دتی، "چک بھئی گارا؟"

"کچھاں والیاں دیا مُنڈ یادل رکھ، شکر بُورے ورگی لیاندی پئی اے۔"

فیلے نیں تارے دی نیں ت پچھان لئی سی۔ "کئی کامنی داموقع اے، کوٹھا چھیتی پاتوں۔"

"فیلوانا! آہ کندھ تاں اج ہی شتیریاں تک جانڈی ویکھیں۔" تارے وچ اک پھرتی اٹھ کھلوتی سی۔ "وڈھ تْسیں لائی بیٹھے او وڈا، تے سامان مینوں تھوڑا دکھدا اے۔"

اٹاں تہا ڈیاں تھڑ جانیں اں ایں؛ سینٹ سارا باریاں تے اوہناں دے لینٹراں وچ پے جانا اے، بالے تے ٹائیاں لیاؤن والیاں ہن۔"

"کوئی نہیں ہولی ہولی سبھ کجھ آجاوے گا۔" کارے نیں اپنی لال سُو ہے ہتھاں ول ویکھیا، جھناں نوں اٹاں نیں وڈھ سُٹیا سی۔

"تْسیں تاں دونوں بیماریاں ای جڑیاں ہو، بندہ میرے مودن پسندا اے، جیہڑا گارا تھرون نہیں دیندا۔ تْسیں دو جنیں اٹاں وی نہیں پھڑا سکدے۔" تارا ساہل لا کے کندھ دے ردیاں وچوں ول ونگ ٹھکورن لگ پیا۔

جیوں ہی مودن و بہلا ہندا، نیں ہ اتے اٹاں دا ڈھیر لا دیندا۔ مودن سارے کم نوں کھچی پھردا سی۔ اوہدے کم اتے سارے پرسن سن، پرتاپی نوں مُنڈا سونیں دی گھنڈر جا پدا سی۔

گھر بناؤن دے دناں وچ دھنوں نوں بھٹھی تپاؤن دی و بہل نہیں ملدی سی، ہُن اوس کولوں چلھے چونکے دا کم ہی نہیں ملدا سی۔ جھوی سُو پئی، اوس نوں لیٹی دھرنی پیندی اتے ہوراوڑ

پوڑ کر دی سی۔ بے وچوں پل ملے، تدمودن دی گھانی لئی باہروں پانی وی ڈھونا پندہ سی۔ اک شام ڈھل رہی سی تے اوہ پانی دا گھڑا چکی آرہی سی، جداوس نوں چادر رنبا چکی آؤندی بیرو مل پئی۔
 "خوشی مڑکاں نال پیر چک چک وکھا، مینوں پتہ اے گھڑا چک کے وی تیرا دھرتی تے پیر نہیں لگدا۔" پیر و پیندی سٹ ہی دھنٹو اُتے ور پئی۔

"کیوں سٹھتاں اے؟" دھنٹو دی اندروں چھاتی دھڑکن لگ پئی۔

"اوہ طوطا، کتھوں پھڑیا اے؟"

"کیہڑا تیرا طوطا؟" دھنٹو اک دم سنبھل کے سنجیدہ ہو گئی۔

"جیہڑا انت آتھن نوں پوری مگدا اے۔" پیر و دھنٹو دے نال تڑی آرہی سی۔

"کیہڑا تیرا دھڑانی؟" دھنٹو جان کے میسنی بنی ہوئی سی۔

"اوہ، جیہڑا گھانی وچ اُلو بنایا اے۔" پیر و نہیں دند کڈھدیاں دھنٹو نوں اکھ ماری۔

"انی جاہ پراں، اوہ تاں چاچے دی سالی دامنڈا اے۔ چاچے نیں اوس نوں گھر

پو اؤن لئی گھلیا اے۔" دھنٹو نیں بیرواگے سچ دسدیاں وی دل دی اصل دھڑکن لکائی۔

"توں وی اپنا گھر وساؤن لئی پسند کر لے۔" پیر و دیاں اج چڑھ چیاں سن۔

دھنٹو نیں گھڑا گھانی وچ اُلٹا داتا تے مودن نیں نوں مٹی رلاؤنی شروع کردتی۔

پیر و دھنٹو کول جھدی سکھنی کھری اُتے بیہ گئی۔ مودن نوں وکھ کے بیرونوں اُچڑ پڑیاں لگ گئیاں

۔ قدرتی اج فیلا اگلیاں دونہ باریاں دالو ہالین لئی شہر تڑ گیا سی اتے تاپی مشین توں آٹا پیہاؤن گئی

ہوئی سی۔ باقی ایریاں غیریاں نوں بیرو چٹج سمجھدی سی۔

"میں تینوں کچا پکا ٹوہ کے وکھا نواں؟" پیر و نہیں ساریاں دی اکھ بچا کے اتے دھنٹو

دے روکدیاں روکدیاں مودن دے مٹی دی روڑی کھچ ماری۔ مودن نیں دند کڈھی آؤندی بیرو

نوں پہلاں ہی تاڑ لیا سی تے ایہ گودی وی اوس اوہدی برکت ہی سمجھی۔ کیوں کہ دھنٹو نیں چار

دناں توں اک وی ہو چھی حرکت نہیں کیتی سی۔ اوس روڑی دی پیڑ سہ لئی اتے اوہناں نوں کجھ سمجھن

دا موقع ہی ناں دتا۔ پر بیرو داتاں اوس دی وٹی چُپ ویکھ کے اک طراں مونہہ وی پاٹ پیا سی
- اوس نل وٹیر دیاں دھستونوں ایس طراں آکھیا کہ مودن وی سن لوے:

"بس نراسدھرا اے، جھناں بھار پاو گی، کھوتے وانگ اوہناں ہی چُک لوویگا۔"

"کیوں بھونک دی ایں کمزاتے! دھستو بیرو دے اگے ہو کے اوس دے مونہہ وچ ہتھ

دے رہی سی تے واسطہ دے رہی سی، "بابا چُپ کر، نوڑیئے! کیوں گت پٹاؤنی ایں توں۔"

"مودن نیں دھستو دی کوئی گل نہیں سنی سی، پر بیرو دی گل کالے لچے چٹھری ہوگئی۔ اوس

گھانی وچوں نکل کے کہی پین پر نیں ماری، تاں جو گھیا جاوے کہی نالوں چھوڑی مٹی جھاڑ رہیا ہے
- اوس ساودھانی ورتدیاں پکاروڑا بیرو دے پیراں وچ وگاہ ماریا تے نال، ہی اوس سچ نال کہیا:

"اگلی روڑی نال گلی نہیں ہوئی سی۔"

بیرو نیں دھستو دے موڈھے اُتے دھپھا ماریا:

"جاہ بھین! ایہ اڈ دو دیاں سبھ جماعتاں پاس اے۔ ویکھن وچ بھلامانس دکھدا اے، پر

وچوں پورا مینا ایں۔"

"نی توں مر میں بیرو! بھراواں پٹے!! کیوں تیری لہو وچ نہیں وڑدی۔" دھستو نیں

سروالی وٹو بیرو دے مونہہ اُتے ماریا تے باہر نوں دھکا دے دتا۔

"نی ویکھتاں لین دے وڈھے چاک والینے۔" بیرو نخرے نال اڑ کے کھلوگئی۔

"توں مہر کر کے گھروں نکل، کوئی چند چڑھاویں گی۔"

"اوں مال تیرا کھرا اے، سچ پکے کھائیں۔" بیرو نیں پٹھار بنا اپنیں ہتھ اُتے ماریا

اتے اک وار مودن نوں نظراں گڈ کے ویکھیا، جو اوس دی ہڈی ہڈی ٹوہ لینا چاؤندی سی۔

"نی کٹنے! ٹر پٹو ویر نیں۔" دھستو گھڑا چک کے باہر نوں نکل ٹری تے بیرونوں وی

مجبوراً اوس نال جانا پیا۔ پر اوس جاندی جاندی نیں مودن ول ہس کے چپھ کڈھتی؛ جس نوں
تارے نیں اچانک ویکھ لیا تے پائیل اُتوں کانڈی کھڑکاندیاں کھنگھو راما ریا۔ بیرو نیں

لکھ پرواہ ناں کردیاں مونہ وٹ لیا۔ اوہ اپنی گود لیر اتے کھلی سی کہ اوس لئی اجیہے ترکھان جتی دے
یا نہیں سن۔

جدوں مودن نیں گارے والی کڑا ہی تارے دے برابر کندھ اُتے رکھی، اوہ
بھوریاں مچھاں وچوں ہس بیاتے اگے پچھے دی بڑک نال بولیا:
" کیوں چوڑی پسنداے؟ ایہدی جٹاں دے مُنڈے نال کافی جھانی اے۔"
" توں گھر پواؤنا ایں کہ میں سائیکل چکاں۔" مودن تارے نال چار دنناں وچ ہی لوڑ
گو چرا کھل گیا سی۔

" توں جانا ایں تاں کم یاراں نیں وی نہیں کرنا؛ آہ پئی اے کانڈی۔" تارے نیں
پائیل توں ہی کانڈی چھڈ دتی، جیہڑی کوڈے ہوئے کارے دے گنجنے سروچ وجدی وجدی مسیں
پنچی سی۔

کارا پٹھوں اک طراں نال چیک پیا:
" اوئے سک لاه جاتے! وڈھے گئے سی سارے ای۔" کارے نیں سدھا ہو کے
آکھیا، " ناں ناں، پتند ر دے کُہاڑی نہیں ماردا، کُہاڑی۔"
" بابا، پتہ ہی نہیں لگا، کدوں ہتھوں چھٹ گئی۔" تارا مُسکڑیں ہسی جارہیا سی۔
" بابا ناں آکھیں مُکے، کانڈیاں بھانویں دو مار لے۔"
" تیر اتاں اک نال ہی کیرتن سو ہلا پڑھیا جاؤ۔"
" سالے کچھاں والے کیرتن سو ہلا پڑھن نوں کنیں تیار رہندے اے، دھنولے دا جو
ملد اے۔" کارا وی سدھیاں مارن لگ پیا۔

" تاریا! تہانوں کچھاں والے کیوں آکھدے اے؟" مودن نیں تارے دی واللاں
والی کچھ نوں تاڑ دیاں چُکھیا۔

" جٹاں نیں سکھی چھڈ دتی اسیں سانجھ لئی۔ ہو کچھ سانوں نال تاں نہیں جی

سی۔ "تارے میںں کانڈی مودن توں پھڑلئی اتے گزناںل سارارد اٹھیبہ سر کرن لگ پیا۔
 کارے میںں مودن دے کن وچ اک پھوک ماری تے مودن میںں ہس کے
 تارے نوں چکھیا:

"تار یا! سکھتاں توں پورا میںں، سنیں میںں گہرا پھاراں دے ویہڑے وی مارا میںں۔"
 "بیلا کم کرنا تے روٹی کھانی میںں اج تہا ڈے کل نوں کسے ہور دے، جیہڑا وچ مارے
 ، حاضر۔" تارے میںں جان کے گل نوں ٹالنا چاہیا۔

"سنیا اے، الال جتی دا میچ دتا اے ویہڑے؟" کارے توں آکھوں ناں رہیا گیا۔
 "اوہ بابا تیرے واسطے تیار ہندا ہے۔" تارے میںں کارے دی جتی اوس نوں ہی موڑ
 دتی۔

"تینوں اگے آکھیا سی جاتے بابا ناں آکھیں؟" کارے میںں اُتاند نوں اٹ چلا دتی۔
 تارے میںں اٹ بوج کے کندھ اُتے رکھئی۔
 "توں کجھ گلاں ولدا رکردا میںں بوڑیا!" تارے میںں اک چوٹ ہور جڑ دتی۔
 "صاب آہندا سی، اناڑیاں نال کم ناں کریں۔" ناں ناں دو آگے پاسیوں سچیاں نوں
 ولدا آہندا میںں تے مُنڈیاں نوں بوڑے۔"

کارے دی گل سن کے اوہناں ساریاں دا ہاسا نکل گیا۔
 "مودن بولیا! کوٹھے پائے انت نی، ایہو جھیاں تیاں کتے نہیں لگیاں۔" تارے
 میںں سووا دلیندیاں آکھیا۔

"یار تیرے ساتھ وچ دن ٹٹ گئے، نہیں میرا وی جی نہیں لگدا سی۔" مودن میںں خالی
 کڑا ہی کندھ توں کھچ لئی۔

"تیرا جی لواؤن نوں تاں آ میںں والی میںں گہڑے نال ای آجانا میںں۔" تارے
 میںں مودن دے کن کول کہیا۔

کچھاں والیا، ہُن توں میرے نال ولدار کرداے، چنگیاں گلاں نہیں تیرے
واسطے۔ "ابنی آکھ کے اوہ اپنی گھانی وچ مُو آوڑیا۔
دھنٹو وی پانی دا گھڑا لے کے آگئی۔ اوس پانی اُلدیاں کُچھیا:
"بائی ہور لیاواں کہ بس؟"
"بس!" پتہ نہیں مودن دے مونہوں کدوں، بس، نکل گیا، پر اوہ آکھنا چاہندا سی، "
ویرنیں توں تاں بھائی ناں آکھ۔" بھائی شہداوس دے دل سیلے وانگ کھٹھ گیا اتے اک پیڑناڑناڑ
وچ پھر گئی۔

گل بالکل اوہی ہوئی، جیہڑی تارے مستری نیںں آکھی سی کم چھت اُتے آ کے
 سامان کھنوں رُک گیا۔ کم لئی دن چلدا ناں وکھ مودن آ گیا لے کے اپنیں پنڈنوں جان لئی تیار ہو
 گیا۔ پراوس فیلے نوں پکی کیتی کہ مینوں سُنہیا بھیج دینا، میں پیر جتی نہیں پاؤندا۔ تَرن ویلے اوس
 دے من دی حالت بڑی اُکھڑی ہوئی سی۔ جدتانی نیںں پیار نال اوس داموڈھا تھا پڑیا دھتو ماں
 دے کچھ اصلوں پنکھری کھلوتی سی۔ جداوہناں دوہاں اک دو جے نوں دیکھیا، ہوکا دوہاں دے
 سنگھ وچکارا نکلیا ہو یا سی۔ اوس تک وچ کوئی سُنیں باسی جاں نہیں سی، دوہاں لئی سمجھنا اوکھاسی۔ ایہ
 سپشٹ ہی اوہناں دے چہریاں توں پڑھیا جاسکد اسی کہ اوہ مانسک پیڑ نال دکھی ہن تے کدے
 کدائیں اُٹھی ہلکی جیہی کنہنی اوہناں نوں تھوڑیاں کر رہی ہے۔

تاراوی کسے ہور گھر جا لگا؛ اوہ کاری آدمی سی، کناں کو چردیہاڑیاں بھندا۔ ساریاں
 نوں اک چھتا آپی سی کہ چھت کس طراں پوے گی۔ رشوت دے کے لئے سرکاری قرضے والے
 روپے سن ہی کنیں کُو، جیہڑے پہلے ہی تھڑے گھر دا پار اُتارا کر دے۔ اخیر نوں اک دودن لنگھ
 جان پکھوں فیلے دی نظر مہیں وچن اُتے آ گئی۔ تانی دا اندر پہلاں توں ہی ایس ڈرنال دھڑک
 دھڑک جاند اسی۔ اوس دا خیال سی، ہُن مجھ دا دودھ الو ہا نہیں رہیا، اوہ چاہے سی لوڈ گو چرا رکھ کے
 باقی ویچ دیا کریگی۔ ایس طراں گُزروی چنگی چل پوے گی تے مجھ دے وی کھل سوڑی نال
 ہڈ ہلے رہن گے۔ جے ہر کم منکھ دی آس مطابق ہی ہندار ہے، فیر شاند کرن والا کوئی گلہ شکوہ پیدا

ہی ناں ہو گیا کرے۔

فیلا جھ نون تاپی دی صلاح بناں وچ نہیں سکد اسی، کیوں کہ جھ قدرتی نیں اں انوسار تاپی تے دھنوں دی محنت دا پھل سی۔ بھانویں اوہ گھر دا ہر طراں مالک سی، پروہیل اتے نشیاں دی کمزوری نیں گھر وچوں اوس دی سویمانی حیثیت کھوہ لئی سی۔ شراب پی کے گالھاں دیندیاں بھانویں اوہ کئی پھڑ مار لیندا، پراسلیت ایہی سی کہ اوہ کھٹو ہو چکا سی جس نون ہے بھہڑاوی آکھئے تاں اوس نال کوئی انیں اں نہیں سمجھیا جاسکدا۔ فیلے نیں اکھاں دھرتی دیاں تیراں ج پادندیاں تاپی توں پکھیا:

"جے مہیں وچ دینے، سارے واہڑ وداہڑے پورے ہو جان۔"

"وچ دے۔" تاپی نیں اک ہو کالیا جو یں اوہ آتھن سویرا یہ گل سنن ہی والی سی تے اوس جواب پہلوں ہی تیار کر رکھیا سی۔ اوہ سمجھدا سی، قرضے اُتے قرضہ ہو کون مورکھ دیوگا، جہک نیں دادو سوکھ پیا اے ہو رناں سہی بہن لئی کوٹھا تاں چاہیدا ہے ناں۔ فیرا اوس دھنوں ول تکیا، جیہڑی کوٹھے نالوں وی اُچی اُٹھ کھلوتی سی۔ جدوں پلے دم ناں ہووے تے ہتھ وی کتے ناں اڑدا ہووے، چھاتی دا پیار لے کے پہلاں دھیاں وی دشمنناں وانگ دس لگ پیندیاں ہن۔

کھڑے پیر جھ دا پورا مٹل کون دیندا ہے، جدوں کہ اوہ اک غریب دی ہووے تے اتے دے لوڑوند دی وی۔ جھ تن سو وچ دتی۔ خریدن والے وپاری نیں چار دنناں پچھوں ساڈھے تن سو دی وچ دتی! ایہ گھانا اتے اوس توں پیدا ہو گیا جھورا تاپی دا لک توڑ گئے۔ فیلا جھ ہی چھت داسامان لے آئی۔ کم تھوڑا ہون کارن مودن نون سُنیں ہانناں بھچیا۔ شتیریاں بیڑ کے بالیاں اُتے ٹائلاں پتن دتیاں۔ لاگوں دی لنگھدیاں اک جٹ نیں فیلے نون بول ماریا:

"تھیورا! وسن دے وچ نہیں، جیہڑا سینٹ دیاں جالیاں دے گھر پادنا ایں۔"

"کاہدا بھراو قرضہ ناں لیو چھیری وچ دن کٹ لیو۔" شاند فیلے نون مانیں دی آکھی

گل ہن بری طراں یاد آرہی سی۔

چھت پے گئی، پر ٹیپ رہ گئی تے باہر باریاں نوں ہالے جوڑیاں لگن والیاں سن
 -تارے دی محنت دے کے روپئے مک گئے۔ جھ وی گھر اُتے لگ گئی، ہتھیں محنت وکھ ہوئی، جس
 وچ ماں دھی نیں گھ ناں گھ کما لینا سی، یاراں، رشتیداراں نوں بڈیاں وکھ پائیاں، پر گھر دا
 موہ متھا ہالے وی نہیں بنیں اسی۔ کیل دے چرائے پھٹیاں نوں پٹھتیوان لاکے باہر وچ تختے
 کھڑے کر لئے گئے۔ بلے ولوں اڑ پوڑ کرنا ہی سی۔ کیونکہ جوڑیاں لگن دی آس نیں ژبھوش وچ کوئی
 نہیں سی۔ خالی باریاں وچ تاپی نیں سیمنٹ دیاں بوریاں دے فرڑے پڑ دیاں وجوں لٹکائے
 -اوہناں نویں گھر وچ سامان رکھ کے دیوا جگایا۔ گھر وچ چائن سی، دھپ دی سوگندھی وی سی، پر
 دلاں وچ شانتی کوئی نہیں سی۔ تاپی اتے دھتھونوں نویں گھر دا چاکی ہونا سی، فیلے نوں پہلی رات
 سچیں مچیں نیں ندناں آئی۔ جھ بناں گھر سکھنا ہو گیا سی تے جھوٹی ہالے کدوں جا کے جھ بنیں
 گی، ایس دی آس کس نوں سی۔

دو مہینیں ہو رنگھ گئے۔ ایہ دو مہینیں سکھ شانتی نال نہیں لنگھے سن۔ جو آرتھک پکھوں ٹُٹے تے قرضائی گھراں وچ کلکیش عام واپردا ہے، اتھے وی گلاں دُپڑتے توں توں میں میں وچ ہندا رہیا سی۔ جیہڑا دن خاموشی وچ ہیتدا اوس دی چُپ وی رت پینی جوک بنی رہندی۔ تاپی بھانویں مُو نہوں کجھ نہیں آکھدی سی، پردکھ نال اوس دا اندر جھیاں ستیاں پیاسی۔ اوہ سمجھدی سی، عمر بھر دا کوہڑ میرے پلے پے چکا ہے، جیہڑا کسے طراں وی مگروں نہیں لہہ سکدا۔ اوس دا داس تے گملا یا چہرہ دھتھونوں وکھ کے ہرا سُو ہا ہو جاندا۔ قدرت بھن توڑ ہی نہیں کروانندی، سگوں بناؤن تے اُسارن دے موقعے، وی منکھ نوں دیندی ہے۔

ایس گل داتا پی نوں ہُن چنگی طراں وشواس ہو چکا سی کہ ناں فیلے دی افیم چھوٹے تے ناں ہی سروں قرضہ لہے۔ کیونکہ اتنگیں سال وی اوہ افیم چھڑاؤں گولیاں کھا کے وکھ چکا سی، جلاب لے لے اندر دھوسٹیا سی، پرافیم گل دی پھانسی ہوگئی، جیہڑا جھوٹا لے لے بناں کوں وی ٹالی نہیں جاسکدی سی۔ سوتا پی نیں ساریاں سوچاں نوں بھٹھی دا بالن بناؤندیاں دھتھونوں کسے طراں بھولیاں دین والی اکواک گل نوں پردھان بنا لیا۔ ہُن اوہ کئی وار کاہلی پے کے فیلے دے گل وی پے جاندی تے وچلی کجھ گل گڑی نوں منگن ویاؤن والی ہی ہوندی سی۔

اک شام فیملے، کارے تے جگنیں دی جوڑی فیئر جڑ بیٹھی۔ کارا اپنیں نال پنڈوں ہی بوتل لے کے آیا سی۔ جد اوس نوں نشتے دی تار آئی، تداوس نیں جگنیں نال اکھلائی۔

"اویں جھوٹے کھاں!....." اوس دی اپنی آکھن تے ہی اکدم سارے ہس پے

- "صاب آکھدا ہندا سی، پتلے دل والا یار نہیں بناؤنا چاہیدا۔"

"ٹھیک جٹ دامونہ گہاڑے نال پاٹیا ہندا اے۔" جگنیں نیں فیملے توں ہنگارا منگیا پراوہ ہالے وی ہسی جا رہی سی۔

کارے نیں فیملے نوں بولن دامونہ ہی ناں دتا تے ہسدیاں آکھیا:

"چل یار تینوں کٹا صاحب آکھ دیا کراں گے۔"

"فیلیا! ایس چھڑے دی یاری توں آپاں کیہ لینا ایں۔" ارج جگنیں دی پیش نہیں جا رہی سی۔

"سچ گل سن اویں باہنا! کارے نیں اوس دا ہتھ بوتل ولوں روک کے کہیا، دو آلی وچ دوچ دن ہی رہ گئے، میری گھانی تیار پئی اے، بے اک دن باہمی اُدھار دیویں میں اپنی کوٹھڑی لپالواں۔"

"فیلا اپنی زور نال ہسیا کے اوس نوں وچ کارگل ہتھو آ گیا۔"

"مر گئے اویں کاریا۔"

ارج جگنیاں تر ہو گیا۔ آہ تہی دے کپال وچ آوجی سی۔ اوہ سر اُتے ہتھ پھیردا بولیا،

"لجان نوں تاں جٹاں توں تاپی نوں پھر دا ایں، بہانیں لاؤنا ایں باہمی دے۔"

"آپاں دوہاں نوں بھیج دیندے آں، نالے ایہدے سبھ کارج راس ہو جائگے۔" فیملے نیں جگنیں دا وار روک لیا۔

"جٹ دا کیہ وساہ اے، مڑ کے امی ناں دیوے، نالے ایہنوں کیہڑا نا نکلیاں توں بھال لواں گے۔" باہمن گجھا گجھا ہس پیاتے اوس ہاڑا پانا شروع کردتا۔

"ہے تیری باہنا!.... جھوٹی نون جمیاں ایں ناں!" کارا اک لگی توں ہی تہہ ہو گیا تے
اوس داسارا نشہ لہہ گیا۔

فیلا ہا سے تے نشہ دے لور وچ گھڑی بھر لئی آرتھک چتا توں بے فکر ہو گیا۔ اوہ چاہندا
سی ایس مست گھڑی وچ کوئی بھگوان وی سوورگاں لئی آواز ناں مارے نشلی آوستھا توں اُچا سوورگ
اوس دی کلپنا وچ کدے آیا ہی نہیں سی۔

"کاریا! توں آکھیں گا کیہو جیہی چندری گل کردا ہے، پر کیتے بناں رہیا وہی نہیں
جاندا۔" جگنیں نیں ں فیلے دل اشارہ کر کے اوس نوں چتاریا، "ہُن فیلا پیسے موڑن دی گل ای
نہیں کردا، ایہنوں آتھن سویر پُچھدا اے یاری کر کے نشہ شرم دے مارے کجھ آکھ دی نہیں سکدے
۔"

گھر دی ساری حال حقیقت دا کارے نوں پیتے سی، اوہ ایس دینیں بارے کیہ کہندا۔ پر
فیلے دا اکدم نشہ لہہ گیا۔ اوس من وچ باہمن نوں گال کڈھ ماری۔ گھٹ توں گھٹ اوس دی چاہ
سی، اچیسے موقعے لین دین دی کوئی گل ناں چھیڑے! پر جگنیں لئی ایس توں ڈھوکواں موقع ہو رکوئی
نہیں سی۔

"جدوں تیری رقم نوں ویاج پئی جاندا اے، توں ہو رکیہ لینا ایں۔" فیلے توں تچ دا اتر
ناں سریا۔

"آہ بھنیں اے میرے ہتھ، میں ویاج نہیں لیندا، میری ساوی رقم موڑ دے۔" پنڈت
نیں ں فیلے دے ناں دین دے سارے راہ روک دتے۔

"کوئی نیں اوئے باہنا! کتے بھج چلے اے مل جان گے، تیرے وی تھوک لوک دے
ای بنائے اے، نقد تاں نہیں تارے۔" کارے نیں ں فیلے دی ہمدردی وچ جگنو نوں تسلی رکھن
لئی آکھیا۔

"بھئی بھولے ناتھ دی سونہ۔ سارے نقد اں ورگے اے۔ سال ہون نوں آیا اے، اکو

مُنڈا جگلوں کھٹیا اے، آپاں ایہتوں یار کر کے کانی کوڈی ویاج نہیں لبیدے، پر ایس مہینیں روپے موڑ دیوے۔ "پنڈت نیں اک طراں فیلے دے دو آ لے گھیرا گھت لیا۔
 "دو مہینیں دی مہلت دے۔" کارا جگنیں دے پر بھاو وچ سُتے ہی کہہ گیا۔
 "فیلا کہہ دیوے، آپاں نوں دو مہینیں منظور اے۔ کیوں فیلیا؟"
 "گجھ کراں گے ہی بالن پھوکن، تیرا پھاہتاں کوں وڈھنا ای اے۔" فیلا اک پرکار من گیا۔

"دُگھ یار، سال بھر پچھوں ساویں پیسے لبینیں اے، ہالے وی مہرا پھاہا آکھدا ہے۔"
 جگنیں نوں پتہ سی، جناں چر فیلا سرکاری قرضے دیاں قسٹاں نہیں موڑدا، اوہ مکان نوں گجھ نہیں کروا سکدا تے ہو رکتوں لین دین نوں نہیں۔ اوہ ایس کر کے دی چھیتی کرداسی کہ قسٹاں موڑن توں پہلاں جے روپے مل گئے، ہل گئے، نہیں تاں سکھ ساند ہی ہے۔ اوس نوں ایہ وی یقین سی کہ ایس توں قسٹاں وی نہیں موڑیاں جانیں اں تے مکان آخرونوں اک دن نیلام ہی ہوویگا۔
 فیلے نیں جگنیں دے روپے موڑن لئی ہر طراں چارا ماریا پر روپے آؤندے کتھوں؟ اوس نوں سوائے دُڈھے ویاج تے وی قرضہ ناں ملیا۔ فیلے دی خاطر کاراوی سوچدا رہیا سی، پر بنیں اں دوہاں توں گجھ نہ۔ اخیر کارے نیں یار نوں مشکل وچ پھسیا ویکھ اک راہ لہسیا۔ اوس دھتو دار شتہ سدھواں ہیٹ دے اک دوہاؤ نوں کرن دی صلاح دتی، جس دے مرگئی زانی توں تن بچے سن۔ اوہ گھروں سردا بچدا تھوڑی سی۔ کارے نیں فیلے نوں صلاح دتی کہ آپاں بھولے توں امانتی دوسرو پینا پھڑ لواں گے، جدوں کول ہو نیا موڑ دیواں گے۔ دوہاؤ تن بچے اتے وڈیری عمر دے تن وڈے نقصاں نیں۔ فیلے دی ضمیر نوں کسے طراں رضا مند ناں کیتا۔ اوس نوں ایوں جاپیا، جو یں اوہ اپنی اکواک دھی نوں پھاہا دے رہیا ہے۔

تاپی دی گھر وچ دنیں رات ایہ لڑائی چلدی ہی رہندی سی کہ مانیں نوں نال لے کے کڑی لئی تھان ویکھے تے سر خر ہوئے۔ مانیں نوں آکھن توں اوس دا بھاؤ سی کہ اوہ مودن نوں سبھ

توں پہلاں ترجیح دیوے گا۔ ایہ اوس دے اپنیں دل دی وی خاہش سی۔ فیلے نوں بہتی اقرار
 اوسار جگنیں دے روپے موڑن دی پئی ہوئی سی تے گڑی دس دن ٹھہر کے وی منگی جاسکدی سی
 تے جگنیں ولوں پنجاہ روپے ویاج دی چھٹ ہندی سی۔ جد فیلے دا کسے پاسے وی ہتھ ناں اڑیا
 ،تاں اوس نوں سدھو بیٹ والے ساک دے تن وڈھے نقص چھوٹے تے فیر معمولی دس لگ پئے
 ۔ کارے نیں ایں توں پہلاں کتے رشتہ کروا ئیا نہیں سی اتے ناں ہی اوس نوں ایہناں گلاں دا
 کوئی تجربہ سی۔ اوس نوں زندگی وچ دوہاؤ، وڈیری عمر اتے مترے پچیاں بارے کسے طراں دے
 دکھ دا انو بھوملدا وی کتھوں، جدوں اوہ جنموں ہی چھڑا سی۔ اوہ ایہناں معاملیاں بارے کجھ نہیں
 جانداسی۔ جے کراوہ کجھ جانداسی تاں اوہ ایہی سی کہ اوس دے یار دا اک بھار ہولا ہندا ہے۔ ایہ وی
 ہوسکداسی، سدھواں والا بھولا ویاہ دے اُتے چار پیسے لاؤن لئی تیار ہو جاندے۔ فیلے دی حالت
 ڈبدیاں پئی نوں ہتھ پاؤن والی سی۔ اوس نالوں کارے ولوں ودھیرے دردی یار کوئی نہیں سی، جیہڑا
 اوس دیاں اوکڑاں وچ ماڑی موٹی آرتھک سہانیتا کردار ہیا ہووے۔ فیلے نوں ایہ وی پتہ سی مانیں
 جاں تاہی دی جے صلاح کجھی،، اوہناں او تھے کسے طراں وی ساک نہیں ہون دینا۔ سواہ اتے
 کارا اک دن متھ کے سدھویں چلے گئے اتے بھولے ہتھ روپیا جارکھیا۔ بھولا چار سال توں رنڈا سی
 اتے عمر وچ چونتی پینتی سال توں کسے طراں وی گھٹ نہیں سی۔ اوس ویلے فیلے تے کارے نوں ایہ
 اک چنگا تے نیک کم دسداسی، پر ایں دے سیٹیاں توں فیلا بے پرواہ تے کارا اصلوں انجان سن۔
 اوہناں سدھویں دھتھو دا ساک ہی نہیں کیتا سی، سگوں اک چوری وی کر لئی سی، ایسے
 کارن اوہناں مہینہ بھر ساک کرن دی واہتک وی کسے کول ناں کدھی۔

تاپی حیران سی، جکینیں دے روپینے کوں موڑ دتے گئے سن۔ اوس ایدھروں اُدھروں سُوہ
وی لائی، پر پلے کجھ ناں پیا ہون جدوں کدے اوس گڑی دے ساک بارے گل کیتی سی، فیلا ٹھنڈا
جیہا پے جاندا، جو یں چت وچ وچا ردا، ایس نوں دس دیواں، کوں دساں؟ اوس ڈوٹی رکھی
۔ تاپی نیں ایدھروں سوچیا پچھلے مہینیں ایس افیم لئی دانیں وی نہیں وتیجے تے ناں ہی مینوں تنگ
کیتا ہے۔ افیم چھڈن دا سوال مک چکا سی۔ ایہناں وچ وچ کوئی کاراناں کر دتا ہووے، تاپی
نیں خیال کیتا۔ پچھلے مہینیں ایہ آپ اتے کاراوانڈھے جان دے وی رہے ہن۔ اوس بہتی شک
افیم اتے جکینیں دے پیسے موڑن توں پے رہی سی۔ سرکاری راشن کارڈ دی افیم نال اوس دے مسیں
دس دن لنگھدے سن، باقی ویہ دن اوہ ایدھروں اودھروں نا جائز افیم کھا کے لگاؤ ندا سی۔

ساری گل جان لئی تاپی نوں اک سوچ پھری۔ اوہ رنبا اتے چادر چک کے پمال دے
راہ نوں تڑ پئی۔ دھتو نوں جان دی اوہ ایہ کہہ گئی، میں جھوٹی واسطے گھاہ دی جھولی لے آواں۔ فیلا
اودوں ای گھاہ نوں جاندا سی، جد تاپی توں افیم لینی ہندی۔ اوہ ایس نیت نال گئی سی کہ کارا اپنیں
پنڈوں ضرور آویگا تے اوس نوں اپنیں آپ اتے ایدھروں بھروسہ سی کہ کارا اوڈھیدیا ہو یا سمجھ گجھ بک
دیویگا

تاپی گھاہ کھوت کھوت نراس ہو گئی۔ اک جھولی دی تھاں اوس پنڈ بنا لئی، پر کارا اوس
نوں آؤندا کتے ناں دسیا۔ اگے نت کھیہ کھان آؤندا اے، اج پتہ نہیں کیہ گولی وچ گئی۔ پرتیانی

گھمیری کدے گدھے تے نہیں چڑھدی، اوہ راہ اُتے کھلوتی کمر بیٹھ گھاہ جھاڑن لگ پئی۔ ہالے ادھا گھاہ ہی جھاڑیاسی کہ کارا اوس نوں لتاں گھسیڈا آؤندا دس پیا۔ زندگی وچ ایہ پہلا سماں سی، جد تاپی کارے نوں دیکھ کے خوش ہو گئی سی۔ کارے دے نیں رے آجان تے اوس جان کے پورا گھنڈناں کڈھیاتے ناں ہی پاسا وٹیا۔ کارے دے جھلا ہو جان لئی بس ایناں ہی کافی سی۔

"بھائی! اگے ناں پچھے ارج ساڈے پاسے کوں مہراں ہو گئیاں؟"

"میں کہیا آیدھروں میرا بھائی جی آؤ گا۔"

"ناں ناں، بے بھائی جی ناں آکھیں، تیرا گھنڈ اتاں کجھ نہیں؟"

"فیرتینوں کیہ مل جاؤ۔" تاپی ادھے گھنڈ وچوں مسکا پئی۔

"ہور چاہیدا وی کیہ اے، نالے اپنا ساری عمر دا جھگڑا منک جاؤ۔" کارا اک طراں

باؤلا ہونیا پیا سی۔ اوس دیاں اکھاں وچوں جنماں دا جھلیا پیا عجیب ڈھنگ نال جاگ پیا۔

تاپی نیں ٹھیک موقع تاڑ کے پچھن لئی چستی ورتی۔

"سچ مینوں تاں ارج پتہ لگا اے، کڑی داکیہ کر کے آئے آؤ؟" اوس کارے نوں اگوں

ولن دا پتہ کیتا۔

"دھی تیری بے اوتھے راج ناں کرے، داہری پرے، بچ من دئیں۔" کارے

نیں تاپی اُتے اک ہور احسان کرن دی بھاونال آکھیا۔

"کتھے؟"

"بیٹ دے سدھویں تینوں نہیں پتہ؟" کارا گل کھل جان نال حیران ہو گیا۔ اوس نوں

تاپی دے پچھن توں یقین ہو چکا سی کہ فیلے نیں گھر گل کردتی ہے۔

"منڈا کس عمر اے؟" ہون گل نکل آؤن تے تاپی اک طراں حاکم بن کھلوتی سی۔

"ابہی کوئی پچی چھبی، ودھ توں ودھ ستائی سال دا ہوویگا۔" کارا جد سٹھاں نوں

پہنچیا، آپ امیدوار بن سکتے ہیں، تداوس لئی ستائی سال کیہڑی عمر سی۔

"ودھ توں ودھ چونتی پہنتی سال داوی ہوسکتا اے، ہے ناں؟" تاپی اوس دی تھڑکدی زبان توں بھانپ گئی۔ اوس دے اندروں غصہ جاگ پیا کہ ایہناں مینوں، جیہڑی ماں سی، کچھیا وی نہیں تے مانیں وچارے دی کس صلاح لئی ہونی ایں۔

"ناں ناں، ایہ کوں ہوسکتا اے کارے نوں جا پیا،" میں بڑا کسوتا پھس گیا ہاں۔

"پہلاں ایہ دس، مُنڈا ایہی عمر تک ویہلا کہیڑے نقصوں رہیا؟" تاپی نوں اک چڑھ رہی سی تے اک اُتر رہی سی۔

استھے آکے کارے لئی اصل گل لکاؤنی ہوروی مشکل ہو گئی، کیونکہ ہورودناں نوں وی گل ننگی ہو ہی جانی سی۔ اوس سچ کہنا ہی ٹھیک سمجھیا:

"مُنڈا دوہاؤ ہے، پر گھروں بہت سوکھا ہے۔" بہت سوکھا ہے، آکھ کے کارے زہر کھنڈ وچ گلپ کے دین داہتن کہتا۔

"دوہاؤ اے؟" تاپی دے سرو وچ جویں سُم والی ڈانگ آوجی ہووے، اوس نوں چکر آگیا تے اوہ سر پھڑکے تھائیں بیہ گئی۔ اوس دھی نوں اپنیں والے نرک کھوہ وچ نگھریاں دیکھیا۔ دو پلاں پچھوں اوس سنجیدہ ہو کے آپ ہی کچھیا:

"اوس دے نیں انیں کنیں ہن؟" اوس نوں ارج بھروسہ ہو چکا سی کہ اوس دی ہر شک سچ ثابت ہووے گی۔

کارے دے مانسک دکھ دا ایس ویلے اندازہ نہیں لایا جاسکتا سی۔

"دے آناں نیں انیں کنیں اے؟" کارے دی دوچتی تاڑ کے تاپی نوں صاف ہی پتہ لگ گیا کہ نیں انیں ضرور ہن۔

"دو اے، مُنڈا اتے گروی۔" کارا ڈردا ڈردا اک نیں انا لکھو گیا۔ شامد اوہ جھڈ وتاں دا پھڑیا، اپنیں آپ دا حساب دیندا دھرم راج اگے وی ایناں بھینٹاں پیندا، جتاں تاپی سامنیں

قصور وار کھلوتا سی۔

تا پی دا چہرہ اکدم کالی کلکتے والی دا ہو گیا۔

"ٹسےں غرق جاؤ تھیہ ہونہیو! تہا ڈا ہو جے سیاپا ایہو جیہاں دا۔" تا پی دے ملو ملی ہنجو

آگئے۔ "میری دھی گاں مہں سی، جیہدا چوری چوری سودا کر آئے؟ جاہ کاریا بتیاریا! اکھاں توں پرے مر جاہ، نہیں سیرے پی جاؤ گی۔"

اوس نوں چنڈی چڑھ کھلوتی سی، پررون اوس دا بند ہون وچ نہیں آؤندا سی۔

کارے نیں تا پی نوں دیتی تے اکدم ہی اپنی مظلوم کدے نہیں ویکھیا سی۔ اوہ

تھائیں کھلوتا رہ گیا۔ اوس وچلی ساری شکستی مٹی ہو گئی۔ اوس لئی تا پی سامنیں کھلونا دو بھر ہو گیا۔

تا پی نیں تر دا تر دا گھاہ چکلیا اتے جھوٹی دی گھر لی وچ لیا ستیا۔ فیر اوہ منجی اُتے آ

ڈگی۔ اوہ ایس طراں نڈھال پئی سی، جو یں اوس دیاں ساریاں ہڈیاں نیں ماس

چھڈتا ہووے۔ اوس دیاں اکھاں برساتی پرنا لیاں وانگ بند ہون وچ نہیں آؤندیاں سن

۔ دھتو نیں اوس نوں چکھیا:

"ماں! گل کیہ ہوئی؟" کڑی دے من دی حالت اجیہی بھیڑی سی کہ اوہ رووی نہیں سی

سکدی۔

ماں سرفیر کے مڑرون لگ پئی۔ جو یں اوہ کہنا چاہندی سی، "دھینے، میں زندگی بھر روئی

ہاں، توں وی زندگی بھر رون لئی تیار ہو۔ ایہ نرک کدے نہیں مگنا کدے نہیں مگنا۔" اوس نوں

بہوت دکھ ایس گل داسی، جے اخیر دھی دا سودا دو ہانجواں ہی ہونا سی، میں ساری عمر کیوں جعفر

جالیا۔ دکھاں دی واچھڑناں کن کن توں ٹٹی تے نسل ہوئی تا پی لئی ایہ اندر دکھ اور ودھ ہولی ہولی

شکستی بندا گیا، بچوں بچوں اوہ سوچدی تے محسوس کردی گئی۔

تا پی نہیں دھتو دے ساک بارے اگوں چچھوں سُنیے بھیج کے سارا تھوہ پتہ منگوا
 لیا۔ دودی تھاں نیانیں وی ترن ثابت ہو گئے، جیہڑے باراں، نواتے ست سال دی عمر دے سن
 - ہر آدمی جھوٹ مار کے لکونہیں سکدا، فیر فیلے تے کارے ورگے اناڑی کوں سانبھدے۔ بھولا
 مُنڈا نہیں، چوتی پینتی سال دی عمر دا پکا منکھسی، جیہڑا ایاکھرے دو کھرے آئے دھولیاں نوں نت
 سویرے اُٹھدا ہی موچنیں نال کھج سدا سی۔ تا پی نوں جگنیں راہیں آئے ڈھائی سو روپے داوی پتہ
 لگ گیا۔ سارا ہج پیا ج ٹوہ کے اوہ اپنیں آپ وچ بُری طراں لکھی تے تڑپی۔

تا پی دی کھنڈی کھنڈی حالت توں دھتو نہیں دی بھانپ لیا کہ ضرور کوئی گڑ بڑ
 ہے۔ جدوں اوس نوں ساری گل دا پتہ لگا، اوس اکھاں بھر لیاں تے مڑ جھیلان ویہڑیاں۔ اوس
 دے ذہن وچوں کئی ہی میل دھوتی گئی۔ اوس اکھاں میٹ کے تکیا، مودن گارے والی کڑا ہی چکی
 چُچھ رہیا سی: دس ہُن تیری کیہ صلاح ہے؟ نہیں، اوہ آپے وچوں ہُن گار پئی، ایئوں کدی نہیں
 ہووے گا۔ پر حقیقت ایسی، اوس نوں کوئی اوپر مرد بانہوں پھڑی کھجی لئی جا رہیا سی، جس نوں اوس
 دے دُر بھاگ نہیں وی کدے چتو پانہیں سی۔

"گڑی نہیں چیرا کر کے آپا سنبھال دیاں ماں داموڈھا گھٹیا:

"ماں! توں روناں، بس، میں جو تینوں آہنی آں۔"

تا پی اپنی رونی آدستھا وچوں پل گوسکائی جو یں آکھنا چاہندی ہووے، دھنٹو توں
آؤن والیاں تباہیاں نوں کیہ جائیں۔

"توں دھیئے! رون آکھدی ایں، میرا گجھ کھا کے مرن نوں جی کر دا اے۔" تا پی وسر
بھولے ہی ایہ کہہ گئی تے اوس نوں اودوں ایہ نہیں پیتے سی، گڑی اُتے گجھ کھا کے مرجان دا کیہ اثر
ہوویگا۔

"ماں! اپنی آئی میں آپ مراں گی۔ توں جتھیرا دکھ بھوگ لیا، ہن میرے کولوں تیرا
دکھ نہیں سیہا جاندا۔" گڑی دیاں قابو پاؤن دے باوجود اکھاں بھر آئیاں۔ اوس بھریاں اکھاں
وچوں پیارونوں ریل دی لیہہ اُتے وڈھی پئی تکیا۔ سہاگ دیاں دو چوڑیاں والی بانہ ہالے وی
تڑپی جا رہی سی۔

ادھناں نوں پیتے تک ناں لگا کہ کدوں فیلا آیتے اوہناں دیاں گلاں سن کے اوہنیں
پیریں واپس مڑ گیا۔ ماں دھی دی ایہ حالت اوس توں ویکھی نہیں سی گئی۔
"مرن تیرے ویری، سکھی ساندی توں کیوں مرنا ایں، میرا تاں ایویں من بھر آئیا
سی۔" تا پی نیں گڑی دیاں اکھاں پونجھیاں اتے اوس نوں چھاتی نال گھٹ لیا۔
ماں دی چھاتی وچ کناں سکھ سی، دھنٹو دیاں اکھاں میٹیاں گئیاں تے لما ہوکا
بھردیاں اوس آکھیا:

"ماں! توں باپونوں صاف کہہ دے، میں اوتھے کسے حالت وچ نہیں جانا، بھاویں
مرنا ناں پے جاوے۔" اوس دے وچار وچ پیارونوں اوس دے ویاہ توں پہلاں مرجانا چاہیدا
سی۔

"میں نہیں اوتھے بھوالیاں دین دینیں اں، توں سبھ گجھ من وچوں کڈھ دے تے چُپ
کر جاہ۔ گرو بھلی کرے گا۔" تا پی نیں گڑی نوں اپنیں ولوں پوری تسلی دتی۔
"چُپ کیتیاں کسے گرو نیں بھلی نہیں کرنی توں چا پے نوں منگوالے۔ دھنٹو نیں

چاچے، نوں منگوالے، کہہ کے اک طراں اپنیں دل دی ساری گل کہہ دتی سی، جس نوں شاندا تاپی
نیں سمجھ لیا سی۔

دھتو دے آکھن توں بناں ہی تاپی مانیں نوں منگوان لئی کاہلی سی، کیونکہ اوہ سمجھدی سی
، بھنور وچ پئی بیڑی نوں اوس دے چپواں بناں کنارا نہیں ملنا۔

مانیں نہیں آکے سب توں بہوتا گلہ تاپی اُتے کہینا کہ توں مینوں کیوں ناں خبر کیتی
۔ تاپی اپنی تھاں پئی سی کہ اوس توں سب کجھ چوری کہینا گیا سی۔ تاپی مانیں نوں کوس رہی سی، توں
وی کے ساک بارے ہن تک دس نہیں پائی اتے جا کے مڑہتی ہی نہیں واہی۔ مانیں نہیں ں فیلے
نوں ڈیریوں منگوا یا۔ اوہ آتاں گیا پر سوچدا سی، گل کہہ کراں گا؟ جواب کہہ دیواں گا" کیونکہ جد مانا
آیا اے، ایہ تاں صاف ہی اے، گل کڑی دے ساک بارے ضرور ترنگی۔ اوس آکے مانیں نال
ہتھ ملایا اتے سرسری سکھ ساندا چُچھ کے منجی اُتے بیہ گیا۔ اوس دے ہتھ وچ سن دی تیل سی، جس
نال زمین اُتے اک تھاں لیکاں مارن لگ پیا۔ دھتو دی چاہ دھری ہوئی سی اتے رسوئی دے بُو ہے
اگے تاپی پیڑھی ڈاہی پٹیٹی سی۔ فیلے دا ایس ویلے من سی کہ اوس کولوں جو مرضی منالیا جاوے پر اوس
نوں دھتو سامنیں ایناں ہولاناں پائیا جاوے۔

دھتو نہیں چاہ کڑی تے دونہ گلاسوں وچ پا کے باپواتے چاچے اگے لیا رکھی۔ اوس
نوں وی پینے سی کہ گل تڑے گی، ایس لئی اوہ اتھے بیہ وی نہیں سکدی سی اتے گل سُنیں بناں رہ وی
نہیں سکدی سی۔ اوہ ویڑھے وچوں اُٹھ کے اندر چلی گئی۔ اوس دے اندر چلی جان نال فیلے دے
من نوں تھوڑی شانتی آگئی۔

مانیں کھنگھو راما ریا تے فیلے نوں محسوس ہو گیا، اوس دے سر ہتھوڑا آو جا ہے۔
"میں سُنیں اے بائی! کڑی بیٹ دے سدھویں منگ دتی؟" مانیں نہیں ں دھیرج
دھاری ہونڈیاں پکھچھیا۔

"ہاں۔" فیلے نہیں ں تتا کر کے گلاس ہتھ پا کے چھڈ دتا۔

"میںوں ناں پچھیا، میں دورسی اگا نہہ؟"

"اینویں آ آی ناں ہونیآ۔" فیلا اصلوں بیمار جا پدا سی۔

"سدھواں والیاں دی صحبت توں سنی ایں؟" مانیں دے من وچ بھاویں غصہ سی، پر
چھیتی تتا ہونا اوس ٹھیک ناں سمجھیا۔

"اپنی ولوں کون ماڑی کر دا اے، فیرا یہ بنوگاں دیاں گلاں نیںں۔" فیلا چاہندا سی، گل
اتھے ہی ختم ہو جاوے تے اوس نوں بھورا بھورا ناں وڈھیا جاوے۔

"پیسے لے کے بھاویں اوس توں وی بڈھے نال بنوگ بنا دیندے۔" بھری پیتی تاپی
توں رہ ناں ہونیآ۔

"تیرے پیو نیںں سُو رینے کویں بنوگ بناے سی۔" فیلے نیںں بھاردے کے تیل توڑ
سٹی اتے اوس دے وچکاروں گٹھ بھر داٹو ٹاٹ کے تاپی دے پیراں وچ جا پیا۔

تاپی نوں ایس پاسیوں پین والی سٹ دا اُکا ای خیال نہیں سی تے ہمیشہ واسطے دھرتی
وچ گڈھی گئی۔ پراوس دے اندر لا خاموش و رودھ کہہ رہیا سی کہ تیرے گھر آ کے میں کئی کمائی کر
چکی ہاں، جیہڑی تیری جتی دے یادوی نہیں۔ اندر گلاں سُن سُن دھنوی دی ہوش ڈُ بکیاں کھاری
سی۔

"توں اوس گئی گزری توں کیہ لینا ایں۔" مانیں نیںں گلاس مچے دی باہی اُتے ٹکاؤ ندیاں
فیلے دادھیان اپنی ول کھچ لیا۔ تیری برادری ایس ساک اُتے خوش آ؟

"میں کسے دے من دی کویں جان سکدا ہاں۔"

"میں تینوں اک گل آکھدا ہاں آخری، ننی بھاویں ناں ننی، ایہ تیری مرضی ایں۔" مانیں
نیںں وی سمجھ لیا، فیلا کوئی راہ نہیں دیندا۔

"آکھ!۔"

"گڈی اوتھے نہیں تورنی، بے توں تورنی ایں، توں اپنی راہ، تے میں اپنی

- "مانیں نہیں چاہ والا گلاس خالی کردتا۔"

مانیں دی گل سُن کے تاپی نہیں فیلے دا چہرہ تکیا، تاں جو دیکھے، اوہ کیہ آکھدا ہے۔ فیلے دی ایس اک ہی گل نال رشتیداری نہیں ٹٹ جانی سی، سگوں اوس دے اپنیں تے گڑی دے تباہ ہو جان دا وی سوال سی۔ دھفتونوں چاچے دیاں ساریاں کیتیاں گلاں وچوں ایہواک گل چنگی لگی سی کہ اوہ باپوتوں، ہاں جاں، ناہ، پچھ کے گل دا اک پاسا کرے۔

"گڑی تاں میں وی نہیں اوتھے توری چاہندا،...۔" فیلا اک پل رُک گیا، "اوہناں نوں جواب کویں دیواں گے۔"

"جواب ہر گل دا میں آپ دیواں گا، توں اک پاسے ہی ہو جاہ۔" مانیں نہیں ہک نوں ہتھ لاکے ہر بھار چکن دامن بنالیا۔

"تے پیسے...؟" فیلا رُکدا رکدا کہہ ہی گیا۔

"تینوں بائی اک واری جو کہہ دتا، ہر طراں دی ہرب جرب میں جھلاں گا۔"

"بس ٹھیک اے فیر۔" فیلے دا دلی بھوسی، مینوں چو بھان نال ناں مارو جو چاہے کروا

لہو۔

"ہن ساک میرے ہتھان تن ہن۔" مانیں نہیں اگلی گل توری، "میرے پنڈز نہیں دامنڈ اے، دسویں کر کے فوج بھرتی ہوئی اے، جیہڑی میں کردیاں اوہناں بالکل نہیں اُلدنی۔ دو جے اک ساک رُمی اے، من اوہ وی جان گے، پرتھوڑے لو بھی اے۔ تیجے مودن اے، تہاڈا دیکھیا بھالیا اے۔ مُنڈا غریب ضرور اے، پر کارگر ہن پورا ہو گیا اے تے کسے گلوں نہیں تھوڑیا۔ رب جھوٹ ناں بلاوے، مُنڈے دا پنڈ وچ اوکر مان میرے نالوں کتے بھتا ہو گیا اے ایس عمر بچ۔ چل کے تلی کر لوو، تنان وچوں جیہڑی تھان چنگی لگے، اوتھے روپنیا ہتھ رکھاں گے۔" مانیں دیکھے بھالے ساکاں بارے حال حقیقت کہہ سُنائی۔

"میں کتے نہیں جانا ماؤ!" فیلے نہیں گل مُکا وندیاں آکھیا، "جتھے تینوں چنگا لگے"

روپیٹا ہتھ دھر دے، میری گڑی بہتی نہیں۔ "اوہ اپنی کہہ کے اٹھ کھلو تاتے باہرنوں ٹر گیا۔
 "شکر اے رب دا، جے توں سدھا ہو گیا ایں۔" تاپی نیں اوس دے چلے جان
 پچھوں دھرتی نمسکاری۔

دھتو دا گل پھاہی وچوں تاں نکل گیا سی، پر اوس دے دل دی گل ہالے وی نہیں ہوئی
 سی۔ اتے دل دی دھڑکن ہن اگے نالوں وی تیز ہو چکی سی۔ اوس لئی ہالے بھنور ختم نہیں ہو گیا سی

"ہن توں دس، فیر ناں آکھیں، فلاں تھان چنگا سی؟" مانیں نیں تاپی توں صلاح
 پچھی۔

"میرے من دی پچھیں، تاں مودن ساؤ منڈا اے ہتھاں دا سچا اے، کسے طراں دا
 عیب نہیں۔" تاپی نیں دل دی گل آکھی۔ بکڑے گھر متھالاؤ نوں وی اوہ ڈردی سی۔
 "گڑی لپھی لپھی نہیں، دوویں جی محنت کرنگے تے بے فکری دیہاڑے توڑنگے۔" تاپی
 دے ساہمنیں راہ دسن لئی اوس دی اپنی زندگی دا تلخ تجربہ ہی کافی سی۔

"راے میری وی ابھی سی کہ مودن نالوں چنگا منڈا اسانوں کسے طراں وی نہیں ملنا، پر
 میں اپنیں مونہوں نہیں کہنا چاہندا سی۔ منڈے دی ماں ساری عمر تھانوں سیساں دیو گی۔"
 دھتو نوں اندر خوشی نیں باولی کر سٹیا۔ اوس دوویں ہتھ اپنیں ال چھاتیاں وچ
 گھٹ لئے تے اکھاں میٹ کے رب دا شکر کرن لگ پئی، جس دا اوس نوں کدے خیال وی نہیں
 آیا سی۔

ماگھ دے دناں دی اک دو پہر سی تے دُھپ دا چسکا انگڑائیاں دے رہیاسی۔ پیر و ہن
 دن چھوٹے ہون کارن دیہاڑی وچ اک وار ہی گھاہ نوں جانیا کر دی سی۔ پیر و دے ویڑھے دیاں
 ساتھناں اوس دا ساتھ کرنا لوچدیاں، کیوں کہ اوس دی ہوند وچ جے کسے جٹ مُنڈے دے کھیت
 چھلی گئیں دا تھوڑا بہوت نقصان ہو جاندا، تہ تھوڑے کیتیاں کوئی گجھ آکھدا نہیں سی۔ جٹ مُنڈے
 تاں پیر و نوں ویکھ کے شکر پانی ہو جاندا سن تے اوہناں نوں اوس نال لائے دے دی عاشقی دا چنگی
 طراں پتہ سی۔

اوس دے دل دارا لائے دے کھوہ نوں جان والی ڈنڈی سی۔ تے اج وی اوہ اپنیاں
 ساتھناں توں کسے طراں کھسیرا اچھڈا آئی سی۔ جدوں اوہ ادھ وچ آئی اوس دھنوں بھٹھی دے
 بالن لئی کماد دی پتی دی پنڈھ چکی آؤندی ویکھیا۔ دوکھیت پچھے اوس دی ماں وی پنڈھ چکی آرہی
 سی۔ دھنوں ویکھ کے بیرو دا اجنیں آپ ہاسا نکل گیا۔ نیڑے آکے دھنوں وی ہسنوں نال رہ سکی،
 جدوں دھنوں پیر و دے ساہمنیں آکے پل کوڑکی، اوس زور نال اتانہ پنڈھ وچ ہتھ ماریا۔ پنڈھ
 بُہتی بھاری نہیں سی تے اوہ اک سکے کھال وچ مُدھی جا ڈگی۔ بیرو دا اک بل نزاکت نال ڈھلا
 چھڈیا ہوئیاسی تے دھنوں دے اندر لا ہاسا اکھاں راہ پرگٹ ہو رہیاسی۔ اوہناں وی چھیڑ چھاڑ نال
 پچھے آؤندی تاپی وی ہس پئی۔

"کوئں اوسر جھوٹی وانگ مچھری اے؟" دھنوں نوں پر تیت ہو رہیا سی، جوئیں بیرو
ہتھو پائی وی کریگی۔

"مچھری میں آں؟" بیرو دیاں ناساں پھلیاں ہونیاں سن۔ "دھکڑے نال منگنی کرا
کے موندہ ای نہیں دکھایا۔"

"ایویں بھونک ناں، ماں آؤندی اے۔" دھنوں نیں بٹھلا بل دنداں وچ پھڑلیا۔

"آؤندی رہے، اوہدا ڈر ماریا اے۔" بیرو نیں آؤندی تاپی ول پل کؤ ویکھیا۔

"گڑے کیہ ہو گیا تہا نوں؟" تاپی وی کول آکے کھلو گئی۔

"چاچی! توں چل، میں ایہوں پوتیاں نتیاں والی بنا کے گھدی آں۔" بیرو نیں

تاپی نوں تورن دی نیت نال کہا۔

"ناں بیرو! ایس بھٹھی تپاؤنی ایں۔"

"بس چاچی تینوں چھڑتک نہیں جان دیندی۔" بیرو نیں جان لئی ہتھ دا اشارہ دتا۔

"دھنوں چرناں لائیں، میری دھی۔" تاپی نوں ایہناں دے سہیلپنیں دا اک طراں دا

مان سی۔ اوس جھوٹی موٹی گل پچھے دھنوں کدے ہکلیا ہوڑیا نہیں سی۔ اوہ ہولی ہولی تڑپئی

، جوئیں دھنوں پچھوں نال وی رلاؤناسی۔

"توں کھسم کول جاہ تے مینوں پنڈھ چکا۔" دھنوں نیں دھکا دے کے بیرو نوں پنڈھ

اُتے سٹ دتا۔

بیرو نیں دیکھیا، نیلا چادرا، خاکی قمیض تے لاجوری پگ وچ لاجھا چھاں مروڑ رہیا

ہے۔ لایھے دی یاری کارن بیرو ایہیں آپ نوں ساتھ گڑیاں نالوں کتے اُچی، اک طراں

سردارنی سجھدی سی اتے ایسے کارن اوہ کسے نوں وی نک بیٹھ نہیں لیاؤندی سی۔

"کیوں فیہن جانا ایں؟" بیرو دیاں اکھاں وچ پیارہس رہیا سی۔

"آہو، ہن تاں مینوں بھیجیں گی ہی، لے پھڑ پوا ہتھ۔" اوس چکن لئی پنڈ سدی کر لئی

- بیرونیوں اوس نوں پنڈ چکا دتی تے پیار نال چپڑوی جڑ دتی۔
 "ہے تپوں کھر وڑیے! کوئیں چا ملی اے دھگڑا ویکھ کے۔" ایہی کہہ کے دھتو رواں
 روئیں وگ تڑی۔

بیرواوتھے ہی کھال وچ بیہ گئی۔ تے اپنیں تکھے رنبے نال کھال وچ ٹک مار مارٹو یا پٹن
 لگ پئی۔ اوس نوں کوئی پتہ نہیں سی، اوہ کیہ کری جا رہی ہے۔ لا بھا اوس دے سر اُتے آکھلوتا
 ،جیہی کہ اوسنوں آس سی، اوس فیروی اتانہ اوہ دے ول ناں ویکھیا۔
 "ہن تاں ٹوٹیا بہوت ہو گیا، بس کرنیں سبجے ہتھ نال چادر لبھٹن دے ڈرتوں تھوڑا
 اتانہ چکيا ہوئیا سی۔"

"ہالے تیری قبر نہیں بنی۔" بیرواوس نوں دیکھ کے نخریاں وچ آکر گئی۔
 "پہلاں مارتاں لے نیں س تک دی کوہلی ملدیاں سڑا کاریا۔
 "تیری جیوندے دی بناؤنی ایں۔"
 "چھیا لے! مینوں چاردن شوق دے گیڑے تاں دے لین دے۔" چادرے والٹ
 چھڈ دیاں لا بھا بولیا، "جہان تے آئے آں، کجھ کھا کھٹ تاں لیئے۔"
 "بس فیروتوں مرچکيا۔" بیرونیوں نخرے وچ مونہ مروڑ لیا۔
 "مرن نوں گھوڑے پیڑ نیں اے؟" کھنیں مرزے والی ہوئی اے۔ "اوہ اگا پچھا ویکھ
 کے کھال وچ ہی اوس کول بیہ گیا۔
 "کن بڑک لیند ایں؟" بیرونیوں اندر پھول دیاں نظراں لا بھے دے چہرے اُتے
 گڈ دتیاں۔

"کوئی کنجھ ویکھد ای ناں ہووے۔"
 "تیری تھال میں ہند امنڈا، فیروتوں میرے جیرے ویکھد اجتا۔"
 "فیر کیہ کردی؟" لہجہ نیں قینچی نال بنائی کھسکھسی داہڑی والیاں گلاں سبجے ہتھ نال

گھٹ لئیاں۔

"فیرتینوں کڈھ کے بریکانیر لے جاندی۔"

"بھلی تاں ناں تھیا وندیوں او تھوں۔" لائےھے نیںں او ہدا ہتھ پھڑنا چاہیا۔

"میں ہتھ وڈھ دیوں گی جے اگانہ کیتا۔" رنبا نکھا ویکھ کے لائےھے نیںں ہتھ پچھانہ کر

لیا۔ "مینوں جٹا تیرا بھوراوساہ نہیں، جیہڑ اتوں او پریاں او پریاں گلاں کردااں۔"

"پچھا، او پریاں گلاں میں کردا آں تے توں دل دیاں دھڑیاں بھردی ایں نیںں سرچک

چو فیرے ویکھیا،" پیر واپو آؤندا ایں۔"

"آجان دے۔" پیر ولسلی نال بیٹھی رہی تے جدلا بھاٹھ کے جان لگا، اوس دا گھٹ

کے ہتھ پھڑ لیا۔

"نی چھیلے نیںں سڑ دیاں وانگ ہتھ کھچ لیا۔

"میں وی جٹا تیرا جیرا ہی ویکھدی سی بھئی کئیں کو پانی ج ایں۔"

"ایہہ کوئی جیرا ویکھن والی گل اے، ایویں پیشرم کراؤندی ایں ہولی ہولی کھسکدا دور

نکل گیا۔

پیر و منامنا ہسدی رہی اتے اوہ کھال وچ رنبا مارن لگ پئی، جو یں پہلاں وی او تھوں

گھاہ کھوت رہی سی۔

سدھواں دے بھولے نہیں جد اپنی منگ دے کا ونکی منگے جان دا پتہ لگا، اوس
 دیاں خانہبوس ہی نکل گئیاں۔ اوس نوں ڈھائی سو روپیے دُب جان دا بہتا دکھ نہیں سی سکوں دکھ
 ایس گل داسی کہ ہُن ساک کسے قیمت اُتے وی نہیں ہونا۔ اوس گجھ اپنیں پنڈوں بندے لئے تے
 باقی بدووال دو آ لے دو آ لے دی برادری اکٹھی کر لئی۔ لالتوں دا نکا، بھنڑاں دا بسنت تے
 تھر کئیاں دا کوڑا اوہناں دی برادری دے مکھی بندے سن۔

بھولے نہیں ں کارے نوں وی پمال توں وچولا کر کے منگوالیا۔ کارے نہیں ں گودی
 دے دوجی تھان منگے جان اُتے خاص دکھ محسوس نہیں کیتا سی۔ فیلے دے تھر دے تے
 پچھتاؤندے من نوں اوس جان لیا سی۔ فیلے دا دکھ اوہ محسوس کردا سی کہ ایہ ماں دھی نوں نرک وچ پندیا
 وچ اوس نوں بہوت بُرا بھلا کیہا سی، جیہڑا اوہ محسوس کردا سی کہ ایہ ماں دھی نوں نرک وچ پندیا
 ویکھ گالھاں ناں دیندی تاں کیہ کردی۔ اوس من بنا لیا سی کہ سدھواں والیاں نال کیہڑا پگ وٹی
 ہے، جدوں اوہ گجھ آکھن گے، ویکھی جاو گی۔ اوہ اوہناں ولوں منا، مچلا ہور ہیا۔

جھیوراں دی برادری دا اکٹھ پنڈ دے دُجے پاسے نتھا سنگھ جٹ دے گھر وچ جوڑ بیٹھا
 نتھا سنگھ سدھویں ویاہیا ہوئیا سی تے اوس دا سال بھولے دے کچھ وچ آیا سی۔ بھولا سوچ رہیا سی
 کہ جے فیلا ہور پیسے لے کے ویاہ دے دیوے، تہ سودا کر لیا جاوے۔ اوس اپنیں ساتھیاں نوں

پہلاں ہی سمجھا چھڈ یا سی۔ پراستھے گل جٹاں دے ہتھ چڑھ گئی سی۔ جٹ ہمیشہ دلیل نال گل کرنوں بہوتا حق دادھ کا کردے ہن۔ نتھاسنگھ تے اوس دے ساتھیاں فیلے نوں جر کا نیا:

"جدوں توں کڑی سبھ گجھ دیکھ بھال کے سدھویں منگ کے آئیاں، فیر دؤ جے تھاس کا ہتوں منگی؟"

"چودھر یو!" گل فیلے دے سنگھ وچکار پھس گئی۔ "سبھ ٹھیک اے، ویکھیا وی، بھالیا وی، منگی وی، کوئی جھوٹھ نہیں، پر جدوں پانی سرتوں دی وگ جاوے، اودوں کیہ کہیتا جاوے۔" اوس اپنی ولوں سچی سچی کہہ سنائی۔

"کیوں! اوئے کار یا! توں وی مُٹھ گُو داہڑی کڈھ کے وچولا بنیا سی تے ڈھائی سو روپیٹا وی چھانگ لیا نیاں، توں جواب دے؟" نتھاسنگھ فیلے ولوں موندھ موڑ کارے دے گل پے گیا۔

"ڈھائی سوکھرا لیا نندا، ناں ناں مکر دا کون ایں۔" کارے نیں نہیں نہیں وچ سر ماریا۔ "اصل گل ایہ ہے بھئی کڑی دی ماں نوں نہیں سی چکھیا۔ دوہا جوتے نیا نیاں دا پتہ لگن تے اوس دھواں ستھر پالیا، ایہتھوں ساری گل وگڑی اے۔"

"ہُن گل سوت آؤندی اے کویں؟" نتھاسنگھ دے سالے نیں نرمی نال چکھیا۔
"جی گل ہُن کویں وی سوت نہیں آؤندی؛ ایویں پانی وچ مدھانی پاؤن دا کوئی فیدا نہیں۔" کارے نیں فیلے دی تھاس آپ ہی کہہ دتا۔ فیلا شرم محسوس کر داسی، اوس نوں پنچائنت وچ گھٹ توں گھٹ جواب ناں دینیں پین۔

للتوں والے نکلے نیں اپنی برادری دے اک دو بندیاں نوں اڈ کر کے آکھیا:
"گل جٹاں دے ہتھ چڑاؤندے او، ایہا لیس طراں کویں نبڑ جاو گی؟" قدوں بھاویں اوہ مدھراسی، پراپنی برادری وچ تکھیا بندہ منیا جاندا سی۔

"فیر کویں کرے؟" بھنوڑاں دے بسنت نیں اوس کولوں ہی چکھیا۔

"فیلے نوں اڈ کر کے گل سہج متے چکھئے، خبرے کوئی چارا چل ای جاوے۔ پرے وچ تاں کھکھ پیئدی ہندی اے، جنی مرضی ہے پالوؤ۔" نکلے نیں ں سیانیاں وانگ ہتھ ہلا کے پر بھاو پائیا۔ "تسیں مینوں ککے فیلے نال گل کرن دیوؤ۔"

اوہناں نوں کیہ اعتراض ہوسکد اسی۔ نکلے نیں ں فیلے نوں پنچائت وچوں اٹھالیا اتے اوس دے گھر نوں نال تڑ پیا پنڈ دوڈھائی میل ہون کارن پہلوں وی نکا آؤندا جاندار ہندا اسی، پر فیلے نال خاص سانجھ جاں ملن ورتن کوئی نہیں سی۔ اوس فیلے دے گھر آکے جد دھتو نوں دیکھیا؛ اوس دے من وچ کئی طراں دیاں گلاں اٹھ کھلوتیاں۔ اوس پہلاں وی گروی نوں کئی وار تکیا سی، پر اتہنیں اوس دی تک نوں بڑی حیرانی ہوئی، جد دھتو نوں اکدم جوان تے صحت بھری دیکھیا۔ اوس دی تکھی سوچ نیں ں بھولے نوں رد کردین دامن بنا لیا۔ کڑی نوں دیکھن سار نکلے دی ہمدردی فیلے نال جڑوگئی۔ اوس نیں ں خیال کیہنا، دھتو نوں بھولے نال ویاہناں انیاں ہے، دھکا ہے۔

"ہُن دس، ایہناں نوں کوں گلاں لایئے؟" نکلے نیں ں منجی اُتے پٹھدیاں چکھیا، "میں تاں جان کے تینوں اوتھوں جٹاں وچوں اٹھالیا ہاں۔ جھگڑا ساڈی برادری داتے جج بن بن اوہ بہندے اے۔" فیلے نال تاپی داوی دل جتن لئی نکلے نیں ں لوڑتوں ودھ ہُشیاری ورتی۔

"بھائی چاہ بنا دیواں؟" تاپی نیں ں خاطر دارری نوں منگھ رکھدیاں چکھ کیتی۔

"نہیں بے بے! کوئی لوڑ نہیں، ہُنیں پیتی ہے۔"

"روپیا ڈھائی سواوہناں دا کھرا دینا ایں، ہاڑی نوں دے دیا نکلے۔" فیلے نوں روپینے دین لئی مانیں ولوں پورا بھروسہ سی۔

"توں آکھیں تاں میں روپینے دے دیواں؟" بھاویں نکا دلوں روپینے دینا نہیں چاہندا سی، پر اوہ اپنیں اصل ورتنا نال گھر دے سارے جیاں توں پھوکی شاباش لینا چاہندا اسی۔

"نہیں تیری مہربانی بھرا۔" فیلے نیں ں ناہ کر دتی۔

"چل اٹھ فیر، اوہناں توں کھیہڑا چھڈا ایئے۔" نکلے نیں اپنی ولوں ہمدردی جتاؤن
 دا جتن کیتا۔ اوس اٹھدیاں اک وار فیر دھتو نوں بھرویاں نظراں نال ویکھیا۔ اوس اپنیں آپ
 نوں مُڑتولیا کہ میں فیلے دی حمایت کروا کے اک چنگا کم ہی کر رہیا ہاں۔
 فیلے نیں جانندیاں جکینیں پنڈت نوں وی ہٹی توں اٹھالیا؛ کیونکہ پرے وچ اوس
 دے کچھ دے بندے تھوڑے سن تے پنچائنت اوس دی ہنڈی ہے، جس دا کچھ بھارا ہووے۔ نکلے
 نیں پنچائنت وچ فیلے ولوں ڈھائی سو روپیئے ہاڑی نوں دین دا اقرار دسیا تے ساک والی گل
 ہمیشہ لئی مکا دتی۔

سدھواں دے اک کاہلے بندے توں ناں رہیا گیا۔

"اگے ساک توں مگر گئے، ہاڑی نوں روپییاں توں ناہ کر دین گے، ایہناں دا وساہ کیہ

ہے؟" ہاں، سانوں ایشام کروا دیو۔"

جکینیں نیں کھنگھو را مار دیاں آکھیا:

"او خالصہ! روپیئے تہا دی امانت اے، جے ہُن مگر جان، تہیں کیہ لت بھن دیو گے

، شاباش آکھو، جیہڑے منی جاندے اے۔"

باہمن دی اکوٹکا ویس گل نال جٹاں تے جھپوراں دے دماغ درست ہو گئے۔ تے عقل

نیں اپنا خانڈل لیا۔ بھولا ویاہ ولوں ہمیشہ لئی بے آس ہو گیا۔ اخیر نکلے نوں ضامن لے کے گل
 اُتے مٹی پا دتی گئی۔

"ہور دو مہینیں شانتی نال لگھ گئے۔ ایہناں شانتی دے دو مہینیاں وچ تاپی نوں زندگی پہلی وار چنگی لگی سی۔ اوس نوں دھی دے چنگے بھوش دا چاہ اتے خوشی چڑھی رہندی۔ اوس نوں اپنیں آپ اتے مان سی کہ میں عمر بھر بھٹھی جھوکن نال اک نیکی والا کم وی ہمت کر کے جت لیا ہے۔ اوہ دھتو نال سہیلیاں وانگ ہس لیا کردی سی۔ ہُن دوہاں نوں کم کردیاں تھکیو اں بھورا نہیں لگدا سی۔

دھتو نیں بڑیاں رتجھاں نال مورنیاں والی وچھائی کڈھی۔ جتاں سماں اوہ چھائی کڈھدی رہندی، اوناں سماں پیار دا گوٹا گیت اوسدے بُلاں اتے ہسدا رہندا تے اوہ اوس نوں اُچی بیک وچ شرم دی ماری کدے گا ناں سکدی۔

گل کیہ ایس سمیں دے پرواہ وچ ساریاں اپنیں من دیاں رُچیاں نوں کھلیاں چھڈ دتا۔ کارا ہُن کئی کئی دن فیلے کول رہ پیندا۔ پنڈ دے جٹ اوس نوں مخول کر یا کر دے، مہری وی نکڑی اے، تے توں وی ہتھ دھو کے مگر لگا ایں، ویکھیے!، پرواہ مُسکڑیں ہسدا تے ہتھ جوڑ دا اگے لگھ جاندا۔ جتھے کجھ کہنا ہی پیندا مُنہ چڑھی گل آکھدا، ایس پنڈ دے لوک بڑے ماڑے اے، کسے نوں کوں وی دن نہیں توڑن دیندے۔

ایس چل رہی خوشی دا اک بھیڑی خبر نیں تھائیں گل گھٹ دتا۔ تاپی ہتھوں بھانڈے چھٹ گئے۔ فیلے نیں بودیاں وچ ہتھ پالنے، دھتو ڈور ڈور ہوئی چوڑیاں اکھاں نال

دیکھن تے وی کجھ نہیں دیکھ رہی سی۔ کاراوی جی بھیانادھرتی پھڑ کے بیہ گیا۔ گلاب توں آؤن
والے دسیاسی، مانا لڑ دے جٹاں نوں چھڈاؤندا کالجے وچ سیلا لگ کے مر گیا ہے۔ گھر وچ اجیہی
سُن ورت گئی، جویں موت آپ پرکھولی ویڑھے آتری سی۔

تاپی راون لگ پئی۔ اوس نوں راون ایس طراں بھوہاں بھر بھراندرنوں اٹھ کے آرہیا
سی، جویں اوس دادیور نہیں، سگوں بھرا مر یا ہے۔ اوس مانیں دے گھرنوں پیکے سمجھیا سی، زندگی وچ
ملیا اکواک ہمدرد گواچ گیا۔

فیلے اتے کارے کول وی لوکاں نیں آکے گوڈا نو ایاتے مانیں دے کُناں دیاں
، اوہدے آسرے دیاں گلاں کیتیاں کیونکہ مانا بدووال پلیاسی تے کنیاں جٹاں دے فیلے نال کھوہ
وی لہا گیا سی۔ جس وی مانیں دی موت سنی، اوس ہی باہ دانعرہ ماریا۔

مانیں دے پنڈ جاکے فیلا اوس دے نیانیاں نوں دیکھ کے بہوت ہی روئیا۔ اوس نوں
اج مُڑ مُڑ چتے آرہیا سی کہ بھارا قبیلہ ارہندیاں وی مانیں نیں اوس دی کئی وار مدد دیکتی سی۔

ہاڑی تک دن بھیرے ہی ٹٹے۔ مانیں دے سوگ اتے قرضہ دینا نیڑے آؤن کارن
فیلے دے دل دا چین گواچارہیا۔ جٹاں چرافیم کولے ہندی اوہ کارے دے ورجن تے وی کھائی
جاندا۔ اوس دے اندر کوئی جن وڑ بیٹھا سی، جیہڑا تروٹ سمیں اوس دا اندر وڈھ وڈھ کھان لگ
پنیدا۔ جگنے دے ہاڑی آؤن توں پہلاں پُستی نال دووار روپیئے منگ دیکھے سن۔ پہلوں منگن دا
بھاو ایہی سی کہ فیلا کتے ہاڑی ناں گھنجا دیوے۔ جگنا سدھواں والیاں دے روپیئے موڑن دے حق
وچ نہیں سی۔ اوہ اک دووار فیلے اتے کارے نوں اشارہ وی کر چکا سی کہ امانتی روپیئے ہن، کسے
دے ساہمنے دتے نہیں، کبہڑا اشھام کرایا اے، دعویٰ کر کے لینوں رہیا۔ پر فیلے تے کارے نوں
باہمن دی ایہ رائے چھی نہیں سی۔ اوہناں دے خیال وچ باہمن اوہناں دالوکاں اتے برادری وچ
نک وڈھاؤنا چاہندا سی۔ باہمن دی چالاکی ایہی سی کہ جے فیلے نیں سدھواں والیاں دے
روپیئے موڑن نہیں ہوئے، مینوں ہاڑی نوں لین دین نوں کجھ نہیں بچنا ایہتاں اوہ چنگی طراں جاندا سی

کہ ہاڑی دی فصل اُتے سارے مرچن کے وی چار مارن، تہ دوسو روپیئے توں ودھ نہیں کر سکدے۔ اگے ایہ وی خیال سی کہ سدھواں دالیاں دے روپیئے آپے مانا موڑ دیوگا، پر ہن تا اُلٹا مانیں دی ٹہری سہانیتا دی لوڑ وندی سی۔ باہمن دیاں ٹھوس دلیلاں دے باوجود فیلے نیں ایہ اثر ناں لیا کہ بھولے دے روپیئے موڑ نیں نہیں۔

دو جے اوس نوں ایہوی ڈرسی کہ میں ایس دے سرکاری قرضے دا ضامن داہاں۔ جے اصل قرضدار قسطن ویلے سرناں موڑے، سرکار ضامن دے گل صافا پالیددی سی۔ ایس دے اُلٹ کارے دی فیلے نال یاری اگے نالوں وی سنکھنی ہندی گئی۔

سدھواں والے بھولے نیں نتھاسنگھ جٹ راہیں روپیئے آہنگے۔ فیلے نیں اک سو پنجاہ اوہناں اگے رکھ دیاں آکھیا:

"آہ حاضر اے، باقیوں لئی جھوٹی منڈی تے لجاواں گا۔"

نتھاسنگھ دے سالے نیں نک بل چڑھاؤندیاں کیہا:

"تیرا کرار سارے دین داسی، سانوں نہیں پتہ پورے کر۔"

"اوتے سردارا!" کارے توں آکھنوں ناں رہیا گیا، "ناں ناں، سدھے پنے نوں تاں شیر وی نہیں کھاندا۔ اک سو پنجاہ تہاڈے اگے بناں کسے ٹالے لارے لیا رکھے، باقی مہینیں کھنڈ تک مل جانگے، ہور تہا نوں چاہیدا کیہا اے؟"

"سانوں چاہیدا اے روپیئے، جیہڑے جھولی پوا کے لیا گیا سی۔"

"کاہدے کچھ تلخی کردے اوہن، اک مہینیں لئی۔" فیلے نیں گل مٹھی پاؤن لئی کیہا۔

"تسیں بھوالیاں دیو، دسو ہور کنیں چاہیدا ہن؟" بھولے نیں چروکئی روکی گل

آکھ ہی دتی، جیہڑی اوہ نتھاسنگھ دے سالے نوں سارے راہ پکی کردا آیا سی۔

"اوس گل داتا ہن ناں ہی ناں لوؤ۔" فیلے نوں جو یں ایگل زہرورگی گدی سی۔

"کیوں، ناں کاہتوں ناں لوؤ؟" نتھاسنگھ نیں ٹھل پاؤنی چاہی۔ "ہالے ڈلھے پیراں

دا کیہ وگڑیا اے۔"

"جنی ناتی، اوہناں ہی پُن، تئیں روپیے چکن والی گل کرو۔" کارا فیلے دی پڑو چوں

پڑ باہر نہیں کڈھدا سی۔

"ہور کوئی چاراناں چلدا ویکھ کے بھولے میں روپیے چک لئے اتے کارا تے فیلا

اوہناں ساریاں نوں ست سہری آکال بُلَا کے تڑ آئے۔

"ناں ناں، ہڈاس گھٹ کھدا سی نال؟" کارے میں شراب والے ادھیے نوں گلوں

پھڑ لیا، صاب آکھدا سی، جتھے حساب چلدا اے، اوتھے یاریاں نہیں پلدا یاں۔" کارے نوں

اپنی یاری اُتے لکھ مناں مان سی۔

"کارا! کل لنتوں والا نکا ملیا سی۔" فیلے میں نوں گل توری۔

"بائی! اوہ وی بھین دا دینا اے۔" کارے میں پیندی سٹے ہی نکلے نوں گال کڈھ

ماری۔

"چل آپاں نوں کی۔" فیلے میں گل اگانہ ودھائی، "چکھدا سی، سدھواں والیاں

دے روپیے موڑ دتے، میں کیہا سورہندا اے۔ تداوس آکھیا، اوہ وی دے دے، جے نہیں سی

تاں پھڑ کے لے جاندا۔ ہُن میرا جی کر دا اے، اوس توں روپیے لے کے باہمن توں سکھالے

ہوئے، ایویں دہڑے داں گوں جھاک جھاک لنگھدا اے جھوٹا!۔"

"تیری مرضی اے۔" کارا ایس طراں دی تیار ہو گیا۔

"توں کل اوس توں پتہ لے کے آویں، جے نکا من گیا آپاں باہمن غصے نہیں رکھنا

، بھاویں گجھ ہو جاوے۔" فیلے میں آخری پیگ پالیا۔ تاپی میں اوہناں اگے روٹی لیا رکھی

۔ اوس اوہناں دیاں گلاں ول دھیان نہیں دتا۔

کارے میں اگلے دن نکلے نال جا گل کیتی۔ اوس ایدھر اودھر دیاں لچیاں ماریاں، پر

اخیر من گیا۔ اوس کارے نوں آکھیا، فیلا آپ آکے گل کرے۔ گل اک سودی تھاں دو سو اتے جا

ٹٹی۔ نکلے نیں ں فیلے نوں صلاح دتی کہ جھوٹی ناں ویٹھے، ہور سال بھرتک مہیں بن جاو گی۔
سدھواں والیاں دے وی روپیئے لاه دیوؤ۔ بھولے دا اوہ اک طراں دا ضامن وی سی؛ ایس کارن
وی اوہناں دے روپیئے دا وائل لئی زور دے رہیا سی۔

فیلے نیں ں نکلے دی صلاح مگر لگدیاں اوس دے پروٹ اُتے انگوٹھا لادتا۔ اتے دوسو
روپیئے لے کے دونوں دھونیں دھوئسٹے۔ اوس بھولے اتے جگنیں دے روپیئے لاه کے اپنیں آپ
نوں ہولا ہولا پر تیت کیتا۔ پر جے اصلیت ول نظر ماری جاوے، قرضہ پہلاں نالوں گھٹیا نہیں
سگوں ودھ گیا سی۔ کیونکہ پہلاں دوہاں رقماں نوں ویاج نہیں پے رہیا سی تے تیکے والے
پروٹ نوں دو روپیئے سینکڑہ ماہوار دے حساب نال سو ودھ رہیا سی۔ اوہ ٹوئے وچوں نکل کے
کھاتے واڈگا۔ فیلے کول تھوڑے پیسے بچ گئے سن، جیہڑے دناں وچ ہی مک جان والے سن۔
کیونکہ پیسے ہون سمیں ں اوس توں شراب پیوں رکیا نہیں جاندا سی، بھائیں کہ ایہناں نشیاں نوں
حدوں ودھ نفرت کرداتے گا لھاں وی دیندا سی۔

ہاڑی لنگھ جان پچھوں تاپی دو وار کلپش کر چکی سی کہ منڈے نوں سد کے گڑی تور
دیئے، اپنیں کولوں ہُن لما چوڑا خرچ تاں ہونا ہی نہیں۔ پر فیلا آکھدا، اک ہی گڑی ہے، برادری
وچ موند رکن جوگا تاں گھٹ توں گھٹ ویاہ ہونا چاہیدا ہے۔

ادھ اسوں سمیںں کھیتاں وچ ہریا ولی پوری جوانی اُتے سی۔ ساؤنی دی فصل دا ایتھیں
 جتھے وی دانہ ڈھل گیا سی۔ اہلا نہیں گیا سی تے چھالاں مار مار کے ودھیا پھلایا سی۔ مکھیاں دیاں
 ہکاں پھٹ ٹریاں سن، اوہناں دے بٹو پُرے دی دانال انگلاں امبول کھلا رکھلا رہنگڑا پارہے
 سن۔ باجراوی نسر دا آرہیا سی۔ بیرو لایھے دے کھوہ اتے اوہناں دناں وچ نہیں جایا کردی سی
 ، جنناں دناں وچ کھڑی کپاہ چگی جانندی سی۔ اوس نوں اگوں پچھوں پتہ لگ چکا سی کہ لہدی بھابی
 کرتارو اوس نوں ہانناں کول کانیاں ماردی رہندی سی، بہت سننھو سی، کپاہ چگدی اوہ بیرونوں
 لایھے نال ویکھے کے گتوں ہی پھڑلیدی۔ بیرو بھوایں کسے مردتوں نہیں ڈردی سی، پر زانیاں توں
 خاص کر لایھے دے گھر دیاں توں بہت ترہندی سی۔

لایھے نیںں اپنیں وڈے بھرا دی صلاح نال جان کے ایتھیں بیرو دے باپو پچھونوں
 سیری رکھ لیا سی۔ ایس طراں اوس سمجھیا سی، بیرو نال کھوہ اُتے کھیتاں بنیں ملدیاں لوک گھٹ
 شک کرنگے۔ پر بیرونوں جدوں کرتارو دیاں گلاں دی کن ولیل پئی سی، اوہ لایھے دے گھر کدے
 نہیں گئی سی۔ کرتارونوں بیرو بارے شک تاں پہلاں ہی سی، پر بیرو دے باپونوں سیری رلا لین
 پچھوں اوس دی شک یقین وچ بدل گئی۔ کپاہ چگاؤن بیرو کدے نہیں سی گئی، سگوں ہر واری اوس
 اپنی بے بنوں ہی توردتاسی۔ اوہ کرتارونوں سر آؤن دا موقع نہیں دینا چاہندی سی۔

لا بھاہا لے تک آیا نہیں سی۔ ہالیاں دی سویر دی روٹی دین والیاں زانیاں واپس مُڑ

گنیاں سن۔ بیرو اپنی چادر رنبہ توت پٹھاں ہی چھڈ کے کپاہ ول ٹر پئی۔ اوہ تسلی کرنا چاہندی سی، کپاہ وچ کوئی لکھیا گھاہ تاں نہیں کھوت رہیا۔ پرسوں ہی ہالے اوس دی بے بے کرتار و نال کپاہ دی واری چُن کے گئی سی۔ اوس وٹ اُتے کھلو کے تانگھدیاں نظراں نال تکیا۔ اوس کپاہ دے اک چکھیترے کھڑے پھل نوں توڑنا چاہیا، پردھیان ونڈیا ہون کارن اوس دے ہتھ کھٹے پھل دی تھاں کپاہ چئی کھالی سکری آگئی۔

"ہیں نی اونترے!" غصے وچ اپنی آکھدیاں اوس سکری بھنجے بھوماری اتے آپ مُڑ توت ول نوں پئی۔ اوس جا کے ویکھیا، لا بھا اوس دی گھاہ والی چادر بھنجے وچھائی لمایا ہے۔ بیرو نیں اپنی ولوں بڑا دھیان رکھیا سی، پر پتہ نہیں لا بھا کدوں تے کیہڑے راہ آ کے پے گیا سی۔ اوس جان کے اکھاں اُتے کھی بانہ رکھی ہوئی سی۔

بیرو نیں نیم مچلے لایھے دے پٹاں اُتے زوردی لت ماری اتے اوہ کسیس وٹ کے اکٹھا ہو گیا۔

"کیوں ماردی ایں ظالمیں!" پہلاں ہی نسل ہو گیا پیاسی۔

"جٹ نوں تاں جتھے ملو، وڈھ ہی دیوے۔" بیرو نیں چادر دا لٹ پھڑ کے کھچنا چاہیا۔

"بیہ جاہ، وڈی جٹ وڈھن آلی۔ لایھے نیں اوس دی بانہ پھڑ کے ہلونی۔

بیرو نیں بانہ چھڈاؤن دا جتن کیتا، پر لایھے نیں اوس دی وینی گھٹ لئی۔ بیرو دی سندھوری ونگ ٹٹ گئی؛ جیہڑی پکھلیاں تیاں دی اکواک نشانی رہ گئی سی۔ اوس روح نال جھوکا ماریا، پر بنیا گجھ ناں۔ اوہ کئی نروئی سی، پر لا بھا آخر نوں مردسی۔ جد لایھے نیں اپنی ول جھوکا ماریا، بیرو اوس اُتے آ پئی۔ پر اوس شیر دی بچی نیں ڈگدیاں دوویں گوڈے جوڑ لے اتے لایھے دی ہک وچ مار کے اک وار دھڑکن بند کردتی۔

"اومر گئے چھیا لے! لایھے دی اک طراں بہوڑی نکل گئی۔" توں اپنی کبی کیوں ایں

"؟"

"توں بہت سدھراں ایں؟" بیرونیں دلوں لاکے اوس نوں چوٹ ماری، پر لا بھا
 اوس نوں بالکل نہیں سمجھیا سی۔ بیرواوس دے کول توت دے تئیں نال ڈھولا کے بیہ گئی۔ اوہ کھجی کھجی
 سوچ رہی سی، مرد جھٹ ہی عورت دے دل دی گل کیوں نہیں بچھ لیندا؟
 "جیہو جیہا ہاں حاضر آں تھانیدا را!" لایھے نیں بن کے اپنے آپ ہی سانگ لائے۔
 بیروداوی ہا سا نکل گیا۔ اوس وٹ توں کھلد دی اک توجھ لئی اتے اوس نوں ونگ دی
 تھاں، وینی اُتے لپیٹن لگ پئی۔

"ہُن بندیا تیری کویں صلاح اے؟" بیرواکدم ہی سنجیدہ ہو گئی۔

"کیوں سکھ اے" لا بھا حیران ہو گیا۔

"ویری تاں چڑھے آؤندے اے۔"

"کیہڑے ویری؟" لا بھا گجھ نہیں سمجھیا سی۔

"تینوں بالکل نہیں پتے؟"

"سونہ گرو دی، اُکا ائی نہیں۔" لایھے نیں ناہ وچ سر ہلایا۔

"سدھریا میراویاہ!" بیرونیں اکدم ہی اپنی ہک اُتے پتھر ریڑھ دتا اتے تیکھیاں
 تتیاں اکھاں ہانی دے چہرے اُتے گڈ دتیاں۔ اوس سمیں اوس دادل شکاری کتیاں دی گھیری ہرنی
 وانگ دھڑکی جا رہیا سی عورت کنیں ہی کرڑے دل والی کیوں ناں ہووے، پیاردا امتحان ملو ملی
 کنبنیاں چھڑ دیندا ہے اتے بہت وار سخت دل دالیاں اپنی بُری طراں پگھلدیاں ہن کہ اوہناں
 نوں اپنا آپ سانجھنا اوکھا ہو جاندا ہے۔ بیروالیس سمیں ڈھلوان تے اکی برف سی، جیہڑی سورج
 دیاں پہلیاں کرناں وی نہیں سہار دی۔

"تیراویاہ! لا بھا حیرانی وچ اُٹھ کے بیہ گیا، جو یں ایہ ہونا نہیں چاہیدا سی۔" اپنی کاہلی

تے فیر کم دی رتے؟"

"بیرو دے موند اُتے اک تھپڑا آواجس بھوتھاڑ بھن دین نال اوس دیاں کھانیوں وی

گوا دیتیاں۔ ہنچو اوس دیاں اکھاں وچ شعلے بن کے اٹکے ہوئے سن۔ اوس نیں ساڑ سٹن والیاں اک ٹک نظر اں نال لا بھے نوں ویکھیا، اوہ کتے پچی پچی وفادا بھورا حسرت نال ٹوہ رہی سی تے باقی ہر طراں دی بے وفا محبت نوں ساڑ دین لئی کاہلی سی۔ بیرو دی پرکھ تکی توں لا بھا گھبرا گیا تے اوس دا اندر کنبنوں ناں رہ سکیا۔ اوس اپنی کھنڈی کھنڈی صورت وچوں چکھیا:

" کدوں ہے؟ "

" تینوں کیہ کدوں ہووے۔ "

" کیوں مینوں کجھ نہیں؟ " اپنی سو بھاو کتا وچوں فیر کہہ گیا۔

" جے ہے تاں بن مرد دا پچہ۔ " بیرو نیں اپنی ولوں ہاسی بھر کے لا بھے دے ٹرن لئی

کر پان میان وچوں باہر کڈھ کے رکھ دتی، جیہڑی لا بھے لئی زندگی دا امتحان بن گئی سی۔

لا بھا سوچیں پے گیا۔ اخیر اوس لما ساہ بھر کے آکھیا:

" بیرو توں چاہندی کیہ ایس؟ " ہُن ایہ گل نہیں سی کہ لا بھا سمجھیا نہیں، پر اوہ بیرونوں

سوال کر کر جواب لہر رہیا سی۔

" میں چاہندی کیہ ہاں، تو ناں ایس تینوں نہیں پتہ؟ میں ہُن ہور کسے دے جاواں

؟ " بیرو نیں گھاہ دی تڑدناں پیٹھ کھچ سٹی۔ " توں آپ کیوں نہیں دسدا، تیرا دل کیہ چاہندی اے

؟ " اوس توت دے تے داڈھا سنا چھڈتا۔

" لا بھا اصلوں ٹھنڈا پے گیا۔ اوس نوں کوئی گل نہیں اہڑ رہی سی۔

" ایہتاں توں جانندی ایس، میں جٹاں دامنڈا آں، تے.....۔ "

" میں کسے دی دھی نہیں؟ " بیرو اوس دی گل وچکاروں کٹ کے اوس دے گل پین والی

ہو گئی۔

" میں کدوں آکھدا ہاں، توں کسے دی دھی نہیں، میرا مطلب اے.....۔ "

" میں کوئی مطلب مطلب نہیں جانندی، تُوں مینوں لے کے ٹرنا ایس کے نہیں؟ " بیرو مڑ

اوس دی گل کٹ کے اڑ گئی تے اوہ تت فٹ فیصلہ منگدی سی۔ " بہتیاں گلاں دی ہن لوڑ نہیں۔ " " بیرو، میں ویلیاں بچ منیا جاندا ہاں، تینوں لجا کے میری بہت بھنڈی ہوو گی۔ " لایھے دیاں اکھاں اک پرکار واسطہ دے رہیا سن۔ جینہیں سوٹی پھڑ کے وی نہیں ویکھی، مینوں طعنہ ماڑوں گا، لایھے میں پنڈ دے چوڑیاں دی کڑی کڈھ کے ویلیاں دانک وڈھ سٹیا۔ " بیرو میں ہوکا بھر دیاں بے وسائی وچ سر ماریا اتے اوہ ایس پیار دکھائے سر نوں وڈے ویلی دی چھاتی وچ مار کے کھکھڑیاں کر لینا چاہند اسی۔ اوس دا لو آپے نوں پھنکار رہیا سی کہ توں پیار کرن لئی کیہو جیہا بڑ دل چنیا۔

" بیرو! توں مینوں کوئی کم دس، میں جان وار کر کے کراں گا۔ "

" بس بس! " بیرو میں ہوکا کھچدیاں بھلاں نوں سہیوں لیا۔

" نہیں توں ضرور دس۔ " ایوں دسد اسی، جویں اوہ فرہاد وانگ پہاڑ پٹ دین لئی کاہلا

ہے۔

" میں تاں تیرے نال پنڈ دا سورما سمجھ کے پیار پایا سی، پر تیرے نالوں تاں زانیاں وی نکڑیاں ہندیاں نہیں۔ " بھادیں بیرو مہینیاں اُتے اُتر آئی سی پر اوہ لایھے نالوں گجھ کر جان وچ تھیں مچیں سو درجے دلیر تے بہادری۔

" ایہ کدھری سورمائی اے، پنڈ دی کڑی کڈھ کے لے جانا کھج گیا کہ بیرو اوس دے دل دی گل تے ویلیاں وچلی بھول نوں کیوں نہیں سمجھدی۔ اوہ سمجھدا سی کہ کسے دے تھان جیل کٹ کے جو گجھ میں کمایا ہے، سبھ سواہ ہو جاویگا۔

" بندیا توں میری بانہ نہیں سی پھڑنی، جے توڑ نہیں سی نبھاؤنی۔ میں کھوہ بچ پاؤنی ایں تیری سورمائی۔ " بیرو میں لہما ہوکا لے کے ہنجو پونجھدیاں آکھیا، " چچھا جاہ! جیوندا وسدا رہو جوانیاں مان۔ میں اپنیں روگ دا آپ داڑو کراں گی۔ " شاند اوس جھٹ ہی علاج سوچ لیا سی۔ بیرو دی ترسیوگ حالت میں لایھے دا اندر پگھلا سٹیا۔ اوہ سوچن لگا، جے ایس نوں

چلاں، کی ہون لگا ہے؟ آپے لوک چاردن بھونک کے چُپ کر جائنگے۔ باہر کتے نوکری کر لو انگے۔
 بیرو بندے نالوں ودھ کم کرسکدی ہے۔ بیروورگی جان واردین والی گڑی سارا جہان ٹولیاں نہیں
 ملنی۔ پر.... بھنڈی اوہ پوج کے ہوو گی۔ گھر دیاں، کرتارو بھابی، رشتیداراں، ہانیاں تے
 ویلیاں کتے کھلون جوگا نہیں چھڈنا۔ لہیا؟ توں بیرو نال دھوکا کر رہیا ایں، توں سچ سچ ہی اوس دی
 بانہ نہیں سی پھرنی۔ توں تاں تہل ایں۔ بھلا جے میں چھال مار لوں؟ نہیں..... ہوں... ویاہ
 توں بناں نہیں یاری رہ سکدی؟ مینوں تے ساڈے سارے گھرنوں جٹ شریکے نیںں پاڑ
 کھانیاں نظراں نال دیکھن لگ پینا ہے۔ لایہ دے دل وچ بیرو دے پیار لئی وفا کرن دا آسٹیا
 خیال وی جٹکے جھوٹے پر بھاوتے ویلیاں دی انہونی آبرو وچ گھٹ کے رہ گیا؛ جیہڑا مُردے سر
 ناں چک سکیا۔ پر لا بھاہر طراں سمجھ رہیا سی، میں بیرو دادوشی ہاں، گناہگار ہاں۔ اوس مُردل دی
 خالی تھاں بھرن لئی آکھیا:

"ویاہ ہو جاؤ گاتے کید اے، فیر کتے ٹٹ جاندی اے؟"

"میں ویاہ توں پہلاں وی تیرے نال واہناں سچ خراب ہوواں، بدنام ہوواں تے
 پچھوں وی، کیوں؟" بیروسٹ کھادی سہنی وانگ چمک پئی۔ "تیرا کجھ کھادا خرچیا اے میں؟"
 "میں کدوں آکھدا ہاں کھادا خرچیا اے۔" لایہ دے اصلوں چہرہ اُتریا ہوئی سی۔
 "فیر مینوں توں چوہڑیاں دی دھی کر کے ایوں آکھدا ایں، ناں۔" بیرو اندروں رون
 داسمندر بل کھلوتا سی۔

"بیروتوں میری گل تاں سن لے۔"

"نہیں، نہیں، ہُن توں بندیا رب دیا بول ناں ہمتھوں اینیں پھٹ نہیں سہے
 جاندے۔ توں نہیں جانا تاں میں جاندی ہاں۔" بیرو نیںں رنبہ چک لیا اتے چادراوس دے
 پٹھوں کھچ لئی۔

"بیرو دے چادر کھچ لین نال لا بھاپلوں دی پنڈ دے تیلیاں وانگ پاسے ہو گیا۔"

اوس دے دل دی دھڑکن پانی وچ دم توڑ رہے آدمی وانگ اتانہ ہٹھانہ ہور ہی ندی سی
- تے اوہ کنناں ہی سمیں توت پٹھ مٹی پھڑی بیٹھارہیا۔

بیرووٹ کھا کے گھوہ اُتے چلی گئی۔ اوس من اُتے کھلو کے بیٹھاں ویکھیا تے اوس نوں
دھنوی کھوہ وچ چھال مارن والی آکھی گل یاد آگئی۔ رلے ملے نم دی بھر مار کارن اوس دیاں آپ
موہارے بھوباں نکل گئیاں۔ پیار پاکے کوئی ایناں چندرا کیوں ہو جاندا ہے، سوچ اوس نوں جن
بن کے چنہو گئی۔ ایہ مرد توڑ دین تے قتل کر دین لئی ہی لیاؤندے اے؟ ویلیاں ورگاتاں بزدل کوئی
نہیں ہندا۔

"میںوں گھوہ وچ پانی چاہیدا اے ریت نہیں۔" اوس نوں اپنی گھوہ دے پانی بارے
آکھی گل یاد آگئی، اوس دے اندر پیار دے انو بھودا اتے جوانی دیاں ساریاں حسرتاں نال لے
کے ڈب مرن دا گھول کئی اُتھل اُتھل پارہیا سی۔ فیر آ لے دو آ لے دل نظر ماری۔ ڈنڈی دے
سرے اُتے چاچی تاپنی تڑی آ رہی سی۔ ایس نوں لنگھ جان دیواں، اوس سوچیا اتے جھٹ ہی
باجرے دے اڑ تے آگئی۔ اوس مکی مکی تے لاش بنی کھلوتی اگے، دھنوی دا مسکرا ندا چہرہ آ کھلوتا
۔ اوس جس پاسے وی بھنوں کے ویکھدی سی دھنوی ہی دکھائی دیندی سی۔ اوہ بار بار چنہو رہی سی کہ
ملے بناں ہی تڑ جاویں گی؟ ایہو تیرا پیار سی؟ توں تاں دھرم بھین بندی سی؟ من وچوں اُٹھے
سوالاں دا کوئی اترناں دتا، سگوں جزبات وچ آ کے دھنوی نوں ملن تڑ پئی۔ چاچی تاپنی کدوں دی لنگھ
گئی سی تے اوس بیرونوں نہیں ویکھیا سی۔ اوس راہ جانا ٹھیک ناں سمجھیا، شاندا ایس طراں روئی
دھوئی نوں کوئی ویکھ کے من وچ شک کرن لگ پئے رنہ اتے چادر پہلاں وانگ ہی اوس دی کچھ
وچ سن۔

اوس گھر جا ویکھیا، دھنوی بیڑھی اُتے بیٹھی رتجھاں لالاسلمے ستاریاں والی پکھی کڈھ رہی
ہے۔ دھنوی نیں ویڑھے وچ کھلوتی بیرونوں نہیں ویکھیا سی۔ بیرو جان گئی سی، اوس دیاں ایس
ویلے دیاں رتجھاں کنیاں رنگین ہن۔ اک گڑوی دے دل دی گل اتے بھاودو جی گڑوی توں کوں

لگے رہ سکدے ہن، جدوں کہ اوہ سہیلیاں تے بھیناں ہون اتے دل دی ہر دھڑکن اوہناں وچکار سانجھ وی ہووے! اوہی پیار دا گونگا گیت دھنوں دی روح نوں سواد سواد کری جا رہیا سی۔ بیرو نیں کھلوتیاں کھلوتیاں اک پل سوچیا، "میں مُڑ جاواں، ایس دی خوشی بچ آیا دل کیوں خراب کراں؟" پر دوجے پل اوہ اپنیں آپ نوں روک ناں سکی اتے دھنوں دے گل نوں چھبڑ کے رون لگ پئی۔

دھنوں نیں اپنی مکنتا توڑ دیاں کولے آئی بیرونوں ہی پچھانیاں۔ اوہ بیرونوں ایس حالت وچ ویکھ کے حیران رہ گئی۔ ہسدی چونٹاں لاؤندی تے دوڑنگے ماردی بیرو وی سکدی ہے، ایہ تاں دھنوں نیں کدے خیال تک وی نہیں تکیا سی؟ اوس مسیں کھج کے بیرونوں گلوں لاہیا اتے پیڑھی چھڈ کے دوہاں منجی مل لئی۔ دھنوں نیں اوس نوں چھبی پائی ہوئی سی تے بیرو دا آپا تینوں کٹے برچھ وانگ بانہاں وچ لیاں وی کھنڈا جا رہیا سی۔ بیروسی کہ مُڑ دھنوں دے موڈھے اُتے سر رکھ کے پھٹ پھٹ رو پیندی۔

"بھیڑیے، کوئی گل وی دسیں؟" دھنوں نیں اپنی چننی نال اوس دیاں اکھاں پوچھیاں۔

"تینوں کنیں ماریا اے، بھین؟" دھنوں اوس دے درد وچ لیبجی ترلو چھی ہوئی جا رہی سی

"ماریا نہیں، وڈھ سٹیا ہے۔" بیرو دا فیرون نکل گیا۔

دھنوں لئی سمجھنا ہڑا اوکھاسی کہ وچلی گل کیہ ہے۔ اوس سو بھاوک ہی چکھیا:

"کنیں اڑیئے؟"

"اوسے اوتترے بریار نیں بیرونوں۔" بیرونیں اپنیں آپ نوں تھم لیا۔

"اوہنیں کاہتوں ماریا؟" دھنوں لئی کھل کھل جیوں دا تیوں سی ہی سی۔

"ہُن تینوں کیہڑا پتہ نہیں، مگھر وچ میرے ویاہ دیاں ویونتاں ہور ہیاں نیں۔"

"آہو!" دھتو ذہن اُتے زور پا کے سوچن دا جتن کر رہی سی، ویاہ داما رن نال کیہ سنھند

اے؟

"جہدے نال لائی سی، اوہ ہُن لے کے نہیں تڑدا۔"

"نی بیرو بھرا نواں پٹھئے!" دھتو نوں ہُن اکدم ساری گل دا چائن ہو گیا۔ "ناں نی

بھیڑیئے! ایہو جیہی گل، ہائے ہائے!۔"

"کیوں، پیار پا کے سرے نہیں لائی داہند ا؟" پیر وائیں نٹھے مطابق اڈول سی۔

"ہے ہے نی کم ذاتے! ماں پیاں دا نک وڈھیں گی، سارا ویڑا توئے توئے

کرے گا۔ دھتو پیر و دے موندے ول تکی جا رہی سی۔ اوس نوں اوکی آس نہیں سی، بیرو ایناں بھیڑاوی

سوچ سکدی ہے۔" میں تاں آکھدی ہاں، اوہ بہت ہی چنگا مُنڈا اے، جیہنیں تیری گل نہیں منی۔"

"توں اوہنوں چنگا آکھدی ایں، میرا جی کر دا اے، مینوں بندوق مل جاوے..."

"فیر کیہ کریں۔" دھتو میں اوس دی گل کھدیاں کچھیا۔

"پہلوں اوسدے گولی ماراں، فیراوسدی لاش نوں چھھی وچ لے کے اوسے کھوہ وچ

نگھر جاواں۔" پیر وائیں کھوہ وچ اُتر دیاں وانگ اکھاں میٹ لئیاں۔

"ہے نی ہتیارے! کہو جیہاں چندریاں گلاں کردی ایں۔" دھتو میں اوس دے موند

وچ ہتھ دے دتا، جو اوسدے کھن کھن نہیں سکدی سی۔ سچیں دھتو دی چھاتی دھڑکن لگ پئی۔

"دھتو بُرا کہہ، بھلا کہہ ایہ تاں ہوویگا۔ اوہ کجکل نکل گیا، پٹھدے گیا، میں کوں جیوندی

رہاں،" پیر و جینوں انکار وچ سر مار رہی سی۔ "جے اج چاچی آؤندی ناں دسدی، تینوں ملن دا خیال

وی نہیں آؤناسی، ایوں جاندی وار تینوں ملن نوں جی کر پیا۔ پیر و پھس پئی۔ اوسدا آپا بہوڑیاں پا

رہیا سی۔

"پیر و! ہاڑے، تینوں پیر دی سوند لگے، جے توں مرن دی گل وی سوچیں۔" دھتو دیاں

بھریاں اکھاں ویہڑیاں۔ "چندریئے! میں تاں تینوں دھرم بھین بنایا سی، توں ہُن ویر لین لگی ایں

دشمنان وانگ۔ "دھتو دا سارا اندر کنب گیا تے رون اوس توں کوں وی روکنا نہیں جاند اسی۔ دھتو پیر ودے اموڑ سو بھانوں جاندی سی تے بھتا کر کے اوس نوں تدی ڈر لگ رہی اسی کہ پیر ونیں مرنوں نہیں ملتا۔ دھتو دے دل وچ پیار تے ہمدردی ہی نہیں سی، سگوں اوس دے وچا روچ پیر و انیا نہیں موت مر رہی ہے۔ اصل وچ دھتو پیار دی اپنی ڈوگھی اوستھا تک آپ نہیں گئی سی۔ ایہ گل نہیں سی کہ اوس نوں مودن نال پیار نہیں ہوئی اسی، ہوئی اسی تے اندرے اندر اوہ اوس دی پوجا وی کر رہی سی، پر اوس دا احساس ہالے ایناں بلوان نہیں ہوئی اسی کہ اوہ پیر ودی پیار اوستھا تک پہنچ جاند۔ دھتو نوں پیار دی چھوہ نہیں ملی سی، جیہڑی جادو جگا دیندی ہے، ہونیاں پرتا سکدی ہے۔ چھوہ دل نوں اجیہیا و ہن دے جاندی ہے، جس نوں بن مارنا کئی وارد ماغ دے وس داروگ نہیں رہ جاند۔

دھتو! ایہ جیون تاں بے شرمی دا جیون ایں۔ یاری دا اک چیا جاسکدا ہے، بے شرمی دا دکھ نہیں پیتا جاسکدا۔ "جیہڑا مرن پیر ونوں جزباتی ہو کے اکدم کھوہ اُتے چڑھیا سی، اوس دا ویک رو دھو تے دھتو دے درد و نڈان نال مٹھاپے گیا۔ ایسے کارن ہن اوہ دلایاں اُتے اُتر آئی سی۔"

"میں کجھ نہیں جاندی۔" دھتو نہیں اکھاں پونجھدیاں آکھیا، میں تینوں اواناں چر جان نہیں دینا، جناں چیر وعدہ نہیں کردی، بائی ایس طراں دا بھیر اُسپنا وی نہیں لوگئی۔"

"دھتو کل دا کی بھر وسہ ہے؟"

"فیر توں میرے کول آئی کا ہتوں، جے میری گل نہیں مٹی سی۔"

پیر و سوچن لگ پئی۔ جد منکھ سوچن لگ پیندا ہے، ہنیا دا پکھ کمزور پینا شروع ہو جاند ا ہے۔

"اوس من ہی من لایھے دی برائی تے جٹ پنیں نوں دھر کار دتا۔ اوس دھتو دیاں اکھاں وچ اکھاں پاؤندیاں ہوکا بھریا۔"

"چنگا، جو یں توں آکھیں۔" پیر و محسوس کر رہی سی، ہالے مرن دا ٹھیک سمیں وی نہیں آیا

-خبرے دیاہ اگے پادتا جاوے۔

نہیں، توں میری سونہ کھاہ؟" دھتھو نوں ہالے یقین نہیں آیا سی۔

"تیری سونہ!"

"پیردی سونہ؟"

"پیردی سونہ۔ پیروئیں توں سونہ سونہاں کھائیاں تے دھتھو دے اج دے وتیرے نیں

اوس نوں نروئیا ادھیکار جمالیا۔

دھتھو نیں اوس نوں مُرُ پیارنال گلوکڑی پالئی۔

"سچی مچی توں میری دھرم بھین ایں۔" دھتھو اندر پیار داماں اُچھالے کھان لگ پیا۔

اوس توں اپنی خوشی سانجھی نہیں جاندی سی۔

"بھینیں! تیرے پیار نیں اج مینوں مرنوں روک لیا۔ مینوں پتہ نہیں سی، توں مینوں

ایناں پیار کردی ایں۔ میری تاں اوس اوترے مت ماری رکھی۔" پیرو سو بھاوک ہی دل دیاں

گلاں کری جارہی سی۔

"توں جاہ پرانہ! آپ کناں روئی ایں، نالے مینوں ماریا۔" دھتھو نیں اوس نوں دھکا

ماردتا۔ پیرو سچیں جان واسطے اُٹھ کے کھلوگئی۔

"ناں بھینیں! میں تاں نہیں ایس طراں بھوکن بھانی نوں جان دیندی، کھمرے کدوں

دی روٹی موندہ پائی اے۔" دھتھو نیں اوس نوں کھج کے بہا لیا۔ "میں باپو دی چاہ دھردی

آں۔" اوس کندھ دا پرچھاواں ویکھیا، "اکٹھیاں روٹی کھاواں گئیاں تے نالے چاہ پیاں گیاں

"۔

"تیری مرضی۔" پیرو اج جانا نہیں چاہندی سی، کیونکہ دھتھو توں وچھڑ کے اوس نوں فیر

نامرادیاداں نیں گھیر لینا سی۔

جناں چراوہ دھتھو کول رہی، اوس نوں ایوں محسوس ہندارہیا، جو یں اوس دے دل دی

پیڑ دھتھو دیاں گلاں تے اوس دے بول جوڑ جوڑ کے پی رہے ہن اتے اوس دے آلے زخماں وچ

شہد چوئیا جارہیا ہے!

تخصیص دے چڑھی نہیں نمبردار دی سہائیت نال فیلے نوں آ لھیا۔ جہناں نہیں
مکانا لئی قرضے اتے کسے ہور پرکار دیاں تکا وئیاں لائیاں سن، اوہ اوہناں لئی اطلاع لے کے آیا
سی کہ ایس مہینیں دے اندر اندر اپنیاں قسطاں سود سمیت سرکاری خزانہ وچ جمع کروا دین نہیں
تاں قانونی کاروائی کیتی جاوے گی۔

فیلے نہیں تاں قسط دینی ہی سی، پر جگنیں باہمن نہیں جدوں سنیا کہ اطلاواں آیاں
ہن، تداوس نوں وی اک طراں پوسو پے گئے۔ ہن اوہ بچھتا رہیا سی کہ میں گھٹ شراب پچھے
کیوں ضامن بنیا۔

دو تن دن دے فکر پچھوں اوس نوں سوچ پھری کہ مجھ ماری رکھاں، جد موع آوے
سار قرضہ لہ کے مکان اپنیں قبضے وچ کر لوں۔ سرکاری قرضے اتے ویاج وچ چار مرلے دی
تھاں اتے مکان مہنگے نہیں سن، جیہڑے ہتھیں محنت نال مہیں وی کھا گئے سن۔ پر اُپروں اُپروں اوہ
قسط لہن لئی فیلے نوں چتا وئیاں دیندار ہیا کہ ساڈی ضامناں دی پت رکھنی، ہور ناں کتے نال ہی
وارنٹ نکلدے پھرن۔

فیلا جہناں موناہ متھے لگدیاں توں دو دو چار چار پھڑسکدا سی، اوہ پہلوں ہی پھڑکے کھا
چکاسی۔

اوس اپنیں یار کارے نوں دل داروگ دسیا۔ اوہ سُن کے اداس ہو گیا۔ اوہ فیلے دے
دُکھ نوں اپنا دُکھ سمجھد اسی۔ اوس نوں پہنشن لے کے آئے نوں اک مہینہ ہو چکا سی جیہڑی دوہاں
رل کے کدوں دی بھنیں وی لادتی سی۔

فیروی اوس یار نوں حوصلہ دین لئی کہا:

"چار کھنا دی کوٹھڑی اے، جے توں آکھیں میں گہنیں دھر کے جو ملدا اے، لے آؤندا

ہاں۔"

"نہیں، اک توں پہلاں ہی ضامن ایں، ہُن تیرا گھروں گہنیں دھر وانواں، لوک کیہ
آکھن گے، مہرٹ کھان دا ہی یاری۔" ایہ گلاں فیلے دے دل نوں چُجھدیاں سن۔

"میںوں جیہڑا کم کرن نوں آکھیں کرن نوں تیار ہاں، میری ناہ کوئی نہیں۔" کارے
نہیں پتا سمیں یار نوں جگنیں وانگ پٹھ وکھاؤنی گدی پتا سمجھیا۔ فیروں اپنی سوچ مطابق چُکھیا
، "جگنیں نوں ناں ٹوہ ویکھئے؟"

"دینیں اوس ہے نہیں، موند تھکاؤن دا کیہ فیدا۔" فیلا جگنیں دا ناں سن کے اکدم سنجیدہ
ہو گیا۔ "کار یا! بھو ایں کجھ ہو جاوے، باہمن نوں نہیں آکھتا۔"

"ناں ناں، ہور کتھوں آؤنگے۔" کارے نیں ڈکے نال زمین پٹنی شروع کردتی۔

"توں نکلے کول فیرو جاہ اک وار، شائد بیڑا بھنیں لاد یوے اوہ۔" فیلے دا دل نکلے بارے
وی شاہدی نہیں بھر داسی، کیونکہ اوہ سمجھد اسی، جے کسے نیں اک وار کم سار دتا، ایس دا ایہ مطلب
تھوڑے ہندا ہے کہ اوہ ہر مشکل سنکھالی کر سکدا ہے۔ ایہ وی کیہ پتہ اوس کول روپیئے ہون ہی ناں

"نکلے توں۔" کارا تھوڑا حیران ہو کے تھولیا، "میں جاندا تاں پاندھان نہیں چُکھدا، پر اوس

دے پنڈ والے اوس نوں شیطان دی ٹوٹی آکھدے اے۔"

"میاں سبق ناں دیو تاں گھروں ناں آؤن دیو، توں جاہ تاں سہی۔" فیلا ایہ وی جاندا

سی کہ بناں چُکھے دسے اتے ہتھ پیر ہلائے گل کدوں بنن لگی ہے۔
 کارا فیلے دے آکھے نکلے ول تڑ پیا، پر وچوں اوس دادل جان نوں نہیں کردا سی۔ فیلے دا
 گھر، پرے اتے ڈیرے کتے وی جی نہیں لگدا سی۔
 کارا اگلے دن سویرے ہی نکلے کولوں ہو کے مُڑ آیا۔ فیلے نیں اوس نوں کاہلا پے کے
 چُکھیا:

"سُنا؟"

"اوہ سالانگلاں ہی اُلٹیاں پُلٹیاں کردا اے۔" کارے نیں نراستہ نال اُتر دتا، "آہندا
 سی، میں تاں ایہ دھری بیٹھاسی، تُسین پچھلا دوسوموڑ وگے۔"
 "بس کے ہوروی گجھ آکھیا؟" فیلا نراس ہون اُتے وی سو بھاوک چُکھ گیا۔
 "آؤن لگے آہندا سی، جے کوئی بندوبست ناں ہوئی، فیر توں فیلے نوں نال لے کے
 آویں، شاندا کوئی چارا لالینے۔ اوسدا گجھ بھید نہیں آؤندا، سالانگلاں ج توں لہ تے پل ج ماسہ ہو جاندا
 اے۔" کارے نیں اپنی نال بیٹی جیویں دی تیویں فیلے اگے رکھ دتی۔
 کارے دیاں گلاں سن کے فیلا سوچیں پے گیا۔
 اوہ کارے نوں نال لے کے اوسے شام نوں نکلے کول لیتوں چلا گیا۔
 نکلے نیں اوہناں نوں ویڑھے دی نم توں پاسے منجاڑاہ دتا پانی دھانی چُکھیا۔ وچارے
 لوڑ منداں دے پانی کدوں لنگھدا ہے۔ فیلے نیں اٹک اٹک گل توری:
 "بھراوا! ہُن ایتگیاں ساڈا فیر ڈنگ سار۔"
 "ٹہا نوں چاہیدے کنیں ہن؟" نکلے دیاں نکلیاں، پر بازور گیاں تکھیاں اکھاں فیلے
 داروواں روواں ٹول رہیاں۔
 "ڈیڈھ سوناں سر جاویگا!" فیلے نیں لوڑ توں ودھ روپے منگ لئے، جوں اوہ اپنی
 چھکن چھکاؤن لئی پہلاں وی کر لیا کردا سی۔

"دوسو پہلاں تے ڈیڈھ سواہیہ، ساڈے تن سوویاج پے کے سال بھر دا چار سو تک رقم
 جاندی ہے۔" نکلے نیں حساب جوڑیا، "ایہ موڑ وگے کدوں؟" دین والا رقم موڑن بارے پہلاں
 سوچدا ہے، جے رقم نیں واپس ہی ناں آؤنا ہووے، فیر دین دا کیہ لایہ؟
 فیلے توں پچھا چھوٹا نہیں سی تے اگا پھا ہی بن کے بانہاں اڈی تیار کھلوتا سی۔
 "اسیں چھیتی توں چھیتی موڑن دا پتن کراں گے۔"
 "میں وی تاں جاناں، کویں موڑ وگے؟"

"تینوں ایس گل نال کیہ، بھادیں کالے چورتوں لیاہیے، تیرے پیسے دیوانگے۔" کارا
 جیہڑا ہن تک چپ رہیا سی، بول ای پیا۔

"روپیے تئیں بائی موڑ نہیں سکدے، جناں چر قسطن دینیاں ہن۔" نکلے نیں اپنی
 ولوں وڈی مت انوسارا وہناں نوں سمجھاؤن دا جتن کیتا۔

"توں یار روپیے لینیں اے کہ ساڈی جان لینی ایں۔" کارا فیر تھل پیا، "نشنگ ناواں
 ساڈے دوہاں دے ناں لکھ لے جے تینوں یقین نہیں۔"

"ناواں کھلاؤن ولوں تئیں بھجے نہیں۔ میری پہلوں گل سن لوؤ، اوہ تہا دے فائدے
 دی اے۔ میرا کیہ اے، تہا نوں نہیں ہو رکسے نوں سوڈی رقم دے دیوانگا، پر فیلے نال برادری دا بندہ
 کر کے ہمدردی ہے۔ سواوہ ویاؤنت بناؤ جس نال سپ وی مر جاوے اتے لاٹھی وی ہتھ رہے
 ۔ میرا مطلب ہے قرضہ وی لیہ جائے تے مکان وی رہ جاوے۔" نکلے نیں گل دا انت کر دیاں اپنی
 ولوں پوری ہمدردی وچ سر ماریا۔

فیلے نوں نکلے دیاں گلاں جادو بن کے کیل گنیاں۔ ایس طراں دی چو فیروں سرخرو کر
 دین والی ویاؤنت اوس دے دماغ وچ کوئی نہیں آسکدی سی۔ اوس جواب دتا:

"بھراوا ایہو جیہی گل میری سمجھ وچ کوئی نہیں آؤندی ہے توں سوچ سکدا ایں تاں

دس؟"

نکا سوچن لگ پیا کہ کویں گل تو راں۔

"اک ویاؤنت میری سمجھ وچ آؤندی اے۔ تئیں لمی وچارتوں کم لینا، ایویں کاہلے
ناں پے جاناں۔ نالے..... نکلے نیں ایئی کہہ کے گل وچکار چھڈ دتی۔

"ناں نال، دسیں وی ایہو جیہی کیڑی ویاؤنت اے؟" کاراوی او تجت ہو چکیا سی۔
"گل ایہ اے کشن سیاں! تیرا ہور کسے طراں مینوں بچا نہیں دسدا، بس ایہو راہ ہے۔"
نکا مُر مُر فیلے دے دماغ نوں ضرباں دے رہیا سی۔

"فیر دسیں وی؟" فیلے نیں دھیان ول کر دیاں پُچھیا اوہ آپ حیران سی، اجیہی کیڑی
ویاؤنت ہے، جیہڑی میریاں ساریاں اوکڑاں دا صفایا کردی ہے۔

"سرکار دا پنچے سوئیں ویاچ لاہ دیوؤ، ہور جس کسے دے سو پنجاہ جاں ہٹی بھٹی دے ہن
اوہ وی نیڑ دیوؤ۔ میں اپنیں والا پروٹوٹ وی پاڑ دیندا ہاں۔ مکان دیاں جوڑیاں لئی سو دو سو
ہور لے لوے، پراک شرط اُتے؟" اینیاں گلاں کہہ کے نکلے نیں اوہناں نوں دوراندر تک جوہناں
چاہیا۔

فیلے نیں ساہ روک کے پُچھیا:

"کیہڑی شرط؟"

"اسیں آپو وچ رشتیدار بن جائیے۔" نکلے نیں اخیر نوں دل دی گل کہہ ہی دتی، جیہڑی
اوہ بڑے سمیں توں دل وچ سوچدا آرہیا سی۔ اتے اپنیاں باز نکاں ہور ڈونگھیاں کردتیاں۔

"رشتیدار کویں؟" فیلا گھبرا گیا، اوس گجھ نہیں سمجھیا سی۔

"میرا مطلب سی، توں اپنی دھی دارشتہ میرے گرمیلو نوں کردیویں۔" نکلے نوں بھولے
نالوں ساک ٹٹ جان دی ساری وٹھیا دا چنگی طراں پتے سی۔ اوہ سمجھدا سی، کہ پسیاں دی لوڑ کارن
شاند فیلا من جاوے اتے اوہناں دے گھر روٹی پکدی ہو جاوے۔

"نکلیا ایہ نہیں ہو سکدا۔" فیلا مجھے توں اُٹھ کے جُتی پاؤن لگ پیا۔

"توں بیٹھیں وی بائی!" نکلے نین بازی ہتھوں جاندی ویکھ کے بانہہ پھڑ دیاں آکھیا،
 "بھنیں چنیں دی رشتنداری سر بانیں دی بانہ ہندی ہے۔ ساڈا الیس وچ فیدا اے، گڑی مٹیاری
 اے تے آؤندی گھر سانجھ لوگی تیرے سارے دھونیں دھوتے جانگے۔"
 "گڑی نکیا منگی ہوئی اے۔" فیلے نین اپنی ولوں گھاگ نکلے نوں سمجھاؤن دی کوشش
 کیتی۔ "ساڈی پہلوں ہی بہت بدنامی ہو چکی اے، ہن ہور مومنہ کالا نہیں کرواؤنا۔ دوجے تیرا
 مُنڈا چھوٹا اے۔"

"مُنڈا تیرھویں ورھے وچ اے تے چھیویں جماعت وچ پڑھدا اے؛ مُنڈیاں
 گھنڈیاں نوں جوان ہندیاں چر لگدا ہی کیہ اے؛ جدوں لویرا ہمیشہ گھر ہووے۔" نکلے نین اک
 ہور نوں داما ریا۔

پر فیلے نوں اوس دی کوئی وی چتر دلیل بھن ناں پاسکی اتے اوس دوپٹہ جھاڑ کے مُوڈھے
 رکھ لیا۔

"تُسیں میری گل نکاری جان کے گھوہ وچ ناں سٹ پایو، دوویں دھراں وسدے رہ
 جاوانگے۔ بھنیں چنیں دے ساکاں کارن تہا نوں بڈھے وارے سہارا رہیگا۔" نکا اوہناں نوں
 پنڈوں باہر تک چھڈن آؤندا پریریاں و جوں کجھ ناں کجھ آکھدا ہی آیا۔ اخیر فیلے ہوراں اوس نوں
 فتح بولائی اتے وعدہ لے لئی۔

فیلے دامن نکلے دیاں گلاں نال اداس ہو گیا سی۔ اوہ بدووال جان نوں دی تھاں
 کارے نال پمال نوں تڑپیا۔ اوہناں اداسی اتے چنتا ماریاں توں پنڈتوں ادھ تک کوئی گل ناں
 ہوئی۔ فیر فیلے نین ہی چپ نوں توڑیا۔
 "کاریا! آپاں روپیے منکن گئے تاں ہی نکلے نین گڑی داساک منگیا، نہیں اوس نوں
 کوں حوصلہ پے سکدا سی۔"

"ناں ناں، میں تینوں آکھیا نہیں سی، نکا سالا شیطان دی ٹوٹی اے۔" صاب آہندا سی

قرضہ خاندانی سا ہو کاراں توں لینا چاہیدا اے۔ " کارا فیلے نوں برابر کرن لئی اک پل رُک گیا۔ "
اُوں تاں ساڈاوی گھاٹ گھاٹ داپانی پیتا اے، پر ایہتاں سالاپورا ٹومیاں دی نسل جا پیدا اے۔ "
" اچ کوئی چل کے بندوبست کر، نہیں رات نوں نیند نہیں آؤنی۔ " فیلے میں اُباسی لے
کے نشے دی تروٹ انو بھوکتی۔

پنڈ جا کے کارا کتوں شراب دا ادھیا ادھار لے آیا۔ جدوں اوہناں نوں نشہ آ گیا۔ اوہ
واری واری نکلے نوں گالھاں دین لگ پیئے۔

جیوں جیوں سمیں بیت رہیاسی، فیلے دی رہندی رت وی سکدی جارہی سی تے ہڑ
دے پانی اگے اوس دی کوئی پیش نہیں جاندی سی ناں کتے پیر لگدے سن اتے ناں ہی ہتھ اڑداسی
۔ اوس دی نیکے توں قرضہ منگن والی گل داتا پی اتے جگنیں پنڈت نوں کوئی پتہ نہیں سی۔ پر جگنیں
کولوں تاپی نوں مارو مارکتدی آرہی قسط داضرور پتہ لگ گیا۔ اوہ بڑی چنتا کرن لگ پئی۔

پر جگنیں نیں ہمدردی دی تھاں ایس اوکڑتوں لاجھ اٹھا کے فیلے دا گھر ہتھیاؤن دی پکی
دھار لئی۔ فیلے دا گھر جگنیں دی دکان توں بہتا دور نہیں سی، ایسے سکھ نوں مکھ رکھ کے جگنیں نیں
اندر لا گھر دکان کول چک لیاؤن دی مٹھ لئی۔ کئی ڈھنگاں نال جگنیں نیں چوگ کھلا رے، پر فیلا
پنچھی اوس دے جال وچ پھسد نظر نہیں آؤندا سی۔ میعاد دامہینہ بیت جان پچھوں جگنا تحصیلدار
دے چڑاسی نوں آپ ملیا اتے اوس نوں دو روپیے دے کے پنڈ لیاؤن وچ کامیاب ہو
گیا۔ چڑاسی نیں اوس دی سوچی سمجھی سکیم انوسار فیلے نوں آملیا۔

"جے ہفتے دے اندر قسط خزانیں داخل ناں کیتی، تہ تیرے وارنٹ کڈھ کے حوالات
دے دتا جاوے گا۔ تے نال ہی ضامن وی حوالات جان لئی تیار رہن۔"

چڑاسی دا ایہ حکم، فیلے لئی اسمانوں بجلی ڈگ پئی تے اوس دیاں ستے ماریاں گیہیاں۔ اوہ
تاں پہلاں ہی پاگلاں وانگ روپیے لبھن دا جتن کر رہیاسی تے ایس کرڑے حکم نیں اوس نوں
ہتھاں پیراں دیاں پادتیاں۔ گھر وچ وی اک طراں سوگ پے گیا۔ تاپی دے ہتھوں بھانڈے

چھٹ گئے۔ بھاری کر گجھ وی نہیں سکدی سی، پر ایس ساڑستی اگے آپا چنتا وچ کوئس ناں گھندی۔ کاراوی سُن کے نموجھن بیہ گیا۔ براہمن دی اندرلی شرارت دا کسے نوں وی نہیں پتہ ناں لگا۔ اوس نوں پوری آس سی، فیلا اگے وانگ رو پیئے لین لئی گل توریگا۔

پر فیلے نیں اوس نال کوئی گل نہیں تورنی سی تے ناں ہی توری۔ اوس دادل براہمن ولوں بری طراں کھٹاپے چکا سی۔ ایس کارن اوس نوں براہمن کولوں کوئی آس وی نہیں رکھی سی۔ کارے نیں فیلے نوں، فیروزور پاپا، میں اپنی کوٹھڑی گھنیں پادیندا ہاں۔ ہورا اوس وچارے کول ہے ہی گجھ نہیں سی۔ پر فیلا اتے بھیرتیس وی ایہ ناں نیا۔ اوس نوں ایہ یاروتچن والی گل لگدی سی۔ فیلے دے من دا دکھ اتھوں تک ودھ گیا کہ اوہ مکان چھڈ داسی، پر ہُن مکان اوس نوں نہیں چھڈ داسی۔ اوس نوں مرجان والے مانیں دیاں کھریاں کھریاں گلاں یاد آؤن لگیاں۔ فیرواں مانیں دی جھولی پائی گودی دے شگن نوں توڑ بھاؤن لئی من تکلڑا کیتا۔ مکان نہیں رہندا ناں رہے، اوس سوچیا، پر عزت نہیں ہتھوں جانی چاہیدی؛ نالے تاپنی دے دل دی رتجھ پوری ہو جاو گی اوہ سمجھدی ہے، مینوں گودی دا فکر ہی نہیں۔

جگنیں وانگ بکے دی وی چوری چوری سازش چل رہی سی۔ فیلا اک شکار سی تے دوہاں شکاریاں نیں دکھ دکھ پہلو توں بوراں لائیاں ہوئیاں سن۔ بکے دا آدمی بدووال آکے پتہ کر دا اتے ساری سوہ اوس نوں پچاندا رہندا کہ ہالے تک فیلے توں رو پیئے توں بندوبست نہیں ہوئیا۔ جدا اوس ہفتے تک وارنٹ نکلن والی خبر سنی، تدا وہ آپ فیلے کول پنڈ آیا۔ اوس فیلے نوں پنڈوں باہراک ٹاہلی بیٹھ اپنا بندہ گھل کے سدیا۔

فیلا چلن لئی تیار ہو گیا اتے اوس کارے نوں نال لے لیا۔ اوس نوں کارے دا بڑا آسرا رہندا سی۔ بکے نیں اوہناں دے آؤن توں پہلاں سوچیا سی، دبا پاؤن والیاں گلاں نالوں نرمی تے ہمدردی ودھیرے راس آو گی۔ اوس بہت ہی منت نال گل توری:

"دیکھو ڈے بھائی! میں تیری منت کر دا ہاں، توں ضدناں کر۔ تیرے ورائیاں دا مینوں

چُج کے دُکھ ہے، توں اپنی عزت ناں رول۔ دُوبے میں تیری دھی نوں اپنی دھی بنا کے رکھاں گا۔"
 فیلے نوں دوچتا ویکھ کے نکلے نہیں ہورستاں مارنیاں شروع کردتیاں:

"مُنڈے دی عمرول ناں ویکھیں، اوہ تاں دناں وچ ہی گھرو ہوئیا جان۔ باقی تیری
 دھی نالوں میرے مُنڈے نوں سارا پنڈ سوہنا آکھے تاں بھوالیاں دہیں نہیں نشنگ خیال موڑ
 دہیں۔ ہور گھر وچ ج لویری اے، کھان پین دا گھانا نہیں۔ گروی اپنی نیند سوو گئی تے اپنی خوشی
 جاگوگی۔"

نکا ایس لئی وی کسے بندے نوں سنن وچ نہیں لیند اسی کہ اوس نوں کسے اُتے اعتبار
 نہیں سی تے شکلی ہون دی صورت وچ اوہ کسے توں چنگی گل دی آس وی نہیں رکھدا سی۔ تے ہُن
 فیلا جس پاسے وی نکلن لئی سوچدا، اوہ اوس نوں اگوں ہو کے مل پیندا۔ اخیر فیلے بڑے اُتراواں
 چڑاواں پچھوں چپ نوں توڑیا:

"نکیا! اسیں گھر صلاح کراں گے، جے گل سرے چڑھدی ہوئی، تہ بھلکے ہی
 آجاوانکے نہیں ساڈا جواب سمجھیں۔" اپنی کہہ کے فیلا اُٹھ کھلوتا تے کارا اوس توں وی پہلاں ہی
 چلن لئی تیار سی۔

"بھراوا! میری اپنی بیتی یاد رکھیں، میں ایہ ساک تیرے کولوں جھولی اڈ کے منگیا ہے۔"
 نکلے نہیں جاندی وارا اپنی حالت ترسیوگ بنالئی۔

راہ وچ آؤندیاں فیلے نیں کارے نوں پچھیا:

"تیری کیہ صلاح ہے؟"

"ناں ناں بائی! میری کوئی صلاح نہیں۔" اوہ اک وارا ہی کناں نوں ہتھ لا گیا۔

فیلے نیں ساری گل اندر پالئی اتے ساری دیہاڑی کسے کول کوئی ذکر ناں کہیتا۔ جد
 رات پے گئی، تہ اوس اکلے تاپنی کول ہولی ہولی ساری گل رکھ دتی اتے اوس ساریاں دلیلاں دتیاں
 جیہڑیاں نکلے نیں اوس نوں کہیاں سن۔

جیوں جیوں تاپی سن دی رہی سی، تینوں تینوں اوس نول کا بنا چڑھدا رہیاسی تے اوس
ہتھ بھندیاں آکھیا:

"وکیہ ساری عمر میں تیرے اگے نہیں بولی تے تیرا پورا غلام پُنا کیتا ہے، توں ایہ کم ناں
کر بندیا رب دیا! آپاں نول ساری عمر مانیں دی روح سنتا پ دینوگی۔"
"ایہ گل تاں میرا من وی مندا ہے، پر گل وچوں پھاہی کوں نکلے؟" فیلا آپ اچ تاپی
نال نرم ورتا کر رہیاسی۔

"مودن دایس وچ کیہ قصور، اینیں چنگے کماؤ منڈے نول چھڈ کے بھورا بھر چھو ہر نال
گڑی دا جیون ناں دو بھر کر، میں تینوں دو جھوٹیاں پال کے مہیاں بنا دیاں گی، آہ وکیہ، میں ہتھ
جوڑ دی آں۔"

تاپی دی گل بھری آواز سوت آؤندی دھن تو دے کنیں پے گئی تے اوہ دھیان ول کر کے
شانت توں مچلی ہوئی ٹھیک ٹھیک سنن دا جتن کرن لگی۔

"تاپی! جے کوئی ہو چارا چلدا ہووے، اسیں ایہ پاپ کیوں کریئے۔ گوانڈھ متھا اے
تے منڈے نول دناں وچ ہی گھر و ہندیاں کیہ لگدا ہے۔"

"بھائیں گجھ ہے، بندیا رب دیا! میں کوں وی ہامی نہیں بھر سکدی۔" تاپی نیں بھر
آئیاں اکھاں پے نال پونجھ سٹیاں۔

"میںوں جیل جانڈے نول تاں وکیہ سکدی ایں ناں؛ نالے دو بھرا ہو جان گے۔ توں
لوکاں نال تماشہ ویکھیں۔" اتنگیں فیلے دے بول کرڑے ہو گئے۔

تاپی ایس دھمکی دا کیہ جواب دیندی، چپ ہو رہی۔ فیلا فیر پہلی نرمی وچ آکے آکھن لگا:
"تاپی! میرا وال وال دکھی اے، کوئی سگھی ہو کے اک نہیں چبدا، میںوں ہو ر پچھناں لا

"۔

دکھی اوہ ضروری، ایس گل دا تاپی نول چنگی طراں احساس سی۔ پراہیہ سارے کنڈے

اوس آپ ہی بیجے سن، جیہڑے تاپی میں ساری عمر اوس دے نال کھا دے تے چُکے سن؛ پر ہُن دھی
 نوں وی اوس واڑوچ ہی دھکا دے دتا جاوے، ایہ اوہ نہیں سہار سکدی سی۔
 ، چنگا، سوں جاہ، جیہڑی گرو کرتار! "فیلے میں تاپی نوں اٹھن لئی آکھیاتے ہونی نوں
 کرتار دے بھروسے کھلیاں چھڈ دتا۔ اوس دے من میں اخیر سوچ لیا سی کہ چلو مکان ویتج کے
 سارے ٹینے نیڑ دیندا ہاں، بھاویں گھٹ ہی وٹے جان۔ اوہ خیال کر رہیا سی، کسے دھاتڑ توں
 قرضہ لیا ہندا اوہدی منت کر لیندے، اوہ ویاج ہو رلا لیندا، پر آہ جیل کرن والی گل کسے سنی سی؟
 دھتو نہیں مگر لیاں گلاں کن پتلے کر کے سن لیاں سن، پر باپو دے دُکھ بناں اوس دے
 لکھ نہیں پلے پیاسی۔ اوس پاسا پر تداں اسماں ول تکیا، اک تارا اوس دے سکھروں ٹٹ کے
 لیندے ول گم ہو گیا۔ ٹھڈے تارے دی روشنی نال سارا ویہڑا اک پل بھر گیا، پر دُوجے پل اوہی
 اینی اسی۔

راتیں فیلے میں ساک دین دی صلاح ہٹا لئی، پر ساری رات اوس نوں توڑنگی رہی کہ
 قسط کتھوں آوگی۔ سویرے اٹھدے نوں وارنٹ، ہتھکڑیاں تے حوالا تے پیر و پیر نہیں ڈے آرہے
 پر تیت ہو رہے سن۔ دُوجے پاسے نکلے نوں اگلے دن وی چین ناں آیا، اوہ سمجھدا سی، جے فیلے نوں
 کوئی ہو رلا آسرا مل گیا، ایہ کم کدے سرے نہیں چڑھنا، اوس اپنیں بندے نوں فیلے ول کنسو لین لئی
 بھجیا، پر فیلا اوس نوں ملیا ناں اتے ناں ہی کسے توں تھوہ پتہ لگا۔ فیلا منجیوں اٹھ کے چاہ پیندا ہی
 پمال چلا گیا سی۔ اوتھوں اوس کارے نوں نال لے لیا اتے ساریاں لعنتاں دا بھار چکدیاں اوس
 دھتو داساک گرمیلو نوں کردین دامن بنا لیا۔ اوہناں نوں آئے وکھ کے نکا اکدم کھڑ گیا، پر اوس
 اپنی خوشی نوں سیانیں ضبط نال لگا لیا۔ جد فیلا قرضے توں ہر حالت وچ چھٹکا راپاؤن دے ویگ
 وچ آ گیا سی، اوس سمیں ساک بارے اوہناں وچکار گل طے ہندی نوں بہتا چرناں لگا۔
 نکلے میں دو سو روپیہ اندروں لیا کے فیلے نوں پھڑا دتا تاکہ اوہ لوڑ بندرا رشن آد خرید لیا
 جاوے۔ باقی دا اٹھ سو روپیہ بھولیاں دین توں پہلاں دا اقرار کیتا گیا تے بھولیاں دین لئی اج

توں چوتھے نوں آؤن والا سوموار نکلیا گیا۔ پردے نال ہی سارا کم طے کیتا گیا پنج بندے راتیں
آؤن گے اتے بھولیاں لے کے سویر نوں تڑ جانگے۔ ڈھول ڈھمکا و جاؤن اتے لوکاں دے موند
آؤنوں نکا وی ڈردا سی کہ شاندرا اس آؤندے کارج نوں کوئی چغلی، بھانی اتھوا بدشگنی ہی چمبڑ
جاوے۔ دوویں دھراں چورسن تے چور ہمیشہ چوری دامال لوکاں توں لکاؤندے ہن۔
جس نوں اک باپ غلط سمجھدا سی، اپنی بے عزتی خیال کردا سی، اپنیاں آساں، پچناں
تے ارادیاں دے اُلٹا اوس کولوں ہتھیں اوہ پاپ ہو گیا، جسدا اوس آپ کدے سُننا نہیں لیا سی۔

دھنڈو ہُن اپنی نیانی نہیں سی، جیہڑی گھر وچ آئی تبدیلی نوں ناں سمجھدی۔ اوس دی ماں
 نیں وپے وچ مسوسی وٹ لئی۔ تاپی دادل زندگی بھر انہونیاں سٹاں کھا کھا پکروڈ ہو چکا سی کہ مرد
 عورت اتے ہمیشہ من مرضی کردا ہے تے بہتی وار زبردستی۔ اوس نوں ان پڑھ ہون کارن تجربہ اتے
 گیان اپنی آپ بیتی وچوں ہی ملے سن۔ اوس دی زندگی باپ توں لے کے اچ تک ظلم دی لمی تے
 دردناک کہانی سی۔ قدرتی سی کہ اوس دا انوبھو اپنیاں بیتیاں دا پرچھاناواں ہندا۔ فیلے دے
 وارشاں اتے جیل دے بھے نیں اوس نوں ایہ سوچن لئی مجبور کردتا، خبرے میرے باپونوں کیہو جیہی
 اوکڑ آئی ہووے، ایویں کوئی دھیاں نوں تھوڑوں وپچدا ہے۔ جے میرا باپ مینوں وپچ سکدا ہے
 ، دھنڈونوں اوس دا باپ کیوں نہیں وپچ سکدا؟ ڈاڈھے اگے منت تر لے سی ہی واہ ہندی ہے؛ سواوہ
 اوس نمائیں نیں منی نہیں۔ میں کیہ کر سکدی ہاں؟ اوس نوں جاپیا، اوہ سچی، زروئی اتے کماؤ ہندی
 وی جروا نیں مردا گے بے بس ہے۔ ایہ اتہاسک سچ سی کہ عورت کسے آسرے بناں غلط قیمتاں
 دے سماج ورو دھلڑائی جاری نہیں رکھ سکدی تے کسے وی زبردستی اگے اوہ ہتھیار سٹ دیندی ہے

فیر تاپی نیں اک کمزور خیال دا آسر لیا تے ایس انہونی توں بچن لئی مرنا چاہیا۔ کیوں
 ناں میں گڑی نوکھوہ وچ دھکا دیواں اتے نال ہی آپ چھال ماراں؟ جھٹ ہی قدرتی سچ اوس

اگے آکھلوتا۔ اڑیا، میں اپنیں ویاہ ویلے ناں مری، جدوں کہ سبھ کجھ جاندی سی اتے دھی دی واری مرنا تے مارنا لوچیا؟ مرن دے خیال نال جیون دی بھانا پتلی نہیں پے جاندی۔ اصل وچ اوس نوں دھی دامنہ جاگ پیاسی۔ موہ ورگا سچا متر منکھ دا کوئی نہیں؛ جیہڑا اوس نوں موت دیاں پیڑاں وچ وی اک وار زندگی دے چٹمن دیندا ہے۔

تا پی ساری عمر بار رہی سی، اوس دی محنت لٹیندی رہی سی، اوہ کدے کموں نمک نہیں ہوئی سی اتے زندگی بھر پیار پر سنسا دے بولاں نوں سہکدی رہی سی۔ زندگی دی کئی گھڑی سٹپنیں وچ ہی آئی ہوو گی، جس وچ اوس سیمان انو بھوکیتا ہووے، نہیں تاں فیلے دیاں جھڑکاں، گالھاں تے ماراں نال لتڑیندی رہی سی۔ سیمان دے تاں اوہ اترھ وی نہیں جاندی سی۔ برابر ہو کے اوہ اک وار وی اڑ نہیں سکی سی اتے اپنیں حق اتے لڑنا بل کتھوں لیاؤندی۔ اوس دا اپنا آپ مرد دے سر پٹ گھوڑے پٹھاں پھسیاٹیا پیاسی، جس وچوں دھوڑا یوں اڈ رہی سی، جو یں تیلی دے تاڑے اگے زوں اڈدی ہے۔ اوہ ایجیے مومنہ زور گھوڑے نوں کوں روکدی۔ بھاگاں اتے سنجگاں دے پُرائیں سنسکاراں وی اوس نال گھٹ نہیں گزاری سی، جتاں بارے اوس نوں بھورا گیان نہیں سی تے صدیاں دی غلامی پچھوں وی اوس دی ذات دا کھہڑا نہیں چھڈ رہے سن۔ تا پی دی پیڑی چپ دھتو دے ڈکھ وچ ہو وادھا کر گئی۔ ماں ہی گھر وچ اوس دی ہمدردی، جس مومنہ نوں چندرا مار لیا۔ دھتوئی ایہ اسہہ سی، جدوں کہ اوہ زندگی موت دے دورا ہے اتے آکھلوتی سی۔ اخیر دھتو دا صبر ٹٹ گیا اتے اوس اگوں ہو کے ماں نوں پچھ لیا:

"ماں! ایہہ سبھ کجھ کیہ ہو رہیا ہے؟"

"تیری سڑی تیار ہو رہی ہے۔" ماں دے مومنہوں سڑیا کبول نکل گیا اتے اوہ دھتو توں پاسے دی ہو کے اندر چلی گئی، شاید اوہ اپنیں نکل پین والے، بنجودھی توں لکاؤنا چاہندی سی۔ دھتو ماں دے مومنہوں سڑی بلی سن کے حیران ہی رہ گئی۔ ایہ تاں اوس پر تکھ ہی جان لیا سی، انہونی چھیتی ہی واپرن والی ہے، پر اوس نوں ایہ آس بالکل نہیں سی کہ اوس دی ماں داروہیہ

گھٹیا وٹیا جاویگا۔ ویٹر اوس دے پیراں پٹھوں نکل گیا۔ اوہ ماں توں بناں کیہ کرن جوگی سی، اوس نوں تھانیں کھلوتی نوں چکر آ گیا تے جھٹ ودھ کے اوس کندھ دا سہارا جالیا۔ ایوں جا پد اسی جویں پٹھلی اُتے آ جاویگی تے بھوچال نال دھرتی دی ہک پاٹ جاویگی۔ دھنولئی اکدم سنجھ ورت گئی۔ کسے دیت دیاں باہاں ورگدیاں کنڈیا لیاں انگلاں اوس دی دھون نوں چو فیروں گھٹ رہیاں سن۔ اوس دے دیکھدیاں دیکھدیاں انگلاں دوسا نگاں بن کے اُلر کھلوتیاں۔ اوس اکھاں میٹ کے لما ہوکا لے کے سر جھنجو کیا۔ ویٹر اُسجھاسی تے اوہ دل سی اتھاہ پیڑ چکی باروں باہر ہوگئی۔ اوس نوں ایوں جا پیا، جویں ماں نیں اوس دا ساتھ چھڈ دتا ہے۔

دھنولئی اوس طراں ہی بیرو دے گل لگ کے جاروئی، جویں اک دن اوہ اوس کول چل کے آئی سی۔ اوہناں کڑیاں دی قسمت وچ دھور درگا ہوں ہی رونا لکھیا ہے؛ جناں نوں اوہناں دے ہانیاں نیں بے وفائی کروکھائی۔ جو پیراں دے کول بھاو چر جیو نیں تے توڑ نبھا نہیں اک گڑی وچ ہندے ہن، اوہ مرد مندے وچ وچ اکا نہیں ہندے۔

"توں کیوں بوکن ڈھیس ایں نی؟" بیرو نیں دھنولئی جھنجوڑ دیاں حوصلہ دتا۔

"ہور کیہ کراں۔" دھنولئی دوہاں ہتھاں وچوں موندہ اُتاناہ چکیا۔

"رووے اوہ جیہدا بند پیراں لاوے۔" بیرو نیں اپنا شکوہ وی نال کر ماریا۔

"کی پتہ اے اوہداوی۔" دھنولئی محسوس کر رہی سی جویں ساریاں اوس دا ساتھ چھڈ دتا ہے تے سارا جہان ویری ہو کھلوتا ہے۔

"نہیں دھنولئی! توں قسمت والی ایں، تیرا بندہ تیرا کدے ساتھ نہیں چھڈ دا، توں بھروسہ

رکھ۔"

"ایس نرے بھروسے نوں میں کیہ کراں، دشمن تاں رسے وٹی بیٹھے اے۔" دھنولئی دیاں

اکھاں وچ ترلا ہوکا بنیا ہو گیا سی۔

بیرو سوچن لگ پئی، فیروں دل تلڑا کر دیاں آکھیا:

"توں مودن نوں اتھے سد۔"

"میں کویں سد سکدی آں، ڈُبی تاں ہی، جے ساہ ناں آیا۔" دھنٹو نیں تھوری سوچیت

ہندیاں بیرو داندرا جان لئی کیہا، "پراوہ اتھے آکے کریگا کیہ؟"

"توں اوبدی منگ ایں بھٹریئے، اوہ آکے پنچائت اکٹھی کرے بائی جھولیاں مینوں

ملنیاں چاہیدیاں ایں۔"

"ایہ ساریاں گلاں چاچے نال سن بیرو! اوہ مرگیا تے آہ پواہڑے اٹھ کھلتے۔" اوس

لما سارا ہوکا لیا۔ "جیہڑا اُدھنول ہن اٹھیا اے، اوہ ضرور کوئی کارا کر دگا۔ اوس وچارے دی اتھے

کیہڑی پنچائت نیں سُننی ایں، جناں دازور پیا، کھج کے لے جان گے۔" دھنٹو دی ایس گل اُتے

بیرونوں غصہ آ گیا۔

"توں ایڈی نستالی وی ایں کہ گجھ وی نہیں کرن جوگی؛ بھٹریئے، گجھ تاں اُجر کر۔"

دھنٹو نیں ناہ وچ سر ماریا۔

"بیرو رونا ای ایہ ہے کہ اتھے کوئی عز نہین چلنا، کسے فریاد نہیں سُننی۔ گڑی تاں سِل

گٹوں ہندی اے، جس نوں رسہ پھڑا دتا، پھر ادا تا۔"

"فیر۔" جویں ایس توں اگے بیرو دی عقل اداک ہو گئی سی۔

"فیر جو ہونا ایں، تینوں وی دکھدا اے تے مینوں وی۔" دھنٹو نیں اکدم ہی آپا تا ندیاں

بیرو دے ہتھوں پھڑ لئی۔ "بیرو! جے توں دھرم دی بھین، ایں میری اک گل من؟"

"دس سہی، میں چند واردوں بھینیں!" بیرو ہر قربانی لئی دن توں پہلاں ہی تیار سی۔

"میرے دل بچ اک ارمان اے، توں کویں میرے بندے نوں چوری اتھے سد دے

، باقی ساری گل میں آپ سانجھ لو اگی۔" دھنٹو نیں بیرونوں حسرت نال وکھنا شروع کر دتا کہ اوہ

کیہو جیہا اُتر دیندی ہے۔

"میں کویں منگواواں، اوہ وی دس؟"

"توں لایھے نوں بھیج کے منگواسکدی ایں۔ مینوں پورا یقین اے، میرا بندہ پیریں بچتی نہیں پاؤندا۔" دھتو ترے نال بولی، "ہاڑے توں میری خاطر ہی لایھے نال بول پے۔"

دھتو دے ترے اُتے بیرونوں پھٹ کے ہاسا آ گیا۔

"چچھا، تاں توں نکلتا چاہندی ایں۔ بھرانواں پٹنے! مینوں تاں آہندی سی، ایہ کم ماڑا اے، ہُن تیرے واسطے چنگا ہو گیا کمذاتے!"

"نہیں پیرو! تیری ہور گل سی، اوہ جٹ توں چوڑیاں دی گڑی تے میں تاں اوہدی منگ آں۔ میرے جان نوں کسے نیں وی ماڑا نہیں آکھنا۔ سارے کہن گے گڑی نیں اپنا دھرم پائیا اے۔" دھتو نیں اپنی ولوں ٹھیک تے سچی دلیل دتی، پر پیر و نیں ایس نوں ہاسی وچ ٹال دیاں کیا۔

"کھوتڑی دھرم دی! جیہڑا کم توں کریں اوہ دھرم تے جیہڑا میں کراں اوہ پاپ۔ توں ایہو جے دھرم نوں پلے رکھنی۔" پیر و خوشی نوں اندر نپدی آکر گئی۔ "جاں تاں میں تینوں وی ایہ کم کرن نہیں دینا، نہیں تاں میرے بندے نوں وی میرے نال تور۔"

دھتو وی سمجھ گئی کہ پیر و کر و کر ن اُتے اُتر آئی ہے۔

"تیرا تاں تینوں لجاندا نہیں، جے تینوں اُدھلن دی ای ل لگی اے، دوویں او سے دے اُٹھ چل دیاں آں۔"

"ہے تینوں کھوتڑیے رنیں! پیر و نیں اوس دے وٹ کے ہو راجڑ دتا۔"

"ہائے نہیں! ہور میں کیہ کر سکدی آں۔" دھتو نیں ہسدیاں بھلاں اُتے جیہڑ پھیری۔ "کابلی آہندی اے، کسے نوں ملے ناں ملے، پہلاں مینوں بھجے ای پادئیو۔ کوئی نہیں، جے مکھر وچ نہیں ہوئی تاں ماگھ نہیں چدا۔"

پیر و نیں ہسدیاں جیہڑ دنداں پٹھے لے لئی فیرا کھ مار دیاں بولی:

"توں ایوں کر نالے تیری پھاہی وی کٹیدی اے۔ تیرے دے تاں آپ ای چلی جانی

آں، اوہنوں سدن دی وی لوڑ نہیں، ماگھ والے دی توں ٹر جائیں۔ "ایہی کہہ کے اوس مجھے داؤد جا
سراجا ملیا۔

"بھولکن نوں کنی شیراے۔" دھتو نیں مڑ چھایا دکردیاں آکھیا، "بھینیں، تینوں ہا سے
سجھدے اے تے میراواہن ہونیا پیا اے۔"

پیرودی بے بے کسے گوانڈھ گئی ہوئی سی تے بچیاں نوں بیرونیں کھینڈ لئی باہر تورتا
سی دھتو داؤد کھسٹن لئی اوس و بہل پیدا کر لئی سی۔ ہو کے ورگی کسےس وڈیاں اوہ بولی:
"اوس سور دے پت نوں بٹاواں، جس بھورا کناں نہیں لایا سی۔" ایہ وی گل نہیں سی
کہ پیر دھتو دی گل ناں مندی، پراوہ احسان جتاؤن والیاں وانگ پیروہ رکھ رہی سی۔

"تیرا اوس نوں بلائیاں ہُن کجھ لہندا نہیں۔ اوتھے اوہ پہلاں دا ہی جاندا آؤندا
اے، مٹڈیاں دے موندھے لگدا اے۔ میں تینوں بھینیں عمر بھر سیساں دیاں گی۔" دھتو نوں پکا
بھروسہ سی، لا بھاپیرودی گل کدنت نہیں موڑدا۔

"لے سُن، کل نوں بچی نی بن جاویں۔" بیرونیں دانیاں وانگ آکھیا، "تیری خاطر
اوس کموت نوں بٹاوی لیددی آں، اوہ چلیاوی جاؤگا، جے ناں گیا بے بے نوں بھیج دیاں گی،
چارے بھنیں اوہ وی ناں گئی، بھاریں کجھ ہو جاوے، میں آپ جاؤنگی، پر کل نوں جے توں جے جکا
کر نی ایں، ہُن دس دے؟" بیرونیں سوری بنن داسیس موقع ہتھ لگاسی تے اوہ دھتو وچ جے کوئی
کمزوری ہے سی، اوہ وی کڈھ دینا چاہندی سی۔

جس گل لئی کدے پیر و بھردی سی اتے دھتو اوس نوں سمجھاؤتیاں دیندی سی اتے
ہتیاہی آکھدی سی، پیاردی اوہی گل دھتو نوں بُری طراں چڑھ آئی سی۔ ہُن دھتو دے پچھے کھوہ
سی اتے اگے کھاتا۔ اجیہی اوستھا وچ پیاردے رنگ وچ رنگی ہر جوانی پہلاں پیارے نوں ملن لئی
جھناں وچ چھال ماردی ہے تے پچھوں کسے وی طراں دی موت لئی بانہاں پیاردی ہے۔

"پیرو! توں مینوں کیہ ونگارن ڈئیں ایں۔ جے اوہ ناں آیا، پیارو وانگ ریل دی لیہ

تے مُوند آویکھیں، بس ہور ناں ہُن چُکھ۔ "بیرونوں مرنوں روکن والی گل دادھتھونوں چیتا نہیں
رہیاسی۔

بیرونوں دی ایس گل نال ہوروی بھڑک اٹھی۔

"ہُن توں اپنی واری مرناوی متھ لیا، تے مینوں کتے پیراں دیاں سونہاں گھتاؤندی
سی۔ ایوں مہریئے، اپنیں دل نوں لگی اگ ہندی تے دُوجے دے گھر بستر۔ میں کسے کنج رول بندہ
نہیں بھینجا، پہلاں توں مر کے وکھا؟" اوس نوں غصہ وی سی، پراس دا پیار بھریا سچا دل کہہ رہیاسی
، دھتھونیں اپنی واری ایہ چندری گل سوچی ہی کیوں؟ بیرونوں پکھوں سچی سی۔

"اویے ربا میریا! توں پہلاں منگواتاں سہی۔ جے توں سچے دلوں اوس نال ٹر کے
راضی ایں، فیر کنیں مرنا ایں۔"

"نہیں پہلاں ناں مرن دی سونہ کھاہ، کاؤکیاں نوں اوہ فیر جاؤگا۔"

"آہ بھنیں اے تیرے اگے ہتھ۔ جو میں مرضی آئیں پھاہے لائیں۔ پراوہنوں اج ہی
شام دی گڈی توردے۔"

"اپنی جھپتی؟" بیرونوں ڈھیر جیران ہو گئی۔

"پتہ نہیں کدوں بھاوی نہیں آیتنا ایں، اوہ کل نوں ضرور بر ضرور آجاوے۔" دھتھونیں
اپنا آپا پیر واگے اک طراں ڈھیری کردتا۔ "رب ای جاندا اے کوں ہوو گی۔"

"گھراناں، جے اوہ اج ناں جاسکیا، کل سویر دی گڈی ہر حالت وچ جاؤگا تے توں
پرسوں نوں اپنی تیاری کر رکھ۔" بیرونوں اپنی ہک نوں ہتھ لاکے تسلی دتی۔

"تیاری نوں کیہ گھوڑے پیر نہیں اے۔"

"میں تینوں آپ پتہ دیاں گی تے اوہ لائے دے چھپو وچ ہی آکے لگے گا۔" بیرونوں
مودن دے لگن والی تھان سمجھائی۔

"لے میں جانی آں، بیرونوں تیرے ہتھ ڈوراں نہیں۔" دھتھونیں اوس دیاں اکھاں

وچ اکھاں پاؤندیاں اوس دے ہتھ گھٹ لئے۔
فیرا وہ دوویں گھٹ کے چھٹی ملیاں۔ چونہاں اکھاں تے چونہاں ہتھاں وچ اقرار
، پورا ہون لئی تر لوچھی ہو رہیا سی۔

بیرونیس لایھے نوں لبھن لئی دھر مسالاں، پپلاں والی ستھ اتے جکین دی ہٹی اتے آنی
 بہانی کئی گیڑے مارے، پراوہ آوارہ گرد کتھوں ناں ملیا۔ بھائیں اوہ کئی نشنگ، تے نڈر گڑی سی، پر
 اخیر نوں تاں پنڈ دی گڑی ہی سی، جیہڑی اینیں پھیرے نہیں پاسکدی سی۔ اوہ من وچ بڑی لوبھی
 لاکھی ہوئی اتے اوس لایھے نوں گالھاں دین والی وی اج باقی نہیں چھڈی سی۔

اوس اپنیں باپو نوں ترکھاناں دے گھوہ والی پنجالی بناؤندیاں ویکھیا سی۔ باپو دے
 بہانیں لایھے نوں اوہدے گھر ویکھن لئی چلی گئی۔ پھلیاں چھیاں مہینیاں وچ اوہ مسیں اک
 ادھ واری ہی اگے گھر آئی سی۔ جس گھر لئی اے دوستی، لکھی ناں اوس گلی۔ والی گل دے سٹیاں توں
 اوہ بڑی خبردار رہی سی۔ اوس بوہے وڑ دیاں ہی لایھے دی بھر جانی کرتارونوں ویکھ لیا۔ کرتارو اوس
 نوں دیکھ کے مسکراؤنوں ناں رہ سکی۔ اوس دی مسکراہٹ وچ بڑا گجھ سی، جس نوں بیرونیس وال
 وال جان لیا۔ اوس من وچ آکھیا، نی میں تاں تیرے دل جھاکاں وی ناں، اج خبرے تیرے گھر
 کوں آؤنا پے گیا۔"

"کیوں؟" کرتارو دہالے وی دندنگی جارہے سن۔

"میرا باپو نہیں اتھے؟" بیرونیس سبھ گجھ نی لیا سی۔

"اوہ تاں گھوہ والی پنجالی لے کے باہر نوں اٹھ گیا اے، آجا بیہ جاہ۔"

"نی بھینیں توں کدوں بہاؤندی ایں۔" بیرونیس مسکراؤندیاں ایدھر اودھر نظر ماری، پر

رب دا بندہ کتے ناں دسیا۔

"نی ارج ساڈا گھر دس پیا، نہورے دندی ایں چاہ بناواں؟" ایتھیں کرتا رو دے ہا سے

وچ اپنت سی۔

"ناں بھینیں! مینوں تاں دھندے امی نہیں چھڈ دے۔"

"مینوں پتہ اے، جیہڑا توں کمانڈا کرنی ایں۔" کرتا رو اپنیں دل وچ ہی کہہ گئی۔

پیر ونیں ویکھیا، کوئی سوات وچ نیلا چادر اتانی پیا ہے۔ اوس کھلوتی کھلوتی نہیں سوچیا

، چادر اتاں اوسے مرجانیں دا اے۔ کرتا رو ہارے وچ آتھن دی دال دھر رہی سی۔ پیر ونیں اوٹ اُتے بانہاں بھار کھلونیاں چُچھ ہی لیا:

"بھابی! سوات وچ کون پیا اے سکھ نال؟"

"پیا اے، جیہڑا کھانا اے نالے لگھور دا اے۔ کسے نوں تاپ چڑھو، کسے دا گجھ ڈکھوں

ایہنوں باراں مہینیں جکھام دی وڈی بیماری لگ گئی اے۔" کرتا رو لایھے نوں ٹکوراں مار رہی سی۔

"پیر وا کدم خوش ہو گئی، پر اوس اپنی خوشی نوں موند پھیر کے لکا لیا۔ لا بھامو نہ سر لپیٹی پیا

سی۔ کرتا رو دیاں رڑکویاں سُن کے اوس چادر اُموند اُتوں لہ دتا اتے ساہمنے کھلوتی پیر ونوں ویکھ

کے اپنیں آپ مسکراؤ نوں ناہرہ سکلیا۔

"کی ایویں موند آئیاں چھڈی جانی ایں؟" اوس بھابی نوں گل چتاری اتے اُٹھ کے

بیہندیاں پیر ونوں اکھ ماری۔ پیر ونیں کرتا رو دی اکھ بچا کے سدا دے دتا، جس نوں لایھے نیں دھور

درگا ہی مہر سمجھیا۔ کیونکہ پیر ونیں اوس دن توں پچھوں لایھے دے تر لے کرن تے وی کلام نہیں کیتی

سی۔

"تُوں پیارہ اُٹھ ناہ، میں رضائی لیا د بندی آں، تینوں والگ جاؤ۔ گی کاری بندہ ایں

، تیرے بناں اسیں قبیلدار کدھرنوں جاوانگے۔" کرتا رو لایھے نوں ٹھوکر ایں مار رہی سی تے وچے

وچ لایھے دے ہا سے تے خوشی نوں سمجھن دا جتن کر رہی سی۔

پیر و یاردی لہ پاہ ہندی ویکھ کے وچے وچ بڑی پرسن ہوئی اتے اوس نوں وی چوٹ مارن دا موقع مل گیا:

"میںوں تاں اج پتہ لگا اے، تہا ڈی دیور بھر جائی دی بندی بڑی اے۔"
 "لے ایہناں پتہ نہیں۔" لایھے میں کرتار وول جھاتی پاکے بیرونوں جانیا، میں کوئی
 ونگی بولی لے آونی این تے ایہنیں ای اوکھی ہونا ایں۔" لایھا اٹھ کے کھلو گیا تے انگڑائی بھندیاں
 اوس پل گویا ورنال اکھاں چار کیتیاں۔

"لے آویں تاں سوادناں آجاوے، فیر کلیاں والے کڑتے نال چادرناں بجھے تے
 گھائی لکھے گوڈیاں وچ۔" اصل وچ کرتار و کہنا چاہندی سی، اگوں پچھوں توں پیر وہی لیاؤنی ایں
 تے ایہ سکھ نال اٹے دا آسرائی کھلوتی اے بس بانہوں پھر کے چونکے چاڑے۔"
 "مڑکا لینا سی، اوہ وی نہیں لین دتا۔ لے جانیں آں جاندا جاندا پیر ورنال چلن دی
 سینت ملا گیا۔

"کتے دا جاڑا لگا ہونا ایں۔" کرتار و نہیں اپنی کہہ کے پیر و دے موند توں کچھ لہسن دا
 جتن کیتا۔ پراوتھے ساویں پدھر توں بناں کچھ نہیں سی۔

کرتار و دیاں نکوراں اُتے ہسد الا بھاگھروں باہر ہو گیا۔ بیرونوں وی ڈرسی کہ باپوناں
 آجاوے، اوس وی کرتار ورنال ایہرا دودھر دیاں دوچار مارٹر ناہی چنگا سمجھیا۔ اپنیں گھر آ کے اوس
 چادر رنبہ چک لیا۔ اوس دے نال دیاں کدوں دیاں اوس نوں اڈیک اڈیک گھاہ نوں تڑگیاں سن
 ۔ اوس نوں اج ایہ وی شک سی کہ کرتار و شانداج سر ہو گئی تے پچھاوی کرے۔ جدوں اوہ کھوہ
 اُتے پہنچی، لایھا توت والے کھال وچ لہا پے گیا۔ اوہ راہ وچ سوچدی آئی سی کہ ایس کموت نوں
 کوں بلاواں گی۔ اوہ چنگی طراں سمجھدی سی کہ ایہ تکیں دار اوس لئی پہلاں بلاؤنا بے شرمی تے بے
 آنکھی ہے۔ پراوس دھرم بھین لئی نیویاں ہونا پروان کر لیا۔

کور کزکاں واہن ڈھکنا لوچدیاں سن، پر خشکی اوہناں دی پیش نہیں جان دیندی سی۔

ساری پیلی پانی منگ رہی سی۔ لا بھا جان کے کھال وچ آپیا سی تاں کہ کوئی دوروں ویکھ ناں لوے۔
 لا بھا اوس نوں ویکھ کے خوشی وچ ہسنوں ناں رہ سکیا تے آپ ہی بول پیا:
 "میں کیہا، ٹھانیدارنی نہیں سدے آں، جے ناں گئے، کتے دس نمبر وچ ہی ناں کر
 دیوے۔"

"کوئی ناں جٹا، تینوں دس نمبر دا چاہ اے، ایہ تاں کتے ناں کتے پورا ہونیا ای لے
 ۔" بیرونیں پیاردی جھاکنی توں بناں ہی کیہا تے آپ وٹ اُتے رنبہ مارن لگ پئی، جس دی دکھ
 سی کہ جے کوئی ویکھے وی، تہہ سبجے گھاہ کھوت رہی ہے۔
 "خیر، اوہ ہووے ناں ہووے، توں قہردی نظر ناں چھڈیں۔" لا بھے نوں پیاردا جواب
 پیار وچ ناں ملن کارن گلہ سی۔"

"نظر رکھنی ایں؟" بیرونیں رنبہ روکدیاں تکھیاں نظراں اوس دے چہرے اُتے گڈ
 دتیاں۔

"ایہو جیہی جھاکنی نالوں رنبہ کیوں نہیں گل ج ماردی۔" لا بھے نہیں نک داسرٹا ماریا۔
 "بندہ تاں توں سی، پر بندہ رہیا ناں۔" بیرونیں اپنے اندر لے ویک وچوں سوتے ہی
 کہہ گئی۔

"تیرے نال لاکے وی چت نوں پچھتاوا ہی رہیا! اوسدی پیار بھوکھ اپنے آپ کہہ گئی
 ، جس دا اوس نوں آپ وی پتہ نہیں سی۔"

"اے ہے! صدقے وے وچا ریا! جیہڑی ہو رلاؤندی اوہ وی تڑ جاندی۔" بیرواوس
 نوں موند چڑھا رہی سی تے غصہ ظاہر کر کے اوس نوں لعنت وی دے رہی سی۔

"پیار پائیدا ای ہندا اے، نبھا ہیدا نہیں ہندا۔" بیرودی ایہی گل نہیں لا بھے دا کپال پاڑ
 سٹیا۔

لا بھا بیرونوں جھوٹا ہندا ہونیا گلاں وچ کتھوں جت لیندا۔ اوہ زرا تر ہو گیا۔

"توں تاں لڑن نوں تیار رہنی ایں، پتہ نہیں کیہ منڈیاں کھادے اے۔" اوہ گل ٹال لئی
جان کے ہس پیا۔

"تینوں کیہ دکھ اے جٹا! جیہڑا ہسن ڈیہا ایں۔ اوہ ویہلا چندرا ہتھ نہیں آؤندا، جیہڑا
تیرے نال دیدے جوڑ گیا۔"
"چھاسیج، ویاہ دی کیہ گل ہوئی؟" بیرو دے مقابلے وچ سدھر اہند اوی چست بن رہیا
سی۔

"تینوں کیہ، توں ہن کوئی جٹی بھال۔"
"تیرے ورگی جٹی رنگ لاؤ گی۔" اوہ مونہ آیا طعنہ مار گیا۔
"شرم تاں نہیں آؤندی، توں اوہی اے، جیہڑا اودن دن دیاں رڑ کداسی وڈا ویلی! توں
اج بک تھاپڑ کھاں؟" بیرو اندروں سوتا روح جاگ پیا۔

"ہتھ تانہ کر اے۔" لایھے نیں انگڑائی لبندیاں اوس ول ہتھ ودھا دتا۔ بیرو نیں اوس
دے ہتھ اُتے پٹھے پاسیوں زور نال رنبہ ماریا اتے لایھے دی چیک نکل گئی۔ "مارتاں نخریاں ہتھئے
چھیا لے۔" اوہ سٹ والے ہتھ نوں دوجے ہتھ نال وچ گھٹ کے پھونکاں مارن لگ پیا۔
بیرو دا ہاسا نکلنوں ناں رہ سکیا۔ اوس جیہڑا کڈھ کے لایھے دا مونہ چڑھا دتا۔
"ہن سٹ تاں ہتھیری مار لئی اے، پتندرنوں گھٹ تاں دیے۔" لایھے نیں ہتھ اگانہ
ودھایا۔

"لیا گھٹ دیاں۔" بیرو نیں ہسدیاں رنبہ فیرا چا کر لیا، پر لایھے نیں جھٹ ہی پچھانہ کھج
لیا۔

"بس ٹھانیدار عیے! تیری تاں اپنی مہربانی ہی کھادی نہیں مکنی۔" اوہ دوویں دل کھول
کے ہس پئے۔ بیرو نیں آ لے دو آ لے سر چک کے ویکھیا، متاں کوئی آہی ناں رہیا ہووے۔ فیرو
اوس چُپ نوں توڑیا:

"اک کم کریگا؟"

"جے انعام ایہو جیہا ہی ملنا ایس، کیوں نہیں کرؤنگا۔" لایھے نیں کہنی پر نیں ہو کے بیرو
ول پیار نال تلنا شروع کردتا۔

"بیرو!" اک ہو کے نیں اوس داساہ ست کھچ لیا۔

"ہاں!" بیرو اوس دے پننگھرے چہرے نوں تاڑ گئی تے اوس نوں کجھ ہونا شروع ہو گیا

"بیرو۔" لایھے دیاں اکھاں پیار دے نشے نال سرشاریاں پیاں سن۔ "پیار میں
تینوں ہی کیتا ہے تینوں خراب وی نہیں کرنا چاہندا، پر تیرے بناں میرے کولوں جیویا نہیں جانا
ہائے، میں کیہ کراں!" دی اندروں دہاہ نکل گئی۔

بیرو دیاں اکھاں اُٹیاں پیاں سن؛ اوس توں کجھ وی ناں بول ہوئیا۔ اوس لایھے دا ہتھ
اپنیں دوہاں ہتھاں وچ گھٹ لیا۔ پر لایھے نوں اپنیں آپ توں روکیا ناں گیا۔ تے اوس بیرو
نوں کھچ کے گھٹ لیا۔ اوس نوں پیار دی کنہنی نیں پاگل کردتا سی۔ بیرو دیاں ہلیاں وی پھڑکن لگ
پیاں، پر اوس موقع سانبھن لئی اپنا آپ سنلو چیا۔

"ناں میریا لایھے! بس چنؤ!" بیرو نیں اپنا آپ لایھے دی گھٹ گلوکڑی وچوں کھچنا
شروع کردتا۔ ویکھیں ناں چنناں! توں آپ ہی تاں آکھدا سی، میں تینوں پیار کیتا ہے
، تینوں خراب نہیں کرنا۔ بیرو نیں لایھے دا چمن لیندیاں اکھاں میٹ لیاں، جو یں زندگی نوں سبھ
گجھ ہی مل گیا سی۔ لایھے نیں ہوکا لے کے بانہاں ڈھلیاں کردتیاں۔

"پیار کردتاں وی مرو، ناں کردتاں وی مرو، چھٹکارا کسے پاسے نہیں۔"

"بس میریا سوہنیا!" بیرو نیں اُٹھدیاں لایھے دی گل تھاپڑی۔ "سبھ ٹھیک ہو جاویگا

۔" لڑن والی بھیاڑی بیرو پیار وچ کنی مکھن مصری بن گئی سی۔ اوس نوں لایھے دی بے وفائی تک
بھل گئی۔ اوہ لایھے دا ہتھ پھڑدی بولی، "چنیاں! میرا اک کم کر؟"

"دس۔"

"دھتو نوں اوس دے باپو نہیں پیسے لے کے آتھن سویر لیتوں ویاہ دینا ایں۔" بیرو
ساری گل لایھے نوں سمجھاؤن لگ پئی۔ "اوہ تاں آہندی سی، اج آتھن دی گڈی جا کے رات
کاؤکی جا رہے اتے سویر نوں ہی مودن نوں چوری لے آئے۔ ہُن توں سویر دی گڈی جاہ اتے
آتھن دی اوس نوں لے کے آ۔ دھتو دا مودن نال دل ہے تے اوہ میری دھرم بھین اے، توں
جاندا ای ایں۔ جے توں جاسکدا ایں تے اوس نوں لے کے آسکدا ایں، تاں دس؟ لا رابالکل ناں
دس؟" بیرو اپنا پیار بھل کے صدک دے ہو رکھوں لایھے نوں جانن لگ پئی۔
"میں تاں چلیا جاوانگا، جے اوہ ناں آیا؟" اوس نوں اچنجا جیہا لگ گیا۔

"پیار کرن والے سارے لایھے ای نہیں ہندے۔" بیرو توں چوٹ مارنوں ناں رہیا
گیا۔ "اوہ نہیں سُن دیاں سارٹھ پینا ایں۔"
لا بھاپیر و دی چوٹ اُتے ہسنوں ناں رہ سکیا۔
"ہور کوئی گل؟"

"بس باقی بندوبست اسیں کر رکھاں گیاں۔ اوس دا کسے نوں پتہ ناں لگے۔ تھاڈے
گڈی اُتر دیاں نوں اریو ایر ہوا ای جائیگی۔ تے ایس چھپوچ لکا آویں اوس نوں۔ کل گڈی
موتے میں ٹیشن ول گیر اماراں گی، جے میں ناں وی آواں، توں کسے بہانیں ساڈے گھراگوں
دی ضرور لنگھ جاویں۔" بیرو نہیں ساری سکیم اوس نوں سمجھا دتی۔

"بس!" لایھے نہیں پیار نال سر ہلایا۔ اج اوس نوں پیار دی خماری چڑھ پئی سی۔
"ہاں ویکھیں توں جانیں رکیں ناں، اٹکیں ناں، جے وچاری بھنیں لگ جاوے۔"
بیرو نہیں اوس نوں انیکاں چتاوئیاں دتیاں۔

"بھنیں لگ جان نوں کیہ اے، اسیں سارے لھھیو ر دی ہوئیں بہولی کر دیندے آ مار
مار۔ نالے کیہڑا سال ایتھوں ویاہ کے لے جوگا۔"

"ایس کم لئی جووی ڈھنگ بیلا لگے، بس لیاؤ نائیں۔ پر پہلاں توں اوس نوں لے کے آ
آپاں رُکھ ای جڑاں توں پُٹ دینے۔"

"بہت اچھا، حضور! بیرونوں ہساؤن داما را کہہ گیا۔"

"میںوں پیتہ اے تینوں پلس والیاں نخرے سکھا دتے اے، دس ہور کیہ آہندا ایں
- بیرونیں ہسدیاں سر ہلایا۔" چچھا! سبھ کجھ سمجھ لیا ناں؟"

"بالکل حضور!" اوہ دوویں فیہ ہس پئے۔"

"چنگا، میں جاندی آں تے اوس وچاری نوں دھرواں دیندی آں، رونوں ای نہیں
ہندی۔" بیرون سسکھنی چادر چک کے اٹھ کھلوتی۔"

"ہور تیرے ورگی اے، لا آلا لا لاکر کے گل ای پے جوگی۔"

لا بھھے دی گل اُتے ہسدی ہسدی بیرون کھال داموڑ مڑ گئی۔

دن چھپ جان پچھوں نکا، اوس دامنڈا گرمیل اک نائی اتے دوہورساتھیاں نال
دھتھونوں ویاہون لئی گئی متھی ویاہن لئی گئی متھی ویاؤنت انوسار آگئے۔ ویاہ والا چنگا ڈھنگ دوہیں
پاسیں کوئی نہیں دسداسی۔ کوئی واجا نہیں سی، میل نہیں سی، گیت کوئی نہیں سی، سگوں دیکھن والیاں لئی
اک اچنھا ضروری۔ ایہ ویاہ تھوڑوں سی، ایہتاں اک سوداسی، جیہڑا دو بندیاں وچکار طے ہونیا سی
اتے اوہ اپنیں سودے نوں چوری سمجھ کے لوکاں توں لکاؤندے سن۔ پر لوکاں توں کبھڑی گل لگ
سکدی ہے؟ کارامن مار کے اوہی کم کردار ہیا، جیہڑا اوس نوں فیلا آکھدار ہیا۔ پر ایس چپ چپ
وچ ہی اوس دی ہمدردی تاپی نال سانجھی ہوگئی سی۔ اوہ وہ ڈگدی ڈھندی کماں نوں ہتھ پارہی سی۔
اک سوگ ورگا جھاکی دیکھن والیاں نوں پر تیت ہندا سی۔ پر بے تھوڑا بہت چیتن سی، تاں اوہ اکلا
فیلا ہی سی، جیہڑا رقم ہتھ لین لئی کابلہا سی۔ اوس من بنالیا سی کہ سویرے گڑی تور کے پہلا کم سرکاردا
قرضہ لاہن والا کرنا ہے۔

ایس وچ شک نہیں کہ دھتھو ساہمنیں ہو کے ناہ نہیں سی کرسکدی۔ کرسکدی سی تے
اوس ہر حالت وچ کرنی سی، بے اوس دا اپنا بندوبست کیتا ہندا۔ اوہ تاں ہور بھری دودناں توں
ابہناں کرتوتاں دیاں چالاں تاڑ رہی سی، جناں دے دھوتے موندے اتے اوس سواہل دینی سی۔ پر
اک فکر اوس نوں اندرے اندر قیمتہ کری جا رہی سی۔ اوہ ایہ کہ لا بھا اپنیں اقرار انوسار کل شام
چھڈ ہون تک مودن نوں لے کے نہیں آیا سی اتے ناں ہی آپ کوئی سُر پتہ دتا سی۔ بیرو دا غصہ

پہلاں دی حدپ گیا سی کل شام اوہ ریلوے سٹیشن اُتے لائےھے ہوراں نوں اُتر دیاں ویکھن گئی
 سی۔ رات دی گڈی دی اوہ نہیں آئے سن۔ فیرونیوں سویرا تے دوپہر دیاں گڈیاں دی وی تاڑ
 رکھی، پر کوئی ناں بہوڑیا۔ اوس بساں راہیں آؤن داراہ وی اجہیں چکھیں تکیا، پر کدھروں وی کوئی
 ناں پہنچیا۔ اخیر ی آس ایس شام دی گڈی دی سی۔ اوس ہر طراں سی سنگ شرم لہ کے مُوریل دا
 سٹیشن جاملیا۔ گڈی آئی تے سواریاں اُتر کے اپنیں راہیں پے گئیاں۔ بیرونیلے کالے ریلوے
 قلیاں ول بٹ بٹ کملیاں وانگ ویکھی جا رہی سی۔ اوس لائےھے نوں اینیاں گالھاں دتیاں کہ اوس
 دااگ پچھاسا راہن چھان سٹیا۔ اوس ایہ سوچیا ہی نہیں سی کہ کوئی اڑیکا وی لگ سکدا ہے، مجبوری وی
 ہوسکدی ہے۔ اوہ اجیے تکھے تے کالے سو بھادی سی، جیہڑا کم کرنا ہووے، اوہ کرنوں رہ کوں
 جاوے۔

ہاری، نراسی، تے نموجھن بیرونیل دھنوکول آکے آکھاں بھر لہیاں۔ اوہ اوس نوں کوں
 موند وکھاوے تے کوں آکھے، آؤن والے آئے نہیں، اوہ ایہ وی جانندی سی، ایس توں اگانہ دھنوک
 لئی موت ہے تے اوس موت نوں ہُن میں کوں ٹالاں گی۔
 دھنوک نہیں بیرو دے اڈے موند توں ہی ہونی دا اندازہ لالیا۔ اوس دادماغ اصلوں سُن
 ہو گیا، اوہ کجھ ناں بول سکی۔

"رب جانیں کیہ ج پے گئی، خبرے مودن پنڈ ہی ناں ہووے۔"

دھنوک توں بولیا تاں کیہ جانا سی، اوس چوڑیاں اکھاں نال سر ہلایا، جو یں ایوں وی ہو
 سکدا ہے۔

"شیت رات دی گڈی ہی بہوڑ پین۔ بیرونیل ٹھدی آس نوں پھرن دا جتن کیتا۔
 "اوہ اک وارا جان سہی، فیرونیوں بندوبست ہوسکدا اے۔" اوہ سمجھدی سی، لا بھا بک دے دھا کے
 نال ہور نہیں، بھولیاں ہی روک دیو گیا۔ ہُن اوس نوں اوہدے توردین داوی سل سی کہ اوس بناں
 ہونی روکی نہیں جانی۔ کیونکہ اوس بناں ہمدرد کوئی نہیں سی، جس نوں اوس اپنی بہوڑی وچوں پکار

سکدیاں۔

دھتوئیں سہی ارتھاں وچ اوس دی کوئی گل نہیں سنی تے ہن اوس نوں جیوں جیوں سماں
بیت رہیاسی۔ تے ہونی نیڑے آرہی سی، بیرو دی ہوند دا احساس وی گھنڈا جارہیاسی۔ بیرونوں
اوس کولوں جھٹ پل لئی وی دکھ نہیں ہونا چاہی داسی، پر رات پے چکی سی اتے گھروی خبر کرنی سی کہ
اوہ دھتو کول ہے۔ اوس جان توں پہلاں آکھیا:

"میںوں پیتا اے تیرے دل وچ کیہ اے، پر توں بھینیں میرے اُتے بھروسہ رکھ میں
تیرا بندہ ملاؤنگی بھادیں کویں ہووے۔" دھتو دے کناں وچوں اک آواز ضرور لنگھ گئی، جس دا
اوس لئی کوئی ارتھ نہیں سی۔ پیرو فیرو بولی، "میں گھروں ہو کے جھٹ تائیں آؤندی آں، میںوں بے
بے چھڈ جاو گی۔"

دھتوئیں پہلاں وانگ چنگا وچ سر ہلایا۔ بیرو کولوں اوس دی پاگلاں ورگی حالت
دیکھی نہیں سی جاندی، پر اوہ من مار کے مُڑ آؤن لئی چلی ہی گئی۔ ایس چُپ وٹی حالت وچ دھتو
دیاں اکھاں وچوں ہنجو دی ناں کرے تے اندر منجی اُتے اوہ گم سم ڈنگی پئی رہی۔ تاپا لئی دلبری
دے دو بول اوس نال سا تجھے کرنیں اوکھے سن، پر دلوں اوہ اوس دے دکھ نال چری پئی سی۔

کارا اندر آیا اتے کھی نالوں جگدی لائین لہ کے باہر وڑھے وچ لے گیا۔ دھتوئوں
اوہ چان ساڑ رہیاسی تے ہنیرا پے جان اُتے اوس ہوکا بھر کے ساہ لیا۔ اوس وڑھے وچ تھوڑی
گھسرسُسنی اتے سٹے ہی باری دی بوری، جیہڑی پردے وچوں اٹکائی ہوئی سی، نوں پاسے سرکا
کے دیکھیا، نکا وڑھے وچ نوٹ گن گن کے اوس دے باپونوں پھڑائی جارہیاسی۔ اوہ اک واری
ہی پچھانہ آڈگی۔ اوس دوہاں ہتھاں نال مونہ گھٹ لیا اتے انگلاں اپنیاں اکھاں وچ کھو بھ
لنیاں۔ اوس دا جی کہیتا مونہ نوچ لوواں، مٹی دے تیل دی بوتل پا کے تیلی لالواں پر اوہ؟.... نہیں
دھتو! ہن کسے نہیں آؤنا، توں سدھی ہو کے جان دے۔ جویں جٹ دا دوہرا سہاگ کھیت دی
روڑی روڑی پھے سکدا ہے، اوس طراں ہی سمیں دی سہاگے میں دھتو دے دل دا ہر ارمان کچل

کے رکھ دتاسی۔

"آہونوٹ سانبھیں؟" اوس بار آگے باپودی آواز سنی۔

"میں تاں ایہناں نوں اگ وی نہیں لاؤندی۔" اوس دی ماں دے بول وچ غصہ سی

تے اوس پہلی وارا اپنی ماں نوں ایس طراں اڑ کے روح وچ بولدیاں سُنیا۔

"ایہتاں تیرے پیو والے وی نہیں موڑے۔" دھنٹو دا باپودی تاکھا گیا۔

"نہیں پورے ہوئے تاں مینوں وی وچ دے۔" دھنٹو لئی سمجھنا اوکھاسی کہ ایہ اوس دی

ماں بول رہی ہے جاں کوئی جے والی زنائی۔

فیر اوس دا باپوتاپی نوں گال کڈھ کے کارے نال باہر نوں ٹر گیا۔ اوس دی ماں نیں

لائین اندر لی کلی نال مُدلیا تگی۔ دھنٹو لائین ول پٹھ کر کے پئی رہی تے ساہمی کندھ اُتے پیندے

چانن ولوں وی اوس اکھاں میٹ لئیاں۔ تھوڑے چر پچھوں ہی باہر وڑھے وچ اوس دے گا ہک

روٹی کھا رہے سن۔ اوسے طراں ہی پئی پئی دے من وچ اک وچا آئی تے اوس اُٹھ کے بوری دا

لڈیر سر کالیا۔ اوہ اپنی ہون والے مالک نوں ویکھ رہی سی، ہونی دے گھوڑے نیں دوجی وار اوس

دی ہک وچ پچھنڈا مار کے چت لٹا دتی۔ ایاناں جاتک ویکھ کے اوس دیاں اکھاں شعلے لائیاں وچ

بل اُٹھیاں تے جھٹ پچھوں ہی اوہ لائیاں پانی پانی ہو گئیاں۔

دھنٹو نوں آسے وجوں ہانی دا اک ہی بول ملیا ہندا، اوہ ہر طراں دیاں انہونیاں چیر

جاندی، پڑھن اوس ہر بھنیوں اکھاں میٹ کے اندر دکھاں دی گنڈھ دے لئی، "ڈونگھا ہنیرا پے

چکاسی۔ اوس اُٹھ کے باہر ویکھیا، ویٹر اقدرتی خالی سی۔ اوس حیرانی نال سوچیا، ماں کدھر گئی؟ اوس

آسے پاسے ویکھیا، اوہ کتے نہیں سی۔ پنڈ دانا ئی وی روٹی کھوا کے ٹر گیا سی۔

"کوئی وی نہیں؟" اوہ باہر لے بارتک آ گئی۔ بیر وہا لے تک وی نہیں آئی سی۔ اوس دی

اُلا رسوہ انوسارا ایس توں چنگا موقع ہو رکوی نہیں سی۔ اوس ڈردیاں ڈردیاں گئی وچ پیر پایا۔ کوئی

اوپرا آدمی اوس کولوں لنگھ گیا تے اوس گجھ وی نہیں پچھیا سی کہ اوہ کون ہے تے ایس ویلے کتھے جا

رہی ہے؟ اوس قدماں ہو رہیاں کردتیاں۔ بھيڈاں والے واڑے کولوں ایالی داگنا دووار بھونکيا؛
 پروا ہڑیوں باہرناں آیا۔ دھنٹو دی چھاتی وچ بنب پاٹ رہے سن تے گولیاں چل رہیاں سن، پر
 اوس دے کن اصلوں بولے ہوئے پئے سن؛ جناں نوں گجھ وی نہیں سُن رہیا سی۔ اوہ ریل دی
 لیہہ دے کھے کھے لہندے ول نوں ٹر گئی۔ ناں ہی اوس بچھانہ بھسوں کے ویکھیا تے ناں ہی کسے
 طراں دی بیڑک لین لئی اگئی۔

دور لہندے وچ رات دی لوء سی، جیہڑی دھنٹو نوں اپنیں ول پیر پیر کھچ رہی سی اتے
 آپ اوس ول ہر پل نٹھی آرہی سی۔ دھنٹو دامن سی، میں پیارو وانگ دکھ سہہ کے مرن نالوں کیوں
 ناں ویاہ تو پہلاں ہی مر جاواں۔ ہانی چھڈ کے دوسرے نال جوانی ساڑن تے جیوں نالوں مر جانا
 اوس نوں کتے چنگا لگا۔ پیر و دیاں تسلیاں دا کوئی نتیجہ نہیں نکلیا سی۔ اوس دی ماں دی کوئی واہ نہیں
 گئی سی۔ ناہ کردین داسماں اوس ہانی دی آس وچ چپ کیتیاں گولیا سی۔ ہُن ہونی جدا خیر کرن
 والی سی، اوس دی بوندلی سوچ کچلے جزبے اتے جوش بھر آئے۔ حوصلے میں اپنیں ویریاں نوں
 جیوندی دھنٹو دین دی تھاں اوس دی لاش دین دا فیصلہ کر لیا۔ ہر بندے لئی جد زندگی دے بُو ہے
 بند کردتے جان دے ہن، تداوس دے اندر آؤن لئی موت اپنا پھانک کھول دیندی ہے۔

پنڈوں ادھ گومیل اُتے پولی آگئی۔ دھنٹو میں گڈی دے چانن توں لگن لئی اوس دے
 اڑ تے وچ بیٹھنا ددھیرے چنگا سمجھیا۔ بھریاں اکھاں نال اوس دل تکیا تے فیر جھٹ اکھاں اگے
 ہتھ رکھ کے رون لگ پئی۔ رون اوس دے مگروں چھجھیں کھاریں اُٹھ کھلوتا سی۔ انت سمیں اوس
 نوں اپنی ماں یاد آرہی سی۔ اوہدی موت نال جیہڑا دکھ اوس دی ماں نوں ہوناسی، اوہ اوس لئی اسیہہ
 سی۔ معصوم پھٹو پنچھی وانگ اوس دے موڈھے کنھی جا رہے سن۔ اوہ اک دم تر بھک پئی جد کسے
 نہیں اوس داموڈھا آگھٹیا، تے اوہ جھٹ ہی اُٹھ کھلوگئی۔ فیر اوس دہاہ ماریاں آکھیا:

"ماں!" اوہ ہو کے وچ ڈُبی، ساری اوس نوں چنہڑ گئی۔ "ماں! توں کیوں آئی ایں؟"

"میں، میں دھینے کچھے کرناوی کیہی۔" اوس زور نال دھنٹو نوں گھٹ لیا۔ "جیہڑی اج

تک تیرے آسرے چوندی رہی، اوہ تیرے پچھوں ضرور چوندی رہوں گی۔"

تاپی بیرودی کاہلی تے بار بار آؤن نوں تاڑدی رہی سی اتے دھنٹو دی لمی چپ اوس لئی
 کسے کارے دی چتاوئی سی۔ اوس اندر باہر پھردی نہیں دھنٹو داہر طراں خیال رکھیا سی۔ رسوئی والی
 ہمیری کوٹھڑی وچ دھنٹو نوں تاپی دکھائی نہیں دتی سی تے اوس دے باہروں باہر پیر پاؤن دی ہی
 دیر سی کہ تاپی اوس دے کچھے لگ تڑی سی۔ اوہ وی جاننا چاہندی سی، دھنٹو کسے نوں ملدی ہے جاں
 کتھے جاندی ہے؟ پر ریل دی لیہہ اُتے آکے اوس دیاں کھائیوں گواچ گئیاں، جدسا ہمینیوں گڈی
 وی آرہی سی۔

"ماں! میں ہتھ جوڑدی آں، توں مُڑ جا، میرا نرک چھٹ جان دے۔"

"میں تیرے نال ایس توں وی بھیڑا نرک بھوگ سکدی ساں پر.....۔" اوس گل
 وچکار چھڈ دتی۔

گڈی دا جانن ریل دی لیہہ اُتے بھر پور پین لگ پیا اتے کھڑکا وی ہر پل اُچا ہندا جا
 رہیا سی۔ تاپی دھنٹو نوں چھڈ کے ریل دی لیہہ نوں چڑھن لگ پئی۔ دھنٹو نہیں پچھوں پھڑ دیاں
 آکھیا:

"ماں! ایہ کیہ؟"

"کوئی ماں دھی نوں پہلاں مردیاں نہیں ویکھ سکدی۔"

ریل دا کھڑکا ہورا اُچا چڑھ آیا۔ دھنٹو دی رہندی عقل وی ماری جا چکی سی۔ اوس دے
 پیر دھرتی نال کسے نہیں جکڑ دتے۔ جد تاپی ریل دی لیہہ وچکار کھلو گئی، تد ہشیا رڈرائیو نہیں زور نال
 سیٹی دب دتی۔ سیٹی وجن سار دھنٹو وچ بجلی دی پھرتی آگئی۔ ڈرائیو نہیں اتہنکیں پہلاں نالوں
 کتے زور دی سیٹی دتی، جیہڑی شائد تاپی نہیں سنی ہی نہیں سی۔

"ماں! میں تینوں مردیاں نہیں ویکھ سکدی۔" دھنٹو اکدم بھس پئی سی تے اوس اپنی ماں
 نوں گڈی آؤن توں پہلاں لیہہ اُتوں کھچ لیا۔ تاپی دھنٹو دے ہتھ پھڑن نال ہی ڈگ پئی۔ اوہ پتھر

ہوئی پئی سی اتے دھتھواوس دے ساہمنیں کنہی جارہی سی۔
گڈی اک وار ہولی ہو کے رُکدی رُکدی اگانہ لگھ گئی۔

لا بھئے نوں سویردی گڈی سٹے پئے نوں ہی گھنچھ گئی۔ گڈی سورج چڑھن توں پورا سوا
گھنٹہ پہلاں آؤندی سی۔ اوس راتیں پین لگیاں گڈی توں پہلاں اٹھن دامن بنایا سی، پراوس دی
جاگ اودوں کھلی، جدریل پنڈ والا پھاٹک لنگھ رہی سی۔ اوہ ہڑ بڑا ہو کے اٹھیا، سماں کسے دی وی
انتظار نہیں کردا۔ اوس نوں افسوس ضرور ہو گیا، گڈی تاں گھنچھ ہی گئی ہے، ہُن دوپہروالی سہی اوہ
رضائی دالڑ پھڑ کے فیروں گیا۔

دو جی گڈی دے آؤن توں پہلاں ہی نہادھو کے، سچ سجیا اتے روٹی کھا کے لا بھاریل
دے سٹیشن نوں ٹر پیا۔ جیوں ہی اوہ گھروں نکلیا، جگنا باہمن ساہمنیوں ننگے سر اوس دے متھے اٹ
وانگ و جا۔ کم سواہ بنائیں، جدوں جھوٹا ہی متھے آ لگا۔ اوس من وچ باہمن نوں گال کڈھی، پر کول جا
کے آکھیا:

"متھا ٹیکد آں پنڈتا! تکلڑا ایس؟"

"بلے مہراں نہیں بھولے ناتھ دیاں، توں سنا سردار آ؟" جگنیں نیں کریرا بھرے دند

وکھاؤندی ایاں اتر دتا۔

"حال دی گھڑی تاں پنڈتا چڑھی نہیں پھڑکدی۔"

"آنند منگل بنائیے رکھے بھگوان۔"

لا بھا آپوں مان عزت لین لئی پہلوں وڈیاں نوں ملایا کرداسی، ایس طراں اوہ ہرمن
 پیارا دی ہو رہی سی۔ بگھیرے دی تھان نا حقی جیل کٹ کے لوکاں دیاں نظراں اوس اپنیں دل کھچ
 لئیاں سن۔ بہتا جھورا اوس نوں اپنیں سولے رنگ داسی۔ ایس جھورے نوں اوس حدوں ودھ
 صفائی رکھ کے اتے ودھیا کپڑے پا کے ڈھکن دا پورا مل لایا سی۔ لوکاں تے خاص کر زنا نیاں
 دیاں نکال وچ اوہ گھٹ توں گھٹ۔ چچا اچھا ضرور رہنا چاہندا سی۔ آپے نوں سانجھ سوار کے ہتھے
 تک رکھا کہ جتنی تک نوں چہو نہیں پین دیندا سی۔ اوہ دیکھن اتے مچھاں نوں کُنڈھ پا کے رکھن لئی
 اوہ ہمیشہ چھوٹا رہیا شیشہ اپنیں بٹوے وچ پائی رکھا۔ لہو اوس وچ سی، پر وٹوں اوہ تھوڑا پتلانے
 حدوں ودھ پھر تیلایا۔ خوبصورت بھاریں اوہ نہیں سی، پر ہن اوہ سر کڈھ ویلی پہلاں تے بگھرو
 پچھوں سی۔

جگراؤں شہر وچ اوس گھنٹہ بھرایویں ہی گال سٹیا۔ اوس اک چاہ دے ہوئل اُتے اک
 سجرے ویاہے جوڑے نوں چاہ پیندیاں دیکھیا۔ گڑی دے گلابی سندھوری رنگ نیں اوس نوں پہلی
 تکنی وچ نشیا سٹیا سی۔ اوس دیاں پل پتلیاں دے جھلکاریاں نیں اوس نوں چارڈکاناں توں پچھے
 موڑ لیا۔ اوہ ہوئل والے بھائی نوں چاہ بناؤن لئی کہہ کے کرسی مل بیٹھا۔ اوہ جان کے گڑی نوں
 ساہمنہ ہو کے دوجی میز اُتے بیٹھا سی۔ مچھاں تے ہتھ پھر نوں اتے ہوئل دی کندھ والے شیشے وچ
 اوہ اپنا آپ دیکھنوں ناں رہ سکیا۔ گڑی نوں اوس دی جھانکی ساؤں ناں جا پی۔ اوس اوہ دے
 ولوں موند پھیر لیا۔

"اسیں تاں اگے ای بلے پئے آں۔" لایھے اندروں اک چیس اُٹھ کھلوتی اتے اوہ اپنی
 ہتک وچ گھل گیا۔

جداوہ جگراؤں لنگھ کے سُوئے دے پل اُتے گیا، اوس دایا پختہ اتے اوس داساتھی
 پچنا شہر نوں تڑے آرہے سن۔ پختہ دے ہتھ وچ سُوئے والا کھنڈا اسی اتے پختہ برابر پینت دی
 چھٹی گھماؤندا آرہی سی۔ اوہ تہاں وچ سناکھا بگھرو اتے پچنا پینتیاں وچ ہی کھڑوتا جا پدا سی۔ پختہ

نیں لایھے دی لہریا چال دوروں پچھان لئی۔ جدلا بھائیڑے آگیا، تداوس ہسدیاں پچھیں نوں آکھیا

:

"پچھنیا! بدل چڑھیا آؤندا اے۔" اصل وچ اوس لایھے دے رنگ نوں سنا کے چوٹ

ماری سی۔

"توں جان دے ایس گل نوں، اپنی جیل وچ وی ایسے گلوں کھڑکدی ہندی سی۔"

لایھے نہیں ست سری آکال بُلَاؤندیاں دوہاں نال ہتھ ملائے۔

"میں تاں کور فصلاں واسطے کیہا سی، بے بدل و ہر جاوے، لوہڑی اُتے جا پین

۔" پچھتر نہیں جان کے چستی ورتی۔

"دیکھیں وی ناں بائی! ہُن تکھا بن دا اے۔" پچھنیں نہیں وی لایھے نوں لاگ دے

کے چکاؤنا چاہیا۔ "جے کوئی رن کول دی لنگھدی ہندی، تینوں تاں صفرائی کردتاسی ناں۔"

"ٹسہیں کاؤکیاں والیو جان دیو ایہناں چستیاں نوں، اج دی گھڑی ہریک سیران

کھاندا اے۔" لایھے سمجھیا میں دوہاں دیاں چوٹاں دے سن آگیا ہاں۔

"سنا کو یس اے؟" پچھتر نہیں اوس دا حال پچھیا۔

میں تھوڑے ول نوں دھا کے آیا سی، ٹسہیں پنڈوں نکلے جان دے او۔

"اسیں گھرتاں چل دے آں، کپاہ دا گڈا منڈی گیا اے مڑا آواں گے آتھنیں۔" پچھتر

نیں لایھے دا ہتھ پھڑ دیاں موڑن دی نیت نال آکھیا۔

"اتھے پہلاں میری گل سن لوؤ، مینوں تاں پہلاں ہی چر لگ گیا اے۔" لایھے نہیں

اپنی صفائی پیش کیتی اتے اوہ ویہر کے پُل دی کندھ اُتے بیہ گیا۔

"چنگا، توں اپنی پہلاں سنا لے۔" پچھتر نہیں جان کے اپنی بیبت دا لہڑیا سیرا لایھے دی

جتی وچ کھوب دتا۔

"آہ جتی بائی نوں آہناں، سدھی ٹکوئے ورگی کتھوں سوائی اے؟"

توں جتناں ناں کر۔" لایھے نیں جھٹ پیر چک لیا اتے جُتتی نوں دوپٹہ پھیر کے صاف کر لیا۔

"کیوں پچینیا! داغ پین دیندا اے، کتے۔ دن تاں ایہ لبیندا اے، آپاں سا لیا بھٹھ جھوکدے آں۔"

"تھونوں آؤندیاں نیں گلاں۔" لایھے نیں پنختر دی گل وچکاروں ہی پھڑلئی۔
"جیدا تاں کھلیاں ایں، نہر کھلی پیندی اے، ہزار پندرہ سو دی کپاہ وی ہتھ تے ہتھ مار کے کر لبیندا اے
او، تہا نوں گلاں آؤن ناں۔ اسیں ڈھگے گندے مر جاندا آں۔" اوس اپنی تے اوہناں دی آرتھک حالت نوں تولدیاں آکھیا۔

"ویکھیں وی ناں، توں تاں ساری رات نہیں ہلٹ ہکنوں ہٹدا۔" پنچنے نیں وی درل لہہ کے فانی لادتی۔

"مخول نہیں کردا، ساڈے تاں ہن راتاں نوں وی کھوہ جُتدے اے؛ کنک تاں اُکھری جاندا اے۔"

"توں گل کیہ کرن لگا سی؟" پنختر نیں منڈی دی تاگھ کردیاں چُکھیا۔

"گل ایہ اے بھراوا! ساڈے پنڈ دی مہری تھوڈے آؤن نوں پھر دی اے....."

"کیہڑی؟" پنچنے نیں کاہلی وچ لایھے دی گل مُونہوں بوچ لئی۔

"اوہی تھوڈے مودن والی۔"

"آہو اوہ مودن نوں تاں منگ وی اے، تہا ڈی صلاح پنڈ رکھ لین دی اے۔"

پنختر ویا تگ مار کے ہس پیا!

"ایوں تسیں ساڈی مرضی بناں کوں لے آؤ گے۔" لایھے دی آنکھ چُٹھ کھلوتی۔

"اسیں اپنی چیزستاں کھلیاں وچوں کڈھ لیا وانگے۔"

"اگھانہ وی بائی بندے اے۔" لایھے نیں ہک تھاپڑ کے جبا دکھانیا۔

"بائی نون آہناں، سندر دی اٹ اٹ ہندی ویکھیں۔" پنختر لایھے اُتے اک طراں
چڑھ گیا سی۔"

"اوہ وچھیری تہا ڈے بناں ہی کنڈیا لے چہدی اے۔" لایھے نیں گل اگے توری۔
"اوہدا پیو پیسے وٹن نون پھر دا اے تے اوہ آکھدی اے، اوہ کیہڑی گھڑی اے، جدوں مودن دے
آوساں۔"

"آپاں مرے آں، پیسے آپاں توں نہیں وٹیندے۔" چچنا اپنی ویلاری ول نون نکھا ہو
ٹریا۔

ایہ گل نہیں ہونی بچنیاں! "لا بھار رڑکویں طراں کہہ گیا۔" او تھے آتھن سویرے ای
گوندھ گوندھی جانی آں، میں تاں مودن نون لے کے ای مُر جانا آں۔"

"ایڈی چھیتی!" پنختر حیرانی وچ سوچن لگ پیا۔ "کلے نون لجانا ٹھیک رہیگا؟"
جے ویر نہیں آدے؟ مودن مُنڈ اپنا ای آں، اوس میرا کھوہ لاہیاسی، اودوں دی تاں اوس نال
بہتی سنگھنی ہوگی اے۔ تیری مہری نال کوں بول بانی ہوگی؟"

"کوں ہوگی توں ایہ گل چھڈ!" لا بھایر ودی یاری لکاؤنداسی۔
"جے مودن تھوڈا بندہ اے تاں سدھے ہو کے اوہدی مدد کرو، اوتھوں سکھ ساند نال تورنا
میرا جماں۔"

"وکیھیں دی ناں، تینوں نال ناں رکھانگے۔" پنچنے نیں پرچہ ہو جان دی صورت وچ
اکٹھیاں تریجاں بھگتن دا پکھ وی جھٹ ہی سوچ لیا۔

"تسیں رہو گھر جنانیو! مودن مینوں دے دیو، مہری تہا دے پنڈ وچ واڑ جاوانگا
، سالے وڈے بد معاش!" لایھے نیں اوہناں دے دل جبرے نون طعنہ ماریا۔

"توں ایوں کر بانی لایھ! آپاں دوویں چل دے آں منڈی نون کپاہ دا گڈا وچ
آئیے۔" پنختر نیں ویاننت سمجھائی "پنچنے نون پنڈ نون موڑ دیندے آں....."

" کیوں میتھوں کھوتی نوں ہتھ لگ گیا ، میں کیوں پنڈ نوں جاواں ۔" بچنا پختہ دی
وچکاروں ہی گل کٹ گیا۔

" توں ٹھہرا دکا بلیا۔ " پختہ نیں ہتھ اچا چک کے بچنے نوں سمجھانیا ۔ " میری بندوق
جھنڈیا نے گئی اے ، توں او تھوں لے آتے جاندا جاندا گھر مودن نوں سمجھا جاویں ۔"

" اوں تھوڈی مرضی اے ، میری ناہ نہیں ، پراوہناں نیں بہتی تکید کر کے گھلایا اے ۔"
لا بھے نوں جاپیاسی ، جویں پیرودیاں اکھاں تھانیدارنی وانگ گھوری پائی جھاک رہیاں ہن ۔

" ناں ویکھیں وی ، لے کے تاں مینوں شہرنوں توریاسی ، ہن جھنڈیا نے دے واہن
بھناؤندا ایں ، میری تاں افیم وی مکی اے ۔ " اصل وچ بچنا جانا نہیں چاہندا سی ۔ اوس دامطلب سی
، رن کسے دی ، لیاؤنی کسے نیں ، یاری دا احسان کسے دا ، میں کولیاں دی دلالی وچوں کیہ کھٹنایاں ، راہ
بھنے کتے بندوق پھڑی گئی ، سال کھنڈی سزا گل پواوانگا ، ایہ کدھری بریاری ہے ۔

" آہ پھڑ رو پیئے ، راہ چ کسے پنڈوں مرلینیں ۔ " پختہ نیں دورو پئے دانوٹ کڈھ کے
پچھانڈ نوں کھسکدے بچنے دی مٹھ وچ دے دتا ۔ " املیا ! ایوں ناں بھیرا پے ، آپاں آئے بھائی
دی رکھنی ایں ۔ " پختہ نیں لا بھے نوں جان کے تیرکانی ماری ۔

" سالا بھائی دے ! حسان میرے سردیندے اے ۔ " نک تاں بچو تھوڈا ڈھیدا اے
، جے منگ کوئی ہو ر لے گیا ۔ " لا بھاوی اگوں گھٹ نہیں سی ۔

پختہ لا بھے دی گل اُتے ہس پیا ۔ اوس بچنے داموڈھا پھڑ کے ہلونا ۔ املی کولوں اوس
دے ساتھی یاری دے زور جتاں مرضی کم لے لین ، پراوہ کسے طراں دے تکھینے نوں ککھ دوال
نہیں سی ۔ اوہ من مار کے پنڈ نوں تریا اتے لا بھاتے پختہ منڈی نوں چل پئے ۔

جدوں اوہ منڈی آئے ، تن وجے گئے سن ۔ پختہ نوں سورینے سیری توں پتہ لگا کہ
کپاہ دی بولی ہو چکی ہے ۔ اوس سیری راہیں گڈا گھرنوں تور دتا اتے آپ آڑھتیاں نوں چھیتی تول
لاؤن لئی جٹے جھانے مارن لگ پیا ۔ تول آڑھتیاں دے وس داروگ نہیں سی ۔ خریدارو پاری دا بندہ

آئے بناں تول نہیں لگ سکدا سی۔ اوہناں دوہاں نوں شہر وچ پھر دیاں تے چاہ پیندیاں دن
چھپ گیا۔ جدتیل ختم ہونیا، ڈونگھاہ میرا پے چکاسی۔

انھیرا پے جان کارن پنھتر نیں پنڈنوں جانا ٹھیک ناں سمجھیا۔ کیونکہ دو سال ہوئے،
جناں دا اوس بندہ ماریاسی، اوہ وی ایس نوں ٹک دین نوں پھر دے سن، پر پنھتر اوہناں دا وساہ
نہیں کھاندا سی۔ اج وی اوہ ابھی سوچدا سی کہ میرے کپاہ دا گلڈالے کے آئے دا دشمنانوں نوں پتہ
اے، خبرے راہ ہی ملی اے بیٹھے ہون۔ ایس لئی اوہ جانا ٹھیک ناں سمجھیا۔ لاہا پنڈنوں جان دی کاہل
کردا سی، پر پنھتر نیں ٹھیکے دی بوتل لے کے اوس نوں لارے لالیا۔

اوہ آڑھتیاں دی ہٹی وچ پیندے رہے اتے اوہناں نوں لُٹیرے کہہ کہہ گالھاں وی
دیندے رہے۔ آڑھتی اگوں ہسدے کہہ رہے سن کہ تئیں گالھاں انج ہی کڈھ لیندے، بوتل اُتے
دس روپیئے کاہنوں پُٹنے سن۔ فیر اوہناں ہٹل والے دے اڑب بولن کر کے ہورے جا مارے۔
گل کیہ اوہناں کپاہ وچ کے ویلی اتے اپنے جٹ ہون دا کھل کے ثبوت دتا۔

رات دی شراب دے بھنے اوہ سویرے اٹھ و جے توں پہلاں ناں اُٹھ سکے۔ لوڑ
گوچرے پنھتر نیں آڑھتیاں توں پیسے لئے، باقی اوہناں کول ہی جمع کروادے اتے رات دی
بھل چک دی اوہناں کولوں معافی منگ لئی۔ آڑھتیاں دا منیم ہس پیا جو جس کہہ رہیاسی، جٹ مچلا
خدانوں لے گئے چور۔ پروڈے آڑھتی نے آکھیا:

"ناں سردار جی، تئیں تاں جھوٹ وی نہیں آکھیا، ایویں منڈی نوں بھورا لُٹو شغل وکھانیا

سی۔"

"جے لالہ توں راضی ایں، تاں ایہو جیہا شغل نت ای وکھا دنیا کرائنگے۔" پنھتر اپنی

کہہ کے مُسکڑیں ہس پیا۔

"ناں بابا! آہ تہہ بھنے آتے تینوں دوروں ست سری آکال! اگانہ نوں تیری کپاہ دانے

اسیں گھروں ای لے آیا کرائنگے۔"

اوہ اوتھوں اُٹھ کے ہسدے چاہ والی دُکان اُتے جا بیٹھے۔ گل کیہ اوہ دس وجے تک جگر اواں وچوں ہی ناں نکلے۔ راہ وچ پختہ بڑی بڑک نال آیا سی۔ اُنج واہن خالی ہون کارن دے بہتا خطرہ نہیں سی۔ کسے اڑتے وچ لا بھا دوکھیت اگے ہوتسلی کر لیندا۔ ایس طراں موندہ رکھدے اوہ باراں وجے تک مسیں پنڈ پینچے۔ پچنا ہالے تک نہیں آیا سی، پر مودن دوتن گیتے مار گیا سی۔

مودن نوں پچنا ملی نہیں ملیا سی۔ سگوں گھر اوس دی ماں نوں پردے نال کہہ گیا کہ ایہ منڈا بدووال توں آیا اے تے مودن سی ماں گھبرا گئی سی اتے مودن نوں ساری رات نیند نہیں آئی سی۔ مانے دے مرجان پچھوں اوہ اپنا کلمے زور نہیں سمجھدا سی۔ پر مودن نوں گلاب والی ماسی راہیں دھتو دے دل دا پتہ سی کہ اوس سدھویں ویاہ کراؤ نوں کوں ناہ کردتی سی اتے اوس دے اپنے نال، منگی جان اُتے کناں پرسن ہوئی سی۔ ہُن جے کوئی مند اسنیہا آیا سی، تد سچ وی ہوسکدا سی۔ اوس نوں کسے طراں وی چین نہیں آرہیا سی اتے اوہ پختہ دے گھر کئی گیتے مار گیا سی۔

ندھتر نال اک اوپرے منڈے نوں روٹی کھاندیاں وکھ مودن نیں سمجھ لیا، بس ایہی اوہ بندہ ہے۔ اوس دوہاں نوں ست سری آ کال بلائی۔ اتے آپ دُوجے منجھے اُتے بیہ گیا۔
"روٹی چھک مودن؟" پختہ مودن ول ہتھ دا اشارہ دیندا بولیا۔

"بس بھائی جی، گر و بہتا دیوے۔" اوہ اصل گل پچھن لئی کاہلا سی، "پچنا کل بے بے نوں آہندا سی، گھرے رہے۔ کیہ گل سی؟"

"تیری مہری دے صدقے دیاں گلاں کردے آں اگے ای۔" پختہ نیں چلی کردیاں اُتر دتا۔ "آہندی، مودن بناں کسے ہوردے نہیں جانا، کھوہ وچ چھال مار دینی اے۔"

مودن دادل اکدم پرسن ہو کے ساری چھاتی وچ پھیل گیا، پر نال ہی اوس نوں گل وچوں چتادی وی بو آرہی سی، جس کارن اوس دی دھڑکن کاہلی پئی ہوئی سی۔

"گل کیہ اے، اوہ تاں دسو؟"

"بلیا تیار ہو چلنوں، نہیں دماں والیاں ڈولی پالینی ایس تے اج ہی چلنا ایس۔" لایھے
نیں اصل گل مودن نوں دس کے اوس نوں فکر ایں دی کھڈ وچ روڑ دتا۔

گل سن کے مودن دا اندر بل گیا۔ اوس دی چنتا مطابق ایہ بالکل وچ ہو سکدا سی۔

"میں تاں کل ٹہا ڈے کچھے جگراویں آؤن والا ہو یا سی، پر بچنا بے بے نوں ماڑی جیہی
ٹوک دے گیا سی، بائی، کدھرے ہل ناں جاوے۔ مینوں ملینا ہندا، میں تاں اوہدوں ای سائیکل
چک لینا سی۔" لایھے نہیں جانیا، مودن پیرودے آکھن وانگ سچیں مچیں پیار نبھاہن والا بندہ ہے۔
"تینوں بائی پیر و نہیں گھلیا اے؟"

"ساتھوں بائی توں کیہ پچھدا ایس ساڈا دل تاں ساری دیہاڑی اوتھے ای رہندا اے۔"

"کیوں ساڈا مداری پچھاں دیندا اے من بھو نندیاں کے نہیں؟" پختہ نہیں لایھے نوں
واہنی پالیا۔ اگے اوہ ایہ گل لگو گیا سی۔

"بس بلیا، ایتھے ہی رک جاہ، بھاپھ ناں نکلے گل دی۔" لایھے نہیں نال ہی مودن نوں
اکھ دبا دتی۔

"بس بائی! ایتھے ای مک گئی، سنسنا ناں کر؛ اسیں تاں دل وچ آدی بال کے دی دھواں
ناں نکلن دینے۔"

مودن لایھے دے دل وچ کھٹب گیا۔ اوس من وچ ہو روی پکی دھار لئی کہ ایناں دی
جوڑی ضرور بناؤنی ہے۔ اصل وچ پیار دی سچی آرادھنا ہر دل نوں موہ کے وشال تے بے پرواہ بنا
دیندی ہے، اتے اپنے آئے دو آئے دی ہمدردی جت لیندی ہے۔ ایہ تاں مودن دادل ہی جاندا
سی۔ کہ اوہ اپنے پیار دی کویں خاموش رچھاں نال اُساری کردار ہیاسی۔ جدا اوسدے پیار نہیں
کھرد کے سوگندھ کھلاری، کنیاں دے دماغ بھمتز گئے، ہتھ کاہلے پے گئے۔ اوہ ہن آپ وی خطرہ
انو بھو کر کے اوتجت ہو اٹھیا۔

"ہن فیردیکہ اے؟" ایوں جا پدا سی، جویں مودن بناں کجھ سوچے وچارے داگاں

کھچ لین لئی تیار ہے۔

"توں کلا اوہنوں لے آویں گا؟" پختہ نہیں ہس دیاں کچھیا، "دیکھ لے بائی، جہناں نوں لگیاں ایں، کوں لک بھنی پنناں تے کھلو تے اے۔" اوس لایھے ول موند بھوایا۔

"اتھے تاں ایویں ای اے بائی!" مودن وچوں مرداں والا حوصلہ جاگ پیا۔ "باقی توں جیہڑی کلے دے لیاؤن والی آکھی اے، میں تاں نہر پا کے سائیکل ہوئی جہاز بنا لوؤں۔

"ساڈے مداری نیں تاں اوڈاری ہی مار لیاؤنی ایں۔" پختہ نہیں مودن نوں بھل وچ لے لیا۔ "توں ہالے انجان ایں ایہناں کماں وچ، جو اگوں واراٹھ کھلو وے، رن کھسنی تاں اک پاسے، سٹاں نوں تھماں وادھو تے مقدمہ دکھرا۔ پچنا سند لین گھلیا اے، اوہدے آئے توں کوئی ویاؤنت بناوانگے۔ تیتھوں بناں ہی تیرے کم دے رے سے پیڑے وئی جان دے آں۔"

"بائی! توں میرا ایہ کم کر دے، ہنگ ساری عمر دی غلامی کروائیں۔" مودن اپنے صدق یقین وچ اپنا بھریا ہونیا سی کہ اوہ پختہ نوں وچی اُتے انگوٹھا لاکے دین نوں تیار سی۔

"بائی پختہ نوں آہناں۔" لایھے نیں بیرو دی تاکید دی نوں مکھ رکھ دیاں آکھیا، "مُردنا تاں میں وعدے نال کل نوں ہی چاہیدا سی، پراسیں ہُن شام دی گڈی دوویں جان دے آں؛ تیسیں رات دی گڈی آجائیو۔ اودھر کتے کم ای خراب ناں ہو جاوے۔"

"توں کمال ایں بندوق جوڑ کھول کے وی گڈی نہیں چاڑھنی!" اوس نوں پچنا گھوڑی تے لے کے آویگا جنناں چراوہ آہنیں جاندا، آپاں کوئی ویاؤنت نہیں بنا سکدے۔ پختہ دیاں گلاں لایھے دے دل لگ گئیاں، پر مودن دی کوئی واہ نہیں جارہی سی۔

ڈونگھی شام پے گئی، پر پچناناں آیا۔ اوہناں پینی شروع کردتی۔ مودن نیں لایھے نوں واستو وچ اپنا پراہنا سمجھیا اتے فرض وجوں آپ بوتل لے کے آیا۔ انیرا ہور ودھ گیا، پر پچنا ہالے وی نہیں، ہوڑیا نہیں سی۔ مودن اتے لا بھا اوسدی اڈیک وچ چنتا ترسن۔ نشے دی لہر آجن اُتے لایھے نوں اپنا اصل فرض بھل گیا۔ مودن ہی اک اجیہا بندہ سی، جس دی رات اپنے پیار وچ وچ

رہی سی۔ ہور انھیر اپن دے نوں بچنا خاکی چادرے دی بکل ماری آ گیا۔ سارے اوس نوں دیکھ کے ہرے ہو گئے۔ پختہ نہیں اوس نوں منجاملن توں پہلاں ہی چکھیا:

"ایناں چرلا دتا ملیا؟"

"پہلاں چرلا دتا ہی چکھدا ایں جٹ، ایوں نہیں چکھدا، راہ بچ اوکھتاں نہیں ہوئیا۔" بچنے دے بولاں وچ گلہ سگ رہی سی۔

"بچھا! توں اوکھا وی ہو جانا ایں۔" پختہ مسکڑیں ہس پیا۔

"دیکھیں وی ناں، املی لوہے دا بنیا اے۔" اوس اک وار ہی اپنا سریر جھنجھوٹیا، "بندے اوہ تیرے بڑے اے، بائی نوں آہناں، میرے تاں پیراں تے پانی ناں پین دینا۔" بچنا جھنڈیاں دی شکانت کر رہی سی۔

"تینوں آکھیا کیہ؟" پختہ نوں نشے کارن غصہ چڑھ آیا۔

"آہ مینوں تاں پستول ااجہا دتا اے، آہندے سی بندوق راتیں لے کے تیرے پکھے پکھے بندہ پہنچدا اے۔" بچنے نیں پستول پختہ دے منجے اُتے سٹ دتا تے آپ ہاڑا پاکے بوتل خالی کردتی۔ "تینوں ہور دساں بندوق اوہناں گول گھلی اے، میرے ساہمنے اڈ کر کے اوہناں کتے بندہ تو ریا اے۔"

پختہ نیں پستول دا گھوڑا پٹیا تے مُردو رانیا۔ اوہ ٹھیک کم کر رہی سی۔ فیرا وی جھنڈیاں نوں اوکھا ہوئیا گا لھاں دین لگ پیا۔ جدا اوس بوتل نوں ہتھ پانیا اوہ خالی سی۔ اوس چلا کے پرانہ وگاہ ماری اتے مودن نوں ہور لیا وُن لئی ونگاریا:

"مہریا!"

"بائی مونیوں آکھ، شراب دے کھال وگا دُوں۔" مودن نوں پوری تسلی ہو گئی سی کہ پختہ گجھ آکھن توں بناں ہی اوس دا کم کرن لئی تنومندواہ لاہ رہیا ہے۔

"بس اکوای شیشی۔" جس دا بھاوسی، شراب دی پوری بوتل چاہیدی ہے۔

مودن بوتل لین چلا گیا۔ اوس دے پچھوں لائھے توں آکھنوں ناں رہیا گیا۔ اوس
دے پچھوں لائھے توں آکھنوں ناں رہیا گیا۔

"مہرے دادل بڑا اے؟"

"اسیں وی بندے کارن ہی اک چبدے آں، نہیں کسے دی رن، کسے دی پنڈ، سانوں
کی۔" پچھتر بانہاں کھول کے منجے وچ پے گیا۔
ہُن رات دی گڈی چڑھن دا سوال کدوں داک چکاسی۔

مودن، لایھے اتے پنھتر نوں جگراواں توں گڈی ادھا گھنٹہ لیٹ ہون کارن مسیں ملی۔ پنچنے املی نوں اوہناں گھوڑی اُتے تڑکیوں بھیج دتاسی۔ جدوں اوہ بدووال ریلوے سٹیشن نوں اُتر کے لایھے دے کھوہ اُتے پنچے، اوہناں نوں گیارہ وچ چکے ہن۔ لایھے نیں ویکھیا، بلٹ جوڑیا ہونیا ہے تے بلداں نوں بیر ودا پوک رہیا ہے۔ اوہ اودوں ہی پنھتر ہوراں واسطے چاہ لین گھرنوں چلا گیا۔ اوس سوچیا سی، روٹی پکدی نوں شاند دیر لگ جاوے، ایس لئی پہلوں چاہ لے آؤندا ہاں۔ اوہ چھتی ہی بیر نوں خبر وی کرنا چاہندا سی کہ تیرا کم کرا آیا ہاں تے باقی دھتو نوں باہر لے آؤن داڑپڑ توں سانجھ۔ اوہ پنھتر ہوراں نوں گھر لیا کے پنڈ وچ ننگے کرن دی غلطی نہیں کر دسکدا اتے ناں ہی اوس دھتو بارے کسے ہور انو بڑ توں چچھ کرنی سی۔

مودن دھتو ولوں سکھ سُنہیے لئی بڑا کاہلا پیا ہونیا سی۔ اوس دے جی وچ آوے کہ بھلیا بھٹکیا کدھروں تارا مستری ہی آجاوے۔ اوہ من دی کلپنا نال دھتو دے گھر گارے والی گھانی وچ جا لڑیا، پر حقیقت ایہی سی کہ اوہ پنھتر نال ٹٹی جیہی منجی اُتے لایھے دے چھپر وچ بیٹھاسی۔

"مودن! کنوں وچوں چری دیاں دو پولیاں کھج کے لیا، بند دپے ہی جائیے۔" پنھتر

نیں اکواں پر تیت کیتا۔

منجی اپنی چھوٹی سی کہ اک بندہ ہی اوس وچ پے سکدا سی۔ ایسے کارن پنھتر نیں مودن

نوں پُولیاں لیاؤن لئی بھجیا۔ کھوہ دی پیڑ دے لاگے دن لگی ہوئی سی، مودن دوپولیاں کڈھ کے لے آیا اتے اندر جا کے اوس پختہ نوں آکھیا:

"چُو ہڑاسالا! مینوں سیاندا سی؟"

"تاں کیہ ہوئی، ایہ گل نہیں کردا۔" پختہ اپنے تجربے توں جان داسی، کہ سیری جٹ دا

ہمیشہ جٹ دا وفا دار ہندا ہے۔

پختہ نہیں منجی سانجھ لئی اتے مودن چری اُتے ہی چادر کھج کے پے گیا۔ اوس دا دل دھڑک رہیا سی، میں دھتو نوں کویں ملاں گا، کی گل کراں گا؟ اوہ جزباتی بھاواں وچ آیا کدے مسکا پیندا اتے کدے خطرہ انو بھو کرن لگ جاندا۔ اوہ اج سویرے بکرے دی بلی دینی سکھ کے گھروں تریا سی۔ اوہ ایس ویلے اپنے چادرے پٹھاں کئے چاواں نال لدا پیا سی۔ اوس دیاں اکھاں میٹیاں پیاں سن، پراوہ فیرووی دھتو نوں ویکھ رہیا سی۔ اوس پاسا پر تیا، اوہ دے پٹھاں روڑی چُھ گئی۔ مڑا اوس نوں بیرو دی روڑی یاد آگئی اتے بیرا مہربانی صدقہ اج اوس داؤں اُون شکر گزار سی۔ "سوں گئے؟" لائےھے نیں چاہ والا کر منڈل رکھ دیاں آکھیا، "یار کم تاں بہت ماڑا ہوئی۔"

"کی؟" مودن نیں جھٹ چادر اُمونہ توں لاہیا اتے اُٹھ کے بیہ گیا۔

"للتوں والے راتیں آئے سی اتے گھنٹہ وی نہیں ہوئی، اوہناں نوں لے کے گیاں نوں۔" لائےھے دارنگ اڈیا ہوئی سی۔

"ہوں!" جویں پختہ دیاں وی خانہ بونکل گئیاں سن۔

مودن نیں، جاہ جاندیئے، دے بھاو وچ سر ہلان دیاں پٹاں اُتے ماریا۔

"یار، تُسیں مینوں پٹ دتا۔ جے مینوں تے لائےھے بائی نوں کل آجان دیندے، آہ

بھاویاں نہیں سی بتین دیندے۔ بس میرا تاں رہیا پھکا نہیں۔"

ساریاں دے دند جو گئے۔ کسے نوں وی اپنی چھیتی بھانا نارت جان دی آس نہیں سی۔

لا بھاسجھدا سی، کیتی کتری کھوہ وچ پے گئی اتے اوہ پیرنوں مونہ دکھاؤن جوگا نہیں رہیا، پر اوس
حوصلے نال آکھیا:

"توں دل ناں ڈھاء اوئے مہریا! تینوں خالی نہیں موڑ دے۔" لایھے نیں اک ہور سکیم
من وچ مٹھ لئی۔ "تسی چاہ ناں ٹھنڈی کرو، میں گلاس دھولے آواں۔"
جدوں اوہ کھوہ دے پر نالے اگوں اٹھیا، اوس بچنے نوں وی ٹھوہی دے سے انوسار
آؤندیاں ویکھیا اتے چھپر وچ آکے بولیا:

"بچناوی پہنچ گیا۔ بندے تاں سب نال اپڑ گئے سی، سالی بھاوی دونہ کرماں دہ وٹھ پا
گئی۔" اوس گلاسوں وچ چاہ پادتی مودن لئی چاہ دا گلاس و ہودا گلاس ہو گیا تے جھوریاں اوس
دے اندر کنبیاں بن بن اٹھ رہیاں۔

لایھے نیں باہر نکل کے بچنے توں گھوڑی پھڑ لئی اتے بچنا چادرے دی بکل وچ اکٹھی
کیتی بندوق لئی چھپر اندر جاوڑیا۔ بچنے نیں اندر وڑ دیاں ہی اوہناں دے اُداس مونہ پڑھ لے۔
"کیوں کیہ گل اے، ویکھیں وی ناں چچی وئی اے؟"
"کیوں کاہدی، کم تاں ہون والا ہو گیا۔" پختہز نیں چاہ دا گھٹ بھرن توں پہلاں
دسیا۔

"فیر؟" بچناوی سن کے حیرانی وچ ادھاگو ہو گیا۔
"فیر بچھے پھر و ہون وٹوٹ۔" مودن اک طراں نراس ہو چکا سی کہ ویاہ ہو جان بچھوں
کیہ بن سکدا ہے۔ پھوکیاں دلبریاں ہن، جیہڑیاں خراب جناں مرضی کر دین سوار گجھ نہیں
سکدیاں۔

باہروں آؤندے لایھے نیں مودن نوں دھیرج دیندیاں کیہا:
"گھبراناں اوئے، تیری مہری تینوں کھوہ پٹ کے وی لے کے دیا گئے۔"
"لے بچنیا چاہ پھڑ لے، میرے تاں بوند نہیں لنگھدی ہن۔" مودن چادرالے کے فیر

پے گیا۔

"تیرا کیہ خیال سی، اوہ روٹی اے تے جان دیاں توے توں لہ یعنی ہے۔" نیچنے نیں گلاس بھنجے رکھ دیاں انیم والی ڈبی کڈھ لئی۔ اوہ گھوڑی اُتے بیٹھا وی راہ دا تھکیو اس محسوس کر گیا سی۔ "مداریا! سردتیاں بانج نہیں ملدے، ہانی متراں نوں۔ ناں ہنگ لگے ناں پھٹکری، توں ہننے پپلی دے، پت ورگی لبھد ایں۔" نیچنے نوں گھوڑی اُتے اکلیاں آؤن دا وی غصہ سی اوہ چوٹاں مار مار سوادی لے رہیا سی۔

"اج دن چھپے لیتوں توں اُونیں جا چکینے۔" لایبھے نوں پختہ تر نال سینت ملائی۔ پختہ تر ہالے چُپ سی، اوس نوں ٹھیک راہ کوئی نہیں سجھیا سی۔

"ایتیں دے تھیہہ سنگ تاں نہیں بھناؤنے۔ کوئی بندہ ڈھہ گیا جاہ جان دی ہو جوگی۔" نیچنے نے پگ لہ کے رکھتی، اوس دے سردا بودا گنڈل پائی کھلوتا سی۔ "بندہ گھل کے تھہو ٹکانا تے سارے موڑ گھوڑ جا چاں گے، توں اناڑی سجھد ایں۔" لایبھی چُھاں نوں مروڑا دے گیا۔

"وکیہ لے جیرا پیندا اے؟" پختہ تر نیں لایبھے نوں ہوئی نوی سہن لئی ٹوہیا۔

"میں ہر طراں جھلوں گا بائی!" لایبھا اصل وچ بیرو ولوں بھیرا پیندا سی اتے اوس ولوں پہلوں وی کا نا ہو چکا سی، اوس نوں کیہ مونہ دکھاؤندا۔ اک ہی ساری زندگی وچ اوس سوال پائیا سی تے اوہ وی اوس کولوں پورا نہیں ہوئیا سی۔

"ویکھیں وی ناں، بائی نوں آہناں، ست ست سال ٹھکر ونگے تے مقدمہ ڈاکے دا ہنوں گا، بے وچ بندہ ناں ڈھہ گیا۔" نیچنے نیں انگل مار مار سمجھایا، اوس نوں انیم دان شہ آچکا سی۔ دو وار جیل کٹ آیا پچنا ہڈیتیاں دے تجربے وچوں ہی وکیلاں والیاں گھنڈیاں دس رہیا سی۔ "ایس توں کتے چنگا اے، چار دن رُک جاؤ، مہری نوں پیکے آجان دیو۔ اوہ باہر آجوگی، اُنسیں لے کے تتر ہوئیو۔ ایس طراں بے ٹہا نوں اک دن وی سزا ہو جاوے، اقبالی ہو کے ٹہا ڈے تھان میں

کوٹنگا۔ بے چلہے ویلنے وچ بانہ دینی ایں، تاں دوہائی رام دی بھراؤ میری بواہ۔"
 "اے توں کوئی گل نہیں چنگی، مہری نوں پنڈ آجان دیو۔" پنختر آخری فیصلے دجوں بولیا
 مودن پچپ چاپ پیا اوہناں دیاں گلاں سن دارہیا۔ اوس دے خیال وچ ایہ ساریاں
 گلاں ہارے ہوئے پچا دھے دی آؤں آؤں ہے۔ اوس روح وچ آکے چادر اپراں دگاہ ماریاتے
 اُٹھ کے بیہ گیا۔

"لائے بھے بائی نوں آہناں۔" اوس لائے ددھیان اپنی دل کھچیا۔ "توں بیرونوں ملاسکنا
 ایں مینوں؟" اوس اکلے نہیں ہی کھوہ پٹ لینا متھ لیا۔
 "لائے بھے نیں مونہوں بولن دی تھاں ہک نوں ہتھ لاکے ہاسی بھری اتے گل دب لین لئی
 اکھ ماری، جس نوں اہلی فٹ تاڑ گیا۔"

"ویکھو وی ناں بھائی لایہ! جیہڑی گل پاٹ کے پہاڑ ہو جانی ایں تے اوہ ساڈے
 کولوں لکاؤندا ایں، جناں چڑھیاں دے دُدھ چوئے اے۔" اے اے۔" اے اے۔" اے اے۔" اے اے۔"
 اتے اوہ من مرضی دیاں چوٹاں مار رہی اسی۔

لائے بھے نیں ہس کے خالی بھانڈے چک لئے اتے روٹی لین لئی پنڈ نوں تڑ گیا۔
 ریل دی لیہہ توں تھوڑی تھ نال مودن کاہاں دے اڑتے وچ بیٹھا بیرو دی اڈیک کر
 رہی اسی۔ ایہ راہ چھوٹے جیسے بے دی ڈھال وچ سن۔ لایہ اوس نوں متھی انوسار بہا گیا اسی۔ اوس
 دے کھوہ اُتے ایہ میل دوکارناں کر کے ہونہیں سکد اسی۔ پہلاں بیرو دا بابو بلداں دی ہکائی کر رہیا
 سی تے دوجے لایہ، پنختر تے اہلی نوں بیرو کسے قیمت اُتے وی دکھاؤنا نہیں چاہندا اسی۔ بیرونیں
 ملن اُتے لایہ دی اوہ چھدی پتلی کیتی سی کہ مٹی کھرچن بناں اوس کول کوئی جواب نہیں رہی اسی۔
 اوس لایہ دے دسن تے وی نہیں آؤنا اسی، پر اوس نوں مودن دا مونہ مار گیا کہ اوہ ساری عمر غصہ
 رکھیرگا، مینوں سد کے میری بات تک نہیں چکھی۔

بیرو منڈیاں وانگ اوس کول ندرہک آگئی تے کسے طراں دی سکھ ساند چکھے بناں اوہ

لا بھھے وانگ ہی مودن دے وی گل پے گئی۔

"ہن تسیں کھیہ کھان آئے او؟"

"ایہدے وچ میرا کیہ قصور اے۔" مودن اپنے ٹٹے دل لئی ہمدردی چاہندا سی، پر بیرو

دے رنجے میں بھاؤ ہنا شروع کردتا۔

"قصور ساڈی سی ہو، جناں ویلے سر بندہ بھچیا؟"

"بندہ تیرا پہلی رات جگر اویں پیندا رہیا اتے کل دو پہرے پنڈ ملیا۔ میں اودوں وی

چلن لئی پوج کے زور لایا، پر میری کسے نہیں سنی، دس، میں کدھرنوں جاندا، جدوں مینوں وی

نہیں آؤن دتا۔" مودن اپنی تھاں سچاسی۔

"توں اکلار وار اہو کے تڑاؤندا۔" بیرو دا غصہ ہالے وی مٹھانہیں پیاسی۔

"ایہ مینوں آہندے سی، جے تینوں کسے گٹ کڈھیا جاں دیر نہیں دب لیا توں کلا کیہ

کرینگا۔" میری تاں ایہناں نیں کوں وی پیش نہیں جان دتی۔" مودن نیں اپنی ولوں ہر کچھوں

لا چاری دکھائی۔

"مرداں داتاں بھوراوساہ ناں کرے، نالے جٹ تاں کتے دے وڈھے ہندے اے

۔"

مودن نیں کوئی موڑ ناں دتا۔ کجھ سماں چپ تتی رہی۔ اخیر بیرو نیں مونہ دے ویگ

وچوں کیہا:

"توں میری بھین نوں مارن دی کسر نہیں چھڈی تے ہن وی اوس دارب ای راکھا

اے۔"

"بیرو! تینوں دل پاڑ کے دکھانا ہووے، بس....۔" لمی پیڑ وچوں مودن نیں آکھاں

میٹ لئیاں۔ "بیرو! میرا کوئی دوش نہیں، توں اوہناں نوں کجھ نہیں آکھدی، جناں میرا پیڑ اروڑ

دتا۔" اوس ریت دی مٹھ بھر کے اُنگلاں وچوں کیر دتی۔

"اودھی تاں میں اوہ بھوگت سواری اے، جے بندہ ہو یا ساری عمر یاد رکھے گا۔" مُرد
اپنے بھاواں وچوں سر مار دیاں بیرو نیں دل دے پورے رنج نال آکھیا، "ماڑی قسمت اوس
کُڑی دی، جیہڑی مرد نال واہ پاٹھی۔" مرد، دل دے کھوٹے، بیہمان، بے پرواہ تے پتھر!
"ایوں جا پداسی، جو یں بیرو دا بھریا من رو پویگا۔"

"بیرو ایوں نال آکھ، بندے کبندے وی ویکھ لئی دے اے۔ اک اوہ وی بندے
اے، جیہڑے آرے پٹھاں سردے کے سی نہیں آہندے۔" مودن دا بھادسی، مینوں بلدی دے
بوکھے دے کے تاں ویکھ لو، ایوں کیوں دودھ پینے جمنواں دی قطار وچ کھلا رے ہو۔
بیرو اپنے تجربے توں سچی سی تے اوس لئی کسے ہو پر کاردا بھروسہ کرنا اوکھاسی۔ اوس
ہوکالے کے اپنی نیویں وچوں آکھیا۔

"تیویں جے چنگی ہووے، کدے اکھاں چارناں کرے، ناں دکھ بھوگے، ناں بھٹھ
جھو کے۔" اوس اپنے وشواس انوسا سر ماریا۔

"ہونی ہو کے رہندی ہے۔" مودن نیں اپنا سجا پنجا ریتے وچ گڈ دتا۔ فیر اک پل رک
کے پچھیا، "ہُن کوئی سبیل ہو سکدی اے؟"

"اگے تھوڑیاں پوریاں پائیاں نیں۔"

"بیرو! میری واہ نہیں گئی، توں کیوں نہیں سمجھدی، کیوں مرے نوں ماردی ایں۔ ہُن
دس، جے کجھ ہو سکدا اے، میں سردین نوں تیار آں۔" مودن دی اک دھاہ نہیں نکلی سی۔ بس دل
اُچھل کے باہر آؤن والا ہو گیا سی۔

بیرو مودن دا پیڑ پیڑ ہو گیا چہرہ ویکھ کے پکھل گئی۔ ہائے! میں کیوں ناں ایس طراں دا
دردی چُنیا۔ اوہ من دے ویک وچوں کہہ گئی۔

"ہُن میں تینوں کیہ دس سکدی آں، جناں چر اوہ آ نہیں جاندی۔" گل وی اریٹھیک سی
، بیرو دے ہون وں ہی کیہ سی۔ اوس دی سوچ نوں موڑاں گھوڑاں وچوں کوئی راہ ناں لہا۔"

مودن بندیا! اوس ول وی ویکھیا نہیں سی جاندا، بس لاش ای لے
کے گئے اے۔"

تسیں گجھ چر پہلاں بڑک دیندیاں؟" مودن گزر گئی نوں پچھتارہیا سی۔
"سانوں کیہ پیسی، اپنی چھیتی سر پتھر آوجنا ایں۔" بیرونیں متھے وچ ہتھ ماریا۔ اوہدا
پراہنا، کل دا جواک، چہرہ وچے تن دن رونوں چپ ناں کرے۔ اتھے اوہ کو یں دن کٹے گی۔ بندیا
! دن کٹنے تاں ڈبے میں تاں اوہدی سکھئی ہتھ جوڑ دی آں۔"
دوویں اپنی اپنی طراں دے ہو کے لیندے رہے، جھر دے رہے، سمیں اتے ہونی
دے شکوے کر دے رہے۔ اخیر جان دی نیت نال بیرونیں آکھیا۔
"اوہدی آئی توں میں تینوں ٹھنڈی تی خبر بھیجاں گی۔"
"میں ناں آجاواں؟" مودن نین تھوڑے اُتساہ نال پچھیا۔

"سُن کہدے کول آویں گا؟ اچھا، آجاویں۔ ایس بیرٹے کول۔" بیرونیں دے
جیرے دے صدقے جا رہی سی اتے لائے اتے وال وال دکھی سی، پر کھوٹے پیسے بناں اوہناں
نوں اپنے پیرگدے وی نہیں دسدے سن۔
"کدوں گوتک؟"

"ہن ایہ وی کیہ دساں۔ میں تاں آکھدی آں، توں ناں آئیں، ایویں خالی پھیرے
پاؤنا کسے نوں شک کراویگا۔ توں ساڈے سُنپے تے ہی آویں۔" اوہ اُٹھ کے کھلوگئی۔ "چھا سا
سری کال!"

"سا سری کال!"

بیرونیں چلی گئی اتے مودن دے من دی ایہ حالت سی کہ اوس کولوں پئے اُتوں اُٹھیا نہیں سی
جاندا۔ اوہ چاہندا سی، ایڈوں تاں میری اتھے قبرای بن جاندی۔

سہورے گھر دھنوں میں گھنڈ چکدیاں اپنی ہونی نوں دیکھن دا جتن کیتا۔ وہڑے وچ
 نم پیٹھاں، جیہڑی سیال کارن چھانگ سٹی سی، اک توکڑ مہیں، اک وہڑا تے بڈھا بلد کھلوتے
 سن۔ بلد نال نکا چارو گے پیلے لے کے پال لیا کرداسی۔ بلد، مچ اتے وہڑ دے کھل والے پٹھیاں
 نوں موند مارن لئی اولدا، پروہڑاوس نوں ڈھڈ مار کے پرانہ کر سڈی۔ گھر دی اگلی کندھ کچی سی،
 جس نوں رسوئی اُتوں دی پوڑیاں چڑھیاں ہوئیاں سن۔ وہڑا لوڑگوچرا کھلاسی تے گھر وچ
 لوڑیندی چیز دست وی سی۔ پر پتہ نہیں کیوں دھنوں ہر چیز اوپری اوپری تے وڈھ وڈھ
 کھانندی پر تیت ہو رہی سی۔

ویاہ والی اتھے دی کوئی گل نہیں سی، ناں ہی کوئی رشتیدار آیا سی کیوں لیتوں توں نکلے
 نیں شریکے قبیلے وچوں اک بڈھی مائی نوں آپ جا کے لے آنداسی، جس نوں نکا چاچی آکھداسی
 ۔ دھنوں دے بال پتی ہناں اک دیوراتے سبھ توں چھوٹی ننان سی۔ جاں گھر وچ نکلے دیاں نکلیاں
 اکھاں سن، جیہڑیاں ایوں پر تیت ہنداسی، جویں اوس دا مل باڑرہیاں سن۔

پنڈوں تڑن ویلے اوہ روئی نہیں سی۔ پل پل پیڈی ہندی جارہی چُپ، اوس دے غم
 دی ساتھن بن گئی سی۔ نال آئی نین نوں اوس دا بندہ لاگ دے کے واپس کردتا تے کہہ گھلیا

دھنٹو چاردن رہ کے آوے گی۔ چست نکلے دامن سی، جناں چر دھنٹو دا اتھے جی ناں لگ جاوے
گھٹ توں گھٹ اوسد امان ناں جان لیا جاوے، موڑ کے نہیں گھلنی۔ کیونکہ فیلے اتے کارے دا اوہ
ہور وساہ نہیں کھانا چاہندا سی، خبرے کتے ہو رانی تو ر دین۔

لاگلے گھراں دیاں وہوٹیاں اتے مٹی رگڑیاں اوسنوں آتھن سویر باہر لے جان دیاں
۔ اوس دی ہاڑی ننان وی نال ہندی۔ گڑیاں دھنٹو دے اگے پچھے گلاں کر دیاں۔ اوہ پتلے کناس
نال گلاں سنن دا جتن کر دی، پر گڑیاں نوں سروی ناں ہون دیندی۔ اہاروپ تے بھری جوانی
، اے ہے! اڑیئے، کل دا چھوڑ کدوں ایہدے ہان ہوئیا۔ ایس طراں دی کن ولیل پین اُتے
اودھی چھاتی وچ دوسا نگ گڈی جاندی۔ کوئی آکھدی، "اچیے ماں پیاں نوں گولی مار دیوے
، جیہڑے پسیاں دی خیرات دھیاں توں عمر بھر دا دوزخ بھراؤندے اے۔" دھنٹو دا جی رون نوں
کر دا، پراو پرے ہمدرداں وچ جیراناں پیندا۔ اوس دے رون دے خبرے کتے ہو ر ہو ر مطلب
کڈھے جانے، جدوں کہ اوہ تر کھان دی گڈی چڑھدی بالکل نہیں روئی سی۔

اوہ جدوں وی نوٹیکلی ہندی، سوچدی، میں عمر بھر دا دوزخ کٹ لو اگی؟ "ایس توں
بناں جد اوہ اپنے مالک دامودن نال مقابلہ کر دی، کجھی کجھی اوس دی دھاہ نکل جاندی۔ اوہ سبھ کجھ
ویکھدی سی، پراو نوں کجھ وی نہیں چچدا سی۔ ہر چیز او پرے، جس نال دل دی کوئی سانجھ نہیں سی۔
اوہ دیہاڑی وچ بھانت بھانت دیاں گلاں سنندی سی، پردل نوں اک وی بول نہیں پوہیا سی۔ چار
چار میاں روٹیاں کھان والی دھنٹو روٹی نالوں برکی توڑتاں لیندی، پردال والے کٹورے وچ ہی
گن کے رکھ دیندی۔ وارث دی ہروانگ تھوڑا بہت موندہ پائیا ٹکڑی اُگا لیاں ہو ہو باہر نوں
آؤندا۔ کدے اوس دی ویانگی مسکان وچ زندگی ڈب جاندی، توں میریے ماں! مینوں
ایہناں بھوگاں لئی پالیسی۔ ہانی دی بھکھ وچ ترسیاں جوان گڑیاں، جد بڑی طراں انوبھوی وی ہو
جان دیاں ہن، تداوہ زندگی دے دکھاں دا بہتاساں، ساتھ نہیں دے سکدیاں۔

دو بے دن مائی نوں اوسد اپتر شام نوں آکے لے گیا، رب جانیں گھر کوئی کم ہی

ہووے۔ دھتو دا بال پتی موقع ملن اُتے باہر لے مُنڈیاں دا چکیا دھتو نوں اکھاں مارنیاں سکھاندا
سی۔ اوہ اکو تیس ہاسی اتے رونا نال مُونہ مُونہ بھر جاندی۔ اوہ تئاں دناں دے ہو کیاں وچ ہی ادھی
رہ گئی سی۔ اوس انومان لالیا سی کہ جے حالت ایس طراں ہی رہی، میں بہتا سماں چین نہیں لگی۔
نین دے چلی جان توں اگلے دن فیلا اتے کارا دھتو نوں ملن آئے۔ نائین دے اگلی
مڑاؤن نال فیلے نین اپنی ہتک محسوس کیتی سی۔ اوہ دوویں نکلے نوں ملے، اوس گلاں وچ اوہناں
نووں ورجا لیا۔ فیلے نین دھتو نوں پیار دیندیاں چکھیا:
"گڑیئے راضی ایں؟"

دھتو نین اپنی چپ نہیں توڑنی سی تے ناں ہی توڑی۔ اوہ گڑی دامن بھانپ گیا تے
مڑ ہو رگل کرن دا اوس نوں حوصلہ ہی ناں پیا۔ دھتو نین اوہناں نوں چاہ کر دتی، جیہڑی گڑ مہیو
نین چک کے اوہناں اگے رکھ دتی۔ فیلے وانگ کارے دے وی چاہ نہیں لنگھ رہی سی، پر اوہناں
نووں زہر مار کرنی ہی پئی۔

دھتو سمجھدی سی میرے لئی میری ماں نین اپنی پوج کے واہ لائی اتے مرن تک وی گئی۔
باوجود تانا پینا توڑن دے بیرو چاری دی وی کوئی پیش نہیں گئی سی۔ پر.... او میریا ہانیا! توں کیوں
ناں بہوڑیا؟ کی تینوں میرے تے بھروسہ نہیں سی؟ اوہ بھروسہ وی کویں کر دا؟ ہائے! میں تاں اوس
نووں دو بول وی پیار دے ناں دے سکی۔ ایہناں خیالاں وچ اوسدی دھڑکن ہو کیاں وچ غوطے
کھان لگ پیندی۔ جدوں وی اوہ مہیو نوں ویکھدی اوسدے پچھو کوڑوں مودن سر چک لیندا، اتے
اوس نوں پچھن لگ پیندا منگ تاں توں میری سی، چچھا تیری مرضی!، دھتو کولوں اپنا آپ سا بھیا
ناں جاندا۔ دشمن! جے توں لاواں توں اک منٹ ہی پہلاں آجندا، میں تیری گھٹ کے بانہ پھڑ
لیندی۔ بھادیں کجھ ہو جاندا، میں کسے دی پرواہ نہیں کرنی سی۔ پرتوں نہیں آؤ ناسی، توں ناں آیا۔
خبرے اوس نوں سُنہیا ہی ناں ملیا ہووے اوہ پنڈ ہی ناں ہووے؟ تے.... جے بھلا اوہ ہن آ
جاوے؟ اوس دے چہرے اُتے اکدم لالی پھر گئی، پر دوجے پل اوہ مڑ پیلی وسارتی۔

داں جاندی ہوئی مائی آتھنے دھر گئی سی، پر روٹیاں دھتھو نیں آپ لاہیاں اتے تھاؤ
 تھائیں پا کے پھڑا دتیاں۔ جدا وہ اپنے سہورے نوں روٹی پھڑاؤن لگی، اوس دادل دھڑکیا کہ اوہ
 ضرور کوئی گل کریگا۔ کیونکہ اوہ گل کرن لئی کئی وار تیار ہو ہو پٹھیا سی، پر دھتھو نیں کنیں، چاؤندیاں موقع
 نہیں دتاسی۔ ہُن گھر وچوں اوہ کتھے بھج جاندی۔ تھالی پھڑا آندیاں نکا بول پیا:
 "بائی کڑیے، توں من وچ تو ماں دا گلہ ناں کریں، سا تھوں تاں کاہلی وچ تیرے
 کپڑے وی سچ دے نہیں لئے گئے۔" نکلے نیں پیار دلا سے نال آکھیا، "چارٹو ماں تیریاں
 سُنیا رنوں دتیاں نیں تے ہُن تینوں پا کے ہی تو راں گے۔"
 دھتھو گھنڈ وچ سندی رہی، کوئی ہُنکا راناں بھر نیا۔ نکا ہوروی دل پرچا دیاں گلاں کردا
 رہیا، پراوس ان سنیاں کردتیاں۔

راہیتیں نکا میلو نوں پڑھن دی چتا وئی دے کے آپ زنت وانگ پشوواں والے لاگلے
 اندر جا پیا۔ گرمیوں میں رضائی دی بکل لپیٹ کے پڑھنا شروع کردتا۔ دوجے نیانے عادت انوسار
 آپو اپنیاں جلیاں وچھا کے پے گئے۔ دھتھو نیں جھٹ وچ ہی رسوئی دے بھانڈے سمیٹ
 لئے، مٹی دے دیوے نوں پھوک مار کے اندر چلی گئی ویرھے دا انیرا اوس نوں کھان آؤنداسی۔
 اوس وی اپنا بستر اسدھا کیتا اتے بانہ اکھاں اُتے رکھ کے پے گئی۔ اوس نوں لالٹین دا چانن وی
 چنگا نہیں لگدا سی۔ نکا نیو اُکھڑے مناں نوں کجھ وی چنگا نہیں لگدا۔

اوہ گجھ وی سوچنا نہیں چاہندی سی، پر سوچ اوس دا کھہڑا نہیں چھڈدی سی۔ جدوں سبھ
 ساتھی دغا دے جان، سوچ اوہناں دی تھال پورن دا جتن کردی ہے۔ ماں، بیرو، مودن تناں
 بارے ہی اوس نوں بہت خیال آؤندے سن۔ فیلے دا چہرہ بکدیاں ہی نفرت دھوڑ دھوڑیاں لے
 لے دماغ نوں چڑھدی سی۔ سبھی ارتھناں وچ اوہناں تناں دی ہی اوسدے دل تھال سی۔ شکتی شمالی
 من اوساردا ہے، غلط حالات ڈاھندے ہن، من کلپدا ہے، حالات کوئی راہ نہیں دیندے۔
 مجبوریاں گھیریاں دل پکارنا شروع کردیندا ہے۔ پتہ نہیں ایہ کسے گیت دے پٹے سن جان کسے ریکارڈ

دے بول پر دھتو دے اچت من وچوں ستے ہی پھٹ پئے، جدوں کہ اوس نوں ایہ وی پتہ نہیں سی،
 ایہ کتھے سنے سن۔ " آجا میرے ہانیاں! آجا میرے ہانیاں!!" ککھی اتے مورنیاں والی
 وچھائی کڈھیاں اوس نوں جنی مستی چڑھی رہندی سی، اج دونا چونا درد اوس دے اندر گراٹ پا
 اٹھیا سی۔ اگے شہد ہین اک آواز ہندی سی، پراج آواز وی کوئی نہیں سی۔ پرویدنا اندر لہراں لے
 رہی سی: آجا میریا ہانیا، آ میرے ہانیا! تیرے بناں پونیاں ایہ کتیاں ناں جانیاں۔ آجا میرے
 ہانیاں!!" اوس درد کناں ویہ نکلیا سی، اوس لوں وچوں چسماں اگرائی بھری۔ بے درد سماں اوس
 دی خاموشی ہر پل وں ون لگھ رہیا سی۔ اوس دی جاگ وچ اوپر یاں اکھاں بھالے ماردیاں، نیند
 وچ سونیاں چھدیاں اتے جاگوئی وچ دی آری چلن لگ پیندی۔

پتہ نہیں، اوہ ہالے سوچ دے تاڑے اگے کناں چرہ ہور چنیدنی رہندی کہ کسے اوس
 دی چٹنی کھچ لئی۔ اوس ویکھیا، میلو عجیب طراں سرہانے کھلوتا دند کدھی جا رہیا سی۔
 "سالیئے....." اوس بڑی ہی گندی گال اوس نوں کہہ سنائی۔

دھتو نوں بڑا غصہ آیا اتے اوس دیاں لال کالیاں اکھاں ویکھ کے میلو ڈردا پچھاں ہٹ
 گیا۔ جد دھتو نہیں روح وچ اٹھدیاں چیرہ چکی، میلو چٹی چھڈ کے رضائی وچ جاوڑیا۔ اج
 دھتو فیرا پنی ہونی دی بکل وچ ڈگ پئی۔ اوس داروں نوں بڑا جی کرداسی، پررون وی اوس لئی بے
 ترس ہو گیا۔

رات پتہ نہیں کئی بیٹی سی کہ دھتو نہیں نکلے نوں اچی اچی گالھاں دیندیاں منیا۔ شائد
 وہڑے نے بڈھے بلدنوں ماردیاں رسہ تڑا لیا سی اتے اوس سارے اندر وچ بھوندل پانیا ہو گیا سی
 ۔ اوہ کچھ کاریاں وی ہتھ نہیں آ رہیا سی۔ تھوڑے چر پچھوں نکلے نیں بار اگے آ کے میلو نوں ہا کاں
 ماریاں شروع کردتیاں۔ میلو گھوک ستا پیا سی، اوس وچارے دی جاگ ناں کھلی۔ نکا باہر لائین
 منگ رہیا سی۔ دھتو نہیں اک دو آوازاں تاں ان سنیاں کر چھڈیاں پر اخیر نوں پاسا پرت کے اٹھ
 کھلوتی۔ اندرون بڑک آجان کارن نکلے نیں ہانکاں ماریاں بند کردتیاں۔ دھتو نہیں اٹھ کے

لاٹینن بابلی اتے بُو ہاکھول کے باہر پھڑا دتی۔ نیکے نوں چانن نالوں دھنتو دا ننگا ہتھ ودھیرے گورا
جاپ رہیاسی۔ پالے کارن اوس دے دل وچوں اک کنہنی اٹھی اتے پنڈے دے رُو ماں راہیں
باہر نکل گئی۔ اوس لاٹینن پھڑلی اتے پشوواں والے اندر جا کے چُو ہڑیاں دے جانی۔ "آندو ہڑ
نوں مُرگلاں کڈھن لگ پیا ہانی سارنوں اوس و ہڑ پھڑ کے بھن دتی اتے لاٹینن موڑن لئی اوہ فیور
بُو ہے تے آ گیا۔

"آہ بابلی لاٹینن پھڑ کے رکھ لے کنیاں اوکھا کیتا منو پینی نیں!"

دھنتو دُو جی وار فیور اوہ اٹھ کھلوتی اتے گنڈالاہ کے اوس لاٹینن آ پھڑی۔ جیوں ہی اوس
لاٹینن پھڑی، نیکے نیں اک ہتھ نال اوس دا گٹ پھڑ لیا اتے دُو جے نال باردا اک تختہ پورا کھول
لیا۔ دھنتو نوں حیرانی وچ پیتے تک ناں لگا کدوں اوس نوں لاٹینن سمیت باہر کھج لیا گیا۔ ایس انہونی
نال اوس دی مت ہی ماری گئی۔ نکا بناں گُجھ بولے اوس نوں پشوواں والے اندر نوں کھج رہیاسی۔
دھنتو نیں ہوش سنھلدے سار لاٹینن بھنجے رکھ دتی اتے ویرٹھے وچ پیر گڈ کے کھلو گئی۔ اوہ بڑی
چھیتی ہشیار ہو گئی سی۔ نیکے نیں دھنتو دا گھر وچ پہلا بول سنیا:

"دیکھ، توں پیو بن کے کچرناں بن۔" اوس دے اندر جمایا غصہ اک دم ہل پیا۔

"چپ کرتوں بول ناں۔" نکا اوس دے رولا پان توں ترہہ ناسی، پر پنڈے دی کنہنی
نال اوس نوں کھچن دا جتن وی کر رہیاسی۔

"بھلامانس ہیں تاں اپنی عزت رکھ لے۔" دھنتو نیں بانہ چھڈان لئی بھوکا ماریا، پر نیکے
نیں چھڈی ناں، سگوں اوس نوں دو پیر ہورا پنی ول نوں دھوہ لیا۔ دھنتو دا غصے نال ڈروی جاگ پیا
۔ اوس تکھی آواز وچ مُرگلاں دنگا ریا، "اے وی کجھ نہیں وگڑیا توں بانہ چھڈ دے؟"

دھنتو نوں چچ نال ہی اڑ دیاں وکھ نیکے نوں وی غصہ آ گیا۔ اینار و پینا لاکے دھنتو نوں
ہتھ پاؤنا اوہ اپنا حق سمجھدا، سی، بھاویں لوکاں دیاں نظراں وچ ناحق سی۔ اوس بانہ چھڈ کے ادھا
کھلا باروی باہروں گنڈالاہ کے بند کردتا۔ ایوں جا پدا سی، جویں اوہ دھنتو نوں اپنے بسرتے اُتے

لے کے جان لئی تمل گیا ہے۔

"باراں سولائیا اے تیری خاطر۔"

"چچھا، توں باراں سودی نوہ مل لئی اے تے ہُن اوہنوں رن بناؤ ناچا ہندا ایں؟" ہُن

دھستو نہیں وی سارے ڈرلاہ دتے۔

"رن تاں میں ای بنا کے رکھنی ایں، جناں چر منڈا گھبرو نہیں ہندا۔" نکلے مونیوں پچی

گل نکل گئی۔

دھستو نوں اک طراں دوسا نگ آوجی جس دا اک سا نگ دل اتے دوجا دا مرغ وچ

کھب گئے سن۔ اوہ نکلے توں پاسا وٹ کے اندروڑن نوں اوہلی، پر نکلے میں اوس نوں چچھا مار کے

چک لیا۔

"سہورا کجھر!" دھستو نہیں گھلدیاں انگل نوں مروڑا چاڑھ کے اوس دی کنگھی توڑ سٹی۔

نکلے میں ہارنی اپنی پٹھی سمجھی اتے پورے زور نال بانہوں پھڑکے بھجو کے ماردا دھستو

نوں پشوواں والے بار تک لے کے گیا۔ دھستو نوں ایوں جا پیا، جویں نرک میں اوس نوں اپنے

چباڑیاں وچ وچ لے گیا ہے۔ ایس دھنگو زوری وچ اوس دی جتی دا اک پیر لہیہ گیا۔ پر اوس ہمت

توں کم لیا اتے بڑھے دی چوگاٹھ نوں پیرلا کے اوہ اڑ گئی۔ نکا اندر نوں کھن لئی پورا زور لارہیا سی

اتے دھستو چھکارے لئی ہر سنھو جتن کرن لگی۔ اخیر اوس کوئی واہ ناں جانندی ویکھ کے نکلے دے موند

اُتے جتی والے پیر دی پوری طاقت نال لت ماری اتے بانہ چھڈ لئی۔ لت کھا کے، موند بھنا کے

نکا پٹھ پر نے چچھا نہ جا پیا۔ ہر فلی دھستو نوں کوئی راہ نہیں دسداسی۔ اوہ اندر ناں وڑی، کیونکہ گنڈا

لاہ کے اندر جان توں پہلاں نکلے میں اوس نوں مڑ چچھا آمارناسی۔ اوہ ہنسی ہنسی کوٹھے دیاں پوڑیاں

چڑھن لگی۔ اوس بھوں کے ویکھیا، نکا چھوہلی وچ پچھا کری آرہیا سی۔ نکلے میں اوس دی پچھے رہی

چئی نوں آہتھ پائیا۔ دھستو نہیں جھٹ ہی چئی گل وچوں کڈھ دتی اتے بجلی دی تیزی نال پوڑھیاں

چڑھدی گئی۔ جدوں نکا اخیری پوڑھی دے سکھر آیا، دھستو کوٹھے دی چھت دے ادھ وچ پوچ گئی

سى۔ جداوہ چھت دے ادھ وچکار آیا، دھنٹو بہیرے اُتے جا کھلوتی سی، جس توں اگے نرک دے
مُونہ ورگی انیری گلی سی۔ ماری مت والے نکلے نیں سوچیا، ہُن ایس توں اگھانہ کتھے جاو گی اتے
اگھانہ ودھ کے دھنٹونوں پھڑنا چاہیا۔ پر دھنٹو نیں اک پل سوچے بناں اکھاں میٹ کے باہی وچ
چھال ماردتی۔

جدوں دھنٹو دے ڈگن نال باہی وچ دندھوڑا کاپیا، اودوں ہی پٹھوں اک دردناک
چیک نکلی، جیہری انیرے دی چھاتی ونگی، پر انیرے دامونہ چوڑا ہون کارن دو بے پل نکلی گئی۔

بوندلیا نکا کوٹھے اُتوں بھج کے تھلے اُتریا۔ ویہرے دے باردا جندر اکھولن لئی اوس اپنے سرہانے پیٹھوں چابی مسیں لہی۔ جدا وہ گلی والے باردا جندر اکھولن لگا، اوس دے ہتھ کنسی جا رہے سن اتے کئی صحیح نکا نے نہیں آ رہی سی۔ او گیا ہو جان پچھوں اک کاہلی اُٹھک کھلوندی ہے؛ جیہڑی ٹھرے والے قابو بناں کوئی وی کم نیچرے نہیں چڑھن دیندی۔ ویڑھے وچ جیوں دی تینوں پئی لائین دا چانن نکلے دی بھورا مد نہیں کر رہی سی۔ سگوں اوس لئی تاں انیرہن دُون سوا یا چڑھ آیا سی۔ کناں ہی سماں کھوج کے اوس جندر اکھولیا، اتے جد بھج کے دھنٹو دے ڈگن والی تھاں آیا، تد اوس دیاں کھانسیو ہی نکل گئیاں۔ دھنٹو او تھے ہے نہیں سی۔ اوس ایدھر اودھر گلی وچ بھج کے ویکھیا، اوہ نٹھ کے نیا نکلے وی ہو آیا، پر دھنٹو انیرے وچ انیرا ہو گئی۔ اخیر اوس بودیاں پُھدیاں اُچی اُچی ہا؛ دہائی پادتی:

"پنڈا پٹیا گیا اوئے! میرہ تُوہ نکل گئی اوئے!"

پہلوں اوس اپنی اخلاقی خامی کارن ہال پاہریاں نہیں کیتی سی۔ اوس نوں بھروسہ وی سی، گلی وچوں دھنٹو نوں ورا دھرا کے گھر لے آونگا۔ پر جدا اوس جڑاں ہی پٹیاں جان دیاں ویکھیاں، رولا پاؤ نوں ناں رہ سکلیا:

اویں سردارا! اویں بھگتو!! اٹھ اویں ککھ نہیں رہیا۔ اوہ لوکاں دے باراں وچ
 ٹکراں مار رہیا سی۔ اوس نوں دھنوں دے تڑ جان جاں لگ جان دی اُکا آس نہیں سی اتے ہُن
 شک کوئی نہیں سی رہیا۔

اوسدیاں چیکاں سُن کے کوٹھیاں اندروں اتے رضائیاں وچوں بندے جاگ پئے
 اتے نیکے دی نوہ دانکل جانا سن کے اوہ اسپرچ سچھن لگ پئے۔ ایہ تاں سارے جاندے سن کہ اپنی
 کاہلی وچ نیکے نیں مُنڈا پیسے دے کے ویاہیا ہے اتے بہتے ایس گل دی وی نہو چونی کر دے سن کہ
 ایس نوں ہالے پیسے دے کے مُنڈا ویاہن دی کیہ لوڑی؟ جو ان بہو ویکھ کے کھیاں دیاں نظراں
 وچ نکا ٹھہر بن گیا سی تے اوہ دلوں تُوہ دے نکل جان اُتے خوش وی سن، پر نیکے دادل ہی چھیا
 جانداسی۔ اوس نوں اپنی گھر والی ولوں کئی سال توں تپدق دی بیماری کارن کوئی سکھ نہیں مل سکیا سی
 اتے اوس دی موت پچھوں کنجوسی تے ویاچ لے لے جوڑیا روپینا دل دی ڈنھ لاہن لئی ہی نیکے نیں
 خرچیا سی۔ اوس نوں دلی ہمدردی کوئی نہیں دے رہیا سی۔ کوئی ہمدردی دینا وی کس طراں؟ فیرو
 چارنچ بندے اوس نال دھنوں بھال لئی تڑ پئے۔ سبھ دا ہی قیاس سی کہ دھنوں بھج کے اپنے پنڈوں
 ہی گئی ہوو گی۔ اک دونہ صلاح دتی، کھوجی لیا کے پیر لہمی جاوے۔ اوس ویلے دو بے پنڈوں
 کھوجی لیا ونا وی عقلمندی نہیں سی۔ نکا چاہندا سی، بدووال نوں چھیتی چلیا جاوے، تاکہ دھنوں
 راہ وچ ہی پھڑ لیا جاوے۔

جنی چھیتی وی ہو سکیا، و آردووال نوں تڑ پئے۔ راہ وچ نکا سوچ رہیا سی، میں کئی کاہلی
 کیتی اتے اپنے آپ نوں لعنتاں وی پاؤن لگا۔ سبھ توں بہتا خطرہ اوس نوں ایس گل داسی کہ دھنوں
 مل پین اُتے سچ سچ ناں بک دیوے۔ فیر کیہ جواب دیو اُنکا؟ ایہ وی گل نہیں سی کہ اوہ دھنوں دا چھیا
 ناں کردا اتے باراں سو کیول بانہ پھڑ لین بدلے ہی روڑ سڈا۔ ویر والے اوس نوں چکھدے سن،
 "کوئی بول وگاڑتاں نہیں ہوئیا؟" اوس اُتر دتا:

"اُکی کوئی نہیں ہوئی، مٹ بنی رہی ستے دن ہی۔ میں سمجھیا سنگدی اے۔ پر ایہ نہیں سی

پتہ چت وچ بھج جان دیاں ویاؤنتاں لاؤندی اے۔ مینوں وی اودوں جاگ آئی، جدوں کوٹھے اُتوں پیڑ چال سنی اتے گلی وچ چھال وچن نال دھڑوکا پیا۔ جدوں میں باہر آیا، اندر لا بار کھلاتے ویہرے وچ لالٹین جگے۔"

"بھج جان والا لالٹین تھوڑے جگاؤندا اے؟" سردارے نوں اوس دی گل بناوٹی جاپی۔ اوس اپنی بیڑی راہ دے ایدھر اودھر گھمائی، پر نکل جان والی کتے ناں دسی۔

"خبرے کیہ کرن لگی سی کجھ دی!" نکلے نہیں ہو چال کھیڑی۔ "خبرے اوہدے پیو ہوریں متھی اوسار باہر اوس نوں اڈیکدے ہی ہون، نہیں رات نوں زانی بھجن دا کوں حوصلہ کر سکی ہے۔"

"گوانڈھ متھے اوس دا پیو ایوں کوں کر سکا اے؟" سردارے نوں اوس دی ایہ گل وی جچی نہیں سی۔ "تیرے کول اوہناں دی رات دن دی آؤنی جانی سی تینوں ناں پتہ لگاؤڈے تکھے نوں بائی میرے نال ہتھ کرنگے۔"

"پٹے تاں گوانڈھ متھے دے موند ملاجے۔" نکا ہر طراں چستی ورت رہیا سی، تاکہ اصل گل دے کوئی سرناں ہو جاوے۔ اوہ ساری پترائی ورت کے اپنی ہون والی ہتک نوں ڈھکن تاں جتن کر رہیا سی۔

اوہ ایس طراں گلاں کر دے اتے رلے رلائے بدووال آگئے۔ نکلے نہیں فیلے نوں ہاکاں مار کے جگانیا۔ فیلے نہیں باہر آ کے جد دھنٹو دے بھج آؤن دی خبر سنی اوہ تھائیں کھڑا رہ گیا کہ ایوں وی ہوسکا اے؟ ایہ اوس نوں کدے سُننے وچ وی خیال نہیں آیا سی کہ میری دھی نکل جاو گی۔ پیسے لین والی لوکان دی بدنامی اوس جھل لئی سی، پردھی دے اُدھالے دی چرچا اوس نوں ہڈھے وارے برادری تے لوکان دیاں اُنکلاں کروائیگی، اوس سوچیا تک نہیں سی۔ اوس محسوس کیتا، میری داہڑی دا وال وال ہو گیا اے۔

"کی پتہ کدھر نوں چلی گئی۔" سردارے دی گل دا انتر پو بھاوسی، ہوسکا اے کسے یار

مُنڈے نال ہی چلی گئی ہووے۔

"بھج کے اوہ گھرتوں بناں ہو رکتے نہیں جاسکدی۔" ویروچوں اک ہو رادی کہہ گیا۔
فیلے نوں بڑے دکھ نال خیال آیا کہ ایہناں داشک ہے کہ دھنٹو گھر آگئی ہے۔ ایس
توں پہلاں اوہ بدنامی دھودین لئی گڑی نوں ماردین تک سوچ گیا سی۔ اوس بڑی اوکھ نال آکھیا۔
"تسیں اندر لنگھ آؤ" اوسدرا بھاوسی، ایہناں دی ہرطراں تسلی ہو جاو گی۔
"سیال دی انیری رات وچ اوہ بھج کے ہو رکتھے جاو گی؟" نکلے توں شک لکائی ناں
گیا۔

اوہ اندر ویڑھے وچ لنگھ آئے، نکلے دیاں نظراں ہر کھونجھا کھولا وکھ رہیاں سن، پر
اوس دامال شاند دھرتی نگھار گئی سی

تاپی نوں پتہ لگ چکاسی، باہر بندیاں فیلے نوں بلا گیا ہے، پر گل ہالے اوس دے کنناں
تک نہیں پہنچی سی۔ جد اوس نکلے دہ آواز سنی، اوہ باولیاں وانگ اٹھ کھلوتی۔ اوس نوں پچھلے تناس
دناں توں ہی نکلو نیاں سکاں تے فکر اں نے کپاہ دی جھننی وانگ سوت سٹیا سی۔ باہر ویڑھے وچ آ
کے اوس نشنگ ہندیاں پچھیا:

"کی ہونیا اے؟" اوہ اصلوں گھبرائی ہوئی سی، جو یں کوئی سُننا بچ ہو رہیا ہووے۔

"ہونیا اے سُو رینے سر تیرا! اوہ مونہ کالا کر گئی۔" فیلے نے اپنی داہری کھچ لئی۔

"ہائے ماں مر گئی!" تاپی نے دھاماری، "ہائے ربا اوہ کتے نہیں گئی، اوہ تاں کھو ہٹو بے
پے کے مر گئی۔" "ہائے دُسنوں! تسیں رل مل کے میری دھی لے لئی۔" اوہ کھلوناں سکی تھائیں
بیہ گئی۔

تاپی توں رون ٹھلی ناں گیا۔ اوس نوں پکا یقین سی، دھنٹو کھوہ ٹو بے وچ ڈُب کے مر گئی
ہے۔ دھنٹو دے کھوہ ٹو بے ڈُب مرن ولوں کسے نیں وی نہیں سوچیا سی۔ ایہ اک نوں پیتا سی، جس
نکلے دے ساہ ست کھچ لے لے سن۔ اوس اک پل لئی سوچیا، بے سچیں اوہ ڈُب موئی ہوئی، پولس

والیاں خون دی ولانواں پالینا ایں۔ رقم جیہڑی گئی سو گئی۔ ہُن اوس نوں اپنے پڈٹنڈن دی فکر پے گئی۔ فیلے نیں وی اوہناں نوں یقین کروایا کہ میری دھی نکل کے نہیں جاسکدی۔ کوئی باپ اپنے پتر دھی توں اوگیا جاں بُرائی دی آس نہیں رکھدا۔ تاپنی دے ہٹکورے بند نہیں ہوئے سن۔

"ایہ دوویں جی کھیکھن تاں نہیں کردے؟" ویر دے اک مُنکھ نیں نکلے توں ہوئی دے کے کن وچ چُکھیا۔

"ہُن کیہ کہہ سکد اہاں۔" نکلے نوں اپنیاں ساریاں چستیاں وِسر گئیاں سن۔

انیر ساریاں دی ایہ صلاح بنی، دو جتھے بنا کے بدووال توں لے کے لیتوں دے سن وچکار لے سارے کھوہ ویکھے جان۔ پرفیلے دا اندر کنھی جا رہی سی۔ اوس آکھیا،

"میں تاں پمال نوں جانا ایں۔" اوہ وی تاپنی کولوں دھنٹو دے مرجان دا پکھ تاڑ کے دھی دے مُونہ وچ لکھر دا جا رہی سی اتے ایس ویلے اوس دے دکھ دا یار مددگار کارے بناں ہو رکون ہو سکد اسی۔

نکلے نوں سارے راہ کارے ماڑے دا چیتا وی نہیں آیا سی۔ فیلے دا پمال نوں جانا سُن کے اوس نوں پوری شک پے گئی، دھنٹو ضرور پمال نوں گئی ہے تے ایہناں ساریاں دی اک گل ہے۔

"اسیں تے سردار تیرے نال جاوانگے۔" نکلے نوں اوکھڑے ٹکراں مارن نالوں اک راہ مل گیا۔

"چلوں۔" فیلے نیں وی کھیس دی بُلکل مارئی اتے سوٹی ہتھ پھڑائی۔

تاپنی دا بُرا حال سی، اوہ مُڑ مُڑ پکار رہی سی:

"ہائے نی کلجئے! ایڈوں تاں توں اودن گڈی پیٹھاں آکے ای مرجاندی۔"

ویر دا اک جتھا لیتوں نوں واپس مُڑ گیا اتے دو جا پمال دے راہ پے گیا۔ راہ وچ فیلے توں کوئی گل ناں ہو سکی۔ اوس دے لُوں وچ مُوہ دے ہو کے اٹکے ہوئے سن۔ موہ اپنی آئی

اُتے آکے پتھراں نوں وی پگھلن لا دیندا ہے۔ تڑکا ہندے کردے نوں اوہناں کارے نوں آ
جگایا۔ جداوس وی دھنتو دا اُدھل جانا سُنیا، اوہ وی ڈور ڈور ہو گیا۔ نکا اپنیاں نکلیاں، پرتکھیاں
اکھان نال کارے دی نس نس ٹوہ رہیا سی۔ کارے دی اکوہی کوٹھڑی سی، اوس وچ دھنتو دے لگن دا
سوال نہیں پیدا ہندا سی۔ اوہ وی اُٹھ کے نال تڑ پیا۔ اک لمی سوچ ساریاں نوں سیلے
چو بھر رہی سی۔

سورج چڑھن تک اوہناں سارے کھوہ چھان مارے، پر دھنتو دی جیوندی موئی دی
کتوں اُگھ سگھناں ملی۔

دھنٹو جد چھت او پروں گلی وچ ڈگی، اوس دا کھبا گھاٹ گیا۔ اتے ایسے کارن اوس دی
چیک نکلی سی۔ لگاتار بھے دی شکل وچ گھبرائی اوہ کنھی جا رہی سی۔ اجیہی بھاوی وچ کوئی الہڑ مٹیاری
سوچ ہی کیہ سکدی ہے۔ قدرتی ڈرنیں اگے ودھ کے اوس دی اگوائی کیتی۔ گئے دی پیڑ دے
باوجود، جویں پھڑ کے لیاندی جنگلی ہرنی ایلی دا واڑا ٹپ جاندی ہے تے فیر جدھرنوں مونہ ہندا
ہے واہودا ہی سرتوڑ بھج اٹھدی ہے، دھنٹو ٹھیک اوسطراں ہی پورے زورنال بھج نکلی سی۔ اوس دے
اک پیردی جتنی نسن وچ روک پاؤندی سی، اوس اوہ وی لاہ کے وگاہ ماری۔ تے گھاہ اوس گئے دی
پیڑنوں کجھ ناں گولیا۔ ڈر، کاہل اتے مونہ زور دھڑکن دے باوجود اچیت سوجھ اوس نوں راہ دی جا
رہی سی۔ ایہ اوہی پاساسی، جدھر گوانڈھی مٹیاریاں اوس نوں باہر لے کے جائیا کر دیاں سن۔
پنڈ دی نیائیں وچ آ کے اوس نوں اپنے پنڈ بناں کجھ نہیں سھیا سی۔ اوہ کچھے ول بھوں
بھوں ویکھدی تے مڑ بھج پیندی۔ ایہ تاں اوس نوں چنگی طراں پیتے سی کہ اوس دا چچا کیتا جاویگا۔
اوس دے سردی چنی سہورے نیں پچھوں کجھ ہی لئی سی تے اوس نوں بھج دیاں راہ وچ اک واروی
خیال نہیں آیا سی کہ میں سروں ننگی ہاں۔ اوہ اندر لی دھنٹونوں ونگار رہی سی کہ ایہو ویلا ہے بھج کے بچ
سکدی ایں، تاں بچ جا، نہیں تیری خیر نہیں۔ اوس اپنے ننگے پیراں دی وی ککھ پرواہ نہیں کیتی سی۔

ہنیرے دہج بھجی آؤندی اوہ کنڈیالی تاروچ اُلجھ کے ڈگ پئی۔ ڈگدیاں اوس دے
 مُونہوں آپ مہارے "ہائے نی ماں!" نکل گیا، پر جھٹ ہی اوس مُونہ گھٹ لیا، جویں اوس دی
 ہائے بہوڑی دشمنان لئی تیر سُنہیا ہو جاو گی۔ رات دے تکھے تے ولد ار کنڈیاں نال اوہ کئی تھانواں
 توں پاڑی گئی۔ اوس ساریاں پیڑاں ولوں جیس وٹ لئی اتے تاروچ دی لنگھ کے پار ہو گئی۔ اگے
 کسے جٹ نیں کور کنک نوں آتھن سویر ہی پانی لایا سی۔ جد دھنٹو او تھوں دی لنگھ گئی، کھیت دا گارا
 گٹیاں تک چڑھ آیا۔ جداوہ ہنئی ہنئی سچو کھیت پار ہوئی اوسدا اٹیا گنا ٹھنڈا پے گیا تے اوس وچوں
 لوہڑے دیاں چھساں جاگ اٹھیاں۔ بھجیاں آؤندیوں گرمی کارن اوس نوں ٹھنڈوی پر تیت نہیں
 ہوئی سی۔ ہُن اوس داسارا سریر پالے نال کنبد اتے آکڑ دا جار ہیا سی۔ بھجنا تاں اک پاسے ہُن
 اوس لئی تڑنا دو بھر ہو گیا۔ فیروی اوہ سچی لت اُتے بھار پا پٹری گئی۔ ہُن اوس دا ڈر تھوڑا ہو گیا تے
 اوس دی تھان بھروسہ ملی آرہیا سی کہ پھڑی نہیں جانندی۔ آ لے دو آ لے کھیتاں دی جانوں ہون
 کارن اوس اپنے پنڈ دارا لہج لیا۔ بالن اکٹھا کر دیاں اوس اپنی ماں نال ساریاں جو ہاں گا ہیاں
 ہوئیاں سن۔

لمی بھج کارن اوس دے پٹ پھل گئے سن۔ گٹے دے ٹھنڈے پے جان نال اوہ
 تڑنوں اک طراں نکاری ہو گئی۔ فیروی اوس اپنی واہ ناں چھڈی۔
 دھنٹو نیں اپنے پچھے بیڑی دے چانن دی لاس آؤندی دیکھی، اوس جھٹ راہ چھڈ کے
 دکھن ول نوں ٹیڈھ وٹ لئی۔ جد چانن اوس نوں کاہلی کاہلی ایدھر او دھر پھر دا پر تیت ہو ہیا، اوہ اکدم
 اُچی وٹ دے اڑ لے وچ لمی پے گئی۔ گٹے دی پیڑنوں نال اوس داہرا حال ہو رہیا سی۔ اوس پئی
 پئی نے لت اکٹھی کر کے گٹے نوں پیا۔ لمی، ہائے، اوس دے مُونہوں فیئر نکل گئی۔ سارا پیرتے گنا
 سچ گئے سن۔ ہُن اوہ اپوں وی حیران سی، میں ادھی واٹ لہجھی لہجھی کوں آ گئی۔

واپرتن کھیت دی وتھ توں گلاں کر دی لنگھ رہی سی۔ دھنٹو نوں ڈر، پالے اتے پیڑ نیں
 لوہڑے دیاں کنبنیاں چھیڑ دتیاں۔ اوس دے دل دی دھر کن آکھے اج میں نہیں جاں چھاتی

نہیں جاں چھاتی دیاں ہڈیاں نہیں۔ اوس طراں ہی پئی پئی دے ہتھرب دی ارداس وچ جُج گئے :
 "ہوخواجہ پیر! بے اج ہتھ دے کے رکھیں، میں سال دے سال تیری ملی دیواں! پتہ نہیں، اوس کس
 کس دیاں منتاں منیاں، پر جس دیوتے نوں، گرو نوں اوہ یاد کرسدی سی اوس نوں ہی اپنی پت
 رکھن لئی ونکاریا۔ اوس وٹ دے اڑتے پئی نیں نیکے دی آواز صاف پچھان لئی؛ پر اوس کیہ آکھیا
 ، اوہ کجھ ناں سمجھ سکی۔ دووار اوس دے سرتوں دی چانن دی لاس لنگھ گئی اتے اوس نوں دُون سوانیا
 کا بنا چاڑھ گئی۔

کسے گرو پیر دی شکر گزاری نال وایرا گانہ لنگھ گئے۔ اوس اٹھن دا جتن کیتا، پر پیر بھورا
 ناں جھل سکیا اتے اوہ ہے نی ماں! " کہہ کے تھائیں ڈگ پئی۔ اوہ مڑ کسبیس وٹ کے اٹھی
 ۔ پالے اتے پیڑ نہیں اوس نوں تھان تھان توں بھن سُنیا سی۔ پر فیر اوس پیڑ توں پرواہی ہندیاں
 قدماں پُٹنیاں شروع کر دتیاں۔ جے وگدے پانی وچ پیر ناں لگن، تہ جیون دی آس والا
 بانہاں مارنوں تھوڑوں ہندا اے۔ اوہ سمجھدی سی، میں واہنا وچ ہی دن نہیں چڑھا دینا، خبرے
 پکھوں ہور وایرا جاوے تے اوس نوں پچھان لوے۔ سواوس انیرے انیرے کسے تن پتن لگن دامن
 بنا لیا۔ اوس اُتاناہ تاریاں ول جھات پائی، پر اوس نوں کجھ ناں پتہ لگا کہ رات کنی گور ہندی ہے۔
 تھکی ٹٹی ہون دے باوجود دھنوکدوں دی اپنے پنڈ دی جُوہ وچ پہنچ چکی سی، جس دے
 کھیت کھیت وچ اوس پیڑاں کیتیاں سن۔ واہناں وچ دی آؤندی اوہ لائے دی کھوہ والی ڈنڈی
 آچڑھی۔ اوس دوروں ہی کھوہ دے چلن دی آواز سن لئی۔ کھوہ اُتے کسے مرزے دی سُر چک لئی:

مٹھیاں بھر جگاؤندی یارنوں، جا گئیے رب دے ناں۔

دھورناں اپڑی رن صاحبان، میری دچالیوں ٹٹی لاں۔

جے نہیں سی توڑ بھاؤنی، میری کاہنوں پھڑی بانہ۔

مرزے دے بول سن کے دھنوک گئی۔ ایہ لمی پک کس دی ہوئی؟ ایہ تاں پیر دے
 باپودی آواز ہے۔ اوس دا جی کیتا، اوہ تائے چھو کول چلی جاوے؛ اوہ آپے میرے باپونوں اتھے

لے آویگا، نالے میں آگ سیک لوانگی۔ اوس حوصلہ کر کے دس قدماں پلھ مار دیاں پٹیاں، پر فیئر کچھ سوچ کے کھلو گئی۔ ہو خبرے کون ہووے او تھے؟ میں تاں نہیں جانندی او ہدے کول۔ اوہ اوس اوس اوتھوں وی ٹیڈھ وٹ لئی اتے کھوہ توں پاسے پاسے لنگھ چلی۔ اوہ راہ وچ کئی وار ہی روئی سی اتے گلاں اُتے وگیاں گھر الاں سُک کے آکڑ گئیاں سن۔ پیردی سحری پیڑ نہیں، چندرے لیکھاں ماں، بیرو اتے اوس دے ہانی نہیں اوس نوں اندروں باہر ہنگال کے دھو وٹیا سی۔ اوس کئی وار غصہ کڈھیا سی۔ دشمنان دی یاد دے وی اوس نوں سیلے چو بھسے سن۔ پر اوس اپنے کرماں نوں دوش دے کے ساریاں نوں اک طراں زردوش کردتا۔

اوہ ڈگدی ڈھندی پنڈ دے چھپڑاں وچ آوڑی۔ چھپڑاں دا پانی سُک کے تلے نوں آ لگا سی تے ہُن اوس وچوں سڑ اندا اُٹھ کھلوتی سی۔ اوس سارا پنڈھ لپھ مار کے ہی مکا نیا سی تے پالے نیں اوس نوں پورا اکڑیواں چاڑھ دتا سی۔ اوہ ہو کالے کے چھپڑدی ڈھال وچ تھوڑا دم لین لئی فیئر بیہ گئی۔ پیڑ، کابنہ تے پالے وچ بھورا فرق نہیں بیاسی، پر ہُن پنڈ دے چھپڑاں وچ اپنے گھر توں تقریباً دو سو قدم دی وتھ اُتے۔ اوس دے من نوں پورن تلی سی کہ اتھے مینوں رب وی کھچ کے نہیں لجا سکدا۔ اوس ڈھال نال پٹھ سدھی کر دیاں آسمان ول ویکھیا، رات ہُن وی کوئی تھوہ پتہ نہیں دے رہی سی۔ ڈر جان دے خیال نال اوہ فیئر اُٹھ کھلوتی۔ اوہ اک لت دے بھارا اُٹھی ہی سی۔ کہ اک بیڑی دا چانن پنڈوں نکل پیا۔ اوہ او تھے ہی بیہ گئی اتے ہتھاں تے پیراں بھاریاں تھوڑے اوس اپنے آپ نوں اکاں وچ چھپا لیا۔ اوس لاگوں لنگھن والیاں نوں پچھان لئی کناں نوں کھچ کے سور کر چھڈیا سی، پر پیڑ چال بناں اوس کوئی آواز ناں سنی۔ تھوڑی وتھ توں لنگھ رہے تنیں بندے پمال دے راہ پے گئے، پر دھنوا اوہناں وچوں کسے نوں وی ناں پچھان سکی۔

ہوناں ہو، ایہ تاں اوہی وایروالے اے۔ اوس نوں اکاں وچ بیٹھی نوں سوچ پھری : ایہ تاں ساڈے گھر وی بیٹھے ہون گے!، اوس نوں یقین ہو گیا، نکا گھر دھواں ستھر پائی بیٹھا ہوویگا۔ "میں گھر نہیں جانا۔" اوس او تھے ہی من نال فیصلہ کر لیا۔ فیئر..... کتھے جاواں؟..... بیرو

ہاں بیرو! اوس دے دماغ وچوں بیرو اُبھر پئی۔ نالے اوس دابا پوگھر نہیں۔ جد لنگھن والے وتھ پا گئے، اوس اُٹھ کے بیرو دے ویڑھے نوں سیدھ کر لئی۔ نیا کیں دے واڑیاں وچ دی ہندی اوہ ویڑھے آگئی۔ اک دم کاہلی نال بھومکد اگتا اوس دے ول نوں ودھیا۔ چُپ و اتا ورن وچ گئے دی اک دم ہی بھونکنی سُن کے اوس دا اندر دھل گیا۔

"وے مرجانیا، میرے تاں مگر پہلاں ہی بھرے کتے اے۔" اوس چنگلی مار کے کتے نوں نکچھ کا ریا۔ اوہ چپ کر کے کچھ مارن لگ پیا۔ تچڑ پیڑ توں دھنٹو دام وی پھنیا جا رہیاسی۔ ہزاراں پیڑاں اتے دکھاں دی بے پرواہی پچھوں دھنٹو نے اخیر بیرو دی کندھ نال آکر ماری۔ اوس نوں ایوں جا پیا، جو یوں وال وال زخمی سرنوں کسے بوچ لیا یے۔ اوس نوں کندھ نال سرجوڑ کے کنا آرام ملیاسی۔

اوہ انتاں دی بہوڑی وچ لتاں کھچدی بارا گے آئی۔ آواز مارن لئی اوس دے مُونہوں بول مک گئے سن۔ اوس کجے ہتھ نال اک تختے وچ تن چار دھکے مارے۔ پر اندر کوئی خبر ناں گئی۔ اوس مُڑ زور زور دی تختے نوں ٹھوکریا۔

"کون ایس؟" اندروں بیرو دی ماں بسے دی آواز آئی۔

"تائی!" دکھاں دی بھنی دھنٹو توں مساں اینا ہی آکھ ہو یا اتے رون دی بہوڑی وچ اوس اپنا سر تختیاں نال دے ماریا۔

پہلوں اندر لائڈ اکھڑ کیا فیر، پیڑ چال ویڑھے وچ ہوئی، جیہڑی ہندی باہر لے بار تک آگئی۔

"ناں توں کون ایس؟" بسونیں جھیتھاں وچوں دیکھدیاں پچھیا۔

"تائی، میں دھنٹو!" وچاری گڑی دی فیر دھاہ نکل گئی۔

دھنٹو نوں بارا گے روندیاں سُن کے بسو دے اندر ہتھ پیر پھل گئے۔ اوس دے سر بیرو وچ دی کنہنی پھر گئی تے جھٹ ہی اوس کنڈالاہ دتا۔ تختے نوں ہتھ پا کے دھنٹو اندر تاں ہو گئی، پر جد اوس

ویڑھے دل نوں قدم پُٹی، اوہ آپاناں سنبھال سکی، اتے چو فال ڈگ پئی۔ اوس دے بلاں نیں
 بیرو دے ویڑھے دی پوتر مٹی چم لئی۔ بسو نیں جد دھتو نوں ڈگی پئی تکیا، اوس توں کاہلی وچ گنڈا
 ناں لایا گیا۔ اوس چیک نکلدیاں وانگ پکا ریا:

"نی بیرو؟" بسو سمجھدی سی، رب ہی جانداے، دھتو سر کیہ قہر ورتیا ہو یگا، جیہڑی کویلے
 اتے ایس طراں دی بھیرتی حالت وچ آئی ہے۔"

"ہاں بے بے!" آکھ کے بیرو وی کاہلی نال اندروں اٹھ کھلوتی۔

جد بیرو باہر آئی بسو نیں دھتو نوں چک لیا سی۔ جیوں ہی دھتو نیں ساہمنے بیرو نوں
 دیکھیا، بسو توں چھٹ کے اوس نوں چنہڑ گئی اتے کنبدیاں بانہاں نے اوس دے دوآلے کنگھی
 گھٹ لئی۔ دھتو نوں سروں نگلی ویکھ کے بیرو دی عقل حیرانی وچ اواک رہ گئی۔ ایس گل دی تاں
 بیرو نوں شک نہیں رہی سی کہ دھتو کسے ایست دکھانت وچ دی لنگھ کے آئی سی۔ پراوہ دکھانت کیہو
 جیہا سی، ایہی خیال اوس نوں پاگل بنائی جا رہیا سی۔ دن چھپے بیرو چاچی تاپی کولوں بیٹھی آئی سی
 اتے دھتو دے آون دی ہالے کوئی وائی دھائی نہیں ملی سی۔ ایسے کارن دھتو دی پتا بیرو دی سمجھ
 توں کتے باہر سی۔ بیرو اوس نوں کھج کے اندر لے گئی اتے اپنے منجے اُتے بہاؤندیاں کنھی جا رہی
 دھتو اُتے اوس رضائی دے دتی۔

"ناں آں، میرے پیر لہڑے اے۔" ہو کالے کے دھتو بیرو دی بلکل وچ ڈگ پئی
 بیرو نیں اوس نوں گھٹ کے نال لالیا۔ اوہ اپنا سارا نگھ اوس دے اندر پادینا چاہندی سی اتے اوس
 دی پیڑا بھری کنہنی روم روم وچوں کھج لینا چاہندی سی۔ بیرو نوں ایوں جا پیا سی، جویں اوس دیاں
 ونگاراں اتے آساں لاریاں نیں دھتو دی ایہ حالت کیتی ہے، پراہیہ جان لئی کاہلی سی کہ اوس سر کی
 پہاڑ ٹٹھا ہے۔

"بے بے نی اوتھوں گھڑے وچوں پانی دی گڑوی لیا نیں۔" بیرو نیں اٹھ کے دیوے
 دے ٹھنڈے مونہ نوں تیلی گھسا کے لائی۔

اوس ویلے گرم پانی کتھوں مل سکد اسی۔ بھائیں چلھے وچ پہلی رات دی دبی پاتھی مکھ رہی سی۔ بسونیں جد دھتو دے پیراں نوں ہتھ لایا، اوس دی پیڑ وچ چیک نکل گئی۔ ہولی ہولی بسو نیں چلی پا کے اوس دے پیراں دے پٹھلے اُتلے گارے نوں لاہ دتا۔ بسونوں جا پیا، دھتو دکھا پیر سچ کے پاتھی ہو گیا اے۔ ٹھنڈے پانی نال سوچ ہو روی چڑھ گئی۔

"گڑے دھتو کی ہو گیا گئے نوں، ایہ تاں ٹھا جا پدا اے؟" بسونیں اصل گل جانی لئی پچھیا۔

"بس تائی چھڈناں جیہڑی نہیں ہونی سی اوہ وی....." گڑی توں اگے گھ ناں آکھیا گیا اتے اوس دارون فیر چل پیا۔

بیرونیں اوس نوں اپنی رضائی دے کے گھنیا، پر دھتو دارون بند ہون وچ نہیں آؤندا سی۔

"گڑیے ہو گیا کیہ؟" حیرانی اتے پچھن دی کاہلی وچ بسو دکھی دکھی ہوئی پئی سی۔

"تائی سو ہرا کجھ ہو گیا۔" دھتو نیں موندی چھاتی وچ لکا لیا۔

"ہیں توں گر کیں، گولی لگڑیا....." بسونیں نکلے نوں ہزار ہزار گال کڈھ ماری۔ بیرو دے موندیوں وی کئی گندیاں گالھاں نکل گیاں۔

"دھتو، توں نکھی ہو لے، فیر دس لیں۔" بیرونیں ہونکدے روح دی گھٹ بھر دیاں دھتو دیاں اکھاں پچھیاں۔

"پہلاں میرے نال ہتھوں پائی ہو گیا..... فیر میں تائی اوتھوں بھجدی ناں تاں کیہ کردی۔" دھتو نیں جھٹ پل لئی رونا روک کے اپنے سر ٹٹے پہاڑ دی وتھیا تھوڑے شہداں وچ ہی کہہ سنائی۔

دھتو نال ورتی سن کے ماں دھی نیں نکلے نوں گالھاں دی سوڑ دھلئی۔ بیرو دے جی وچ آؤندی سی، ہُن اُٹھ کے لایھے نوں جا آکھاں، جیوندی تد ہاں، بے نکلے نوں گولی مار کے

آویں جاں گھٹ توں گھٹ اوس دیاں لتاں بانہاں پُوری پُوری کر کے آویں،۔ فیرواں دے من
 وچ آئی، مودن ہوراں دے آؤن دی گل دساں، پر بسودی حاضری وچ کویں کہندی۔ اوس
 جھٹ بہانہ سوچیا:

"بے بے ایہدا کا نا نہیں ہندا، ایہنوں تھوڑی چاہ کر دے۔ آپاں نوں جے دُدھ تھڑ یا
 تاں بٹپوں لے آواں گی۔"

"نہیں تائی، کریں ناں، مینوں نہیں لوڑ۔" دھنوں کو یلے دی کھچل نوں مکھ رکھیاں
 کیہا۔

"نہیں نہیں، بے بے، ایہنوں کیہ پتہ اے، ٹھنڈ لگ جاو گی؛ آخر اں دے پالے، وچ
 آئی اے۔" بیرونیں دھنوں دے مونا گے ہتھ رکھ کے اوس نوں چُپ کروا لیا۔

"نی ایہدی ماں نوں پتہ کراواں۔" بسو نے کجھ سوچ کے بیرونوں پچھیا۔
 "ناں تائی!" دھنوں نے نیرودے بون توں پہلاں ہی بسودی گل پھڑائی۔ "اوہ کجھ گھر
 بندے لئی بیٹھا ہو لگا۔"

بسواندروں اٹھ کے چلھے اک پاؤن لگ پئی۔ او دوں ہی گوانڈھوں گکڑ نہیں پہلی
 بانگ دے دتی۔

دھنوں نہیں بیرونوں گھٹ چھپی پائی۔ اوس رورا کھاں داناس مار لیا۔ دوہاں سہیلیاں
 ایہ کدے نہیں سوچیاں، اوہناں دا واسطہ زندگی دے سکھاں دی تھاں ڈکھاں نال پے جانا ہے
 ۔ بیرونیں اوس نوں رونوں ورجدیاں آکھیا:

"روئیاں عمر کٹ لوئیگی؟"

"عمر کہینے کئی ایں۔" دھنوں دا بھوسی، ہُن تاں پل جھٹ دا وساہ نہیں۔

"کیوں؟"

"تینوں کیہڑا میرا حال نہیں دیہدا۔" دھنوں نے ہوکا لے کے آپا ڈھلا چھٹا دتا۔

" فیروی ہُن کیہ صلاح ہے؟ " بیرواوس دادل ٹوہناچا ہندی سی۔
 " بیرو! مینوں کھوہ بناں کسے نہیں جھلنا۔ " دھتوئیں روندیاں مُروں بیرونوں چھھی پائی۔
 " سکھی ساندی کھوہ دی گل کیوں کردی ایں۔ " بیرونیں اک پل چُپ سادھ لئی اتے
 فیروبولی، " تیرے پچھوں مودن آیا سی۔ " اوس من دی روکی گل کہہ دتی۔
 دھتو دارون تھم گیا۔ اوس پانی ویہندیاں اکھاں نال بیرونوں ویکھیا؛ جو اہ تہلی کرنا
 چاہندی سی، چچیں آیا سی۔
 " کدوں؟ "
 " توں تڑگئی تے اوہ آگئے۔ "

" ہائے نی ماں! " اوس دا ہتھ آپ مہارے متھے وچ آوجا۔ " جاہ جاندیے، توں اینی
 وتھ نال ای سر پینا سی۔ " اوس اکھاں میندیاں ہوکا لیا تے اوہ مُرُئیں بُس کرن لگ پئی۔ اوس
 اکدم ہی جڑباتی ہندیاں کیہا، " توں چُکھیا ناں، ہُن کیہ لین آیا ایں؟ "
 " میں کہن سُنن والی باقی نہیں چھڈی، پر مودن دا ایں وچ بھورا قصور نہیں سی اوہدا حال
 تاں ویکھیا نہیں جاندا سی۔ آکھدا سی، تُسیں مینوں جیوندے نوں مارتاں، پہلاں کیوں ناں خبر کیتی
 ؟ "

" خبر اونوں ہو روکویں کردے۔ " دھتوئوں اک پل اپنا ڈکھ بھل گیا کہ اوس بناں کسے
 دا بُرا حال ہو سکدا ہے، اوس بناں کوئی جیوند امر سکدا ہے۔
 " ایں لایھے دی بیڑی بیہ گئی اونترے دی، تے نالے ایہدے یاراں لندیاں دی
 ، شراباں پیندے رہے، مودن نوں آؤن ناں دتا۔ " بیرونیں اینی بھنی بیٹی دس دتی۔
 دھتو ہوکا لے کے سوچن لگ پئی، جے اوہ ویلے سر آجاندے، میرے نال تاں ناں آہ
 حال ہندے۔

" اوہ فیروی آؤن نوں کہندا سی، میں کیہا توں ہالے آئیں ناں، تینوں سُنہیا گھلاں

گیاں۔" بیرونیں مودن دے پیار وچ کاہلا پن دسیا۔

"توں آؤن کاہتوں ناں دتا؟" دھتو دے اندراک دھو جاگ پئی۔

"تیرا کیہ پیتھی، کدوں آویں۔ میں تاں ہُن وی سُنپے نوں دن نہیں چڑھن دیندی۔"

بیرونیں اپنا آپ اکدم تیار کر لیا۔

بسو چاہ والی پتیلی اندر چک کے لے آئی۔ جدوں دھتو رضائی وچوں اپنا پیر کھچیا، اوس دے مُونہوں فیر، ہائے، نکل گئی۔

"گڑیے میں چلھے چ روڑے ناں سٹ دیواں سیک لئی؟"

"تائی ضرور سٹ دے، تیرا بھلا ہووے ماں۔" دھتو نیں اک طراں بنتی وچ پکا ریا

بسو روڑے سٹن چلی گئی اتے بیرونیں چاہ ہلاؤنی شروع کر دتی۔

"فیر بے بنوں گھل دیواں؟" بیرونیں دھتو دی صلاح کھچی۔

"بے بنوں تاں بیرو گھل دیوینگی تے اوہ آوی جاویگا، پرسویرے پختیت بوہا آملنا

ایں، اوہنوں آئے نوں کیہ دیوینگی۔" دھتو بیت گئی ہونی نوں چھڈ کے آؤن والی لئی بھے وان

ہوئی جارہی سی۔

بیروہتوں چاہ والی پتیلی جھٹ گئی، ڈُنوں تاں اوس ہتھ پالیا کے بچالی، پرتی چاہ ضرور

نال اوس داتھوڑا ہتھ سڑ گیا۔

"لے چاہ والا تاں کم ہو گیا سی۔" بیرونیں گلاس چکدیاں آکھیا، "بھینے پختیتاں تاں

ضرور کجیا کلپش کرن گیاں۔"

"ایوں ناں کر۔" دھتو نیں اٹھ کے پیٹھدیاں آکھیا، "جے توں دھرم دی بھین ایں

ہتاں تائی نوں میرے نال گھل، مینوں اج ای گلاب چاچی کول چھڈ آویں۔ اوہوں میں مڑ کے

نہیں آؤندی تے آپے اوہنوں منگوا لو اگی۔"

"گل تاں تیری ٹھیک اے۔ اتھے پختیت نیں تینوں ہی جھوٹی کر کے لیتوں نوں ہک

دینا ایس پختیاں لٹڈیاں دیاں جاں جروانیاں دیاں۔ " بیرو کھوہ پٹن نوں پہلاں ہی تیارسی۔
 بسور وڑے چلھے وچ سٹ کے اندر آگئی۔ اوہ وی چاہ دا گھٹ پی کے نگھ لینا، چاہندی
 سی۔ دوجے نیانے نیچے ہون کر کے سبھ سٹے ہوئے سن۔ اوہناں نوں گجھ نہیں پیتسی، گھر کیہ واپری
 ہے۔ بیرو نہیں چھنی وچ چاہ پاؤندیاں آکھیا:
 " بے بے نی! اک کم اے تیرے تائیں تے کرناوی ضرور اے؟"
 " کی آ؟"

" دھتو نوں گلاب ایہدی چاچی کول چھڈ کے آؤنا ایس، ہنیں ای سویردی گڈی۔ بیرو
 نہیں اپنیاں موٹیاں اکھاں بے بے دے موندے اُتے گڈ دتیاں۔ دھتو وی درڑی کچلی تاگ نال تائی
 بسونوں ودھاتا تاگ ویکھ رہی سی کہ ایہو جیہے لیکھ کڈھدی ہے۔

" واہ گرونی دھنیے! پنڈتوں گٹ پٹاؤنی ایس میری۔ تیرا پوتتاں چھدیوں ماس کر سٹو۔
 ناں ناں ایہ گل ناں کریں مڑ کے۔ " بسونیں اک بھے نال مونہہ اڈ دیاں چاہ والی چھنی بھنچے رکھ دتی

" پنڈ کیہ وگاڑو پہلاں وی کر کے کھانے آں، گانہ نوں وی کریاں ای ملنی ایں، غریب
 دے گھریں کوئی تھوڑوں سندا پھر دا اے۔ " بیرونوں اپنی ہتھ کرنی اُتے اک طراں گروسی۔
 " باپو گٹ ہی لو، جانوں تاں مارنوں رہیا۔ ایہ تاں ساری عمر سیساں دیوٹاں۔ " اوہ ہر خطرے نال
 دو ہتھ کرن نوں تیارسی۔

" چل تائی توں گانہ ناں جائیں، مینوں اگلے ٹیشن گڈی چڑھا آ، میں اپے گلاب چلی
 جاواگی۔ ایہتھوں تاں مینوں ویکھ لین گے، میری پھاہی نہیں مگنی۔ " دھتو نہیں تائی دا ایس طراں
 ترلا کیتا کہ اوس نوں ترس آ جاوے۔
 بسو سوچن لگ پئی۔

سوچدی کیہ ایس، جے توں نہیں جانا تاں میں جاؤنگی، بھائیں بے بے گجھ ہو جاوے

- "پروئیں اپنی بے بے بنوں ایہ دھمکی ہی نہیں دتی سی، سگول بسودے جو اب دین اُتے آپ جان لئی دلوں تیار ہو چکی سی تے اپنی بے بے دی ناہ نوں اڈیک رہی سی۔

"دھینے، میری گت پٹاؤنی ایں، تیری مرضی۔" بسو بیرو دے اموڑ سو بھاتوں جانوسی۔
اوس کنواری دھی دی بدنامی نالوں ہر طراں دی اوکھ اپنے سر لینی ہی ٹھیک سمجھی اتے بدھی رُدھی نہیں جان دی ہامی بھرتی۔

اگلا سٹیشن تین میل دی وتھ اُتے پیندا سی۔ گڈی سورج چڑھن توں لگ پگ گھنہ سوا گھنہ پہلاں آؤندی سی۔ ہالے وڈا تڑکاسی۔ ویڑھے دے کسے کسے گھروں چکی چلن دی آواز آرہی سی۔ اوہناں کابلی کابلی چاہ مکائی۔ بسوئیں بدنامی دے ڈروں اک موڑ کٹنا چاہیا:
"دھینے تیرے پیر نہیں تینوں تڑن نہیں دینا، میں ایتھوں ای تینوں گڈی چڑھا آؤندی آں۔"

"تائی! اتھے تاں اوہ ہرل ہرل کردے پھر دے اے، مینوں فیرو چڑھاں دے دینا ایں۔" دھنوی دی حالت اُتے تائی نوں سچے دلوں ترس آ گیا اتے در دہسبھی اوہ ہر خطرہ جھلن لئی تیار ہو گئی۔

"پرو! میں آہ گڑتی سلوار نہیں پاؤنی۔" دھنوی نوں مودن دی آس وچ سہوریاں دی ورہی نہیں داہ کرنا شروع کردتا۔ "مینوں تان اپنے ادھور انے ہی دے دے، نالے کوئی شک ناں کرو۔"

پروئیں اوس نوں اپنی گڑتی سلوار دے دتی اتے سر اُتے نوں موٹی جیہی چادر کڈھ دتی، جیہڑی پالاوی ٹھل سکے۔

"آہ لے بھینے دورو پیئے تے تھوڑی جینی بھان، میرے کول ایہو گجھ ای ہن تاں۔"
پروئیں راہ خرچ دلوں تھوڑے پسیاں کارن اک طراں لا چاری دکھائی۔ پرواں دادل جیرا آکھدا سی، جے میرے کول لکھ کروڑ ہندا، میں تیرے اُتوں سارا وار دیندی۔

"میںوں پارلاؤن لئی تاں ایناں ہی لکھ مناں اے بھینے۔" دھتھو دا وال وال بیرودے
 شکرانے وچ ڈُبا بیاسی۔ بیرود میں تیریاں ہر دم سکھاں لوڑاں گی، تیرا دین میتھوں دتا نہیں جانا۔"
 بیرودیں اپنی بے بے نوں پنڈوں باہر تک چھڈن جان لئی منالیا۔ بسو چاہندی تاں
 نہیں سی کہ بیرو گھروں باہر پیر پاوے، پراوس دے اکھڑتے اموڑسو بھانوں کیہ کردی۔ بیرودیں
 اگے ودھ کے دانیاں وانگ آکھیا:

"میںوں اگے چل کے بڑک لین دیو، ٹسیں کچھے کچھے آؤنا۔" بیرو گھروں باہر ہو
 ٹری۔ پچھانہ بھوں کے اوس آخری نصیحت و جوں چتاوئی دتی۔ "جے کوئی اگوں چکھوں آہی
 جاوے، گھبرائیوناں تے ناں ہی کھڑیو۔ جے کسے نوں شک وی پئی تاں تھوڈے گھبراؤن تے
 کھلون توں پینی ایں۔ اپنے دھیان رواں روں قدماں پٹی جانیو۔" اوہ ایس طراں سکھیا دے
 رہی سی، جویں اوس اوہ سارے دیہن آپ دہاکے ویکھے سن۔

رب دی اوہناں اُتے اپنی مہر رہی کہ پنڈوں باہر آؤن تک بندہ کیہ اوہناں نوں آوارہ
 کتا تک ناں ملیا۔ دھتھو نہیں بیرونوں چھھی پائی۔

"بھینے، تیرا کیتا میرے کولوں موڑیا نہیں جانا۔" اوس لما ہوکا لیا اتے اپنا سر بیرودے
 موڈھے اُتے سٹ کے ڈسکن لگ پئی۔

"ہُن توں ٹرن والی گل کر، رب ملایا، فیر ساریاں دل دیاں ڈبجھاں لاہاں گیاں۔"
 بیرودے من وچ سی، ایہ کتے گڈی ہی ناں گنجھ جان۔

دھتھو نہیں ہتھ گھٹھیاں ساہ سری کال آکھی!

"چنگا بھینے! ساہ سری کال! اج توں پیسنس ہو کے ٹری جاہ، تیری دا دل نہیں جھا کدا

کوئی۔"

دھتھو نوں پیردی پیڑ شروع سی تے پلھ مار کے ٹر رہی سی، پر بسونوں پیڑ جتا نہیں سکدی

سی۔ اوہ دن داں پٹھ چھب لے کے اوس نال رن دا جتن کرن لگی۔ اوہ تائی نوں ایہ وی نہیں آکھ

سکدی سی کہ ہولی ٹر، دو بے گڈی رہ جان دا ڈر کوئی نواں پو اڑا کھڑا کر سکدی سی۔ اک آس اوس
 نوں حوصلہ دے رہی سی، جے گڈی مل جاوے، سارے دھونے دھوتے جان۔ فیراوہ ہر طراں
 دے خطریاں توں آپے نوں باہر سمجھدی سی۔ پہلا میل اوس کیسیں وٹ کے سکھالیاں مکا لیا۔
 دُو بے میل وچ پیرا نب گیا اتے بھدیا لوگڑ باہری ہوانا لٹھنڈا ہو گیا۔ منی منی پیڑتاں ہٹی ہی نہیں
 سی، پراوہ ہر اُلانگھ نال ودھی ہی جاندی سی تے فیروی اوس بسونوں کُجھ ناں آکھیا۔ پورب داتا را اُچا
 وکھ کے بسونیں آکھیا:

"ہون بہوتا نیرا نہیں تے توں چھولی قدم پٹی آ۔"

"ہائے! تائی، میرا پیراگ لگنا نہیں دھرتی لگدا۔" دھنٹو توں پل پل ودھی جا رہی پیڑ
 ناں ہی روکی گئی۔

"لیا میں لوگڑ نوں ہور گھٹ کے بھن دیاں۔ آپاں کیراں، ٹیشن تے پہنچ جائیے۔" اوہ
 بیہ کے دھنٹو دا پیر بھن لگ پئی۔ سوچاگے نالوں کتے بہتی ہو گئی سی، سگوں ہُن اتانہ پنجنی نوں سی
 چڑھ گئی سی۔ بسونیں اتانہ پنجنی نوں ہتھ لایا، دھنٹو! جانی تینوں تاں تاپ چڑھیا لگدا اے۔"
 "تائی تاہیں میرا سارا سر ریٹی جاند اے۔" دھنٹو نوں اک ہور ڈکھڑا ہو گیا۔
 "ہُن کیہ کرا نکلے؟" بسودا بھادسی، جے بہتا ہو گیا، جے گڈی ناں چڑھیا گیا پتچ جُج ہی
 اک نوں پپتاسی، جس توں اوہ گھیرا رہی سی۔

"تائی مینوں کُجھ نہیں ہندا اتوں گھبراناں۔" دھنٹو میں بسودا دل چھڈنا بھانپ لیا تے
 اوس بیرو والے جیرے دی تھاں مل لئی۔

بسونیں پچھانہ بھوں کے ویکھیا، اوس نوں گڈی دا جانن دس پیا، ٹیشن اُتھوں ادھ میل
 رہنداسی۔ ایس اخیر لے میل وچ دھنٹو دی اصلوں بس ہو گئی۔ بخار کارن اوہ ہنگروی مارن لگ پئی
 تے گٹے وچ تاں اکٹھیاں ہزاراں سونیاں پُجھ کھلو تیاں سن، پرفیروی اوہ ہارنن لئی تیار نہیں سی۔
 "دھنٹو گڈی تاں آؤندی اے، توں کوئی عز رکر۔" بسونیں ایہ وی تاڑ لیا کہ دھنٹو

دے وس گجھ نہیں۔

جیوں جیوں گڈی دا کھڑا ک تیز ہندا اجارہیاسی، تینوں تینوں بسودے بھادی بندی جا رہی سی۔ اوس دی دھڑکن چھاتی وچ اُچھل کھلوتی سی۔ اوہ دھتو نوں چک کے دی نہیں بھج سکدی سی۔ اوس سہارا دین داٹل لایا، پراہیہ وی ڈبیاں پئی نوں ہتھ پان والی گل سی۔ اخیر دو فرلانگاں اُتے گڈی نیں اوہناں نوں پچھاڑتا۔ اوہناں آخری دم تک واہ لائی، پر ریلوے سٹیشن چھوٹا ہون کارن گڈی بہتا سماں ناں کھلوتی۔ ہنیرے دی ہن لوئی پاٹ رہی سی اتے چڑی جنور بولن لگ پئے سن۔ بسواتے دھتو اتلے فرلانگ وچ سن، جد گڈی اوہناں دی بھورا جتی انتظار کرے بناں تڑ پئی۔ ویریاں دے ہو پچھے، کینے تے نرلاج واراں نال سمیں نیں وی دھتو نال پوج کے بے دری کروکھائی۔

"ہن نی جگوں جانینے!" اوہ اوتھے ہی ڈگ پئی، جویں کنارے لگن دی آس نکھٹ

جاوے۔

"ہُن کیہ کرینے؟" بسو نیں اوس نوں پھڑدیاں پچھیا۔ سچ مچ دھتو آپ اوس نوں پچھن والی سی کہ ہُن کیہ کرینے؟ اوس نوں فیرون آ گیا۔

"گڑیے! توں روناں، میں تینوں موڑتے چڑھا کے مُرا لگی۔" بسو نیں اک ہور دلیری کروکھائی۔ واستو وچ اتلے اوس نوں دھتو دی حالت نیں سچی مچی منکھی درد وچ پنگھرا سُنیا سی۔

دھتو نیں اپنے ہنکورے روک کے آکھیا:

"تائی! جاں تاں توں ایتھوں ہی مُڑ جاہ، میں آپے اپنیاں بنیاں جڑیاں بھگتاں گی۔

جاں بے توں میری دھرم دی ماں ایں، تاں مینوں توڑ پجھا۔"

بسو فیرو چیس پے گئی۔ گھروں تڑ کے اوہ اک غلطی کر ہی بیٹھی سی تے اخیر بے جکا کردی، دو بے گناہ لئی وی تیار ہو گئی۔ بہتا اوس نوں بیرو توں ڈر لگدا سی، جس گھر گئی نوں وال وال کوہ سُننا

سی کہ توں بھجی ٹٹی تے تاپ ماری نوں سڑک کنارے مرجان جاں بوچڑاں دے ڈھے چڑھ جان
 لئی چھڈ آئیں ایں۔ اوس ایوی خیال کیتا سی، ہوسکدا اے، بیروسن کے واہوداہ آپ بچج آوے

"چل دھینے، جدوں سُر اُکھلی وچ دے لیا فیڑہلیاں دا کیڈر۔" بسونیں سہج نال ہوکا
 لیا، "دیکھی جاوگی جس بھاہ بیٹے گی۔"

"میرے دھرم دے ماں! میں تیرا کتھے دین دیاں گی۔ توں مینوں اپنی چھوٹی بیرو جان
 کے ہی بھنے لا۔" دھنوں داؤں اُون اودے شکرے وچ پھسیا پیاسی۔

اوہ ریل دی لیہہ ٹپ کے واہنا وچ دی جی. ٹی. روڈ نوں سدھیاں ہوٹریاں۔ ہن گڈی
 نگھ جان دا فکر نہیں سی۔ ضبط دے باوجود دھنوں دی ہنگر تیز ہندی گئی سی۔ بسو کھج دھو کر کے اوس نوں
 سڑک تک لے آئی۔ سڑک توں تھوڑا پچھانہ ہی اوہ دوویں رُک گئیاں۔ ہن ہر پاسے چانن ہو چکا
 سی، اتے دُور نیڑے لنگھدے آدمی نظر آ رہے سن۔ اوہناں پندرہ گونٹ ہی دم ماریا ہو یگا، جد
 موٹر دا چانن چمک پیا۔

بسواٹھ کے پہلاں سڑک اُتے آگئی اتے ہنگر ماردی، پھانڈی دھنوں وی اوکھی سکھالی
 ناہلی پیٹھ آکھلوتی۔ جد چانن نیڑے آیا، بسونیں بس روکن لئی ہتھ کھڑا کردتا۔ ڈرائیور نہیں گڈی
 روک لئی۔ جد گڈی کھلوتی، اوہ بس دی تھان ٹرک نکل آیا تے بسو بھیڑی جیہی پے کے مایوس ہوگئی۔
 پر گڈی والے نہیں پچھ لیا:

"مائی کتھے جانا ایں؟"

"وے بھاؤ گلاب دے راہ جانا ایں۔"

"مائی جگرا نوں تائیں جانا اے تاں بیہ جو، باراں آنے سواری دے لگن گے۔" کلیز

نیں اگلی تا کی کھولدیاں آکھیا۔

بسونیں ہامی اُڑن لئی دھنوں ول دیکھیا، تے دھنوں نہیں اوس نوں جھٹ کرن لئی سر ماریا

کہ اک موقع تاں رب نہیں دتا ہے، چرکیوں لاؤ نہیں اس۔ دھستونوں بیمار حالت وچ دیکھ کے کلینز
نیں ڈرائیورنوں ہولی دے کے آکھیا:

"ایتاں بیمار مرغی سی، آپاں توں منگیا ای کجھ ناں گیا چل چچ دی چاہ تاں پیاں گے۔"

ٹرک خالی سی۔ دھستو پچھوں دی چڑھ ناں سکی، تد بسو نہیں ٹرک والیاں دا ترلا کہیتا:

"وے بھائی، جے سانوں اگے بہالوؤ۔"

کلینز نوں ترس آ گیا اتے نال ہی بندی چاہ دا لالچ اٹھ کھلوتا سی۔ اوہ پچھے جان لئی

مؤہری سیٹ توں تھلے اتر آیا۔ اوہ تائی بھتیجی ڈرائیور دے برابر بیہ گئیاں۔

"کی گل اے مائی بی بی نوں؟" ڈرائیور نہیں منگھی ہمدردی نال پچھیا۔

"بھائی پھوڑا اے چندرا، ایہدے پیرتے۔" بسو ہشیار زنائی نہیں سی، پراس نوں

قدرتی موقعے دی اہڑپی تے اوہ ایس جواب نال خوشی وچ اکڑیواں انو بھوکر ن گئی۔

"اوتھے کسے سیانے نوں دکھاؤ نا اس۔"

"ہاں بھائی۔"

ٹرک تیز ہو گیا۔ فیر ڈرائیور نہیں مائی نال کوئی گل ناں کہیتی۔ ہُن دھستو سوچدی سی، ایہ

وی چنگا ہی ہو یا ریل گڈی نہیں ملی۔ اوتھے خبرے کوئی ایدھر او دھردا آدمی ویکھ ہی لیندا۔ بھاویں

ہُن کوئی خاص خطرہ نہیں سی، پرفیروی اوہ اپنا آپ لکائی بیٹھی سی۔ اوس دے دل دی دھڑکن گڈی

دے انجن وانگ ہی پل پل تیز ہندی جا رہی سی، پر ہشیار ڈرائیور وانگ ہی اوہ اوس نوں گھٹی وٹی

تے قابو کری بیٹھی سی۔ اوس دے من وچ بڑے اتار چڑھا آرہے سن۔ اوس جھٹ ہی اڈاری مار

کے مودن کول چلی گئی۔ "ہائے! میں اوس نوں کوں ملا گئی؟" اک مسکان اک لالی بن کے اوس

دے لُوں وچ بھنیریاں پیدا کرن لگی۔ فیر اکدم ہی سنگ شرم وچ اوس دا لُوں دُوب گیا۔ اک

ہو کے نال اوس دیاں پوریاں اکھاں میٹاں گئیاں۔ ایہناں پوریاں میٹیاں اکھاں اگے مودن دا

چہرہ ہُن پیاردی رُوں وچ ہس رہیا سی۔ دیکھدیاں دیکھدیاں سنجیدہ ہو گیا۔ اوس دے مؤ نہ اُتے

کچھ اکھر اُکرے گئے، جیہڑے ان پڑھ دھشتوئیں جھٹ ہی پڑھ لئے، کیونکہ اوہ اکھر صرف اوس لئی سن تے اوہ ہی پڑھ سکدی سی۔ "ہائے! میں تاں ایوں نہیں سوچیا سی، تینوں چاہیا سی، توں ناں آیا، میں ظالماں اگے کیہ کردی، میرا دوش؟" ڈرائیور نے گڈی نوں بریکیاں ماریاں، اوہ اگانہ مومنہ پر نے ڈگدی ڈگدی مسیں پیچی۔ ہائے نی ہونے! توں رج کے بدلے لے لے، اوہ سنبھل کے بیگی اتے گھاسیٹ اتے رکھ کے اوس نوں گھٹن لگ پئی۔

بسو دلوں بہت پرسن سی کہ کوئی کُوولی وانہیں وگی اتے اپنے جانے پچھانے ماحول وچوں اوہ بناں کسے طراں دی اُگل ہوئی بیچ کے نکل آئیاں سن۔ گڈیاں دے ڈرائیور بھانویں لکھ تیکھے تے چتر ہندے ہن، پراوہناں دھشتو دے بیمار ہون کارن ایس پاسے ول سوچیا تک ناں کہ اک مائی نال جوان کُڑی اُدھلی جا رہی ہے۔ اوہناں جگراواں دی منڈی وچوں بھار چکنا سی، ایس لئی ڈرائیور نے سورج چڑھدے نوں ٹرک جگرا نوں لے آندا۔ دھشتوئیں ٹرک توں اتر کے کرائے دے پیسے دین لئی بسو نوں پھڑا دتے۔

جگراویں چاہ پی کے اوہ دوویں نکڑیاں ہو گئیاں۔ بسو نہیں چاہ والی بھٹھی اُتوں لوگڑ گرم کر کے دھشتو دا گٹا مُسوار کے بھن دتا۔ بخارا اوس نوں ہالے وی نہیں اُتریا سی۔ جدا وہ گلاب ول نوں جان والی بس پھڑن لگیاں، تہ دھشتوئیں تائی دے ہتھ پھڑ دیاں بینتی کیتی:

"تائی گلاب گئی توں خبرے کوئی ہور بج اُٹھ کھلو دے، جتھے اگے ایانا کشت کٹیا اے، بھورا گو ہور سہہ تے مینوں سدھی کاؤکی لے کے وڑدی ہو۔" دھشتو بڑی ہی آثر تے نمائی ہوئی کھلوتی سی۔ بسو توں اوس دیاں بھریاں اکھاں فیرناں ویکھیاں گئیاں۔ اوس دل دے ناں مندیاں وی ہاں کہہ دتی۔

اوہ راہ پچھدیاں ہولی ہولی شہروں باہر آگئیاں اتے کاؤکی دے پیسے آپیاں۔ دھشتو اپنے آپ نوں ہن کسے وی طراں دے ڈر بھے توں آزاد سمجھدی سی۔ پیڑ اوس نوں ہالیں وی مُسئیاں دے کے اُٹھ رہی سی، پراک انگی خوشی اوس دی پیڑ نوں دبی آرہی سی، ہر قدم اتے اوس

نوں شرابی کری جا رہی سی۔ پیرسیک لین نال پہلی گوہ دھتو نہیں کافی حوصلے نال طے کر لئی۔ اگانہ
 فیرناں مگن والیاں سوچاں جاگ پیاں۔ ہُن کسے گڈی دے نکل جان دی کاہلی نہیں سی۔ پر بسو
 نیں اج ہی دنیں دنیں گھرنوں ضرور مڑنا سی۔ اوہ سمجھدی سی جے ناں گئی، پتہ نہیں کی اُدمول اُٹھ
 کھلو وے۔ دھتو نیں اوس نوں دھیرج دتی کہ اوہ تینوں سائیکل اُتے جگراویں گڈی چڑھا کے
 جاوے گا۔ دھتو تائی نال بڑے وشواس والیاں گلاں کر رہی سی۔ پر کدے کدے انہوئے شک
 تے ڈرناں اُہدی چھاتی دھڑک اُٹھدی، خبرے اوہ مینوں ویاہی کر کے..... پر پیروتاں ایس
 طراں نہیں آکھدی سی۔ اوہ سارے چاہ ڈاھ اوساری کردی آئی سی۔

جداوہ ادھ وچ گکیاں، تہکتھوں پنڈنوں مڑدے گڈے والے نوں پُکاریا:

"وے بھائی گڈے والیو! جے میری بیمار دھی بوں بہالو۔"

گڈے والے نے بیمار گڈی سمجھ کے بلدروک لئے۔ اوہ ویلنے توں گڈے لے کے گھرنوں
 چلیا سی۔ بسو نے آسرا دے کے دھتو نوں مسیں گڈے اتے چڑھایا۔

"مائی! توں وی بیہ جاہن۔" گڈے والے نیں ہمدردی انو بھوکردیاں آکھیا۔

"شبابشے وے بھائی! جیون جو گیا، تیرے بلداں دی سکھ ہووے!" بسو نیں جٹ

مُنڈے نوں کئی سیساں دتیاں۔"

گڈا دھتو نوں رب ہو کے بہوڑیا سی۔ نہیں، پتہ نہیں اوہ کدوں تے کیہڑے حالیں
 پنڈ پھنچدی۔ راہ وچ بسو نیں دھتو نوں کن وچ چکھیا:

"میں بھائی نوں مودن بارے چکھاں؟"

دھتو نیں اکھ اتے اُنکلی دے اشارے نال اوس نوں چُپ ہی وٹ لین لئی سمجھایا
 ۔ ایس طراں اوہ سمجھدی سی، ایہ جٹ منڈا خبرے مینوں کیہ خیال کرے۔ اوہ کسے طراں اوپرے
 کول وی اپنی گل نہیں جان دینا چاہندی سی۔ توڑ پنڈ تک سوچاں دیاں سوئیاں اوس نوں چکھاں
 مار دیاں ہی رہیاں۔

اوہ پنڈ دی نیائیں وچ گڈے توں اُتر پیاں۔ بسونیں گڈیوں لہہ کے فیر بھائی نوں کئی
سیساں دتیاں۔ بھائی گڈا توڑ کے اگے لے گیا۔ دھتو پلھ مار دی راہ توں دس قدماں دی وتھ نال
اک پل پیٹھ آ پیٹھی۔ سٹاراوس نوں ہُن وی سی، پر پہلاں جناں نہیں سی۔ بسونیں اوس نوں چکھیا:
" ہُن دھینے؟ "

" ہُن تائی، تُوں اوہنوں اتھے لے کے آ۔ " دھتو بناں ارتھ دھرتی اُتے لکیراں
پاؤن لگ پئی۔

" تیری مرضی۔ " بسو انہوئی جیہی جھک نال پنڈ نوں تڑ پئی۔

دھتو جان کے نال نہیں گئی سی۔ اوس دیاں شکاں تے سوچاں وچوں اک ڈر اُٹھ کھلوتا
سی۔ خوشی دی تھاں ہُن اُداس وی سی۔ پیڑاں دیندے پیر نوں اوس پولیاں دایا۔ پیر اوس دی
روح وچ وڑ دی جا رہی سی۔ اوس نوں ایوں جاپیا جو یں پیراں پیٹھلی دھرتی نیں وی اوس نوں
حوصلہ دین لئی اونسیاں کھچنیاں شروع کر دتیاں۔ اوہناں وچ راہ کوئی نہیں سی۔ اوہ ہور وی اداس
ہو گئی۔ پیر مدد گیر۔ ہُن تاں توں ہی رکھن والا ایں، نہیں دھتو نیں واپس مُڑ کے تاں نہیں جانا۔ اوہ
پیٹھی رون لگ پئی۔ اوس نوں روندی دیکھ کے لاگوں اک لنگھدی مائی نیں ہمدردی وجوں چکھیا:
" گڑے بی بی! توں کیوں روندی ایس سٹھ نال؟ "

" نہیں مائی جی میرا پیر ہی بہت درد کردا اے، ہور کوئی گل نہیں۔ " دھتو نیں اوس نوں
جواب دے کے نیویں پالئی۔ اوہ چاہندی سی، مائی ہور چکھ نال کرے۔ مائی سر ہلا کے چلی گئی۔ اوہ
سوچاں دے ویناں وچ مُڑ وی تڑی!

اوس نوں خیال آیا، گھنٹہ بھر ہو گیا اے، ناں تائی آئی تے ناں.....۔ بھلا دھتو ایہو جیہی
کسے ہور نال وی ورتی گئی ہووے گی؟ " پتہ نہیں ہالے ہور کئے دکھاں دے پہاڑن والے باقی
ہن۔ نہیں، ہُن ہور نہیں دکھ جریا جانا۔ اوس کنناں کجھ سوچ ماریا سی، پر یادتاں اوس نوں لکھ وی
نہیں سی۔

جدوں، اوس سر اُتاناہ چکیا، مودن و گیا آؤندا اوس نوں نظریں پیا۔ اوس دے دل نوں
 جھٹ ہی کجھ ہونا شروع ہو گیا: اوہ اوس طراں ہی لتاں نوں کنگھی پائی بیٹھی رہی۔ گوڈے دے دبا
 نال دل دی کاہلی دھڑکن نوں گھٹن دا جتن کیتا۔ مودن کول آ گیا تے، اوس نیویں ناں چکی
 ۔ مودن نیں سست سری آ کال آکھی، اوس توں جواب وی ناں دتا گیا۔ خوشی، دھڑکن؛ شک اتے
 ڈر دے ساخے جزبات نیں اوس نوں سمیں معصوم بنائی رکھیا۔

" توں تائی نوں ناں لے کے آیا؟ " دھنوں نیں نیویں وچ ہنچو بھر آئے سن تے سکھم
 کنہنی ہٹن وچ ہی نہیں آؤندی سی۔

" میں جان کے اوس نوں گھر چھڈ آیا ہاں، توں اٹھ، گھر نوں چلیے۔ " مودن دے
 بولاں وچ اپنت اتے بھروسہ سی۔

" نہیں۔ "

" کیوں؟ " دھنوں دی نہیں مودن دی ساری خوشی کٹ گئی اتے اوس دی ہلاں بھری
 چھاتی وچ جویں اچانک پتھر آؤ جا ہووے۔ بسو توں دھنوں آئی سن کے اوس دادھرتی پیر نہیں لگدا سی

" تینوں پتہ اے، میرے نال کیہ کیہ بیتیاں ایں؟ " دھنوں نیں ہالے وی موند اتاناہ نہیں
 چکیا سی، پر مودن دے بول اوس دے سارے پھٹاں وچ شہد ڈول گئے سن۔

" نہیں، پر جیہڑیاں بیت گھیاں ایں، اوہناں نوں بھلا دلوں تے اٹھ۔ " مودن اوس
 نوں گھر لجان لئی کاہلا سی۔

" جویں میرے نال بیتیاں ایں، اوہ بھل نہیں سکدیاں۔ " ہنچو دھنوں دے پیراں
 وچ کارا ڈگے۔

" فیر۔ " کل ول ہوئے مودن دے موندوں سو بھاوک نکل گیا۔

" بس اکوای گل آ۔ "

"کی، توں دس سہی۔" مودن اوس سمیں سولی چڑھ جان لئی تیار سی۔
 "جے توں مینوں رکھنا ایس، تاں میری بانہ پھڑ لے، نہیں توں رب دیا بندیا اتھے ای گھر
 نوں مُڑ جاہ۔" دھشتو توں اپنا رونا ناں روکیا گیا تے اوس دوہاں ہتھاں نال موند ڈھک لیا۔
 مودن توں روندی دھشتو جھلی ناں گئی تے اوس جھٹ ہی نیوں کے اوس دی بانہ پھڑ لئی۔
 "بس ایہی گل ہی سی۔ توں اُٹھ، روناں۔ تیری خاطر ہُن میں مرا نکا! بھولینے! جے توں
 دلیری کر کے میرے پنڈ آسکدی ایس، میں ایناں ای گیا گزریا ہاں کہ تینوں آئی نوں رکھدی ناں
 سکاں۔ اُٹھ، ہُن توں روناں، میرے کول چند ہے، میں تیرے توں واردیا نکا۔ ہُن توں فکر کا ہدا
 کردی ایس۔" مودن بھاوک ہو گیا بولی جا رہیا سی۔
 مودن نیں اوس نوں بانہوں پھڑ کے ہلُو نیاں۔ اوہ چُٹی نال موند پونجھ کے اُٹھ کھلوتی
 اتے اوس دے پچھے تڑپئی۔

نکے دے دل دی شک دی پوری گنڈھ بچھ گئی سی۔ اوس دی نُوہ نوں نیلے اتے کارے
 نیں رل کے کھپا لیا ہے، تاں کہہ سکتے ہور تھاں بہا کے پیسے کھرے کر لین۔ اوہ اک وارا کلمے کارے
 نال گھور مسورے وی ہو چکیا سی۔ اوس دی خاہش سی کہ دھنٹو نہیں، تاں گھٹ پیسے ہی واپس آجان
 ، جیہڑے کہ اوہ جاند اسی، ورتے جان دی سورت وچ گنگا گنیاں ہڈیاں ہو گئے ہن۔ کارا اتے فیلا
 اپنی تھاں سچے سن۔ جد، نکا اوہناں اُتے ایویں اُبو نالا وندا تدا وہناں نوں اک لگ اُٹھی۔ اوہ تاں
 اپنی بدنامی نال ہی مرے پئے سن۔ نکے دے طعنے دکھیاں نوں ہور دکھاؤن والی گل سی۔ کارے
 نیں اک کے نکے نوں اخیری سنادتی کہ توں ساڈی گڑی مار کے کھپا دتی، اسیں تیرے کولوں
 جیوندی جاگدی گڑی لینی ایں نہیں تیرے اُتے دعویٰ کرا سکے۔ کارے توں ساہمنیاں سن کے نکا
 ڈھلا پے گیا۔

نکے دا کوڈی کوڈی کر کے باراں سو جوڑیا گھروں نکل گیا، رن نیں اُدھل کے دکھیاں
 نک وڈھ دتی سی، ایس توں وی دکھ دی گل لوکاں دیاں دل ساڑ ویاں اُلٹیاں سدھیاں سُننیاں
 پے رہیاں سن۔ نکے نیں اندر بھوج کے گیانی منی تے اوہ چلدے پُجے اک نمبر دار دی شرن جا
 پیا، جیہڑا پلس دا جھولی چک اتے دلال سی۔ اوہ چاہندا سی، نمبر دار اوس نال تھانے چل کے کوئی

بتن بناوے، شانہ کوں لکھی ہی ہتھ آ جاوے۔ نمبردار تھوڑی رواجی ناہ نگر پچھوں اوس نال ٹر پیا۔
جدوں اوہ دوویں صدر دے تھانے پینچے، قدرتی تھانیدار اوہناں نوں ویڑھے وچ ہی حاضر مل پیا۔
اوہ باہر دُھپے بیٹھا کاغزاں دی پھولا پھالی کر رہیا سی۔ اوہ ست سری آ کال بلا کے اک پاسے بیچ
اُتے بیہ گئے۔ ساری حال حقیقت پچھان پچھوں تھانیدار میں نمبردار نوں اڈ کر لیا۔

" کیوں نمبردار، کوں کرنی ایں؟ "

" حضور دی مرضی اے جے چار اچلداے تاں لادیو۔ " نمبردار دلوں نکلے داہمی سی۔

" ایہ کیہڑی گل اے بائی چاراناں چلو۔ "

" فیرتاں پچھنا تاں کیہ اے! "

" اویوں مہراں مارکئی گوکھان جوگا اے؟ "

" مارتاں کھالوے گا، پرتیوں مل جاوے سہی۔ "

" نمبردار، ایہ دس، تیوں گئی کیہڑے دکھوں؟ " تھانیدار میں سُوں لینی چاہی۔

" مینوں تاں جی شک ہے، مُنڈا نیانا ایں تے کجھ نہیں تیوں نوں چھیڑیا ہؤ۔ لوکاں

دی وی ایہی دند کتھا اے ایہنے منڈا نہیں، آپ ویاہ کرایا اے۔ " نمبردار میں جس جس طراں دیاں

اڈ دیاں گلاں پنڈ وچ سُنیاں سن، تھانیدار نوں دس دتیاں۔

نمبردار دی آکھی گل تھانیدار دے وی تھوڑی دل لگ گئی۔

" چنگا توں ایہدے نال پہلوں گل گن لے۔ " تھانیدار اوہناں نوں کلیاں چھڈ کے

دفتر اندر چلا گیا۔

تھانیدار دے چلے جان پچھوں نمبردار میں نکلے نال گل کییتی کہ ناویں بناں کم نہیں بننا۔

ناویں دی گل سُن کے نکلے داساہ سنگھ وچکار ہی پھس گیا۔ اخیر اوس توڑ بھن کر دے میں دوسو اُتے

سر ہلا دتا۔ اوس بار ایں سودی کبوتری لئی دوسو دا ہور دالا دتا۔ اوہ اپنی گو سمجھدا ہی سی کہ کھوہ ڈگی اٹ

سکی نہیں نکل سکدی۔

جد تھانیدار باہر آیا، اوس نمبردار نال اکھاں ملائیاں تے جھٹ ہی اوس دیاں اکھاں
وچ ٹھیک ٹھیک پڑھ کے ٹواری ہو گیا۔

"آوے مہرا! تیرا کم بنائیے! تھانیدار نیں کُرسی وچ ڈگدیاں آکھیا، نکا گل وچ
پلاپا کے کھلو گیا۔، کیوں اوئے،، تیویں لہو دئیے؟"
"حضور دی مہربانی ہو جاوے، میں تاں پٹیا ای گیا۔" نکا اکدم مناسکین بن گیا اوہ کہنا
چاہندا سی، توں وی دوسوئی ہی ہنگارا بھریا اے۔

"ماں دیا کھسماں! جے گھبرو ہوئے مُنڈے نوں وی اہندا، اوہ کیوں جاندی۔"
"حضور پُٹھیا بھوالیاں آگئیاں۔"

"جے تیویں اسپس پھڑ دئیے، فیر سا نبھ لو بیگا؟" تھانیدار اکواکھ نال نمبردار نوں وی
دیکھ گیا۔

"حضور فیر اسپس سا نبھ لو انگے۔" نکلے نیں ہک نوں ہتھ لاکے اُتر دتا۔

"چچھا ایدس، اُہدی بدووال کسے مُنڈے نال یاری تاں نہیں سی؟"
"جی ایہ نہیں پتہ۔" نکا ناہ وچ کناں نوں ہتھ لاکھیا، جو یں ایس گل نال اوس دی عزت
وی پٹیدی سی۔

"ہور کتی دیا پُترا، اوہنوں دھرتی نگر گئی۔ شمار زانی ایویں نہیں جاندی ہندی۔"
تھانیدار نیں اپنی گل دی پُٹھی لئی بوٹ والا پیر میز اُتے ٹھکوریا۔ "دو جے سُن، اوہناں دیاں
رشتیداراں ول جتھے کتے وی تینوں تھوڑی جتی شک پٹیدی اے، بڑے چُست بندے بھجج دے
، اوہناں دی چوک ناں نکلے کسے کول۔ جے کسے مُنڈے اُتے شک ہووے تاں پتہ دیویں
، سا لے نوں لمبا پاوانگے؟"

"جی حضور!" نکلے نیں نال ہی سر ہلایا۔

"جدوں ماڑی جیہی وی سوں لگے، فوراً میرے کول آ جاویں۔ چچھا، تیرا لے کے تاں

نہیں گئی کچھ؟" استمیں تھانیدار نہیں فیئر نمبر دارول دھیان کیتا۔

"جی نہیں، ایویں جھوٹھ بولنا ایں!" نیکے نیں کناں سچ بولیا سی تے اوہ اپنے سچ دی

تھانیدارتوں دادچا ہندا سی۔

"نمبر دارا! پرچہ نہیں لکھدے ہالے۔ جے زیور لے گئی لکھدے آں، تاں کئی وار کوٹ

وچ ثابت کرنے اوکھے ہو جاندے ہن۔" تھانیدار اک طراں اوہناں دی صلاح دی چچھ رہیا

سی۔

"جویں حضور دی مرضی اے کرد، پر کم ساڈے مہرے دا ہو جاوے۔" نمبر دار نیں نیکے

دے موندرو پرواوس دی سفارش کردتی۔

"ایہ کویں ہو سکدا اے نمبر دارا! توں آویں تے اسیں تیرے بندے دا کم ناں

کریئے۔" تھانیدار نیں پوری تسلی وچ آکھیا، "پر تسیں تھوڑا بہت تھوہ پتہ ضرور لیا کے دیو، فیئر

اسیں جانے ساڈا کم۔ ہُن تسی جاؤتے تھاوں تھائیں بندے توں دیو، سمجھے؟"

"چنگا حضور!" اوہناں دوہاں ہتھ جوڑ کے، ست سری آ کال، بُلائی اتے او تھوں تڑپے

مایوس نکلے نوں پر تیت ہندا سی، جویں تھانیدار نیں دو سو لین لئی تھان بنا لئی ہے تے

بھال دا سارا کم میرے موڈھیان اُتے ہی سٹھ دتا ہے۔

تیجے دن نکلے نوں سُنہیا آملیا کہ دھنوتاں کاؤکی مودن دے گھر ہے، جتھے اوہ پہلاں

منگی ہوئی سی۔ اوس مودن دے اگے پچھے دا چوری چوری پتہ کیتا، تد نکلے نوں مودن دے گھر

کاؤکی جان اُتے یقین ہو گیا کہ تیویں دی اوس مُندے نال پہلوں دی ہی رال پال سی تے میرا

فیلے اتے کارے اُتے شک فضول ہے۔ اوہ نمبر دارنوں نال لے کے تھانیدار کول نٹھانٹھا آیا اتے

ساری گل آدسی۔ تھانیدار نیں ہس کے سگول آکھیا:

"کیوں ہوئی ناں میرے والی گل پچی، جوان تیویں جوان مُندے نال نکلو۔"

" ہُن تان حضور دے ہی ہتھ دس ہے۔ " نکلے نوں دھتو دے مُڑاؤن دی خوشی چڑھی ہوئی سی۔

" سُن، ہُن تینوں میں ہور راہ دسدا ہاں، نمبر دارا ! ایہدے نال جاہ، سیانے چپے وکیل دی معرفت اپنے علاقے دے مجسٹریٹ گرا قبل سنگھ دے درخواست دیوؤ کہ میری نوہ نوں فلاں مُنڈا فلاں تھان نا جائز طور تے دبا کے رکھی بیٹھا اے۔ سمجھیا؟ " تھانیدار نہیں اک وار ڈولہیو پھر کے نکلے نوں ہلوانیاں۔

" ہاں جی حضور! " نکلے نہیں اوس طرں ہی سر ہلایا۔

" حضور دیاں گھوڑیاں ہور سُن، میں اپنا سپاہی سٹینوکول بھیجدا ہاں۔ اوہ فوراً مجسٹریٹ کولوں وارنٹ اُتے دستخط کروا کے شام دی ڈاک ہی جگراؤں دے تھانے بھیج دیوگا۔ او تھوں گرفتاری کراؤنی میرا ذمہ۔ جدوں وارنٹ جگراؤں پہنچ جاوے توں فوراً توں پہلاں او تھے پہنچ جاویں۔ اک دو بندے وی نال لے کے جاویں واقف کار، سمجھیا؟ "

اوہ دونوں تھانیدار دی ہر گل نال مورکھاں وانگ سر ہلارے سن۔

" تھانیدار توں چھاپا اودوں پواؤ، جدوں اوہ سُر نی بالکل گھر ہووے۔ نہیں کم خراب ہو جاوے گا، اوہ ماں دا کھسم لے کے کتے ہور نکل جاویگا، فیروکھت نوں پھڑیا پھریگا، ہن سمجھیا ناں؟ " تھانیدار نہیں اوس نوں اک طراں راہ پادتا۔

" تہاڈی ماں پیو مہربانی نال ہی کم راس آؤنا ایں۔ " نکلے دی حوصلے وچ چھاتی پھلی

جار ہی سی۔

" ہور سُن اوئے، سُر نی دے بیونوں وی ہتھ وچ رکھیں، نہیں ساری کھڈ چوڑ ہو

جاو گی۔ " تھانیدار نہیں اک ہور چٹا وئی دتی۔

" ہچھا جی، اسیں ایتھوں سدھے اوس کول ہی جاوانگے، اوہ آپاں توں باہر نہیں ہو

سکدا۔ " نکلے نوں دل دے صاف فیلے اُتے بھروسہ سی کہ اوس نوں اپنے کچھے لالوانگا۔

"جے نمبر دارا اوہنے کھبا سجا کیتا، مینوں خبر کرنی، میں سالے دے اتھتھے سد کے وٹ
 کڈھ دیا نکا۔" تھانیدارنیں ہر طراں تسلی دے کے اوہناں نوں اپنے کولوں توردتا۔
 نکا اچ پورے حوصلے وچ تھانیدار کولوں واپس آرہیا سی۔
 شام دے تزن وجے سن، مودن دے گھر پلس دا چھاپا پے گیا۔ مودن گھر نہیں سی
 ، نیڑے ہی ستھ وچ تاش کھیڈ رہیا سی۔ دھنٹو ول اشارہ کردیاں تھانیدار نوں آکھیا:
 " حضور! آہ بیٹھی اے۔" نکلے دا بھیتتی نال سی۔ چار سپاہی اتے پنڈ دا نمبر دار وی
 چھب دی چھب اندر آوڑے سن۔

مودن دی ماں ڈر گئی۔ دھنٹو نیں اتھتھے آکے سارے فکر بھلا ہی دیتے سن۔ اوہ آپے
 نوں ہر طراں دے دشمنان توں آزاد سمجھدی سی تے اوس نوں کسے پیتا دے سُننے وچ آؤن دی وی
 آس نہیں سی۔ اوس حیرانی تے ڈرو وچ ڈور ڈورا کھاں نال ساریاں نوں دیکھیا، جو س پچھ رہی
 ہووے، ظالموں! تَسیں میرے کولوں کیہ لینا ایں، میں تہا ڈا کھیڑا چھڈ چکی ہاں، تَسیں میرا چھپا
 کیوں نہیں چھڈ دے؟"

"بائی اٹھ تڑ۔" تھانیدارنیں دھنٹو نوں نرمی نال آکھیا۔ اوہ سمجھدا سی، دشمن دے سر
 اُتے آکھلوتا ہے، ہُن ایہ کتے نٹھ کے تاں جا نہیں سکدی۔
 "کیوں؟" دھنٹو دادل دھڑکن لگ پیتا تے ڈر کارن اوس نوں کنہنی وی آگئی۔ ایہ تاں
 اوہ سپشٹ ہی سمجھ گئی سی کہ پلس ہتھوں خیر نہیں۔

"تیرے بائی وارنٹ اے، تینوں چلنا پوؤ گا۔"
 "میں نہیں کتے جانا، میرا مالک گھر نہیں۔" ڈری ڈری دھنٹو نیں جانوں ناہ کردتی۔
 سارے سپاہی دھنٹو دے موند ول دیکھی جا رہے سن۔ مودن دی ماں اپنے پُت نوں
 آواز مارن لئی باہر بھج گئی۔ دھنٹو دے میرا مالک گھر نہیں، آکھن اُتے نکلے نوں غصہ آ گیا، کہ سالی
 چار دناں وچ مالک وی بنا بیٹھی۔ اوس اگانہ ودھ کے اوس نوں بانہوں پھڑکے کھچنا چاہیا۔

" تُردی توں کوئیں نہیں تیرے تاں وڈے وی تُرنکے۔ "

" خبردار بے مینوں ہتھ لایا، آپ نوں کیتا پاویں گا۔ " اوہ نیکے دے مقابلے وچ آپ نوں تکرڑی سمجھدی سی۔

"سانوں پُٹ کے توں کھسم وی ہور آ کیتا!" نکا ہورا گاندھ آیا۔

"گانہ ہویا جتی اے میرے کول۔" رلے ملے ڈر، روح اتے غصے کارن دھنوں دیاں اکھاں لال بگیاں ہو ہو جان دیاں سن۔

تھانیدار نیں، تاڑ، کردا ڈنڈا نیکے دے موریاں وچ کھچ ماریا۔

"سُردا بچہ ! حرامزادا ! تینوں کہنے آکھیا اے پھڑن نوں۔" تھانیدار نیں سارے حالات نوں جھٹ ہی بھانپ لیا اتے دھنوں دی ہمدردی جتن لئی اوس اجیہا کیتا سی۔

"پچھے ہٹ جاہ ایہ کم میرا ہے۔" تھانیدار نیں پورے روح نال دھمکی ماری۔ تھانیدار سیانسی۔ اوس سچھیا، میں کیوں ایہو جیتیہی مُنہ زور زانی نال جھگڑاں، کوئی سیا پاگل پوا بیٹھاں۔ کیوں ناں نرمی توں کم لوواں۔

نیکا سٹ والی تھان پلوسدا سپاہیاں دے پچھے ہو گیا۔ دھنوں نوں اوس دی پانی پت لہہ جان اُتے اندروں بڑی خوشی ہوئی، پراوہ جمدت پروانا کڈھی جیوں دے تیوں کھڑے سن۔

"بی بی ! جانا ضرور پوؤگا، ایہ سرکاری حکم اے۔ اسیں تاں سرکاری ڈیوٹی و جاؤنی اے۔" تھانیدار ہالے وی نرم شبدان توں کم لے رہیا سی۔

"جی جنناں چر مالک نہیں آجاندا، میں نہیں جانا۔" دھنوں نیں اکھاں بھر لیاں۔ "میں کسے داکیہ چکلیا پڑا آیا اے، مینوں کاہتوں پھڑدے او!" اوہ اپنی طراں دے ترلے وچ کنبدی رہی سی۔

"بی بی ! مینوں کوئی پتہ نہیں، میرے کول عدالت ولوں تیرے ناں وارنٹ اے، میں تینوں پھڑ کے اوس عدالت دے اک وار پیش کر دینا ایں۔ میرا ایس توں ودھ کوئی کم نہیں تے ناں

ہی مینوں ہور پتہ اے۔" تھانیدار نہیں سا و طریقیے نال دھستونوں سمجھایا۔
 دھستونیں سوچیا، اوس دے پیو دے وی وارنٹ نکلے سن، فیر جیل کر دیندے ہونگے
 مینوں وی جیل کرنگے۔ جیل دے خیال نال اوہ کنبن لگ پئی۔ گھر وچ ہور تماشاہ دیکھن والے
 وی آگئے۔ مودن وی بھجا بھجا آپہنچیا تے اوہ وی گھبرا گیا سی کہ پلس نوں کیہ کہیتا جاوے۔ اوس
 جھٹ ہی پختونوں یاد کہیتا اتے ماں نوں اوس ول تور دتا۔
 مودن میں تھانیدار اگے ہندیاں آکھیا:

"جی مینوں لے چلو جتھے لے کے چلنا ایس، ایہنوں میں نہیں پھرن دینا۔"
 "تیرے گھر دی حکومت اے، توں پھرن نہیں دینا، میں تینوں پھڑ کے دکھاندا۔"
 سردار تاء کھا کے جھٹ تھانیداری رعب وچ آ گیا۔
 "ناں جی تئیں پھڑتاں سکدے او میں کہند ا مینوں لے چلو ایہنوں کیہ کرنا اے۔"
 مودن پہلے جھٹکے وچ ہی ڈھلا پے گیا۔

"ایہدے وارنٹ اے، ایہنوں مجسٹریٹ صاحب دے پیش کرنا ایس، تینوں چلن دا
 شوق اے تاں توں وی چل۔" فیر تھانیدار نہیں دھستونوں وی دیکھا ماریا، "گٹوئے اٹھ کے تڑ
 نہیں مارداں دو ڈنڈے۔"

تھانیدار نہیں جینوں ہی بیست اتانہ چکی، کنبدی دھستونیں جھکدیاں جھکدیاں پیر پٹ
 لیا۔ اوس بڑے دکھ نال مودن دیکھیا، جو اوس دادل کہہ رہیا سی: تیرے آکے وی میرے نال
 ایوں ہونی سی۔

"دھستو دی بکھری حالت ول مودن توں دیکھیا ناں گیا اتے سو بھاوک ہی اوس دی
 نیویں پے گئی۔ فیر اوس دی گل اُتے تھانیدار دی چہرہ آوجی۔

"توں وی تڑا وے وڈیا عاشقا! تینوں وی چلن داشوق سی۔"
 اک سپاہی نہیں اوس دے دو پولوں ہور دھرتیاں۔ اوہ اپنے سردار توں گھٹ نہیں رہنا

چاہندا سی۔ مودن اتے دھشتونوں اوہناں اگے لاکے تور لیا۔ پنڈ دے کسے پنچ، سر پنچ نوں ایہ پنچھن
دی ہمت ناں پئی کہ کیدہ واقعہ ہے؟ ایہناں نوں کیوں پھڑیا ہے؟

مودن دی ماں دے مُرداؤن تک پلس اوہناں نوں پھڑ کے لجا چکی سی۔ پنچتر دے
پنچن توں پہلاں پچینا ملی پنچ گیا۔ پنچتر نوں آوندیاں ویکھ کے اوس آکھیا:

" کیوں ہوئی اوہو گل ناں، میں کیہا نہیں سی، تیویں دے بیان کرالو، بیان کرالو۔ "

پنچتر سوچ رہی سی، فوری طور تے ہُن کیہ کرے۔ ملی نیں مُردا کھنا شروع کیتا:

" مینوں تاں آکھن، ایہ ایم دا گولا کھا چھڈ دا اے، ایہنوں کیہ پتہ اے قانون دا۔ آہ

وڈے سیانیاں نیں تیویں کھوالی تے بیجتی وادھو کرائی۔ "

" ہُن بھولن دا کیہ فیدا۔ " پنچتر نیں اوس نوں اکھاں وکھایاں۔ " چل تھانے نوں

چلنا ایں، اوہناں دے مگرے ای، اج تاں لڈھیانے لجانوں رہے۔

" ہاڑے وے بائی! جاؤ وے شاباشے!! " مودن نیں اوہناں اگے ہتھ جوڑے۔

پنچتر اوتھوں ہی گھر نوں بھوں پیاتے کمبل موڈھے سٹ کے پنچتے نوں پنڈوں باہر

اڈیکن لگا۔ پنچتے نیں وی بہتی دیر ناں لائی۔ اوہ اپنے ساتھی نالوں وی کاہلاسی۔ اوہ رواں رویں

ٹرے گئے اتے پلس دے تانگے توں اک گھنڈہ چکھوں ہی تھانے پنچ گئے۔ مودن اوہناں نوں

ویکھ کے تکلڑا ہو گیا۔ اوس نوں دھشتوتوں دورا ک کھنچے وچ باہیا ہو یا سی۔

پنچتر نیں اک جانوں سپاہی نوں کیہا:

" جاہ سردار صاحب نوں آکھ! کاؤنگی توں پنچتر آیا اے۔ "

" مئے جاندا آں۔ " سپاہی تھانیداردے کواٹرول بھسوں گیا۔

غلے نیں وی تاڑیا، جیہڑے ایہ مُنڈے آئے ہن، ضرور مودن دی حمایت وچ آئے

ہن۔ اوہ بہت خوش سی کہ دھشتو پھڑ لیا ندی ہے۔ اوس نوں باراں سو گھرنوں مُردا پر تیت ہو رہیا

سی۔ پر کنیاں اوس نوں ایہ کہہ کے اُداس کرن دا وہ جتن کیتا کہ بے تیویں نیں تیرے حق وچ بیان

ناں دتا، تیرے تاں اُہدی پراندی وی ہتھ نہیں آوونی۔

سردار نیں جیوں ہی پنخترنوں ویکھیا، اپنا ہاساناں روک سکیا۔

"آبائی وڈیا بد معاشا!"

"وڈے بنادیو، چھوٹے بنادیو، تہاڈے اختیاراے سردار جی ! ساسری کال جی!!"

پنخترنال کچھے کھلوتے اہلی نیں وی ہتھ جوڑ دیتے۔

"ست سری آ کال ! سناؤ؟"

"سنائے سواہ، تئیں ساڈے بندے ول کے لے آئے او۔ تئیں ساڈے کولوں تاں

مندى چنگی چھ پڑتال کر لیدے۔" پنخترنوں گلہ دینا چاہندا سی، کہ ساڈی پنڈ وچ وڈھی گئی ہے۔

"پڑتال والی ایہ کوئی گل ہی نہیں سی، سو دفعہ دے وارنٹ سن، تعمیل ضروری سی۔"

تھانیدار نیں پنخترنوں ہمدردی نال سمجھایا۔ اُنچ اوہ سمجھدا سی، سو دفعہ دے وارنٹ وچ وی سوٹال مٹول ہوسکدی سی۔ "تئیں چاہندے کیہ او؟"

"اسیں تیویں چاہندے آں، تہاڈے کول لگ لپیٹ کاہدا اے۔" پنخترنیں دل دی

گل سرداراگے رکھ دتی۔

"تیویں تہاڈے اُلٹ تاں نہیں جاندی؟"

"اُلٹ تاں اوہ وڈھی وی نہیں جاندی۔" پنخترنیں پورن بھروسے نال آکھیا۔ اوہ

سنجھدا سی، جیہڑی آپ چل کے آسکدی ہے، اوہ ہن کوں بدل جاؤ گی۔

"دیکھ بھرا میریا ! تیویں اوس نوں ملے گی، جس دے حق وچ بیان دیو گی۔ اسیں تاں

کل نوں دس گیا رہ وچے اوس نوں مجسٹریٹ صاحب دے پیش کر دینا ایں۔" تھانیدار پنخترنال

وگاڑنی نہیں چاہندا سی۔ ہر سیانا تھانیدار اپنے حلقے دے بد معاشاں نوں ہتھوں وچ رکھ کے ترقی

لئی تھان بناؤندا ہے۔ ایس سردار نوں وی پنخترنوں ایس طراں دی ہی آس سی جس نوں چھتر

تے پچنا املی بھلی پر کار سمجھدے سن۔

"دیکھیں وی ناں سردار جی ! میری وی اک بنیتی آنچنے میں ہتھ جوڑ کے کھلوندیاں

آکھیا۔

"ہاں دس؟"

"مودن نوں تاں چھڈو، ابھدا کبھڑا وارنٹ اے!" ایویں باہیا اے، وچارا سویر

دی تریک دا بند و بست کرے۔"

"توں اصل لُچیا دی ماں ایں،" تھانیدار نال اوہ دوویں ہس پئے۔

اوہناں نوں تھانیدار نال تسلی والیاں گلاں کر دیاں ویکھ کے مودن میں دل تھانیں لے

آندا۔ اوہ تکلڑا ہویا سوچ رہیا سی، میرا دشمنان نالوں گھٹ کھلے زور نہیں۔

"نالے جی ساڈے بندے نوں تیویں نوں تسلی دے لین دیو، کتے گھبرا کے گجھ ہور

ناں بک دیوے۔" پنخترنوں اک ہور موقعے دی اہڑ پئی۔

"جھیبو نوں تئیں لجاؤ ناں، تہاڈی مہری اودر جاو گی۔ ہُن تاں اوہناں دے بندے

اگے کچھے پھر دے اے، میں رات نوں ملا دیو نگا۔ پراپنی واری ویکھو؟" سردار میں اوہناں نوں

اپنیں کم لئی وی ونگار لیا۔

"اسیں سردار جی تہا تھوں بھجے کدوں سی۔" پنخترنیں ہس دیاں اُتر دتا۔

"چنگا جاؤ بے فکر ہو۔" اپنی کہہ کے تھانیدار چلا گیا۔

تھانیدار دی آگیا نال پنخترتے املی مودن کول آگئے۔

"کیوں مداریا ! گھبراندا تاں نہیں؟" پنخترنیں مسکاندیاں کچھیا۔

"گھبراؤن والی تاں توں گل چھڈ۔" مودن وچ جے کوئی کمزوری آئی وی سی، ہُن

اوہ نکل گئی سی۔

"سویرے ڈپٹی دے ایہنوں آکھیں، گھبرانیں ناں، پکی کردیں۔" املی میں مُٹھ بھن

کے ہلائی۔

"میںوں تاں بھین دینے نیڑے نہیں ہون دیندے۔" مودن کا ہلاپے کے بولیا۔
"نہیں، رات نوں سردار تیری گل کراویگا، اسیں منا لیا اے اوس نوں۔" پنختر نہیں
مودن نوں ہر پاپا سے تسلی دتی۔
"سویر نوں سچ روپیے لے چلیں۔" مودن دا بھاسی، میرے کول تاں اتھے کانی
کوڈی وی نہیں۔

"توں سنسنا ناں کر۔ اسیں جانا نہیں، رات آڑھتیاں دے پوانگے۔" اوس جاندے
جاندے نیں مُرُ کیہا، "تہاڈی روٹی املی لے کے آویگا۔"
جدوں پنختر تے پچنا تھانیوں باہر نکل گئے، تدمودن نیں ہک نوں ہتھ لاکے دور بیٹھی
دھتو نوں سمجھایا، گھبرا دیں ناں، سبھ ٹھیک ٹھاک ہے دھتو نے وی مُرویں اشارے وچ دل تھاویں
درسایا۔

ضلع کچھری وچ بڑی رونق سی۔ اپنی منکھتا دے ہندیاں وی کسے کولوں منکھی ہنتاں
دی بو نہیں آؤندی سی۔ پیسے اتے گرز نال بھجھیاں یاریاں سن تے پتلا پتلا مونہ ملاحظہ سی۔ پنڈاں
وچ ہالے وی زندگی جیوں رہی سی۔ جے کدھرے اوہ بھولی وسری شہر آجاندی، نوںیں سبھیتا اتے
اوس دے نیم زندگی دی شاہ رگ وچ اپنے مڑویں دندکھوب دیندے، جاں جیہڑے جرم داخل کر
دیندے۔ مودن دے وکیل نیں اوس کولوں اک ہی پیشی دے تہیہ روپیئے لے لئے تے مقدمے
دی ساری کہانی نوٹ کر لئی۔

تھانیدار نیں دوہاں دھراں دے بندیاں نوں دھستو دے نیڑے نہیں آؤن دتا سی
۔ بندے دوہاں پاسیاں توہی جڑو کے آگئے سن۔ پنچتر نیں نیچنے اہلی نوں رات دی گڈی لایھے کول
بھیج دتا سی، کہ سویردی گڈی نوں پنج چار کھڑا کو منڈے نال لے کے آجاوے۔ اوہ آس توں ودھ
مدد لے آئی سی۔ تھانیدار نوں شک سی، شائد تیویں دے بیاناں پچھوں کھوہ کھنچ لئی لڑائی ہو پوے۔
غلے نیں اپنا کلمہ پکا کرن لئی۔ فیلے کول بندہ تور دتا سی، تا کہ اوس تا کہ راہیں دھستو توں
اپنے حق وچ بیان کروالوے۔ فیلے نال کاراوی موڈھا جوڑی آ گیا۔ اجیے سمیں کچھے رہنا اوہ یاری
دی ہتک سمجھدا سی۔

فیلے نیں کچھری آ کے دھتو داسر پلوسیا، پر دھتو نیں سر اُتانه کر کے اپنے باپو دامونہ دی
 ناں ویکھیا۔ فیلے دا اندر سیلیا گیا۔ بھر آئے من نال جیراناں پین تے دی اوس چُچھ لیا:
 "راضی ایں دھتو؟"

دھتو نیں کوئی جواب ناں دتا۔

فیلا دل دادکھ لے کے پچھانہ بیہ گیا۔ کارے نوں دھتو داسر پلوسن دی وی ہمت ناں
 پئی۔ اوس چنگی طراں ویکھ لیا سی، دھتو نیں فیلے نال کیہ ورتا کیتا ہے۔ فیلے اتے کارے نوں
 اکٹھیاں بیٹھے ویکھ کے، نکا اوہناں کول آ گیا۔ اک منٹ دی چُپ پچھوں اوس فیلے نوں آکھیا:
 "بانئی! گڑی نوں سمجھا دینا سی چ نال۔"

"اوہنے تاں میرے نال گل وی نہیں کیتی۔" فیلے نیں دل دی پیڑ وچوں اُتر دتا۔
 "ہُن توں ویکھ لے، گڑی نیں اوس طراں ہی بیان دینے ہن، جویں توں آکھیں گا

۔"

"نہیں، میں کچھ نہیں کہہ سکدا۔" فیلے اندروں درد بول رہیا سی۔ اوہ اصلوں لاچار
 سی۔ اوہ چاہندا سی، میرے نال کوئی گل ناں تو رہے۔

"فیلا! میں باراں سولائی بیٹھا ہاں، تن سو خرچ آ گیا۔ میرا قصور وی جھولی پا؟" نکا
 اپنی تھاں دُکھی سی، اوس کول ناں دھن رہیا سی تے ناں ہی دھرم۔
 "پٹھیاں پیندیاں نوں میں کویں روکاں، میں گڑی دیاں بھولیاں تیرے مُنڈے نوں
 دے دتیاں سن۔" فیلے نیں اپنی ولوں اک طراں گل ختم کر دتی۔

"گڑی توں بیان توں اپنے حق وچ دوا کے بدووال لے چلے، ایہ کاؤ نکلیاں والے ناں
 لے جان۔" ہُشیا رنکا ایہ بھانپ ہی گیا سی کہ دھتو نیں اوہناں دے حق وچ بیان نہیں دینے
 ، جے فیلا پیار دلا سہ دے کے بدووال ہی لے چلے، تدوی رہ آوے۔ پر جے دھتو کاؤ نکلیاں نوں
 چلی گئی، فیرتاں بُوٹے ہی پٹیدے سن۔

"تکلیا ! جدوں میرے وس سی، میں سبھ کجھ کیتا۔ ہُن میرے وس کجھ نہیں، گڑی تاں میرے ول موندی نہیں کردی، میں کیہ کراں۔" فیلے میں نکلے نوں سچی کہہ سُنائی۔
 نکا ایہ وی جاندا سی فیلا لگ لپیٹ دی گل نہیں جاندا، پر باراں سوروڈ دا وکھ کے اوس دی جان وڈھیندی سی۔
 "جے گڑی میرے نال ناں تڑی، فیڑنسیں رو پیئے تیار رکھو۔" نکلے نیں اک طراں دھمکی ماری۔

"رو پیئے ناں، پونڈ تیار اے، تیرے واسطے۔" کارے توں غصہ روکیا ناں گیا،
 "توں تاں آہندا سی، اسیں گڑی نوں کتے ہور تھاں بہاؤ بندے آں تیرے نال ٹھگی ماری اے؟"
 "رو پیئے لئے نہیں تسیں؟" نکا تا کھا کے کہہ تاں گیا، پراوہ کچھری وچ اوہناں نال جھگڑا نہیں چاہندا سی، کیونکہ دھتو دے من اُتے ایس داوی اُلٹا ہی اثر پینا سی۔

"اسیں تیتھوں لکھ نہیں لیا تے لکھ نہیں دینا، جیہڑا زور لگیا لائیں۔" کارے نیں نکلے نوں سرے دی سنادتی۔ اوس فوجی اکھاں نال تاڑ لیا سی، نکلے دا لکھ نہیں وٹی دا، جاہاں دا بھیڑ جتاں مرضی کر لوے۔ جے کراوہ اپنی ولوں تکر اہندا، فیلے کول اا کے کدے "ریں ریں" ناں کردا۔ دؤ جے کارے نوں نکلے دیاں دتیاں گالھاں داوی رنج سی۔ ایسے کارن فیلے، توں پرواہرا ہو کے بول گیا سی۔ اوس فیلے نوں وی کہہ دتا کہ جے توں میرا بھرا ایں، تاں ایہدی سالے دی مدد نہیں کرنی۔ مدد اوہ کسے دھردی وی کرن جو گے نہیں سن، پر فیلا کارے اُتے اج خوش سی کہ اوس نکلے نوں اوہی گلاں آکھیاں سن، جیہڑیاں اوس دے من وچ سن تے اوہ جھک ماریا کدے ناں آکھ سکدا۔ نکا ہولا ہو کے اپنے ساتھیاں وچ چلا گیا۔

تھانیدار دؤ جی وار مجسٹریٹ کول اندر جا آیا سی۔ پر چالو مقدمہ ہی ختم ہون وچ نہیں آؤندا سی۔ باراں وجدے نوں اوہ مقدمہ مسیں مُکا، تہ جھٹ ہی تھانیدار نیں اپنا وارنٹ مجسٹریٹ اگے جارکھیا۔ باہر آ کے اوس سپاہیاں نوں آکھیا، ملزماں نوں اندر لے آؤ۔

دھنڈو دے اٹھن نال ہی دوویں دھراں اپنے اپنے وکیلاں ول بھج اٹھیاں۔ مجسٹریٹ دی کچھری اگے تماشہ دیکھن والیاں دی بھیڑ لگ گئی۔ وکیل داسکھیا مودن دھنڈو دے پچھے جا کھلوتا۔ دو جی دھرو لوں نکا اتے اوس دامنڈ امیلو وی اندر آ گئے۔ وکیلاں وی لکڑی دے جنگلے نوں آتھ پائے۔

مجسٹریٹ نہیں سردے اشارے نال ہی ہاں کر دتی۔

"جناب، دھنڈو خود اپنی مرضی نال مودن کول کاؤنگے گئی۔ کسے نہیں اوس نوں دبا کے نہیں رکھیا۔ جناب ثبوت لے سکدے ہن، ایس لئی سو دفعہ دا وارنٹ منسوخ ہونا چاہیدا ہے۔" وکیل نہیں پل گوانک کے مجسٹریٹ دا پرتیکرم جا چنا چاہیا۔

"ہچھا!" مجسٹریٹ نہیں گوہ نال وکیل نوں تکیا تے روح نال بولیا، "وکیل صاحب! اوہ وارنٹ میں ایٹھو کیتا سی، تہا نوں اعتراض اے، تاں سینئر عدالت دا درکھڑ کاؤ۔" اوس اک طراں وکیل نوں جھاڑ دتا۔

نکا تے اوس دا وکیل خوش ہو گئے۔ فیریکے دے وکیل نہیں واری لئی۔

"جناب دھنڈو ویاہی ہوئی زانی ہے، اوسدا مالک حاضر اے تے دھنڈو نال غنڈہ گردی ہوئی ہے۔"

دھنڈو نہیں پل گوانک غصیلیاں نظراں چکیاں، پراوتھے کون اوس دیاں تتیاں اکھاں دی پرواہ کر داسی۔ مجسٹریٹ نہیں مڑ بچھیا:

"ایس دمالک کون ہے؟"

وکیل نہیں گرمیل نوں اگے کر دتا۔ مجسٹریٹ گرمیلونوں ویکھ کے ہس پیا۔

"واہ وکیل صاحب! مالک بڑا جوان بھال کے لیائے ہو؟"

"جی پنڈاں وچ ایس طراں ہی ہو جاندا ہے۔" وکیل لچت ہو گیا۔

"جے پنڈاں وچ ایس طراں ہی ہو جاندا ہے، تاں اُدھالیاں دے شکوے کیوں

کر دے ہو۔" شائد مجسٹریٹ دی آتما وچ کوئی سماج درودھی پلسیٹا اٹھ پیاسی، جس نوں ادہ کسے
طراں وی تنگیاں نہیں سی کرسکدا۔

"جناب! قانون دافرض ہے کہ مظلوم دی رکھیا کرے۔" وکیل نیں اپنے حق دی گل
اُتے زور دتا۔

"بالکل درست! قانون انا نہیں، اوس ابہی تاں ویکھنا ہے کہ حقیقت وچ مظلوم ہے
کون۔" مجسٹریٹ آپنی گل اُتے فیراڑ گیا۔

ایہ پوائنٹ مودن دے وکیل نیں پھڑ لیا، جیہڑا پہلی جھسی وچ ہی جھجھوڑیا گیا سی۔
"سہی ارتھاں وچ مظلوم دھنتو ہے جناب، جس نوں ایس دے شرابی تے اٹنی باپ
نے باراں سو روپے توں وچ دتا ہے۔ تسیں دھنتو دے مالک نوں ویکھ سکدے ہو۔ گرمیل دے
نابالغ ہون دی حیثیت وچ قانونی طور تے ایہ ویاہ کسے طراں وی جائز نہیں۔ ایس توں بناں میں
جناب دا اک ضروری گل ول دھیان دوانا چاہندا ہاں۔" وکیل نیں اک جھات مجسٹریٹ اُتے
پاؤندیاں اُنگلی دے اشارے نال دھیان کھچیا۔ "دھنتو نابالغ دے دکھوں گھروں نہیں نکلدی
، سگوں اوس داسہورا بنام زکا ادھی رات نوں اوس نال زبردستی کرنی چاہندا ہے، پر دھنتو اوس توں
چھٹ کے کوٹھے چڑھ جاندی ہے، جناب اوس ویلے دھنتو، اپناست بچاؤن لئی گلی وچ چھال مار
دیندی ہے تے اوس دا ڈگ کے گٹاٹ جاندی ہے۔ جناب ملاہ کرسکدے ہن۔"

دھنتو موند اُتے ہتھ رکھ کے رون لگ پئی۔ اوہ چاہندی سی، قانونی عدالت دافرش پھٹ
جاوے تے اوہ جھٹ ہی اوس وچ ساری سما جاوے۔ عدالت دے اندر باہر سُن ورت گئی۔
مجسٹریٹ دے وی لوں کھڑے ہو گئے، پر اوس جھٹ ہی اپنی قانونی پوزیشن دا خیال کر دیاں
گھنیر تا اپنائی۔ فیلا تے کارا دھنتو نال واپری وکیل دے موندوں سُن کے عدالت دے بوہیوں
پرے ہٹ گئے۔ اوہناں دے دکھ دا انومان لیاؤنا بڑا اوکھاسی۔

یکے دے وکیل نیں اپنے درودھی وکیل دی چھڈی گل پھڑ دیاں کہنا شروع کیتا:

"میرے ساتھی وکیل میں اک جھوٹی گھڑی کہانی بڑی دلچسپی نال بیان کیتی ہے، پر اصل

واقعہ۔"

"ٹھہرو۔" مجسٹریٹ میں میز اُتے ہتھ مار دیاں سبھ نوں روک دتا۔ شائد اُدھالے دی

کہانی میں اوس دے جزبات نوں بلون سٹیاسی۔ اوس روندی تے کنسی چارہی دھنٹول دھیان
نال ویکھیا، اوس نوں اوس دے مظلوم ہون وچ سند بہہ ناں رہیا۔ فیرواں چکھیا:

"ایس دا سہورا کتھے آے؟"

"جناب حاضر آں۔" نکلے دے ہتھ بھنے ہوئے سن تے اوس اپنے گناہ نوں ہر سنبھو

سنجیدگی وچ لکاؤن دا جتن کیتا ہو یا سی۔

مجسٹریٹ میں اوس نوں سر بلون کے ڈونگھیاں نظراں نال تاڑیا۔ اک سکھم گھبراہٹ

نکلے اندر سی۔ جیہڑی سمیں دے حاکم توں پڑھی نہیں جاسکی۔ جے نکا بھول مُنڈا ہند اوس دا آپے
اُتے پایا زوری قابول جاندا۔ مجسٹریٹ میں دھنٹول موند بھوایا۔

"کیوں بی بی! جیہڑی گل ایس وکیل میں آکھی اے ٹھیک اے؟"

دھنٹو میں بھریاں، پر نیویاں اکھاں نال سر ہلا کے، ہاں، آکھی۔ اوس نوں راتیں مودن

میں کناں گجھ ہی سکھایا سی، جیہڑا اوہ گھبرا کے اصلوں بھٹل گئی۔

نکلے دا وکیل فیرواں پیا:

"جناب! دھنٹو نوں مودن وغیرہ پارٹی میں مار دین دیاں دھمکیاں دتیاں ہن۔ ایس

لئی اوہ ڈری، سہی غلط ہی ہامی بھری جا رہی ہے تے....."

"مودن کون ہے؟" مجسٹریٹ میں سر اُتانا نہ چک لیا۔

"جناب میں ہاں۔" مودن میں سیتیکا روجوں متھے نوں ہتھ لایا۔ "جناب ایہ سال بھر

توں میری منگ سی، ایہدے نال جنناں ہو یا دھکا ہو یا اے۔ ایہنے تاں میرے کول آ کے بس اپنی

جان بچائی اے جناب!"

"چھہا، ایہ سبھ کجھ بند کرو۔ سو دفعہ وارنٹ بہت بحث نہیں منگدا۔" مجسٹریٹ نہیں بولن لئی اوہلدے نیکے دے وکیل نوں وی روک دتا۔ "بی بی! ہُن توں ایہ دس، کبہدے نال جانا ایس؟"

دھستو نہیں جیرا کر کے بھری عدالت وچ مودن دی بانہ پھڑائی۔

"جی.... جی میں ایہدے نال جانا ایس؟"

مجسٹریٹ دی آتماں خوش ہو گئی، پراوس حاکی گھنیر تاو چوں مڑ چھ کیتی:

"بی بی سوچ لے، ایہ تینوں ڈرا کے جاں دھکے نال تاں نہیں مناؤندے؟"

"نہیں جی، میں اپنی مرضی نال ایس دے رہنا چاہندی ہاں۔" ہُن دھستو اندروں کوئی

شکتی جاگ پئی، جس دا اوس نوں آپ وی پتہ نہیں سی۔

"جاہ بی بی! تینوں ایہدے کولوں کوئی نہیں کھوہ سکدا۔" مجسٹریٹ نہیں اپنا فیصلہ اک

ہی سنکھیپ جیسے فقرے وچ سنا دتا۔

"جناب، اک ہور گزارش ہے؟" چُپ چاپ کھلو تے تھانیدار نہیں مجسٹریٹ دادھیان

دو آندیاں بیٹتی کیتی، "جی دوو لے لڑائی دا خطرہ ہے؟"

"ٹسیں گڑی دی پنڈ تک حفاظت کرو۔ گل و گڑ دی دسے تاں نشنگ گرفتاریاں کر لوؤ۔"

ٹسیں کاہدے واسطے ہو، جے لڑائی ہو گئی۔" مجسٹریٹ نہیں تھانیدار نوں ہدایتاں دے دتیاں۔

تھانیدار نہیں بہت چھہا آکھ کے مجسٹریٹ نوں سلوٹ ماریا۔ دھستو مودن نوں عدالتاں

وچوں جت کے باہر آگئے۔ اوس دی خوشی اوس سمیں بھوباں مار کے رونا چاہندی سی، پراصلیت ایہ

سی کہ ضلع کچہری دی بھیر وچ اوس دیاں نظراں دھرتی توں نہیں اٹھدیاں سن تے اوہ وچے وچ

مری جارہی سی۔

پیر و بناں قراروں ہی شام دی گڈی نوں ریل دے سٹیشن اُتے اپڑی ہوئی سی۔ اوس

نوں کچی آس سی دھستو تے مودن ضرور ایس گڈی لنگھن گے۔ سارے پنڈ وچ دھستو دے پھڑے

جان دی خبر دھم گئی سی۔ اج مجسٹریٹ دے پیش ہون اتے اک دھر دے حق چلی جان دیاں گلاں
 ہٹی بھٹھی اُتے عام ہور ہیاں سن۔ بیرونوں چاچی تاپی توں وی پکی ہو گئی سی۔ اوس دا اٹل نچا کہہ
 رہیا سی، اوہ ضرور ایس گڈی لنگھن گے۔ تریخاں بھگتن والیاں تقریباً سب سواریاں ایس گڈی
 آیا کر دیاں سن۔ اوس دی بے قراری اوس نوں پونا گھنٹہ گڈی توں پہلاں لے آئی۔ شامدا اوس دی
 روح نوں چین نصیب نہیں ہوناسی، جد تک اوہناں دوہاں نوں اکٹھیاں ناں ویکھ لیندی۔ اوہ کئی
 وارا یہناں گڈیاں توں نراس مڑی سی تے اج اپنیاں مختاں دی بھیتی لین آئی سی۔

جدوں گڈی سٹیشن اُتے آئی، دھنوں نیں جی بھیاں ہی کھڑکی وچوں باہر دیکھیا، جد بیرو
 ڈہیاں وچ پیٹھیاں سواریاں تاڑ رہی سی۔

"بیرو!" دھنوں نیں جھٹ بانہ کڈھ کے اوس نوں آواز ماری۔ دھنوں پچھوں مودن، پنختر
 ، پنچتے تے لایھے آمد ساریاں نیں بیرونوں دیکھ لیا۔ بیرو بھج کے دھنوں کول آگئی۔ لایھے گڈیوں
 اُتر دا بیرونوں دیکھ کے سڑ بل ہی گیا۔ اوہ چتوں پورا اوکھاسی کہ بیرو سٹیشن اُتے کیوں آئی اے۔
 بیرو نیں سھ دے ساہمنے بل کڈھ دیاں من وچ آکھیا، مینوں تیری لکھ پرواہ نہیں جٹا!" لایھے
 دے سارے ساتھی اک اک کر کے اُتر پئے۔ بیرو نیں پیٹھاں کھلوتی نیں ہی دھنوں دیاں انگلاں
 پھڑ کے ہلاؤندیاں پچھیا:

"کیوں، سبھ کھینے مک گئے؟" بیرو دے چٹے دن دا پنے وشواس وچ ہسی جا رہے سن۔
 "ہاں" دھنوں نیں مسکاندیاں لاسارا ہوکا لیا۔ "مک گئے بھینے، پر سبھ تیری دیاں نال۔"
 ایچی گل سُن کے بیرو دیاں خون صورت اکھاں ہور وی حسین ہو گئیاں، جو یں اوہناں
 اندروں روپ دا کوئی سورج چڑھ پیا سی۔ اوس اکھاں میٹ کے لاساہ بھر دیاں آکھیا:

"دھنوں! میں جان دے سکدی سی۔"
 دھنوں نیں اوس دا ہتھ پھڑ کے گھٹ لیا۔ اوسدا جی کر داسی، اُتر کے چھمی پالواں۔
 "میری ماں دا حال دس؟"

" ہُن ٹھیک اے، آتھن سویرا اوس دی خبر سار لیدی آں توں اوس دا فکراں کر۔" بیرو
 اوس دے پچھے رہے فکراں نوں وی سمیٹ رہی سی۔
 "بیرو میں تیرا دین کوں دیا گئی۔" دھتو بیرو دے احساناں نال مناں مؤنہ بھری پئی
 سی۔ اوس بیرو دا ہتھ اپنے دوہاں ہتھاں وچ گھٹ لیا۔
 اگے مال گڈی آؤن کارن اوہناں دی گڈی تڑ نہیں رہی سی۔ لاجھا ٹکلاں پھڑا کے مُڑ
 ڈبے کول آ گیا۔

"او پنھنتر! یارنسیں تاں اتھے رہ پوؤ، ایہناں نہیں تے جانا ایس؟"
 نچنے میں بارو وچ بیٹھ کے ہوئی دے کے بیرونوں سناؤندیاں آکھیا:
 "توں ساڈے نال چل کھاں، نالے ایہوں....." املی میں بیرو ول اشارا ماریا۔"
 ویکھیں وی ناں تریخاں بھگتن تاں ہُن گجھ ہی گئے ہاں۔"
 املی دی گل اُتے پنھنتر تے مودن وی ہس پئے۔ دھتو میں سنگدیاں مؤنہ دؤ جے
 پاسے کر لیا، پر ہسنوں اوہ وی ناں رہ سکی، پر بیرونوں لائے ول ویکھدیاں مؤنہ پاڑ کے کہہ ہی دتا:
 "جیرا کہید الیاؤ۔"

اوہناں ول ہوئی گلاں کرن کارن بھتے لوکاں میں دھیان نہیں دتا سی۔ پر اوہناں
 نوں بے پرواہ ہسدیاں ویکھ پرلی سیٹ توں تھانیدار اُٹھ کے ویکھن لئی مجبور ہو گیا۔
 "کوئی گل نہیں سردار جی، ایویں جی لایا سی"، پنھنتر ہسدیاں تھانیدار نوں بولیا۔ اوہ
 مُڑ اپنی تھال مل بیٹھا۔

"لائے نوں تاں بھوایں کنیاں آراں مارلے، بھورا کن، لاؤندا۔" املی میں پگ لاہ
 کے بودا کھ کدیاں دوہاں نوں چوٹ ماری۔ "ویکھیں وی ناں، جے جیرا ای ویکھناں تاں
 ایدھر اکھاں آکر۔" املی اپنیاں نشیلیاں اکھاں اک وارا اوس دیاں اکھاں وچ پا گیا۔
 بیرونوں پہلاں روڈ بھوڈ املی ول ویکھیا، تے مُرتی گال کڈھدیاں بولی:

"یاری ماں دیاں کھسماں، یتنوں میری جتی دیہدی اے؟"

"ایہتاں بھائیں نت مار لیا کریں۔ جے تیرا جیرا نہیں تے فیر جان دے۔" املی دی گل نال سھناں دے ہس ہس وٹ پے گئے۔

"کھڑو تیرے پیرڑے دے، پکا حرام دا.....۔" بیرو بھانت بھانت دیاں گالاں دے دے بدلہ لے رہی سی۔

سبھ توں پہلاں مودن نیں املی دے مُکا ماریا۔ فیرا کھے ہوئے لایھے نیں ٹوکی دی جُجھ مار کے اوس نوں گڈی دے بارتوں اُٹھاتا۔ املی پگ جھاڑ دا مودن نوں آکھن لگا۔

"توں تاں مار، تینوں ہالے سحری لاناواں دوا کے آئے آں۔" ایتھیں وار املی دی گل اتے تھانیدارتے ڈبے دے مسافر وی ہس پئے۔

"املی رونقی بندہ اے۔" پچنا تھانیدارتوں پرشنسا لے گیا۔

"توں آجا بانی۔" پختہ نیں پٹھ کھلوتے لایھے نوں ہتھ ماریا۔ "ایویں کچا پلاناں جی کر، بھلکے آجاویں، چل کے شغل کرائے۔"

لایھے دا ساتھ مانن نوں جی کر داسی۔ اوس جھجک کر کے گڈی دا ڈنڈا پھڑ لیا اتے املی والی تھان مل کھلوتا۔ دُجے پاسے مال گڈی آگئی اتے جھٹ ہی کانٹ والے نیں سواری گڈی دا ڈاؤن دے دتا۔ گڈی نیں چپک مار کے لوکاں نوں خبردار کیتا۔ دھشو گڈی تڑدی ویکھ کے چلی گئی۔

"میری ماں نوں آکھیں مینوں مل جاوے، توں وی نال آجاویں۔"

"چنگا!" تڑدی گڈی دے نال نال قداماں پُخدیاں بیرو نیں اوس دا اٹک پیار نال ہتھ گھٹیا۔

"آکے ویکھیں، سانوں وی عادت اے مُدن اسیں وی نہیں دیندے۔" املی رُکدیاں رُکدیاں وچوں ہی فیر دا لایگا۔ ایتھیں وار فیر سارے ہس پئے۔

پختہ نیں دھول مار دیاں آکھیا:

" چُپ نہیں کر دا۔"
" اوہ او تھے رہ گئی ہُن تاں مر یا برابر ای سمجھو۔"
پیر و کنیاں رتجھاں نال گڈی نوں دیکھ رہی سی۔
اوہ کئی خوش سی، پر کون جانے دل دے درد نال اوہ کئی دکھی سی۔

ختم شد